

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมรดกการสร้างสรรค์และสื่อความหมายเชิงวาทกรรม
ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

วันจรัญ เดชวิสัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
ประจำปีงบประมาณ 2560

ISBN 978-616-271-593-8

บทคัดย่อ

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ วัตถุประสงค์ 1. วัตถุประสงค์การสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ 2. อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ศึกษาตามแนววาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เอกสารเป็นหลัก และปฏิบัติการภาคสนาม สัมภาษณ์คนในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต และนักท่องเที่ยว เป็นข้อมูลสนับสนุนเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจากวาทกรรม การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่มี 3 ยุค คือ ยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต (ก่อนปี พ.ศ. 2444) การท่องเที่ยว คือ การเดินทาง สร้างอัตลักษณ์ “เมืองแห่งตึก - เมืองแห่งการค้า” ยุคโลหะเศรษฐกิจชุมชน (พ.ศ.2444 – พ.ศ.2475) การท่องเที่ยว คือ การศึกษา สร้างอัตลักษณ์ “เงินสร้างเมือง-นำสมัยตามแบบปิ้ง” ยุคเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ (พ.ศ.2475 - ปัจจุบัน) การท่องเที่ยว คือ การพัฒนา สร้างอัตลักษณ์ “ชุมชนกลายเป็นอื่น – วัฒนธรรมเป็นรากเหง้าชุมชน ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ชนชั้นปกครอง การเมือง และชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ผลิต-รื้อสร้าง-สถาปนาพื้นที่ให้มีความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และพบว่า กลวิธีการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่มีการใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่น มุลบท การอ้างอิง อุปลักษณ์ สหบท และการเล่าเรื่อง โดยภาพตัวแทนอัตลักษณ์ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ มี 2 ด้าน คือ ด้านชาติพันธุ์ และด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ อัตลักษณ์มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกสร้างขึ้นให้ดำรงรักษาภายใต้ภาษาคู่มือการท่องเที่ยวและแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การคงอยู่อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงอยู่บนความท้าทายของวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสังคมยุคหลังสมัยใหม่

Abstract

Identity of Phuket Old Town community in the dimension of discourse constructing and signifying in the context of modern cultural tourism

The research on identity of Phuket Old Town community in the dimension of discourse construction and signification in the context of cultural tourism has the objectives to study 1) the dynamic of constructing and signifying the Phuket Old Town in the context of cultural tourism 2) the identity of the Phuket Old Town in the context of cultural tourism. This research used the framework of critical discourse analysis. The data was mainly collected from the documents related to the Phuket Old Town community and tourism and from the field data. The interview samples are the residents and tourists in Phuket Old Town.

The study found that the process of constructing the significance of the Phuket Old Town from the discourse of tourism development consists of 3 ages; 1) Age of Phuket Old Town Pioneer (before 1901) in which the tourism discourse was traveling and identity of “tin city -commercial city” 2) Metal Age of Community Economy (1901-1932) in which the tourism discourse was study and identity of “The town construction by Chinese - Penang model motivation” and 3) Transitional Age from tin trade to cultural tourism (1932-present) in which the tourism discourse is the development and identity of “transforming the community – the culture is the root of community”. Such discourse significance of cultural tourism was constructed, reconstructed and founded by the royal institute, ruling class, politics and the local community. The research result also found that the presentation strategies of the community identity of cultural tourism used local terms, presupposition, reference, metaphor intertextual and narration. In addition, there were two sides of identity image of tourism; ethnology and modern tourism. The identity showed the relation to the power which was constructed to maintain the ideology of localism and sustainable development. Therefore, the maintenance of the community identity is based on the challenge of discourse on cultural tourism in the post-modern age.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย ผู้ให้ความรู้ แนะนำแนวทาง และช่วยแก้ไขงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านคณบดี รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะกรรมการวิจัย และคณาจารย์ สาขาไทยศึกษาทุกท่าน ส่งเสริมสนับสนุน เป็นแรงใจในการทำงาน จนผลงานวิจัยสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต ประชาชนชุมชน ภาครัฐและเอกชนในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต และรวมถึงบุคคลในชุมชน นักท่องเที่ยวทุกท่านที่ให้ข้อมูลความรู้ และความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยเป็นอย่างดี

ท้ายสุดขอขอบพระคุณดร.ศุภชัย แจ่มใจ ที่กรุณามอบข้อมูลเอกสารประวัติศาสตร์เมืองเก่าภูเก็ตมาประกอบการทำงานวิจัย และนางกันทิมา เศรษฐพงษ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูล สืบค้นและเตรียมข้อมูลการวิเคราะห์วิจัย และขอขอบพระคุณผู้เป็นเจ้าของแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอ้างอิง อันรวมถึงกำลังใจที่ดีจากครอบครัวที่ส่งผลให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วันจรัต์น์ เดชวิสัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	i
Abstract	ii
กิตติกรรมประกาศ	iii
สารบัญ	iv
สารบัญภาพประกอบ	viii
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.5 ตัวชี้วัดความสำเร็จ	6
1.6 คำถามหลักในการวิจัย	6
1.7 นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	8
2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA)	8
2.1.2 วาทกรรมการพัฒนา	10
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชน (Community Identity)	12
2.1.4 แนวคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism) และยุคหลังสมัยใหม่ (postmodernism)	15
2.1.5 แนวคิดทฤษฎีสัญญะและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification)	19
2.1.6 แนวคิดการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวสมัยใหม่	20
2.1.7 ท้องถิ่นนิยม (Localism)	24
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	25
2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ	25
2.2.2 เอกสารเกี่ยวกับเมืองเก่าภูเก็ต	28
2.2.3 ข้อมูลพื้นฐานย่านเมืองเก่าภูเก็ต	33
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	39
3.1 การออกแบบและแนวทางการวิเคราะห์	39
3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	40
3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
3.3 พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	43

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ	44
3.5.1 การวิเคราะห์	44
3.5.2 สรุปและการนำเสนอผลการวิเคราะห์	45
บทที่ 4 พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่	46
4.1 ยุคการบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (ก่อนปี พ.ศ.2444)	48
4.1.1 การวิเคราะห์ตัวบท	48
4.1.2 ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม	50
4.1.3 ภาคปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม	56
4.2 ยุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชน (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2500)	59
4.2.1 การวิเคราะห์ตัวบท	60
4.2.2 ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม	64
4.2.3 ภาคปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม	73
4.3 ยุคการเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน)	76
4.3.1 การวิเคราะห์ตัวบท	76
4.3.2 ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม	79
4.3.2 ภาคปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม	89
บทที่ 5 อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สมัยใหม่	95
5.1 การวิเคราะห์ตัวบท (Text)	96
5.1.1 กลวิธีทางภาษาประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่	96
5.1.2 การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สมัยใหม่	124
5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์การพัฒนากับอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบท การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่	135
5.2.1 ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่	135
5.2.2 อุดมการณ์การพัฒนากับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่	139
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายการศึกษาและข้อเสนอแนะ	147
6.1 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะการวิจัย	148
6.1.1 พลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมใน บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่	148
6.1.2 อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สมัยใหม่	151

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
6.2 อภิปรายผล	154
6.3 ข้อเสนอแนะ	156
บรรณานุกรม	157
บุคลากร	167
ภาคผนวก	168
ประวัติผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย	173

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพที่ 1 บริเวณถนนพังงา “รถเข็น แผงลอย”	4
ภาพที่ 2 บริเวณ จอร์จทาวน์ ปีนัง	4
ภาพที่ 3 แผ่นพับการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต	130
ภาพที่ 4 ป้ายโฆษณาย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ต	131
ภาพที่ 5 ชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าภูเก็ตกับรางวัล ASEAN Sustainable Tourism Award 2018	146

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นชุมชนใหญ่ที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและเชื้อชาติ เนื่องจากในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเมืองภูเก็ตเป็นศูนย์กลางการค้าแร่ดีบุกในแถบคาบสมุทรมลายูและเป็นเส้นทางเดินเรือจากฝั่งทะเลอันดามันไปยังอ่าวไทย จึงทำให้เมืองภูเก็ตเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะช่วงพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสมัยรัชกาลที่ 5 ระหว่างปี พ.ศ. 2444 - 2456 ที่ผู้ปกครองเมืองคือพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ดำรงตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตนั้น เป็นช่วงการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก จึงทำให้มีพ่อค้าชาวต่างชาติ อาทิ ชาวจีน อินเดีย อาหรับ มาเลย์ และยุโรป ได้เข้ามาทำการค้าเป็นจำนวนมาก จนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต, 2541) ด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ทันสมัยขึ้น สะท้อนได้จากอาคารบ้านเรือนย่านเมืองเก่าภูเก็ตที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศสิงคโปร์ มะละกาและเมืองปีนังที่เคยเป็นเมืองคู่การค้ากับภูเก็ต ดังที่ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวว่า

“...คติใหม่ของชาวจีนและชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในภูเก็ต ซึ่ง “ไม่ถือ” หรือ “เชื่อ” อย่างชาวพื้นเมืองยุคกลางบางคลื่น ล้วนเกิดในสมัยที่โครงสร้างของกลุ่มชนภูเก็ตเปลี่ยนแปลงด้วยระยะนั้น ได้มีบรรดาสถาปนิกรุ่นใหม่ที่มีความเชื่อค่าจากชาวพื้นเมืองจากปีนังเข้ามาสู่ภูเก็ต ซึ่งโครงสร้างส่วนนี้เป็นตึกก่ออิฐ หรือเทคอนกรีตแบบยุโรป มีหน้าต่าง มีเฉลียง มีการตกแต่งลวดลายตามกรอบหน้าต่าง ประตู หัวเสา ปูพื้นด้วยกระเบื้องลาย หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ล้วนเป็นสิ่งถาวรต่างกับบ้านแบบพื้นเมือง...”

(สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2528 อ้างถึงใน ปรีชญันน สายสาครเรศ, 2547, น.1)

อิทธิพลทางการค้าจึงไม่ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจเมืองภูเก็ตเฟื่องฟูเท่านั้นแต่ยังนำมาซึ่งความทันสมัยหลายด้านทั้งภาษา ค่านิยมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2547) ได้กล่าวถึง อิทธิพลของการแพร่กระจายที่มาจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนต่างวัฒนธรรมไว้ว่า “อิทธิพลของการแพร่กระจายของวัฒนธรรม (Diffusion) ที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมวัฒนธรรมอื่น จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกัน เรียกว่า การยืมวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) จนอาจทำให้มีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคม” อิทธิพลของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมชาวต่างชาติและต่างวัฒนธรรมของผู้คนในเมืองภูเก็ต ได้ส่งผลให้มีการแพร่กระจายวัฒนธรรมมากขึ้น กลายเป็นพหุลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ด้วยเหตุนี้ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาอุดมการณ์การพัฒนาและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมของรัฐได้เข้ามา มีบทบาทมากขึ้น จนทำให้กระบวนการพัฒนาให้มีความทันสมัยแบบตะวันตกได้นำมาใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและนำการท่องเที่ยวมาเป็นสัญลักษณ์การสื่อความหมายด้านการพัฒนา อันเกิดความเหลื่อมล้ำที่ส่งผลต่อพื้นที่ชุมชนเมืองเก่ามีความเป็นอื่น ในปีพ.ศ.2535 ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้รื้อประวัติศาสตร์และสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น เพื่อสถาปนาตัวตนให้มีความหมายทางสังคมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ หมายถึง การท่องเที่ยวที่นำเสนอภาพตัวแทนวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ให้เข้ากับสังคมยุคหลังสมัยใหม่ซึ่งมีลักษณะย้อนแย้งในตนเองคือ มีความเป็นตัวตนในอดีตแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตอบสนองความหมายปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นเสมือนประเพณีประดิษฐ์ ดังที่ ก้องสกุล กวินรวีกุล (2560) ได้อธิบายไว้แนวคิดกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ตามแนวคิดของ Hobsbawn and Ranger (1983) ระบุว่า “การนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมยุคสมัยใหม่คือ การประเพณีประดิษฐ์ (The Invention of Tradition) ที่ชี้ให้เห็นว่า ที่จริงแล้วประเพณีต่าง ๆ ที่เราเชื่อว่า คือ ของดั้งเดิม ที่จริงถูกประดิษฐ์และประดิษฐ์อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงประวัติศาสตร์” ดังนั้น การท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นจากการนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมชุมชนมาสร้างความหมายใหม่ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นช่วงรอยต่อระหว่างสังคมสมัยใหม่กับสังคมยุคหลังสมัยใหม่ โดยปัจจัยการสถาปนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม คือ คนในชุมชนต้องการสร้างพื้นที่ชุมชนให้มีความหมายในสังคมจึงนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมที่กำลังสูญหายมาสร้างความรู้ความเชื่อผ่านวาทกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรม เพื่อทำให้เสมือนว่า ประเพณีศิลปวัฒนธรรมชุมชนยังคงดำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมอยู่ในท่ามกลางสังคมยุคหลังสมัยใหม่

อัตลักษณ์การสร้างและสื่อความหมายชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่นั้น จึงมีความเกี่ยวข้องกับวาทกรรมการพัฒนา ซึ่งไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2550, น.6) ได้อธิบายว่า เป็นการมองการพัฒนาในฐานะวาทกรรม คือการเผยให้เห็นถึงระบบของอำนาจ ระบบของการผลิต/สร้างและการเก็บกดปิดกั้นที่ยิ่งใหญ่ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคมและเอื้อต่อการพัฒนา การสถาปนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต จึงเกิดขึ้นจากการปะทะประสานระหว่างระบบเศรษฐกิจทุนนิยมบนกระแสโลกาภิวัตน์กับกระแสท้องถิ่นนิยม ซึ่งเกี่ยวโยงอย่างมีนัยยะสำคัญอันเกิดจากวิกฤตเศรษฐกิจของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2540 ดังที่ คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่า ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสาร Openphuket ระบุว่า

“ถ้าจะย้อน กลับไปเมื่อ 30 ปีก่อน ย่านเมืองเก่าภูเก็ตโดยเฉพาะถนนกลาง เริ่มเข้าสู่ภาวะชบเซา การค้าการขายไม่เฟื่องฟู นักท่องเที่ยวก็แค่เดินมาดูอาคารเก่าๆ สถาปัตยกรรมที่ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐประกอบกับการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวจาก ททท.ที่เน้นการท่องเที่ยววิถีไทยสไตล์ลิกซิ่ง ก็ส่งผลให้ย่านเมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง”

ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้สถาปนาตัวตนให้มีความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมนั้น ปัจจัยสำคัญมาจากกระบวนการพัฒนาของรัฐที่ต้องการนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ วาทกรรม “การท่องเที่ยววิถีไทยสไตล์ลิกซิ่ง” จึงเป็นวาทกรรมที่รัฐได้นำมาสร้างความเชื่อมั่นให้สังคมเห็นว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นวิธีการหนึ่งการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมชุมชน รัฐจึงสนับสนุนชุมชนด้วยการนำระบบความเป็นวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นพลังในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และนำเสนอวิถีทางวัฒนธรรมมาเป็นสินค้า โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสนิยมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

วาทกรรมอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ ประกอบขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอิทธิพลทางสังคม ซึ่ง ฟูโกต์ (Michel Foucault) ได้อธิบายว่า วาทกรรม เป็นกระบวนการในการสร้างและผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสิ่งสรรพต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้ ฟูโกต์ (Michel Foucault) ยังมองว่า ภาษามีความสัมพันธ์กับสังคมเพราะภาษาเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่าง ๆ ในการพูดหรือการเขียนของสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร , 2560, น.19-21) ดังคำขวัญการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่กล่าวว่า “ยลเมืองเก่า เล่าความหลัง สัมผัสวิถีเสน่ห์เมืองทุ่งคา” เป็นการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์มาโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวตระหนักในความสำคัญการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้ภาษาเป็นสัญญาณในการสื่อความหมาย เพื่อสร้างความหมายให้แก่นักท่องเที่ยวสมัยใหม่ ได้วิเคราะห์และตีความ อันสอดคล้องกับพฤติกรรมบริโภคนักท่องเที่ยวยุคหลังสมัยใหม่ ดังที่ MacCanell (อ้างถึงในกิ่งสกุล กวินรวีกุล, 2560) ได้อธิบายไว้ว่า “จุดมุ่งหมายการท่องเที่ยวสมัยใหม่คือ การแสวงหาความจริงแท้ที่ผลิตซ้ำจอมปลอมของโลกสมัยใหม่ยุคทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ดำรงอยู่ปัจจุบันในบริบทของอดีตคือ รากเหง้าที่ยึดโยงมนุษย์สมัยใหม่จากสภาพแปลกแยกขัดแย้งในบริบทสังคมปัจจุบัน” การค้นหาความหมายเชิงสัญญาณที่ซ่อนอยู่ในตัวภาษาที่เป็นคำขวัญ หรือสัญญาณทางวัฒนธรรมอื่น ๆ จึงเป็นพฤติกรรมการท่องเที่ยวของสังคมหลังยุคสมัยใหม่ที่ต้องการสัมผัสประสบการณ์ที่แท้จริงที่อยู่ภายใต้สัญญาณวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต สะท้อนให้เห็นว่า ภาษามีความสัมพันธ์กับสังคมเชิงอำนาจที่มีผลต่อการควบคุม ชี้นำ หรือนำมาซึ่งสังคมและในมุมกลับกันสังคมก็มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างวาทกรรมในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่

การสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงมีความสัมพันธ์กับกระแสท้องถิ่นนิยมกับกระแสการบริโภคนิยมที่นำสัญญาณทางวัฒนธรรมมาสร้างความหมายให้เป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว ดังที่ ฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ 2541, น.131) ได้อธิบายกระแสการบริโภคนิยมสรุปได้ว่า เป็นการให้ความหมายวัตถุหรือสินค้าที่ประกอบสร้างจากสังคม หรือการบริโภคที่เกิดจากสังคมให้ค่าสัญญาณ โดยที่สัญญาณเป็นสิ่งเติมเต็มให้แก่สินค้าประเภทต่าง ๆ จนเกิดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อชุมชนอีกหลายรูปแบบ อาทิ การการออกแบบสถาปัตยกรรมของย่านเมืองเก่าภูเก็ตให้มีภาพ Street art หรือ Graffiti ซึ่งเป็นภาพศิลปะบนกำแพงที่เหมือนกับเมืองจอร์จทาวน์ (George Town) เมืองหลวงของปีนัง ในประเทศมาเลเซียอันแสดงถึงอัตลักษณ์ร่วมและเป็นการให้ความหมายถึง สัมพันธภาพระหว่างเมืองสองเมือง ภูเก็ต-ปีนัง ที่มีมิตรภาพร่วมกันเป็นเมืองพี่เมืองน้อง "Sister Cities" ดังที่ ปรากฏภาพที่ 1 และ ภาพที่ 2 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการนำภูมิหลังของอดีตมาสร้างความหมายรับใช้ปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อต้องการสร้างความเป็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยวที่ต่างจากชุมชนอื่น อันเป็นการตอบโจทย์ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม กล่าวคือ ผู้บริโภคได้ความพึงพอใจในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการส่วนผู้ผลิตได้ผลกำไรจากการลงทุน

ภาพที่ 1 บริเวณถนนพังงา “รถเข็น แผงลอย”

(ศิลปิน : Pichit Paidan)

ที่มา: www.ohhappybear, 2560

ภาพที่ 2 บริเวณ จอร์จทาวน์ ปีนัง (George

George (ศิลปิน Town)

ที่มา: www.ohhappybear, 2560

การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีมติการสร้งและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงเป็นการศึกษาวิเคราะห์สองส่วนได้แก่ พลวัตกระบวนการสร้างความหมายของชุมชนในเชิงวาทกรรมการพัฒนาที่ส่งผลต่อพื้นที่ของชุมชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และการศึกษาวิถีทางภาษาและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างภาษากับสังคมเพื่อสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในการประกอบสร้งขึ้นจากวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ อันเป็นกลไกการสร้งอัตลักษณ์ชุมชนซึ่งเป็นภาพตัวแทนการสื่อความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตการสร้งและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย (Research boundary)

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา

1) วิเคราะห์พลวัตการสร้งและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี Foucault ศึกษาลักษณะของโบราณคดีวิทยา (Archaeology) และศึกษาตามกรอบวาทกรรมของทฤษฎีแฟร์คลัฟ (Fairclough) ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ประกอบด้วย มิติบรรยายความ มิติตีความ และมิติอธิบายความ เพื่อสะท้อนให้เห็นการสร้งความหมายของชุมชนในเชิงวาทกรรมการพัฒนาที่มีผลต่อการสร้งพื้นที่ชุมชนให้มีความหมายบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

2) การวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) และการวิเคราะห์การเชื่อมโยงระหว่างภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ แนวทางปริชานสังคมของ ฟานไดก์ (Van Dijk) ศึกษาภาษามีอิทธิพลต่อสังคม โดยวิเคราะห์ว่าวาทกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กับการ

ท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่อย่างไร และภาพความคิดของคนในชุมชนและสังคมมีบทบาทต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างไร

3) วาทกรรมกับอัตลักษณ์ (Cultural identity) ของ Hall (อ้างถึงในอรวรรณ ปีลันธน์ โอวาท, 2544) ที่ให้ความสำคัญ “การมองอัตลักษณ์ว่าเป็นข้อเท็จจริงที่สำเร็จเสร็จสิ้นเรียบร้อย ซึ่งมีการปฏิบัติทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทนเราควรนึกถึงอัตลักษณ์ในแง่เป็น “ผลิตภัณฑ์” ซึ่งจะไม่มีการเสร็จสิ้นสมบูรณ์แต่อยู่ในกระบวนการที่จะมีการสร้างอยู่ตลอดเวลาโดยผ่านการใช้ภาษาและสัญลักษณ์เป็นตัวแทน” การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนประกอบไปด้วยสิ่งที่เหมือนกันและสิ่งที่แตกต่างกัน ซึ่งอัตลักษณ์ของเรามีการแบ่งแยกและถูกสร้างผ่านภาษา เพราะฉะนั้นการใช้ภาษาก็คือ การผลิต/สร้างตัวตนของเรา ซึ่งถูกสร้างโดยขบวนการทางวาทกรรม

4) แนวคิดวาทกรรมวาทกรรมพัฒนา ของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2560) แนวคิดประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตและแนวคิดด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม อันเกี่ยวข้องกับพัฒนาการการท่องเที่ยวไทยอดีตจนถึงปัจจุบันและแนวคิดการท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ของกาญจนา แก้วเทพ (2557)

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

เขตเทศบาลนครภูเก็ต ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต คือชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต คือ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ประกอบไปด้วย 21 ชุมชน ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของภาคใต้และอยู่ในเขตพื้นที่เขตการบริหารการปกครองของเทศบาลนครภูเก็ต มีพื้นที่ 12 ตารางกิโลเมตรหรือ 19,500 ไร่ และครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลตลาดเหนือและตำบลตลาดใหญ่

1.3.3 ขอบเขตด้านข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างไว้ ดังนี้

- 1) ด้านข้อมูลเอกสาร (Documentary) การนำเอกสารมาวิเคราะห์เป็นหลัก ได้แก่
 - วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต
 - ข้อมูลประวัติความเป็นมาชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต
 - เอกสารเกี่ยวกับเมืองเก่าภูเก็ต
 - นิตยสารต่าง ๆ เช่น นิตยสารภูเก็ตภูมิ นิตยสารบุลาทิน
 - เอกสารประกอบการสัมมนาเกิร์ตมังกรจินโพนทะเลภูเก็ต
 - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 - แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
 - งานเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต
 - ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

<http://www.phuketdata.net> และ <https://www.phuketcity.go.th/frontpage> เป็นต้น

2) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่เขตเทศบาลนครภูเก็ต ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นการปฏิบัติการภาคสนาม (Field Data) ด้วยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาสนับสนุนการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ประกอบด้วย ภาครัฐท้องถิ่น ผู้นำชุมชน คนในชุมชน ผู้ประกอบการ จำนวน 12 คน

กลุ่มที่สอง กลุ่มทางสังคมภายนอกชุมชน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต มากกว่า 1 ครั้ง จำนวน 10 คน

การสุ่มตัวอย่างอาศัยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snow Ball) โดยผู้มีส่วนร่วมที่เป็นบุคคลเริ่มต้นจะถูกพิจารณาและอ้างอิงจากการศึกษาเอกสารเป็นสำคัญ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบวาทกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละยุคสมัยที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่
- 2) ทำให้ทราบกระบวนการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่
- 3) ทำให้ทราบกลวิธีการสร้างอัตลักษณ์และความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่
- 3) ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ความรู้และความจริงที่มีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์และการให้ความหมายต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ของวาทกรรม
- 4) ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต และหน่วยงานภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวและกีฬา เทศบาลนครภูเก็ต สำนักงานวัฒนธรรม เป็นต้น สามารถนำข้อมูลภาพตัวแทนอัตลักษณ์การท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนที่ปรากฏไปเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

1.5 ตัวชี้วัดความสำเร็จ

- 1) ได้ชุดข้อมูลงานวิจัยอัตลักษณ์ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตมิติการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จำนวน 1 เล่ม
- 2) ได้บทความวิจัยสำหรับการเผยแพร่ในระดับชาติในวารสารในฐานข้อมูล TCI จำนวน 1 บทความ

1.6 คำถามหลักในการวิจัย

- 1) วาทกรรมการท่องเที่ยวแต่ละยุคสมัยมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างไร
- 2) ชุมชนและสังคมมีกลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างไร และภาพตัวแทนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีลักษณะอย่างไร
- 3) ความสัมพันธ์อำนาจ ความรู้ ความจริงด้านการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนเมืองเก่าภายใต้สังคมยุคหลังสมัยใหม่อย่างไร

1.7 นิยามศัพท์

วาทกรรม หมายถึง กระบวนการผลิตและการแปลความหมายภาพในความคิดการประกอบสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

อัตลักษณ์ชุมชน หมายถึง ภาพตัวแทนของพื้นที่ทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่ประกอบสร้างขึ้นจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การท่องเที่ยวสมัยใหม่ หมายถึง การท่องเที่ยวที่นำเสนอภาพตัวแทนวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ให้เข้ากับสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งมีลักษณะย้อนแย้งในตนเอง คือมีความเป็นตัวตนในอดีตแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตอบสนองความหมายปัจจุบันและอนาคต

วาทกรรมการพัฒนา หมายถึง แนวคิด อุดมการณ์การพัฒนาการของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในฐานะวาทกรรม และกระบวนการเคลื่อนไหวการพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต หมายถึง ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเมืองภูเก็ต ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ มีเอกสารงานวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1) การวิเคราะห์วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์
- 2) วาทกรรมการพัฒนา
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชน (Community Identity)
- 4) แนวคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism) และยุคหลังสมัยใหม่ (postmodernism)
- 5) แนวคิดทฤษฎีสัญญะและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification)
- 6) แนวคิดการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่
- 7) แนวคิดท้องถิ่นนิยม (Localism)

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
- 2) เอกสารเกี่ยวกับเมืองเก่าภูเก็ต
- 3) ข้อมูลพื้นฐานเมืองเก่าภูเก็ต

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

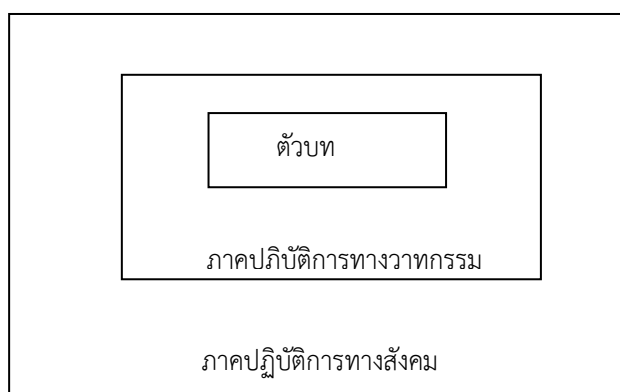
2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) หรือเรียกย่อว่า CDA) เป็นทฤษฎีที่นำมาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อและทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบทวาทกรรม ซึ่งมุ่งศึกษาวาทกรรมกระบวนการทางสังคมจึงเน้นการวิเคราะห์ภาษาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมที่มีตัวปริบทสังคมเป็นองค์ประกอบควบคู่กับวิเคราะห์ตัวบท ซึ่งฉัตรพร พานโพธิ์ทอง (2556, น.31) ได้อธิบายแนวคิดวิธีวิจัยของ โวแดกและเมเยอร์ (Wodak and Meyer) ไว้ว่า “การเก็บข้อมูลวาทกรรมเชิงวิพากษ์นั้นไม่มีวิธีการเก็บข้อมูลเฉพาะ หรือกลุ่มตัวอย่างชัดเจน งานวิจัยแนวนี้ศึกษาข้อมูลที่สื่อไปในวงกว้าง เช่น วาทกรรมข่าว วาทกรรมโฆษณา ฯลฯ บางเรื่องใช้วิธีการสังเกตการณ์หรือสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมด้วย” แนวการศึกษาจึงมี 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียด และกลุ่มไม่เน้นการวิเคราะห์ตัวบท แต่ในการศึกษาทางภาษาศาสตร์จะให้ความสำคัญกับตัวบทตั้งนั้น บทที่ 4 พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แนววิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของนอร์แมน แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough) ที่ให้ความสำคัญแบบวิภาษ ทั้งสามมิติ ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม ประกอบด้วย มิติบรรยายความ มิติตีความ และมิติอธิบายความ (สรณี วงศ์เปี้ยสังข์ และคณะ อ้างถึงใน กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์, 2549, น.189) เพื่อสะท้อนให้เห็น วาทกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละยุคสมัยมีอิทธิพลต่อการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร จึงวิเคราะห์ตามแนวคิด นอร์แมน แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough) (ฉัตรพร

พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 43 -47) องค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ตัวบท (Text) ภาคปฏิบัติวาทกรรม (Discourse Practice) และปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) ดังนี้

ตัวบท (Text) ประกอบสร้างความหมายด้านความรู้ ความเชื่อและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของฮอลิเดย์ (Halliday) ภาษาที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความคิด (ideation) บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal) และการเรียบเรียงความ (textual) ที่ตัวบทเอกสารพัฒนาการท่องเที่ยวไทย จากอดีตสู่ปัจจุบัน ของกาญจนา แก้วเทพ (2557) ประกอบด้วย 3 ยุค ได้แก่ การท่องเที่ยวในยุคอดีตของไทย การท่องเที่ยวชนชั้นสูง การท่องเที่ยวแบบมวลชนและประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่เกี่ยวกับพัฒนาการสังคมและวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse Practice) คือ กระบวนการผลิต/การกระจายตัวบท และการบริโภคหรือตีความหมายตัวบท อันเป็นสื่อกลางระหว่างสังคมกับตัวบท โดยวิเคราะห์ภาษาที่มีความสัมพันธ์พลวัตการท่องเที่ยวไทย ภาษาที่ใช้สื่อภาพตัวแทนชุมชนอย่างไร และ ภาษาที่นำมาประกอบสร้างมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างไร ดังนั้นวิเคราะห์กระบวนการผลิตสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนในแต่ละยุคสมัยที่สะท้อนให้เห็นอำนาจการท่องเที่ยวเข้ามามีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างชุมชนในความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) คือ การศึกษาวิเคราะห์บริบททางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงชุมชนที่ส่งผลต่ออุดมการณ์ความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่นำมาประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้มีความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์วาทกรรมวิพากษ์ของนอร์แมน แฟร์คลัฟ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยความคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า วาทกรรมประกอบสร้างสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดวาทกรรม

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ในบทที่ 5 การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟและพานโด๊ก (อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.43 -47) “วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ เป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับข้อเขียนและคำพูด พร้อมทั้งเน้นว่า ภาษาในข้อเขียนและคำพูดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย” ดังนั้นวาทกรรมเชิงวิพากษ์พาโด๊ก (Van Dijk) ได้อธิบายไว้ว่า กรอบวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) ช่วยแสดงให้เห็นอำนาจที่เป็นระบบความคิดความเชื่อที่กลุ่มคนในสังคมมีส่วนร่วมและผลิตตัวบทมาควบคุมคนในสังคม ดังนั้นวาทกรรมเชิงวิพากษ์พานโด๊กจึงมีทั้งการอ้างอิงนิยามที่มีนัยในการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง และอุดมการณ์อยู่ในฐานะปรากฏการณ์ทางปริชานที่สะท้อนความคิดผ่านกระบวนการของสถาบันสังคม ฉะนั้นวาทกรรมของพานโด๊กจึงเป็นการศึกษาวาทกรรมที่มีสองส่วนสำคัญ คือ การศึกษาโครงสร้างภาษาด้านกลวิธีการสื่อวาทกรรม การใช้วาทกรรมมีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างไร และอาศัยวิธีการวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ

(multidisciplinary) เพื่อให้เห็นประเทวาทกรรมกับรูปแบบการควบคุม อาทิ วาทกรรมชั้นนำ วาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ วาทกรรมโน้มน้าวใจ เป็นต้น โดยการศึกษาเน้นวาทกรรมสาธารณะเป็นสำคัญ

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ฟานไดก์ (Fairclough and Van Dijk 1997) (วิโรจน์ อรุณมานะกุล, 2563) CDA จึงวิเคราะห์ discourse 2 ส่วน คือ ระดับย่อย ได้แก่ การเลือกใช้คำ วลี ประโยค อันเป็นข้อความหรือถ้อยคำที่ปรากฏ วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยว เพื่อศึกษา กลวิธีการสร้างและสื่อสาร และวิเคราะห์บริบทเป็นการรับรู้ภาพตัวแทนอัตลักษณ์ที่สร้าง เพื่อศึกษาอิทธิพล การครอบงำทางอำนาจว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ดังที่ สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ และคณะ (อ้างถึงในกฤษฎาวรรณ หงส์ลดาธรรม์ จันทิมา เอี่ยมานนท์, 2549, น. 189) ได้กล่าวถึง วาทกรรมตามความหมายเชิงวิพากษ์ ไว้ว่า “ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ได้ประสานความคิดทางภาษาศาสตร์เข้ากับแนวคิดเชิงสังคม-มานุษยวิทยา คือ ประสานแนวความคิดเรื่องการวิเคราะห์ภาษาในระดับข้อความ เจตนาและบริบทเข้ากับแนวคิดเรื่องภาษามีอิทธิพลต่อการปั้นแต่งควบคุมสังคมและวัฒนธรรม ในทำนองเดียวกันสังคมวัฒนธรรมก็มีอิทธิพลต่อภาษาด้วยเช่นกัน ภาษาและสังคมเป็นส่วนของกันและกัน ภาษาทำหน้าที่สะท้อน ผลิต ผลิตซ้ำ ความคิด ความเชื่อ ความรู้ ซึ่งอุดมการณ์ในสังคมที่ภาษานั้นถูกใช้อยู่ จึงเท่ากับกำหนดควบคุมความรู้ของสังคมไปพร้อม ๆ กัน”

2.1.2 วาทกรรมการพัฒนา

ภาษา เป็นเครื่องมือการสื่อสารที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การมองภาษาเพื่อศึกษาสังคมจึงเป็นการถอดรหัสความหมายของสังคมที่แฝงอยู่ในรูปของภาษาสัญลักษณ์ มีนัยที่แฝงอยู่ในภาษาสัญลักษณ์ถูกผลิตออกมาเกี่ยวโยงกับความรู้และอำนาจ ซึ่งอำนาจที่ส่งผ่านมาทางภาษา ได้แก่ จารีต กฎเกณฑ์และบริบทต่าง ๆ ของสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการโน้มน้าวความคิดให้ไปตามเจตนารมณ์ของผู้สื่อสาร เรียกว่า วาทกรรม (Discourse) มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ชาวฝรั่งเศส นักปรัชญาทางโครงสร้างนิยม (Post Structuralism) ได้แสดงทัศนะของคำว่า วาทกรรม ตามที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2560, น.19-21) ได้ประมวลความหมายไว้ว่า “วาทกรรม (Discourse) หมายถึง ระบบและกระบวนการสร้าง/ผลิต (constitute) ความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง วาทกรรมทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (Valorize)... และวาทกรรมทำหน้าที่เก็บกดและปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายบางอย่างเกิดขึ้น (Subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายของบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปได้พร้อม ๆ กันด้วย (Displace)”

วาทกรรมมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

วาทกรรม ภาษาอังกฤษ Discourse เป็นคำที่ใช้ในสาขาภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากเอกสารของณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น.6) ได้กล่าวถึงวาทกรรม (discourse) ซึ่งความหมายของการนิยามวาทกรรมที่มีผู้อ้างอิงอย่างกว้างขวางมาจากมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ได้กล่าวถึงวาทกรรม (discourse) วาทกรรม คือ วิถีปฏิบัติที่สร้างสิ่งที่พูดถึงนั้นอย่างเป็นระบบ (Foucault 1972) ส่วน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้นิยามวาทกรรมตามแนวคิดของฟูโกต์ ไว้ว่า วาทกรรมคือ “ระบบและกระบวนการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเรียกในงานศึกษานี้ว่า วาทกรรมหลัก (dominant discourse) หรือฟูโกต์เรียกว่า episteme” และในทัศนะของณัฐพร พานโพธิ์ทอง ได้กล่าวไว้ว่า “วาทกรรม คือ วิถีปฏิบัติหรือกระบวนการในการสร้าง

ความหมาย ให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เรามีความคิดหรือมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากวาทกรรม”

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2560, น.19-45) ได้อธิบายลักษณะวาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรมไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ตามหลักความคิดของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักคิดแนวหลังสมัยใหม่ นิยาม สรุป ได้ว่า วาทกรรม (Discourse) คือ ระบบและกระบวนการในการสร้าง (Constitute) และผลิตอัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ล้อมรอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง วาทกรรม จึงทำหน้าที่เก็บกักหรือปิดกั้น ให้อัตลักษณ์และความหมายบางอย่างเกิดขึ้นหรือดำรงอยู่และอาจเลื่อนหายไปพร้อม ๆ กันได้ ซึ่งวาทกรรมจึงเป็นมากกว่า ภาษา คำพูด หรือการตีความ แต่เป็นเรื่องของอำนาจและความรู้ในเรื่องเฉพาะด้าน ที่แสดงออกมาในรูปของ ภาวปฏิบัติการณ์จริงของวาทกรรมในสังคม (Discursive Practices) ซึ่งภาวปฏิบัติการณ์วาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตสิ่งที่พูดหรือศึกษาว่าจะพูดอย่างไร พูดเรื่องอะไร ใครเป็นคนพูด จึงสามารถสื่อความหมายให้รู้เรื่องตรงกันและเป็นที่ยอมรับในสังคม การวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) จึงเป็นการศึกษากระบวนการขั้นตอนลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์และความหมายในสังคมที่ปรากฏอยู่รอบตัว เกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคม ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เชื่อมโยงกับการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความเกี่ยวข้องกับความเป็นมาเหตุการณ์ต่าง ๆ บุคคล สถาบันว่ามีอะไรเกิดขึ้น และส่งผลต่อการสร้าง การให้ความหมายหรือ การเก็บกัก ปิดกั้นสิ่งเหล่านั้นอย่างไร

วาทกรรมกับการพัฒนา ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2560, น.3-45) ความหมาย (Significance) ของสิ่งที่เรียกว่า การพัฒนา (development) และของคู่ตรงกันข้ามที่เรียกว่า ด้อยพัฒนา (development) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากประเทศมหาอำนาจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คำว่า การพัฒนา และด้อยพัฒนาหรือความเป็นอื่นของการพัฒนา (development's other/other development) เป็นประดิษฐกรรมทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ในยุคแรกของการพัฒนาคือ การทำให้ทันสมัยอย่างสังคมตะวันตก ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาการเมือง หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (modernization theory) ส่วนสามชาย ศรีสันต์, (2557, น.16) ได้อธิบายวาทกรรมการพัฒนาไว้ไว้คือ ทศนะของGasper (2004) ในยุคปัจจุบัน คือ การพัฒนามนุษย์โดยการให้เครื่องมือที่จะช่วยให้มีความสามารถ (Capability) เพื่อจะเลือกเป็นและทำได้อย่างมีอิสรภาพ (Freedom) การทำความเข้าใจการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้ยุทธศาสตร์ในการสถาปนาให้การพัฒนาที่มีลักษณะเป็นสถาบัน มีกระบวนการปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นขั้นตอน มีเงื่อนไข รูปแบบ กฎเกณฑ์ และแบบแผนการปฏิบัติต่อสิ่งที่เรียกว่า การพัฒนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นจากรู้ จากนั้นการพัฒนาได้ผลสิ่งที่ด้อยพัฒนาให้กลายเป็นอื่นและเข้าจัดการด้วยเครื่องมือของอำนาจและการควบคุมในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ฟันฟู เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาจึงไม่ใช่เพียงการศึกษาวาทกรรมในฐานะที่เป็น การพูด การเขียน แต่ต้องศึกษาถึงกลไกกำกับความสัมพันธ์ (apparatus) ซึ่งช่วยทำให้วาทกรรมทำงานในภาวปฏิบัติการณ์ ซึ่งผลิตสร้างขึ้นจากอำนาจและการเข้าแทรกแซงการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาการศึกษาการพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมจึงมุ่งวิพากษ์วิจารณ์ความรู้ ความคิด ที่ครอบงำการพัฒนา เพื่อทำหน้าที่ปลดปล่อย (emancipation) การถูกครอบงำความรู้ในแบบเดียวที่ไม่ใช่เป็นของตนเอง โดยสนใจศึกษาการเมืองที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนา และตั้งคำถามรูปแบบการพัฒนาใหม่ ๆ ที่ดีกว่า ซึ่งมาจากพลังอำนาจของประชาชนผู้รับผลการพัฒนา การพัฒนาในที่นี้จึงเป็นอำนาจรูปแบบหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นวาทกรรมซึ่งมีผลสะท้อนต่อประชาชนในประเทศที่ต้องก้าวเดินไปสู่การพัฒนา ซึ่งในวาทกรรมการพัฒนา ทำหน้าที่กำหนดนิยามและให้คุณค่าระหว่างคนที่พัฒนาแล้ว ด้อยพัฒนา สังคมล้าหลังและสังคมที่ทันสมัย วาทกรรมการพัฒนาจึงสร้าง

ความเหลื่อมล้ำทางสถานะอำนาจ และแบบแผนการยอมรับให้กับสังคม สร้างขึ้นสูงต่ำระหว่างวัฒนธรรมพื้นถิ่นและวัฒนธรรมสากล โดยวาทกรรมการพัฒนาค้นหาคำตอบ 3 ประการ คือ 1) การรื้อสร้างการพัฒนากระแสหลัก 2) การต่อต้าน ชัดขึ้นการพัฒนาที่เกิดขึ้นมีพลังอำนาจที่จะต่อต้านวาทกรรมพัฒนาที่ครอบงำอยู่ได้หรือไม่ อย่างไร 3) การต่อต้านชัดขึ้นการพัฒนาได้สร้างองค์ความรู้ที่กลายเป็นวาทกรรมของขบวนการเคลื่อนไหวขึ้นอย่างไร ดังนั้นการผลิตสร้างวาทกรรมจึงเป็นอาวุธสำคัญของประชาชนเพราะวาทกรรมเป็นเรื่องของภาษาที่สื่อสารผ่านการเขียน การพูดและการใช้สัญลักษณ์ การต่อสู้วาทกรรมจึงเป็นการต่อสู้ที่เกิดขึ้นจากฝ่ายที่ถูกเสียเปรียบด้านของการครอบครองทรัพยากร ยุคสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศครอบครองก็ยิ่งทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวแพร่กระจายไปในวงกว้างและมีพลังได้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรม จึงเป็นการศึกษาเพื่อรื้อสร้าง (1) วาทกรรมพัฒนากระแสหลัก และการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อค้นหาการผลิตสร้าง (2) ทางเลือกใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนา ดังนั้น การวิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติวาทกรรมซึ่งนำไปสู่การผลิตซ้ำอำนาจของการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคมมีรูปแบบการปฏิบัติการอย่างไร และก่อให้เกิดผลอย่างไรตามมา เพื่อแสวงหาแนวทางการรื้อวาทกรรมหลักที่ครอบงำ และผลิตสร้างวาทกรรมที่นำไปสู่ทางเลือกใหม่ ๆ ของการพัฒนา

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชน (Community Identity)

1) แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity)

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า *Identitas* เดิมใช้คำว่า *Idem* มีความหมายว่า เหมือนกัน (The Same) คำว่า อัตลักษณ์ เป็นคำที่เริ่มใช้กันโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 20 จอร์จ เฮอริท เมด (George Herbert Mead) ได้กล่าวถึง ตัวตน (The Self) ว่าเป็นสมรรถนะอันเป็นของมนุษย์ โดยเฉพาะในการที่จะคิดคำนึงถึงธรรมชาติและสังคมรอบตัวผ่านการสื่อสารและภาษา ซึ่งตัวตนนั้นได้รับอิทธิพลมาจากสองแนวทาง คือ อิทธิพลจากสังคมโดยตรง และอิทธิพลของตัวเอง ผ่านกระบวนการที่มีขั้นตอน 2 ด้าน ที่ปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “Me” อันหนึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม ขณะที่ “I” เป็นพฤติกรรมและลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่ง “I” และ “Me” ปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาโดยที่ “I” จะทำหน้าที่ในการเชื่อมร้อย “Me” ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน (Popenoe, 1993) ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเปลี่ยนไปตามตัวแปรทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2548) ดังนั้น ความเป็นตัวตนที่ทำให้มนุษย์มีความเหมือนและความต่างกันในสังคมนั้น จึงมาจากกระบวนการหล่อหลอมของกลุ่มสังคม ที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน ดังที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ได้อธิบายไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นผลผลิตที่มาจากบริบทของสังคมที่มีการเชื่อมความคิดระหว่างความเป็นปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างสังคม (Social aspect) เข้าด้วยกัน ซึ่งกระทำได้กล่าวผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคม เช่น ภาษา ศาสนา เครื่องแต่งกาย หรือการบริโภค เป็นต้น อัตลักษณ์จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทน (stand for) หรือแสดงถึง (signify) ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศชาติ ที่เกิดจากจิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกร่วมในระดับสังคม

Richard Jenkins (อ้างถึงในประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547, น.32-34) ว่า อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ *Identitas* เดิมใช้คำว่า *idem* ซึ่งมีความหมายว่า เหมือนกัน (the same) ตามความหมายภาษาอังกฤษคำว่า อัตลักษณ์ มีความหมายเป็นนัยยะ ได้สองความหมาย คือ อัตลักษณ์ในความหมาย ของความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือสิ่งของในความคล้ายคลึงและแตกต่าง ซึ่งอัตลักษณ์เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของที่มีความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา

เบอร์เจ และลักแมน กล่าวว่า อัตลักษณ์สร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งอาจคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปได้ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น การรับรู้ตัวตนเราเป็นใครหรือคนอื่นรับรู้เราอย่างไร จึงเกิดจากกระบวนการทางสังคมในการสร้างและการสืบทอดอัตลักษณ์ ซึ่งจะคงที่ ปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไรขึ้นอยู่กับบริบทความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นด้วย

อัตลักษณ์จึงเป็นทั้งระดับปัจเจก (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective Identity) ในระดับปัจเจก ซึ่งในแต่ละคนหนึ่ง ๆ อาจมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายอยู่ในตัวเองได้ เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้น ทางสังคม อาชีพ เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์ร่วมที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนของกลุ่มจึงมีลักษณะอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกของกลุ่มคนในสังคมเดียวกันที่มีความแตกต่างกับกลุ่มอื่น

ดังนั้น ความเป็นตัวตนที่ทำให้มนุษย์มีความเหมือนและความต่างกันในสังคมนั้น จึงมาจากกระบวนการหล่อหลอมของกลุ่มสังคม ที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน ดังที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ได้อธิบายไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นผลผลิตที่มาจากบริบทของสังคมที่มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างสังคม (Social aspect) เข้าด้วยกัน ซึ่งกระทำดังกล่าวผ่านสัญญาณต่าง ๆ ในสังคม เช่น ภาษา ศาสนา เครื่องแต่งกาย หรือการบริโภค เป็นต้น อัตลักษณ์จึงเป็นสัญญาณที่ใช้แทน (stand for) หรือแสดงถึง (signify) ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศชาติ ที่เกิดจากจิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกร่วมในระดับสังคม

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ (process of identity construction) ของมนุษย์มาจากการที่มนุษย์ต้องการสร้างตัวตนและกำหนดตำแหน่งขึ้นในสังคม ซึ่งได้พยายามอาศัยพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมมาเป็นตัวกำหนด เพื่อให้มีพื้นที่ขึ้นและเป็นตำแหน่งที่แตกต่างจากบุคคลหรือกลุ่มสังคมอื่น จึงทำให้มีลักษณะที่เหมือนและร่วมกันทางวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ทั้งนี้เพื่อให้มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Woodward (อ้างถึงในเศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ชุนศรี, 2549 น.17) ไว้ว่า จุดกำเนิดอัตลักษณ์มาจากคุณลักษณะมนุษย์ที่แตกต่างกัน อาทิ ความเป็นชาย-หญิง เชื้อชาติ เป็นต้น โดยต้องมีลักษณะที่มีความโดดเด่นและสำคัญมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งหรือเชื้อชาติอื่น ๆ ฉะนั้นความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ (National Identity) จึงมักอ้างอิงประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติ โดยคนในชาติจะพยายามค้นหาจากตำนานเรื่องเล่าขานในอดีตนำมาเรียบเรียงใหม่ เพื่อให้เกิดการหาจุดร่วมในการหาตำแหน่งให้แก่ตัวตนขึ้นมาใหม่ (The new subject-position) ซึ่งจัดเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ (The process of construction identity)

2) แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน (Community Identity)

อัตลักษณ์ชุมชนเกิดจากการสร้างตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมร่วมกันในช่วงเวลาหนึ่ง โดยมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยง เพื่อให้ผ่านการยอมรับในความเหมือนกันของกลุ่มสร้างความสามัคคีและคุณค่าแก่กลุ่มในสังคม ซึ่ง ประสิทธิ์ ลีปรีชา และ ธีรยุทธ บุญมี (อ้างถึงใน ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2548) ได้อธิบายว่า อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นถูกสร้างบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งบนพื้นฐานของความเหมือนของกลุ่ม ย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน ดังนั้น อัตลักษณ์ชุมชน จึงหมายถึงตัวตนและอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition) ภายในกลุ่มและยอมรับความเหมือนกันภายในกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ความพยายาม ความต้องการหรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ในการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์และการสื่อความหมายของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต บริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้น จึงเป็นการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนย่านเมืองเก่า โดยใช้แนวคิดเบอร์เจอร์และลักแมน (Peter Berger and Thomas Luckman) อ้างถึงใน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ที่ได้ อธิบายไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นผลผลิตที่มาจากบริบทของสังคมที่มีการเชื่อมความคิดระหว่างความเป็นปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างสังคม (Social aspect) เข้าด้วยกัน ซึ่งกระทำได้กล่าวผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคม เช่น ภาษา ศาสนา เครื่องแต่งกาย หรือการบริโภค เป็นต้น อัตลักษณ์จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทน (stand for) หรือแสดงถึง (signify) ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศชาติ ที่เกิดจากจิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกร่วมในระดับสังคม

3) พูโกต์กับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

การศึกษาอัตลักษณ์ อรวรรณ ปิรันธโรวาท (2544, น.40,103-) ตามทฤษฎีอัตตสาระ (essentialism) เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมการมีลักษณะตัวตนติดตัวมาและเชื่อว่าคนอื่นและเรามีความแตกต่างกันทำให้มนุษย์มีลักษณะเฉพาะที่ต่างกัน ซึ่ง Hall ได้ให้คำนิยามว่า อัตลักษณ์เปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน คือ ด้านหนึ่งคือมีความเป็นตัวเรา (self - ascription) และอีกด้านคือ คนอื่นก็ยอมรับรู้สึกว่าเรามีความเหมือนหรือแตกต่างจากเขา (ascription by other) ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เข้าสภาวะสังคม ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าวมาจากการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์หรือกับคนอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ บาร์คเกอร์ กล่าวว่า “อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดแต่อัตลักษณ์ประกอบสร้างขึ้นจากสังคม (Socially constructed) และนัยยะหนึ่ง อัตลักษณ์เกิดจากประสบการณ์ที่มาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

4) กรอบวิเคราะห์วาทกรรมกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) อรวรรณ ปิรันธโรวาท (2544,น.95-99) ตามแนวคิดของทฤษฎีอัตตสาระ (essentialism) และทฤษฎีปฏิสารถะ (antiessentialism) มีที่ศนะด้านอัตลักษณ์ต่างกัน คือ ทฤษฎีอัตตสาระ มองว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องของความคงที่ ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ อาทิ เชื้อชาติ เพศ เป็นต้น แต่ทฤษฎีปฏิสารถะ มีที่ศนะว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ตามพลวัตของสังคม ดังนั้น สิ่งที่ทำให้เราแตกต่างจากคนอื่น หรือเราเป็นเรา เขาเป็นเขา คือ สัญลักษณ์ จึงทำให้ อัตลักษณ์มีความสัมพันธ์กับอำนาจโดยมีการใช้ภาษาเป็นเส้นแบ่งอำนาจที่สะท้อนอัตลักษณ์ลักษณะที่มีความไม่เท่าเทียมกัน หรือพบคู่ตรงกันข้าม (Derrida, 1972, p41) แต่ในปัจจุบันสำนักวัฒนธรรมศึกษาจึงเสนอให้มีการแบ่งโดยวัฒนธรรม (Cultural identity) ซึ่ง Hall กล่าวว่า “แทนที่เราจะมองอัตลักษณ์ว่าเป็นข้อเท็จจริงที่สำเร็จเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ซึ่งมีการปฏิบัติทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทน เราควรนึกถึงอัตลักษณ์ในแง่เป็นผลผลิต ซึ่งจะไม่มีวันเสร็จสิ้นสมบูรณ์แต่อยู่ในกระบวนการที่จะมีการสร้างอยู่ตลอดเวลา โดยผ่านการใช้ภาษาและสัญลักษณ์เป็นตัวแทน” ดังนั้น อัตลักษณ์ของ Hall จึงหมายถึง “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนประกอบด้วยสิ่งที่เหมือนกันและสิ่งที่ต่างกัน” และอัตลักษณ์แต่ละคนถูกประกอบสร้างและแบ่งแยกด้วยการใช้ภาษา ดังนั้น “การที่เราใช้ภาษา คือ การผลิต/สร้างตัวตนของเรา แต่ในความเป็นตัวตนนั้น Lacan ได้กล่าวว่า กระบวนการสำคัญที่ทำให้เราเป็นตัวเรา และประกอบสร้างขึ้นจากกระบวนการของวาทกรรม “our identity is based on alac, manqué a etre on what we are not” (Lacan,1977)

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) Roosens (1989,17-18) อธิบายว่า ชาติพันธุ์เป็นตัวบ่งชี้ตัวตน และความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน โดยมีภาษา วัฒนธรรม สัญลักษณ์ ประเพณีพิธีกรรม บุคลิกภาพของกลุ่ม มาเป็นเครื่องมือบ่งบอกความเป็นตัวตนกลุ่ม ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ดังกล่าวเกิดจาก

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่ม และหากอัตลักษณ์กลุ่มได้รับผลกระทบใด ๆ จากสังคมก็จะส่งผลต่อความหมายของอัตลักษณ์ต่อไปจนบุคคลด้วยเช่นกัน ทั้งด้านสัญลักษณ์ เครื่องหมาย หรือคุณค่าทางวัฒนธรรม ดังนั้น Albal (1990,306) ได้กล่าวว่า สัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Symbolic ethnicity) คือ “ความปรารถนาที่จะแสดงไว้ซึ่งความรู้สึกของการเป็นชาติพันธุ์ แต่โดยปราศจากพันธอันลึกซึ้งใดๆ กับข้อผูกมัดและพฤติกรรมสังคมแห่งชาติพันธุ์นั้น”

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่สำคัญ คือ ความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ที่เกิดจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะกระบวนการดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาแต่ละรุ่น จนส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ดังนั้นการแบ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จึงพิจารณาได้จากกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และการใช้ภาษา ซึ่งเป็นมรดกที่ถ่ายทอดมาตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

ตามทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม หมายถึง มนุษย์สามารถพัฒนาภาพลักษณ์ของตนเองได้จากอัตลักษณ์กลุ่มหรือการส่งเสริมอัตลักษณ์ของตนเอง ดังนั้น อัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity) คือ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง เพราะ อัตลักษณ์ของแต่ละคนมีคุณลักษณะที่ต่างกันขึ้นอยู่กับทัศนคติของตนเอง อันส่งผลต่อกระบวนการสร้างและความหมายของเอง เรา มีอิทธิพลต่อการสื่อสารของเราคือคนแปลกหน้า

หลักการลัทธิกลุ่มนิยม (The in-group favoritism principle) คือ ทัศนคติและความผูกพันที่ตนเองมีต่อกลุ่ม ดังนั้นการปฏิสัมพันธ์ที่คนในกลุ่มมีต่อกันก็จะส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของตนมากขึ้น อัตลักษณ์ความเป็นตนเองจึงมีความปัจเจกบุคคลเฉพาะที่ไม่เหมือนคนอื่น

อรวรรณ ปิลาณีโอวาร (2544, น.99) ได้สรุปกรอบการวิเคราะห์ว่าทฤษฎีกับอัตลักษณ์ ไว้ว่า “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic identity) ความเป็นชาติ (national identity) อัตลักษณ์วัฒนธรรม (Cultural identity) อัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity) และอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) ล้วนมีส่วนหล่อหลอมปัจเจกทั้งในระดับมหัพภาคและจุลภาคและทำให้มีความเป็นเราและความเป็นเขา และอัตลักษณ์เป็นทั้งสิ่งที่ติดมากับตัวและลื่นไหลเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ซึ่งเราสามารถใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่าทฤษฎีได้”

ดังนั้น การศึกษาจึงวิเคราะห์การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนที่ตั้งบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์สังคมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ได้ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคมและมีการปรับเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยอิทธิพลของวาทกรรมการพัฒนาของสังคมสมัยใหม่และสังคมหลังสมัยใหม่มาเป็นตัวแปรให้อัตลักษณ์มีการเลื่อนไหลและเปลี่ยนไปตามความหมายที่สังคมต้องการ โดยชุมชนได้นำอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มาเป็นเป็นการต่อรองเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

2.1.4 แนวคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism) และยุคหลังสมัยใหม่ (postmodernism)

แนวคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism)

ยุคสมัยใหม่ (Modernism) จิโรช วีระสย (อ้างถึงใน ทักษิณา พิพิธกุล, 2558, น. 149) ได้อธิบายความเป็นสมัยใหม่ว่า เป็นยุคที่มีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์และและวิทยาการที่มีความทันสมัยเป็นช่วงสมัยยุคกลาง (Middle Ages) และยุคเรอเนอซอง (Renaissance) หรืออยู่ในคริสต์วรรษที่ 19 (ค.ศ. 1453-ค.ศ. 1945) โดยเริ่มนับจากการล่มสลายของจักรวรรดิไบแซนไทน์และสิ้นสุดลงหลังสงครามโลกครั้งที่สองจบลง ซึ่งเป็นช่วงที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเริ่มนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้า

มาใช้และมีการคิดค้นทฤษฎี สิ่งประดิษฐ์ และศิลปะวิทยาการจำนวนมาก จนนำมาสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม และการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี อันส่งผลให้วิถีชีวิตมีการปรับเปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมเมือง

เชษฐา พวงหัตถ์ (2552, น.14) ได้กล่าวถึงความสภาวะสมัยใหม่ (modernity) ตามความคิดของกิตเดนต์ สภาวะสมัยใหม่ (modernity) ว่า หมายถึง ยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากยุคคลาสสิกและพลวัตของสังคมก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วไม่หยุดยั้ง (runaway world) ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐานในเชิงสถาบัน 4 ประการ คือ

- (1) ทุนนิยม (capitalism) คือ ระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่เอกชนเป็นกรรมสิทธิ์ในการผลิตและการขายคอยควบคุมการค้า เพื่อมุ่งหากำไรเป็นสำคัญ เป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเจ้าของเอกชนเป็นผู้ควบคุมการค้า อุตสาหกรรมและวิธีการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อทำกำไรในเศรษฐกิจแบบตลาด คุณลักษณะสำคัญของทุนนิยม
- (2) อุตสาหกรรมนิยม (industrialism) การให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานเครื่องจักรในการผลิตตลอดจนการขนส่งและการสื่อสาร
- (3) ขีดความสามารถในการตรวจคุม (surveillance capacities) คือ การสอดส่องดูแลควบคุมกิจกรรมของประชากรโดยเฉพาะในปริมาตรของการเมือง
- (4) การควบคุมวิธีการใช้ความรุนแรง (control of the means of violence) หมายถึง ครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมการทำสงคราม

แนวคิดลัทธิสมัยใหม่ (Modernism) มีรากฐานมาจากสมัยเรอเนซองส์ (คริสต์วรรษที่ 14-17) เป็นช่วงของการฟื้นฟูศิลปะและวิทยาการ ปรัชญาสำคัญคือ การให้ความสำคัญกับมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์ เป็นผู้กุมชะตาชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) ได้ผลักดันทำให้เกิดการปฏิรูปศาสนาที่ทำให้มนุษย์มีวิจาร์ณญาณในการเลือกนับถือศาสนา และแนวคิดแบบมนุษยนิยมนี้ได้ทำให้เกิดการปฏิรูปทางปรัชญาญาความคิด มีการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนทำให้กลายเป็นยุคเรืองปัญญาขึ้นในคริสต์วรรษที่ 18 ซึ่งยุคเรืองปัญญาเป็นยุคแห่งการแสวงหาความรู้ที่มาจากเหตุและผล และปฏิเสธความเชื่อพร้อมปลดปล่อยตนเองจากการครอบงำและการกดขี่จากสถาบันต่าง ๆ ศาสนาและสถาบันกษัตริย์ จึงทำให้ช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงหลายรูปแบบ ได้แก่ ประเทศอังกฤษมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1760-1871) ประเทศอเมริกามีการปฏิวัติการเมือง โดยประกาศเอกราชจากจักรวรรดิอังกฤษ และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นประเทศอเมริกา เป็นต้น ซึ่งอิทธิพลของการปฏิวัติการเมืองดังกล่าวทำให้โครงสร้างสังคมชนชั้นสูงล่มสลายส่งผลให้ชนชั้นกลางมีบทบาทและอำนาจทางเศรษฐกิจการค้ามากขึ้น จนได้พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) และกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม

ดังนั้น ในปลายปีคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวคิดแบบลัทธิสมัยใหม่ (Modernism) ได้รับอิทธิพลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ส่งผลให้คริสต์ศตวรรษที่ 20 เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านทั้งทางด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การคมนาคมและการสื่อสาร การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้สภาพสังคมของตะวันตกราวทศวรรษที่ 1890 มีการพัฒนา คือ มีไฟฟ้า วิทยุ รถยนต์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ (ราวทศวรรษ1950) เป็นต้น และผลของการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทำให้หลายประเทศมหาอำนาจมีการขยายอาณาเขตจนทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914) และสงครามโลกครั้งที่ 2 (1939-1945) ซึ่งผลกระทบของสงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง ดังกล่าว ทำให้ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้แนวความคิดมีความเปลี่ยนแปลงโดยจากการให้ความสำคัญความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อการพัฒนาด้านเทคโนโลยี หันมาให้ความสนใจความ

หลากหลายทางวัฒนธรรมต่อต้านแนวความคิดที่มาจากมนุษย์นิยม จึงทำให้แนวคิดมนุษย์นิยมสิ้นสุดลง (ทักษิณา พิพิธกุล, 2558, น.149-154)

ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism)

คำว่า สังคมสมัยใหม่ ในงานวิจัยนี้จึงหมายถึงสังคมในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ที่อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งแนวคิดหลังสมัยใหม่หรือแนวคิดลัทธิสมัยใหม่เป็นแนวความคิดหลังสมัยใหม่ได้จัดเข้ารวมกับทฤษฎีสายวิพากษ์ (Critical Theory/Critical Scholar) ซึ่งที่มาของแนวคิดหลังยุคสมัยใหม่ อนุรักษ วัฒนธรรมการวงศ์ (2552) ได้อธิบายไว้ว่า มาจาก 3 แหล่ง คือ “แหล่งแรกมาจากการอภิปรายยุคโครงสร้างนิยม (Structuralism) ยุคหลังโครงสร้างนิยม (poststructuralism) แนวคิดการรื้อสร้าง (deconstruction) ยุคหลังทุนนิยม (postcapitalism) ทฤษฎีการวิพากษ์ (critical theory) และแนวคิดสตรีนิยม (feminism) แหล่งที่สองคือการวิจารณ์รูปแบบของศิลปะร่วมสมัย (contemporary art forms) โดยเฉพาะในสถาปัตยกรรม วรรณกรรม และภาพยนตร์ รวมทั้งการดำรงชีวิตร่วมสมัย (contemporary lifestyle) แหล่งที่สามคือการวิเคราะห์ทางสังคมของสถานที่ทำงานและเศรษฐกิจ และแหล่งสุดท้ายคือทฤษฎีความสับสนวุ่นวาย (chaos theory)”

คำว่า ลัทธิหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) จันทน์ เจริญศรี (อ้างถึงใน ทักษิณา พิพิธกุล, 2558) ได้อธิบายความหมายของยุคหลังสมัย ๑ ไว้ 2 ความหมาย คือ “ความหมายแรก ยุคหลังสมัยใหม่เป็นยุคประวัติศาสตร์ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากยุคหลังอุตสาหกรรม (Postindustrial Society) ซึ่งเป็นความหมายที่โบดริยาร์ (Jean Baudrillard) และเลียวทาร์ (Jean Francois Lyothard) มีมุมมองที่ตรงกัน ส่วนเจมสัน (Fredric Jameson) ได้อธิบายว่า ยุคหลังสมัยใหม่เป็นเพียงตรรกะทางวัฒนธรรมของยุคทุนนิยมตอนปลาย ที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในบางมิติเท่านั้น ความหมายที่สอง ประสบการณ์ที่ปรากฏในยุคหลังสมัยใหม่เป็นความรู้สึกที่มีต่อความจริงว่าเป็นเพียงภาพลักษณ์”

แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่จึงเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมกับพัฒนาการของสังคมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และเป็นผลพวงมาจากการอภิปรายของการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของบริษัทข้ามชาติ อันส่งผลให้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสร้างโลกไร้พรมแดนให้แก่สังคม จึงทำให้แนวคิดเสรีนิยม (liberal) และแนวคิดอนุรักษนิยม (conservative) ของทฤษฎีวัตถุวิสัยนิยม (objectivism) ในยุคสมัยใหม่ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญในการแก้ปัญหาของสังคมโลกที่เกิดขึ้นจากสภาวะความทันสมัย โดยแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่จะเชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ แต่ต้องมองความจริงผ่านภาษา ดังนั้น แนวคิดยุคหลังสมัยใหม่จะใช้แนวทางของทฤษฎีการสร้างความรู้โดยใช้ภาษา (language) และภาษาสามารถอธิบายความจริงที่ปรากฏได้ ด้วยตัวของภาษาเอง

แนวความคิดยุคหลังสมัยใหม่ให้ความสำคัญในแต่ละส่วนของสังคมไม่เท่ากัน เพราะมองว่าสังคมมีความหลากหลาย ดังกล่าว ส่งผลให้ศาสตร์วิชาความรู้ในหลายสาขาได้รับอิทธิพลดังกล่าวด้วย โดยปรัชญาแบบแนวคิดหลังสมัยเชื่อว่า “มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ แต่ต้องมองความจริงผ่านการวิเคราะห์ภาษา” อาทิ ทางด้านประวัติศาสตร์ไม่เชื่อว่าข้อมูลที่ได้จากการบันทึกคือความจริงทั้งหมด ทางด้านปรัชญามีมุมมองว่าการเข้าถึงความจริงนั้น ภาษาไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ต้องอาศัยการตีความ วิพากษ์ เช่นเดียวกับด้านวรรณกรรม คือ ลัทธิทางด้านหลังสมัยใหม่มีความเชื่อว่า ตัวบท (text) ที่ปรากฏต้องอาศัยการตีความ อันส่งผลให้ไม่ยอมรับการจัดประเภทของวรรณกรรม ส่วนทางด้านกฎหมายเชื่อว่า รัฐธรรมนูญไม่มีความแน่นอนจึงไม่ยอมรับความชอบธรรมที่เกิดขึ้น เพราะเชื่อว่า อำนาจของกฎหมายมีอิทธิพลต่อสังคม ด้วยแนวคิดดังกล่าว จึงสร้างกระบวนการความคิดในเชิงการวิพากษ์ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน (ก้องเกียรติ มหาอินทร์, น.10-11)

ธีรยุทธ์ บุญมี (2553) กล่าวถึงที่มาของแนวความคิดยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ว่า มาจากพื้นฐานภาษาและสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีสัมพันธนิยม ชุดของความคิด ค่านิยม ภาษาและความรู้ที่แตกต่างกันแต่เท่าเทียมกันเนื่องจากสามารถเป็นตัวแทนของความรู้ได้เหมือนกัน

ลักษณะสำคัญของหลังสมัยใหม่

1) ปฏิกริยาจากแนวคิดของประวัติศาสตร์ตะวันตกที่นำเสนอโดยนักสังคมวิทยาทั้ง สำนัก โครงสร้าง และหน้าที่

2) ปฏิกริยาจากทฤษฎีระดับล่างที่เข้ามาแทนที่แนวคิดในอดีตมีลักษณะ แพร่กระจายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ไม่ต่อเนื่องและมีลักษณะแคบไม่กว้างขวาง

นิยามเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดโครงสร้างนิยม (ทั้งมาร์กและแนวคิดโครงสร้างเศรษฐศาสตร์การเมืองอันเป็น พื้นฐานที่มีผลต่อวัฒนธรรมด้านโครงสร้างส่วนบนและหน้าที่นิยม) ไปสู่แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม(โดยเฉพาะ อย่างยิ่งแนวคิดการปรับตัวด้านอำนาจของฟูโกต์ (Foucault, 1993) และแพร่กระจายอย่างรวดเร็วในลักษณะ การสนทนา การอภิปรายการยกปัญหาและการแลกเปลี่ยน

3) ปฏิกริยาจากและความสัมพันธ์ของแนวคิดวิทยาศาสตร์นำไปสู่ความจริงเกี่ยวกับ สังคมโลกซึ่งแทนที่รูปแบบของสังคมวิทยาที่มักจะเปลี่ยนแปลงคำตอบและเป็นอัตวิสัยที่มีความเป็น อกติ

4) การเน้นนักวิจัยที่เชี่ยวชาญเพื่อศึกษาวิจัยทำให้เกิดความเป็นอัตวิสัยมากกว่า วัตถุวิสัย

การศึกษาของนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญมักจะทำการศึกษาภายใต้จุดยืนของทฤษฎีและรูปแบบ ของนักวิจัยซึ่งอย่างน้อยก็มีวิธีเชิงปริมาณที่ใช้สถิติกับรูปแบบเชิงคุณภาพที่มีความอคติสูง ดังนั้น แนวคิดหลัง สมัยใหม่เป็นแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่นี้ เสนอให้ทำความเข้าใจเป้าหมายของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการ เจริญเติบโตทางวัฒนธรรมและการขยายตัวเชิงสัญลักษณ์ซึ่งใช้เป็นที่กลางความสวยงามของชีวิตที่ดำเนินตาม หลักจริยธรรมเป็นสิ่งดีงาม ในความเป็นจริงไม่มีมนุษย์ไม่มีธรรมชาติ และความจริงเป็นสิ่งไม่จริงเป้าหมายของ ชีวิตคือการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความพยายามที่จะยึดถือค่านิยมใหม่โดยการคิดค้น นวัตกรรมของสื่อภาษาเพื่อรองรับพฤติกรรมของบุคคล

จิระโชค วีระสย (อ้างถึงในทักษิณา พิพิธกุล, 2558) ได้เปรียบเทียบลักษณะของยุค สมัยใหม่กับหลังสมัยใหม่ ดังนี้

- 1) ด้านมิติทางด้านสังคม โครงสร้างทางสังคมมีความสำคัญมากขึ้นกว่าสังคมที่มีชน ชั้นทางสังคม เพราะสังคมมีความแตกต่างทางสถานภาพ ชาติพันธุ์ อายุ ที่ ซับซ้อนมากขึ้น จึงให้ความสำคัญมิติโครงสร้างของสังคม
- 2) ด้านมิติวัฒนธรรม สังคมให้ความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ ด้านสุนทรียภาพชีวิต ทั้งรสนิยม ค่านิยม ทักษะคดีที่มีต่อศิลปวัฒนธรรม
- 3) มิติด้านเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยมเน้นผลิตสินค้าเฉพาะความต้องการของตลาด
- 4) มิติด้านการเมือง โครงสร้างทางการเมืองมีลักษณะขนาดใหญ่และรัฐเป็นเจ้าของ กิจการสาธารณูปโภคที่รัฐให้สวัสดิการ และรัฐส่งเสริมเอกชนให้มีบทบาทด้าน เศรษฐกิจ

แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post-modern) จึงเกิดขึ้นจากอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมจนสื่อและเทคโนโลยีได้กลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน จนทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และแม้แต่ศิลปวัฒนธรรมกลายเป็นเรื่องล้าสมัย จึงทำให้สังคมกลับมาทบทวนถึงผลของการพัฒนาของ

ความสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้แนวคิดหลังสมัยใหม่จึงมาทบทวนผลของการพัฒนาอันส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรม ถดถอย ด้วยการกลับมาให้ความหมายและคุณค่าในความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมและการเชื่อมโยง บริบทวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งหลักแนวคิดแบบยุคหลังสมัยใหม่ (Post-modern) ยังมุ่งเน้น การวิพากษ์เพื่อสะท้อนให้เห็นมุมมองการพัฒนาสังคมในกระแสของแนวคิดสมัยใหม่

การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมใน บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ได้นำแนวคิดทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern) เข้ามาร่วม วิเคราะห์ทั้งนี้วาทกรรมประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ สังคมสมัยใหม่นั้น มีการเชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวของสังคมยุคสมัยใหม่ (Modern) และยุคหลัง สมัยใหม่ (postmodern) เข้าร่วมกันซึ่งอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม อันส่งผลให้การท่องเที่ยวของชุมชน เมืองเก่าภูเก็ตประกอบสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองสังคมสมัยใหม่ที่วนกลับไปหาความเป็นธรรมชาติและวิถีชีวิตใน อดีต

2.1.5 แนวคิดทฤษฎีสัญญาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification)

แนวคิดสัญญาวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) เป็น ศาสตร์ที่เกี่ยวกับเครื่องหมาย (Science of Sign) หรือระบบของสัญลักษณ์ ที่มาจากระบบความคิดของมนุษย์ ที่ใช้ในการสื่อสารภายใต้บริบทของวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความคิดต่าง ๆ ได้แก่ ภาษา เครื่องหมาย รหัสต่าง ๆ ดังนั้น ความหมายของสัญลักษณ์ที่สื่อออกมา จึงมีอิทธิพลต่อการสร้างพลังและ ความรู้สึกให้แก่มนุษย์ในการดำเนินชีวิต

กายูจนา แก้วเทพ (อ้างถึงใน จอห์น นพดล วศินสุนทร, 2558 และ เพ็ญพักตร์ ศิริไตร รัตน์, 2554) ได้อธิบาย สัญญาวิทยา (Semiology) ประกอบด้วยคำว่า Semio คือ Sign และ Logy ดังนั้น Semiology จึงหมายถึง ศาสตร์แห่งสัญญา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัญญาศาสตร์ (Semiotics) ซึ่งเป็นหลัก วิชาการแขนงหนึ่งที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและ ขั้นตอนการทำงานของความหมาย เพื่อทำความเข้าใจว่า ความหมายถูกสื่อความหมายออกมาได้อย่างไร

ในช่วงศตวรรษที่ 20 การศึกษาสัญญา เป็นทฤษฎีที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนักทฤษฎี แฟร์ดินอง เดอร์ โซซัวร์ (Ferdinand de Saussure) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส (1857-1913) ชาร์ล แซนเดอร์ส เพอร์ซ (Charles Sanders Peirce) นักปรัชญาสังคมชาวอเมริกัน (1859-1914) และ นักสัญญาของโรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes)

สัญญาตามทัศนะของ Ferdinand de Saussure สัญญาเมืองค์ประกอบ 3 ส่วน ส่วน แรก หมายถึง สิ่งที่เป็นของจริงทั้งหลาย เช่น แก้วน้ำ เราเรียกว่า Reference ระดับความหมายต่อจากนั้น ภายใต้วัฒนธรรมแต่ละที่ก็จะสร้างสัญญาขึ้นมาแทน แก้วน้ำจริงๆ สัญญาส่วนที่ 2 เรียกว่า “ตัวหมายหรือ รูปสัญญา” (Signifier) ที่สื่อสารออกมาอาจเป็น “เสียง” (Sound) ซึ่งเป็นการเปล่งเสียงออกมาเป็นถ้อยคำว่า “แก้วน้ำ” หรือสิ่งที่เป็นภาพวาด ตัวอักษรหรือรูปวาด สัญญาขึ้นเมื่อมนุษย์ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ สัญญา และสัญญาที่ 3 คือ “ตัวหมายถึงหรือความหมายสัญญา” (Signified) ที่เป็นภาพในใจหรือภาพใน ความคิด” (Concept) ที่สะท้อนความหมายที่แฝงอยู่ในสัญญา

สัญญาตามทัศนะของ Charles Sanders Peirce แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1)Icon/Iconic (ภาพลักษณ์) ที่มีลักษณะคล้ายคลึงหรือเหมือนกับวัตถุจริง เช่น ภาพถ่าย แผนที่ การถอดรหัส Icon สามารถแปลความหรือถอดรหัสได้จากวัตถุสิ่งของที่เห็นได้ทันที 2)Index/Indexical (ดัชนี) เป็นสัญญา ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีอยู่จริง เป็นการอธิบายสัญญาเป็นแบบสาเหตุและผลลัพธ์ (Causal Relation) ที่ เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญญากับความหมายสัญญา เช่น รอยเท้าของสัตว์ เป็นดัชนี (Index) ที่

คาดคะเนได้ว่าเป็นการเดินทางมาของสัตว์ประเภทหนึ่ง 3)Symbol/Symbolic (สัญลักษณ์) เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคนในสังคม เป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างวัตถุกับประเพณีนิยม ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์เป็นเรื่องของการเป็นตัวแทน (Representation) ที่ได้รับการยอมรับให้เป็นตัวแทน และสังคมเลือกให้เป็นตัวแทนของสิ่งนั้น ๆ เช่น ตราซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความยุติธรรม การถอดรหัสของ Symbol ต้องอาศัยการเรียนรู้ของผู้ใช้สัญลักษณ์นั้นเพียงอย่างเดียว สัญลักษณ์ตามทัศนะของ Roland Barthes (1967) นักสัญวิทยาอย่างโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ได้ศึกษาสัญลักษณ์ประเภท ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) เนื่องจากมองว่าเป็นความหมายที่มีความสำคัญอย่างแท้จริงในแง่ของการรับรู้ และความหมายโดยนัยนี้ยังสามารถอธิบายไปได้อีกหลายแนวคิด ซึ่งการความหมายในขั้นนี้จะเป็นการตีความหมายในระดับที่มีปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยซึ่ง ไม่ได้เกิดจากตัวของสัญลักษณ์เอง เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์กระทบกับความรู้สึกรหรืออารมณ์ของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา ซึ่งสัญลักษณ์ในขั้นนี้จะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ 1) “ถ่ายทอดความหมายโดยอรรถ (Denotation) หมายถึง ความหมายที่เข้าใจตรงกันตามตัวอักษรหรือตามความหมายของพจนานุกรม เรียกว่า เป็นตัวหมาย (Signified) ที่เข้าใจโดยทั่วไปอย่างชัดเจน 2) เป็นความหมายโดยนัย (Connotation) หรือ ความหมายแฝง ซึ่งเกิดจากข้อตกลงของกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะรายบุคคล รวมถึงอัตวิสัยในระดับสังคม เช่น สังคมไทย สังคมจีน เป็นต้น ซึ่ง Barthes เรียกว่าเป็นความหมายขั้นที่สอง (Second Order of Signification) นอกจากนี้ กระบวนการเปลี่ยนแปลง ลดทอด ปกปิด บิดเบือนความหมายสัญลักษณ์ ที่ทำให้สรรพสิ่งในสังคมบางอย่างกลายเป็นเรื่องธรรมดา หรือเป็นสิ่งที่มิมีบทบาท ความคุ้นชิน เรียกว่า เป็นการถ่ายทอดความหมายในลักษณะมายาคติ (Myths) ทั้งนี้ Barthes อธิบายเพิ่มเติมใน 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ Power ดังนี้

(1) พลังอำนาจทางภาษา (Power) สามารถพัฒนาความหมายที่มีนัย (Upgrade Connotative Meaning) บางอย่างของบางคนให้กลายเป็นความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) ที่ทำให้คนในสังคมยอมรับความหมายนั้นได้ เช่น คำว่า แม่ อาจมีความหมายนัยยะ (Connotative Meaning) แตกต่างกัน แต่ถ้าใครมีอำนาจทางภาษามากก็อาจทำให้คำว่า แม่ เป็นความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) ที่สื่อความให้ทุกคนเข้าใจตรงกันได้

(2) Lock ความหมายของ Connotative บางอย่างเอาไว้เป็น Code เช่น ยิว คนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ในความหมายของความเป็นคนหน้าเลือดแต่หมายถึง คนงก เหมือนเวลาใช้คอมพิวเตอร์เวลาจะสั่ง print เปิดเครื่องมาจะขึ้นเลยว่า All หรือ Current page คือ lock ไว้แล้ว การให้ความหมายก็เหมือนกัน คำบางคำจะถูก lock ความหมายไว้แล้ว และเราก็ไม่รู้จะไปแก้ไขอย่างไร

2.1.6 แนวคิดการท่องเที่ยว

กาญจนา แก้วเทพ (2557, น.6-38) ได้อธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและพัฒนาการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

“การท่องเที่ยว” (Tourism) ที่มีประวัติ ศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน หากทว่าแฝงตัวอยู่ในคำว่า “การเดินทาง (Travel) ทั้งการเดินทางและการท่องเที่ยวได้ผ่านร้อนผ่านหนาวมายาว นาน ได้รับใช้เป้าหมายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการอพยพเพื่อแสวงหา ที่ทำกิน การค้าขาย การทำสงคราม การรักษาสุขภาพ การผูกสัมพันธ์ การเมือง มาจนถึงการปลีกตัวจากการทำงานเพื่อแสวงหาการพักผ่อนและ ความสนุกสนาน แบ่งได้ 3 ช่วง เวลาที่อยู่ภายใต้ 3 กระบวนทัศน์ของการท่องเที่ยวเดินทาง คือช่วงเวลา ของการท่องเที่ยวเดินทางแบบดั้งเดิม ที่เป็นยุคสมัยก่อนหน้า ที่การท่องเที่ยวจะกลายมาเป็นอุตสาหกรรมและธุรกิจขนาดใหญ่ ช่วงที่สอง เป็น ยุคของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) และ ช่วงสุดท้าย

เป็นยุคของกระบวนการทัศนคติการท่องเที่ยวแบบทางเลือก (Alternative Tourism) ที่เป็นปฏิกริยาและเป็นความพยายามที่จะแก้ไขหรือ ลดทอนข้อบกพร่องของการท่องเที่ยวแบบอุตสาหกรรม

1) พัฒนาการของการท่องเที่ยวไทย : จากอดีตสู่ปัจจุบัน

แบ่งยุคสมัยทางความคิดและการปฏิบัติของการท่องเที่ยวของไทยเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงอดีต ช่วงการท่องเที่ยวของชนชั้นสูง และช่วงการท่องเที่ยวแบบมวลชน

(1) การท่องเที่ยวในยุคอดีตของไทย ในสมัยก่อน คนไทย รับรู้ “การท่องเที่ยว” ในความหมายของ “การเดินทาง” ซึ่งเป็นกิจกรรม ของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง อาจจะมีเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป การเดินทางในอดีตนั้นถูกรับรู้ว่าเป็นเรื่องที่ยากลำบาก อันตราย แต่ก็ เป็น ความจำเป็นของชีวิต เช่น ในหมู่ชนชั้นสูงมักจะต้องเดินทางด้วยเหตุผล ด้านการเมือง การทำสงคราม การเจริญสัมพันธไมตรี หรือการศาสนา/การ จาริกแสวงบุญ ไปเขียนนิราศ ในส่วนคนธรรมดาสามัญก็มักจะ เดินทางด้วยเหตุผลด้าน การค้าขาย การทำสงครามและเป้าหมายเพื่อศาสนา

(2) การท่องเที่ยวในยุคของชนชั้นสูง เริ่มต้นในรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีอิทธิพลจากประเทศ ตะวันตกได้เข้ามาแทนที่อารยธรรมจากจีนและอินเดียที่ประเทศไทย กับ นโยบายการเปิดประเทศเพื่อการค้ากับประเทศตะวันตกหลังสนธิสัญญา บาวริง ประวัติศาสตร์หน้าแรกของ การท่องเที่ยวในความหมายสมัยใหม่ การเสด็จประพาสยุโรปของรัชกาลที่ 5 และทรงเขียนบทพระราชนิพนธ์ “ไกลบ้าน การท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นการท่องเที่ยวแบบ Grand Tour ที่วัตถุประสงค์ หลักคือ การศึกษาดูงานเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงประเทศ การเจริญ สัมพันธไมตรีกับผู้ปกครองในประเทศตะวันตก ซึ่งหลังจากการเสด็จเยือนครั้งนั้น ได้มีชาวเดนมาร์กเดินทางมายัง ประเทศไทยและได้จัดสร้างโรงแรมโอเรียล เต็ล ซึ่งถือว่าเป็นโรงแรมสไตล์ ยุโรปแห่งแรกของประเทศไทย มีปัจจัยเกื้อหนุนบางประการที่ทำให้ประเทศไทยเริ่มมีที่ยืนในการท่องเที่ยวระดับโลก นั่นคือ ผลพวงของลัทธิล่าอาณานิคม เนื่องจาก ประเทศที่แวดล้อม ประเทศไทยล้วนเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก เช่น ฝรั่งเศสและอังกฤษ และนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกก็ มักจะมาท่องเที่ยว ในประเทศที่เป็นอาณานิคมของตน ดังนั้น นักท่องเที่ยวเหล่านี้จึงมักจะใช้ กรุงเทพฯเป็นจุด แวะพักผ่อนที่จะเดินทางต่อไปยังประเทศอาณานิคม

(3) การท่องเที่ยวแบบมวลชน การท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่ชนชั้นสูงและชนชั้น กลางบางส่วนได้เริ่มนำทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติเข้ามาใช้เรียกว่า “นโยบายการพัฒนา”(Development Policy) ที่มีวัตถุประสงค์ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่ 3 ประการได้แก่ งานโฆษณา ชักชวน นักท่องเที่ยว งานรับรองนักท่องเที่ยว และงานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยว และได้เปลี่ยนชื่อ เป็น “องค์การส่งเสริม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” (อสมท.) และ เป็น “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)” สืบเนื่องมาจนถึง ปัจจุบัน ในช่วงของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อกับรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศไทยกับ สหรัฐอเมริกาอยู่ในขั้นดีมาก สหรัฐกำลังติดพันสงครามเพื่อปกป้องภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากลัทธิคอมมิวนิสต์ มีฐานทัพในประเทศทำให้ประเทศไทยได้กลายเป็นสถานที่ พักผ่อนในวันหยุด เช่น กรุงเทพฯและบริเวณที่มีฐานทัพเช่นอำเภอตากลิ จ.นครสวรรค์ อำเภอสัตหีบ จ.ชลบุรี จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดนครราชสีมา ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการพักผ่อนและความบันเทิงของเอเชียอาคเนย์ ในช่วง เวลานั้น ปรากฏการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อนในสังคมไทยคือ มีแหล่งเรีงรมย์จำนวนมากเกิดขึ้นในพื้นที่เขตที่ฐาน ทัพอเมริกัน เช่น ไนต์คลับ สถานอาบอบนวด บาร์เบียร์ และโรงแรม รวมทั้งได้มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นในสังคมไทย คืออาชีพเมียเช่าหรือสาวบังกาลี ปรากฏการณ์นี้ทำให้ประเทศไทยมีภาพ ลักษณะของประเทศที่มีการท่องเที่ยว เชิงเพศพาณิชย์ (Sex Tourism) ที่ ติดตริ้งมาเป็นเวลาอีกยาวนาน

2) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเหมือนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลักการ 3 ประการ คือ

(1) กระแสความต้องการให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงระดับโลก โดยเฉพาะการอนุรักษ์ระบบนิเวศที่คงความหลากหลายทางชีวภาพ

(2) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวและการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวและมากกว่าความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว และมีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

(3) กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับและมีการกระจายรายได้สู่ชุมชน

3) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ดังนี้ (ปานฤทัย แห่งพุ่ม,)

1. การดำเนินงานการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้ขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต

3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค

4. การท่องเที่ยวอยู่ภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดการเป็นอย่างดีทั้งกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กและสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติด้านการท่องเที่ยวให้น่าสนใจ โดยธุรกิจการท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม

ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (อุษาวดี พูลพิพัฒน์ผล, 2545)

การท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถ

มอบประสบการณ์นันทนาการที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึงการเน้นคุณภาพของสามส่วนหลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

การท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึงความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากร

4) การท่องเที่ยวแบบสมัยใหม่

คุณลักษณะสำคัญๆของการท่องเที่ยว (Attribute of Tourism) จากทัศนะของ J. Urry (1990) นักวิชาการที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยใช้ทัศนะแบบสำนักคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) โดย Urry ได้เชื่อมโยงพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของปัจเจกบุคคลเข้ากับพัฒนาการของสังคมยุคสมัยใหม่ (Modern society) และยุคหลังสมัยใหม่เพื่อตอบคำถามว่า ทั่วๆไปที่มนุษย์เราก็มี “เวลาว่าง” (leisure) และมนุษย์ก็ได้ประดิษฐ์กิจกรรมต่างๆขึ้นมาทำในยามว่าง แต่ทว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทำในยามว่างของสังคมสมัยใหม่ และหลังสมัยใหม่ ดังที่ คุณลักษณะของการท่องเที่ยวแบบสมัยใหม่ ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมยามว่างที่มีการคาดคะเนไว้ล่วงหน้า และเป็นการจัดแบ่งเวลาทำงานและเวลาพักผ่อนแยกออกจากกัน รวมทั้ง มีการวางแผนในแต่ละช่วงเวลาว่าจะต้องทำอะไรไปอยู่ที่ไหน

2) การแสดงออกว่าตนเองเป็น “นักท่องเที่ยว” จัดเป็นคุณลักษณะ ที่สำคัญของผู้คนในยุคสมัยใหม่ที่จะไม่ใช้เวลาว่างด้วยการพักผ่อนที่บ้าน

3) การท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยการเดินทางออกจาก “บ้าน” ไปยังจุดหมายปลายทาง “ที่ไม่ใช่บ้าน” ซึ่งต้องเป็นสถานที่ที่แตกต่างออก

4) การท่องเที่ยวในสถานที่ที่ต่างต่างนั้นก็เพื่อต้องการสัมผัสกับ ชีวิตที่แตกต่างไปจากเวลาปกติ มีระยะเวลาในการพักเป็นช่วงสั้นๆ และมีจุดมุ่งหมายว่า หลังจากจบจากการท่องเที่ยวแล้วจะต้องกลับบ้าน

5) สถานที่ที่สนใจจะไปเที่ยวนั้นต้องไม่เชื่อมโยงกับงานหรือต้อง มีความแตกต่างจากงานที่ทำเป็นประจำ กล่าวคือ ไม่ใช่สถานที่ทำงาน อีกแห่งหนึ่ง และกิจกรรมที่ทำในยามท่องเที่ยวก็ต้องไม่ใช่การทำงาน

6) ในยุคสมัยใหม่ การท่องเที่ยวถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการเข้า สังคมที่พัฒนา มาควบคู่กับการเติบโตของการท่องเที่ยวแบบกลุ่มคนจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดี่ยวหรือ เฉพาะบุคคล การไป ท่องเที่ยวเป็นกลุ่มกับบริษัทนำเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะได้ พบปะกับคนแปลกหน้า (stranger) ที่เป็นคนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังคงมี ปฏิสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าที่เป็นเพื่อนร่วมเดินทางด้วย

7) โดยส่วนใหญ่แล้ว ในโลกยุคข่าวสารข้อมูลปัจจุบัน นักท่องเที่ยวมักจะได้พบเห็นสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยวนั้นมาบ้างแล้วในบางส่วน เสี้ยวผ่านผลงานสื่อที่อาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง ภาพอย่างเช่น หอไอเฟลของฝรั่งเศส ซึ่งภาพดังกล่าวเกิดจากการประกอบสร้างความหมาย (social construction of meaning) เช่น หอไอเฟลกับความโรแมนติก ของพระเอก-นางเอก ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการคิดฝันและจินตนาการถึง สถานที่นั้นๆ แตกต่างจากคนปกติที่อาศัยอยู่ ณ สถานที่แห่งนั้น

8) เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนประกอบหลักคือการ ไปดูชม การใช้อำนาจในการ จ้องดู (power of gazing) ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดเรื่องการจ้องดูมาใช้ใน เรื่องของการท่องเที่ยว จึงได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง “วิธีการจ้องมองดู แบบนักท่องเที่ยว (Tourist gaze)

5) การนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยว

ก้องสกุล กวินรวีกุล (2560) ได้อธิบายการนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ว่า เป็นเสมือนการนำเสนอภาพพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นช่วงต่อของความหมาย การเปลี่ยนแปลง พื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่มีการต่อรองและการนิยามความหมายของการปะทะกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ผลผลิตการปะทะ การต่อสู้และการต่อรองจึงนำไปสู่การนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น งานของ John Urry (2002) *The Tourist Gaze* จึงสื่อให้เห็นความสำคัญการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ซึ่งจ้องมองและเจ้าบ้านผู้ถูกจ้องมอง อันเป็นกระบวนการช่วงชิงความหมายเพื่อหลังจากการมาท่องเที่ยวแล้วผู้เป็นเจ้าของบ้านอาจมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม อันเป็นปัจจัยส่งเสริมให้อัตลักษณ์วัฒนธรรมดั้งเดิมได้ดำรงต่อไป นอกจากนี้ กระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ คือ ประเพณีประดิษฐ์ (Invented tradition) ซึ่งประเพณีประดิษฐ์เป็นสะพานเชื่อมโยงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมระหว่างสังคมสมัยใหม่และสังคมก่อนสมัยใหม่ ที่ช่วยผลิตซ้ำวัฒนธรรมอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นให้มีความต่อเนื่อง ประเพณีประดิษฐ์จึงเป็นกระแสความคิดชาตินิยมและกระแสบริโภคนิยมในบริบทของการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่การท่องเที่ยวมีความขัดแย้งคือมีความยืนยันในความ เป็นธรรมชาติชุมชนดั้งเดิมบนพื้นที่และเวลาของสังคมสมัยใหม่แต่ประดิษฐ์กรรมที่เกิดขึ้นในการท่องเที่ยว มีความหมายต่อปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น แนวคิดการท่องเที่ยวของ MacCannell จึงยึดโยงกับบริบทที่อดีต โดยเฉพาะสังคมสมัยใหม่แต่ Edward Bruner นำเสนอว่า การนำเสนอการท่องเที่ยวสมัยใหม่นั้น มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ ประเพณีประดิษฐ์ที่ชุมชนนำมาเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมระหว่างสังคมสมัยใหม่กับสังคมก่อนสมัยใหม่ไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน และข้อที่สองประเพณีดั้งเดิมกับประเพณีที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ไม่ค่อยมีความแตกต่างมากเช่นกัน ฉะนั้น การนิยามความหมายและสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของช่วงเวลาทั้งสองคือช่วงสมัยใหม่และยุคหลังสมัยใหม่นั้นเส้นแบ่งเวลาจึงมิได้มีนัยสำคัญแต่สิ่งสำคัญ คือ นักท่องเที่ยวและกลวิธีการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน

2.1.7 ท้องถิ่นนิยม (Localism)

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2557) ได้อธิบายแนวคิดท้องถิ่นนิยมไว้ว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน (Community) ที่ชีวิตของมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัย ให้ความสำคัญกับรากเหง้าความเป็นมา (History) ของตนเองของชุมชน แสดงให้เห็นผ่านประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันสร้างสม และถ่ายทอดมา แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญา ไม่ว่าจะเป็นอาหาร การถนอม ยารักษาโรค วิธีการในการทำการเกษตร ขณะเดียวกันทุกคนก็ต้องพึ่งพิงและพึ่งพาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้มีใช้ต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน ไม่มุ่งทำลายเพื่อประโยชน์ของตนในซึ่งมิติหนึ่งของท้องถิ่นนิยม ถูกเชื่อมโยงว่าเป็นเรื่องของชาตินิยมและการเกลียดกลัวชาวต่างชาติ (Nationalism and Xenophobia) (National Coalition for Independent Action and the TUC, 2012)

สรณะ เทพเนาว์ (2558) “ท้องถิ่นนิยม” เป็นแนวคิดทางทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา หมายถึง พันธะผูกพันทางอารมณ์ที่มนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มมีต่อถิ่นที่อยู่อาศัย ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี สัญลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่างๆ ของตนเอง ซึ่งหาใช่มีความหมายเพียงหน่วยในการตั้งถิ่นฐานตามเขตการปกครองเท่านั้น ในกระบวนการท้องถิ่นนิยมที่เกิดขึ้นและกำลังเคลื่อนไหวในปัจจุบันพบได้ในหลากหลายแง่มุมด้วยกัน บางก็ใช้เพื่อเรียกร้องการกระจายอำนาจให้แก่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบ้างรณรงค์ให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์หวงแหนวัฒนธรรมพื้นถิ่น (ภาษา, การแต่งกาย, ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ, สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ฯลฯ) หรือการที่พรรคการเมืองบางพรรคนักการเมืองบางคน เอามาเป็นประเด็นสำคัญในการหาเสียง แม้กระทั่งในเกมส์กีฬาที่ไม่มีช้อยกเว้นแต่อย่างใด เป็นต้น กล่าวโดยสรุปว่า “ท้องถิ่นนิยม” เป็นกระแสของชุมชนท้องถิ่นที่มีรากฐานทางทรัพยากร ภูมิปัญญา พัฒนาการและประวัติศาสตร์การดำรงอยู่ของตนเอง

พิเชฐ แสงทอง (2554) กล่าวถึงท้องถิ่นนิยมของ เอมีล เดอร์คไคม์ เจ้าของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ เห็นว่าสังคมหรือองค์กรยอมมีโครงสร้างและหน้าที่ภายในตัวเอง ตระหนักว่า สังคมหรือองค์กรยอมมีโครงสร้างและหน้าที่ภายในตัวเองเมื่อมองสังคม เดอร์คไคม์จึงมองลึกลงไปถึงการจัดองค์กรของสังคม ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคมของคนภายในชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ ในการกล่าวถึงท้องถิ่น ทฤษฎีนี้จึงมุ่งมองโครงสร้างภายในของท้องถิ่นระดับลึกเพื่อจะนำไปสู่คำตอบว่า ท้องถิ่นคืออะไร สามารถดำรงตัวเองอยู่ได้อย่างไรและทำงานสัมพันธ์กันกับภายในและภายนอกอย่างไร

แนวคิดหลักของท้องถิ่นนิยม ประกอบด้วยสาระสำคัญหลายประการ ได้แก่ ท้องถิ่นนิยม เป็นประดิษฐกรรมทางวิชาการและทางสังคมวัฒนธรรม จึงแสดงตัวได้อย่างหลากหลาย ท้องถิ่นภักดีและโลกาภักดี (ท้องถิ่นกับรัฐ) ควรพิจารณาเป็นองค์รวม แต่มีการเลื่อนไหล หลุด-ลุด ไม่ได้อ่อนแอ แต่มีการต่อสู้ดิ้นรน ต่อรอง ประนีประนอม

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาการท้องถิ่นแห่งชาติ

1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) เป็นการวางแผน เพื่อมุ่งพัฒนาให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคมขนส่ง การสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทาน สาธารณูปโภคต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับรายได้ของประชาชนให้ดีขึ้น มุ่งเน้นลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานจูงใจให้ภาคเอกชนลงทุน ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี มีการดำเนินโครงการที่สำคัญคือ การก่อสร้างเขื่อนภูมิพล โครงการเขื่อนเจ้าพระยา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน แต่เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งแนวคิดการวางแผนพัฒนารายสาขา ส่งเสริมเอกชนให้มีบทบาทในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และภาคบริการมากขึ้น โดยสมบูรณ์กระจายการพัฒนาไปทั่ว ประเทศ เน้นเขตทศกัณฐ์และห่างไกลความเจริญ และมี โครงการ พิเศษ นอกเหนือไปจากหน้าที่ปกติของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาภาค โครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท ฯลฯ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมคู่ไปด้วย เน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชนบท ลดความแตกต่างของรายได้ระหว่างในเมืองกับชนบท รวมทั้งกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาคเพื่อการพัฒนาชนบท ในช่วงนี้เศรษฐกิจโลกมีความผันผวน เนื่องจากวิกฤติการณ์น้ำมัน ทำให้ราคาน้ำมันแพง เศรษฐกิจตกต่ำ เงินเฟ้อรุนแรง เฉลี่ยร้อยละ 22 ต่อปี ราคาสินค้า

การเกษตรตกต่ำ รวมทั้งเกิดการว่างงานเพิ่มสูงขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการกระจายรายได้และความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการของรัฐบาลเป็นอย่างมาก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) เน้นการฟื้นฟูเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง โดยปรับปรุงโครงสร้างภาคอุตสาหกรรม เน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าและขยายการผลิตภาคเกษตรเพื่อการส่งออก รวมทั้งลดอัตราการเพิ่มของประชากรและเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการเสริมสร้างสวัสดิภาพทางสังคมให้กับประชาชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เน้นการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจมากกว่าการมุ่งขยายอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการวางแผนได้กำหนดพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาความยากจนรวมทั้งกำหนดพื้นที่รองรับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก นอกจากนี้ ยังเน้นให้ภาคเอกชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจด้วย ผลของแผนนี้ทำให้ปัญหาความยากจนในชนบทลดลง รวมทั้งสามารถกระจายบริการทางสังคม ทั้งในด้านการศึกษาและสาธารณสุขได้กว้างขวางมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ให้ความสำคัญในการเพิ่มผลิตภาพการพัฒนาประเทศในด้านทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และการบริหารจัดการ เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางการเงินและการคลัง รวมทั้งยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพการใช้ทรัพยากร ในยุคนี้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงานในเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาสังคมเมือง รวมทั้งเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนและสังคมชนบทกับสังคมเมืองมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) นำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา กำหนดแนวทางการพัฒนาให้เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ เน้นการกระจายรายได้ กระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาคและชนบท รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต ปรับปรุงและบริหารทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมจากผลการพัฒนาที่ผ่านมา ภายในแผนนี้ยังเน้นการพัฒนากฎหมาย การพัฒนารัฐวิสาหกิจ และระบบราชการ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) มุ่งเน้นการพัฒนาโดยให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยเปลี่ยนจากการวางแผนจากภาครัฐ มาเป็นการวางแผนโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทั้งนี้ แผนฉบับนี้อยู่ในช่วงที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 (หนี้จากการกู้เงินIMF) ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคมของชาติ จึงมีการปรับแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 ให้สอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมและเงื่อนไขที่สำคัญของการกู้ยืมเงินจาก IMF

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้นำ “ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ และยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมทั้งมุ่งเน้นการพัฒนาที่สมดุลทั้งตัวคน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มุ่งสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยการมีหลักประกัน

สุขภาพที่ มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหาเสพติด

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ยึดแนวทางตามแผนฉบับที่ 8 และ 9 คือ การยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและใช้ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อสร้างความสมดุล และพัฒนาประเทศสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน มุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณธรรม นำความรู้ และเท่าทัน รวมทั้งเสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม ตลอดจนพัฒนาและบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาล สร้างความมั่นคงของคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ โดยการสร้างความสมดุลของภาคเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ยังคงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ แผนฉบับนี้มีวิสัยทัศน์ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยกำหนดวิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 3 วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก และ 7 ยุทธศาสตร์ ตามการศึกษาจากบริบทตลอดจนจุดแข็ง จุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคามของประเทศไทย ดังนี้

1) วิสัยทัศน์ ประเทศมีความมั่นคงเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการ "เปลี่ยนแปลง

2) 3 พันธกิจ ได้แก่ การพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเป็นธรรมและ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์

3) 3 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

4) 4 เป้าหมายหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งสมดุล ความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีหลักประกันสังคมที่ทั่วถึง และสังคมไทยมีความสุขอย่างมีธรรมาภิบาล

5) 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุล อย่างสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้ คุณธรรม สังคม มั่นคงเป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทร เน้นการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงของพลังงานและอาหาร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศจะเห็นได้ว่า แผนฉบับที่ 11 นั้น เน้นการ "ตั้งรับ" มากกว่า "รุก" โดยเน้นการป้องกันปัญหาจากวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพราะเราเพิ่งผ่านวิกฤตการณ์เศรษฐกิจโลก และวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศมาหมาดๆ การเน้น "ภูมิคุ้มกัน" นั้นเป็นเพียงเป้าหมายขั้นต่ำเหมือนคนที่ปลอดโรค เพราะมีภูมิคุ้มกันโรค แต่ไม่ได้บอกว่าสุขภาพแข็งแรงมีกำลังวังชาติเพียงไร เชื่อว่าพวกเราไม่ได้ต้องการเพียงให้ประชาชนพอมิกินประชาชนควรจะมี "กินดีอยู่ดีและมี "คุณภาพชีวิต" ที่ดีขึ้นกว่าเดิม อีกนัยหนึ่ง " ผลโดยรวมประเทศไม่ควรจะมีสถานะเพียงเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศอาเซียนด้วยกันหรือเพียงแต่ดีกว่า พม่า ลาว กัมพูชา บัง แต่เราควรจะต้องตั้งเป้าหมายให้ประเทศไทยมีความ "มั่งคั่งยั่งยืน ที่จะแข่งขันกับประเทศ อินโดนีเซียอยู่ในชั้นแนวหน้าของอาเซียน มาเลเซีย และสิงคโปร์ได้ และตัวอย่างที่ดีๆ ของประเทศนอกอาเซียนอื่นๆ เช่น เกาหลี และจีน เป็นต้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้จัดทำบนกรอบพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศและเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นกรอบแนวทางระดับโลก รวมทั้งการปรับโครงสร้างของประเทศไทยไปสู่ 4.0 และประเด็นการปฏิรูปประเทศต่างๆ เพื่อมุ่งสู่ ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยยังคง

ยึดหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" "การพัฒนาที่ยั่งยืน" และ "คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา" ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับที่ 9 - 11 และเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

2) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อเป็นแผนหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ โดยคาดหวังว่าประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ จะสามารถตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ จุดอ่อนและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจะต้อง มีการพิจารณาและได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมพัฒนาสินค้าและบริการให้เต็ม ตามศักยภาพเพื่อสร้างรายได้ อย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีการกระจายอย่างทั่วถึง

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560 - 2564) แผนนี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการวางรากฐานการแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรค สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ รวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน นอกจากนี้ยังเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สู่การเติบโตในอนาคต รวมถึงการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ให้สอดคล้องกับชุมชน ตลอดจนการให้ความสำคัญของการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และระหว่างประเทศ.

2.2.2 เอกสารเกี่ยวกับเมืองเก่าภูเก็ต

1) ความหมายเมืองเก่า

“เมืองเก่า” สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2559) ให้ความหมายเมืองเก่า ไว้ว่า หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะ พิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน และมีเอกลักษณ์ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการ ทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมือง ตั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลักฐานทั้งกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือโบราณสถานในอดีต และยังมีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมี ชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลพบุรี เป็นต้น

2) ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

ความเป็นมาพัฒนาการประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน

(1) ภูเก็ตในยุคก่อนประวัติศาสตร์

นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีมีความเห็นว่าชนเผ่าดั้งเดิมในคาบสมุทรมลายูได้แก่ ชาวซาไก (Sakai) และชาวเล หรือชาวน้ำ (Sea Gypsy) ชาวซาไกมีลักษณะคล้ายพวกเซมัง (Semang) ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ทาง ตะวันตกของคาบสมุทรมลายู สันนิษฐานว่าชาวซาไกได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเกาะกลาง ต่อมาได้มีชนชาติมอญจากพะโคมาอยู่ในดินแดนแถบนี้คือ พวกเซลัง (Selang หรือ Salon) กลุ่มคน พวกนี้ชำนาญในการดำน้ำ จึงเรียกว่า ชาวน้ำ (Sea Gypsy) อาศัยอยู่ในเกาะแถบอันดามัน ชาวซาไกปัจจุบันไม่พบในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากชาวน้ำรักสงบ ฉะนั้น เมื่อมีคนต่างเผ่าอพยพเข้ามาอาศัย ชาวซาไกก็หนีถอยร่นเข้าป่าลึก แผ่นดินใหญ่ปากตะวันออก ได้แก่ ตรัง พัทลุง สงขลา ยะลา และนราธิวาส ทำให้ภูเก็ตคงเหลือแต่ ชาวเล

(2) ภูเก็ตในยุคอาณาจักรตามพรลิงก์

อาณาจักรตามพรลิงก์และอาณาจักรศรีธรรมนครมีความสำคัญต่อเมืองภูเก็ต เนื่องจากศูนย์กลางของอาณาจักรอยู่แถบภาคใต้มีอำนาจครอบคลุมคาบสมุทรมลายู แต่ไม่มีโบราณวัตถุของสมัย ศรีวิชัยในภูเก็ต แต่มีหลักฐานทางโบราณคดี เช่น ตำนาน พงศาวดาร ตลอดจนประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ระบุว่าในบรรดาเมืองสิบสองนักษัตรของนครศรีธรรมราชโบราณ เมืองตะกั่วถลุงเป็นเมืองลำดับที่ 11 ชื่อว่า เมืองสุนัขนาม หรือเมืองประจำปีจอ มีตราประจำเมืองเป็นรูปสุนัข เมืองนี้อาจตั้งอยู่ที่อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต มีตำบลหนึ่งทางตะวันตกชื่อว่า ตำบลกมลา แต่ชาวบ้านโบราณเรียกว่า บ้านกรามหมา มีความหมายว่าหมู่บ้าน “ตราหมา” ซึ่งตรงกับตราประจำเมือง “สุนัขนาม” ในอดีตจากหมู่บ้านกมลามีพื้นที่ราบกว้างใหญ่ติดต่อเข้าสู่ภูเก็ตฝั่งตะวันออก ในระหว่างปากตะวันตกกับปากตะวันออก มีหมู่บ้านชื่อว่า “บ้านมานิค” เป็นภาษาทมิฬโบราณ แปลว่า ทับทิม หรือ แก้ว เป็นชื่อผันแปรมาจากคำว่า “มินิกิมัม” เป็นภาษาทมิฬที่พบจากอำเภอตะกั่วป่าใกล้ ๆ กับเทวรูปในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพพงอยู่ในเขาพระนารายณ์ คำว่า มินิกิมัม แปลว่า เมืองทับทิม หรือ เมืองแก้ว พ.ศ. 158

(3) ภูเก็ตในสมัยสุโขทัย

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัยทรงแผ่พระราชอาณาเขตออกกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ประเทศไทยภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางได้ แล้วแผ่อำนาจลงมาทางใต้ เมืองภูเก็ต ซึ่งเป็นบริวารของนครศรีธรรมราชในลักษณะของเมืองประเทศราช ส่วยจากนครศรีธรรมราชและภูเก็ตที่มีความสำคัญในสมัยนั้นก็คือ ตีบก ซึ่งสุโขทัยต้องการมากสำหรับการหล่อพระพุทธรูปและเทวรูปทองสัมฤทธิ์ ทองสัมฤทธิ์ที่ใช้หล่อพระพุทธรูปและเทวรูปต่าง ๆ ต้องใช้ตีบุกผสม กับทองแดงหรือทองคำ สุโขทัยสามารถชนะนครศรีธรรมราชก็เท่ากับว่าได้แหล่งตีบุกไว้ในอำนาจ ในการสร้างศิลปะทางประติมากรรมด้วยทองสัมฤทธิ์จึงขยายตัวอย่างรวดเร็วและอย่างมีคุณค่า ผลจากการที่สุโขทัยเข้าปกครองภาคใต้ หรือศรีธรรมนครและเมืองบริวาร ในฐานะเมืองประเทศราช รวมเวลาประมาณ 98 ปี ทำให้ได้แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมระหว่างภาคใต้และภาคอื่น ๆ ในอาณาจักรทำให้มีการผสมผสานกลมกลืนกัน เป็นพื้นฐานให้สามารถรวมกันเข้าเป็นอาณาจักรไทยในเวลาต่อมา

(4) ภูเก็ตในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) แห่งกรุงศรีอยุธยา ภูเก็ตได้ตกเป็นเมืองขึ้น ของกรุงศรีอยุธยา ชื่อ เกาะกลาง เมืองกลาง แต่เอกสารหลักฐานบางฉบับเรียกว่า เกาะภูเก็ต เมืองภูเก็ต ชาวต่างประเทศรู้จักกันในชื่อ จังซีลอน หรือยังซาลอน ชาวต่างประเทศได้เดินทางเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนมากจะเป็นการค้าขายสินค้าต่าง ๆ แลกกับแร่ดีบุกและของป่าทรัพยากรทางทะเล เช่น อำพัน ทอง และไข่มุก โดยเฉพาะชาวจีน การสันนิษฐานว่าเข้ามาในยุคอาณาจักรตามพรลิงก์ ดินแดนคาบสมุทรมลายูเป็นศูนย์กลางของการ ติดต่อค้าขายระหว่างจีนและอินเดีย คนจีนยังคงเดินทางแสวงโชคใน การค้าขายกับชาวพื้นเมืองจนตกลงใจตั้งรกราก เป็นสาเหตุให้ญาติมิตรจากประเทศจีน คอย ๆ เดินทางมาสมทบเพิ่มขึ้น ดังที่เจรินีได้เขียนไว้ เมื่อเมืองกลางสิ้นสุดเจ้าเมืองฝรั่ง ชาวยุโรปปลงแล้ว ชาวจีนก็ได้เป็นเจ้าของเมืองแทน จนกระทั่งถึงสมัยกรุง รัตนโกสินทร์ ปรากฏว่าคนจีนได้ร่วมทำการค้าแร่ดีบุกกับท้าวเทพกระษัตรี

(5) ภูเก็ตในสมัยกรุงธนบุรี

ปี พ.ศ. 2312 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงที่ชุมนุมเจ้า นครศรีธรรมราชได้โปรดให้เจ้าหนารสุริยวงศ์มาเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ในปีนั้นมีการเปลี่ยนเจ้า เมืองใน เมืองบริวารของนครศรีธรรมราชหลายคน การค้าแร่ดีบุกนั้นปรากฏว่า ชาวอังกฤษชื่อ กัปตัน ฟรานซิส ไลท์

พ่อค้าในสังกัดบริษัทอินเดียตะวันออก ได้นำเรือกำปั่นแฉะเวียนมาทำการค้าขายที่เมือง กลางตั้งแต่ปี พ.ศ. 2315 จนได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวกลางลูกครึ่งโปรตุเกสเมื่อปี พ.ศ. 2314 - พ.ศ. 2315 กับตันฟรานซิส ไทท์ ได้เข้าไปขอพระบรม ราชานุญาตจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เพื่อตั้งสำนักงานผูกขาดแร่ดีบุกเมืองกลางที่บ้านท่าเรือ ซึ่ง ได้รับพระบรมราชานุญาต เนื่องจากพระเจ้ากรุงธนบุรีมีพระราชดำริที่จะฟื้นฟูฐานะเมืองไทยหลัง สงคราม จนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองกลาง ในปี พ.ศ. 2319 จึง ได้กลับมายังกลางใช้ชีวิตร่วมกับคุณหญิงจันและมีบุตรด้วยกัน เป็นบุตรหญิงชื่อ ทอง ซึ่งต่อมาได้ นำเข้าไปถวายตัวในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเมื่อปี โปรดสถาปนาเป็นเจ้าจอมมารดาทองระหว่างที่คุณหญิงจันและครอบครัวทำการค้าที่เมืองกลาง คุณเทียน ผู้เป็น สงครุกขนาดใหญ่ในบริเวณป่าตองดิบอันอุดมด้วยแม่ช้ำลำธาร บริเวณนี้อยู่ที่บ้านตะป่า (สะป่า) พระยาพิมลชั้นเห็นว่าเป็นผลประโยชน์แก่แผ่นดินอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน จึงนำความขึ้น กราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ส่งผลให้คุณเทียนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองภูเก็จ มีราชทิน นามว่า เมืองภูเก็จ ส่วนคุณหญิงจันเมื่อครบทำความดีความชอบ จึงได้รับการเลื่อนขึ้นเป็น ท่านผู้หญิงจันทร์ ปี พ.ศ. 2319 สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงเห็นว่าเจ้านครที่ถูกนำตัวไปธนบุรี โปรดเกล้าฯ เจ้าพระยาอินทวงศา อัครมหาเสนาบดี ออกมาพระราชทานมอบเมืองให้เจ้านคร แล้วโปรดให้ อยู่ชำระว่ากล่าวเร่งรัดส่วยอากรในเมืองนคร เพื่อดูแล เร่งรัดภาษีดีบุก อันเป็นภาษีสำคัญของหัวเมืองฝั่งตะวันตก ต่อมาได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าพระยาราช นิกุลธรรมไตรโลก ข้าหลวงผู้มีอำนาจสำเร็จราชการหัวเมืองฝั่งตะวันตกในสมัยรัตนโกสินทร์ ให้ขึ้นเป็น ผู้ว่าราชการเมืองกลาง เมืองภูเก็ตมีการค้าขายดีบุกเป็นอันมาก มีการซื้อขาย อาวุธปืนจากต่างประเทศ โดยใช้ดีบุกเป็นสินค้าแลกเปลี่ยน ทำให้เมืองท่าภูเก็ตเจริญขึ้นเป็นลำดับ

(6) ภูเก็ตในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ปี พ.ศ.2328 เกิดศึกกลางขันธ์ ซึ่งคุณหญิงจัน และคุณหญิงมกร่วมกับชาวกลางต้านศึกพม่าได้สำเร็จ จนได้รับราชทินนามตำแหน่งเป็นท้าวเทพกระษัตรี และท้าวศรีสุนทร ท้าวเทพกระษัตรีและท้าวศรีสุนทรเกิดในปลายสมัยอยุธยา ท่านทั้งสองเป็นธิดาของ จอมร้างบ้านตะเคียน (ขุนนางผู้ปกครองเมืองกลาง) ได้ดูแล ป้องกันภัยจากพม่าและโจรสลัด และการรักษา สถานภาพ ของตระกูล จากการฉกฉวยแย่งชิงของศูนย์อำนาจภายนอกในสมัยที่เกิดเหตุการณ์สงครามเก้าทัพนั้น พม่าได้ยกทัพมาตีไทย โดยมีทัพหนึ่งยกมาทางใต้ เมื่อตีเมืองตะกั่วป่าตะกั่วทุ่งได้แล้ว ก็มุ่งตีเมืองกลางทันที ขณะนั้นพระยาพิมล เจ้า เมืองกลางสามีของคุณหญิงจัน เพิ่งถึงแก่อนิจกรรมไม่นานนัก จึงไม่มีใครบัญชาการรบ คุณหญิงจัน และนางมุกน้องสาวร่วมกับเจ้าเมืองภูเก็จ คือ พระยาทุกขราช (เทียน) ลูกชายของคุณหญิงจัน เตรียมป้องกันเมืองกลาง และใช้กลอุบายต่อสู้กับพม่าจนพม่าต้องถอยทัพกลับไป ต่อมาในปี พ.ศ. 2352 เกิดศึกกลางครั้งที่สองขึ้น กลางพ่ายแพ้แก่ทัพพม่า เมืองกลางกลายเป็นเมืองร้าง 15 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2367 รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้หรือ ฟื้นฟูสร้างเมืองใหม่ ที่บ้านท่าเรือ ประจวบกับช่วงนั้นมีการพบสายแร่ที่บ้านเก็ตโฮ่ (อำเภอกะทู้ใน ปัจจุบัน) และที่บ้านทุ่งคา (อำเภอเมืองภูเก็ตในปัจจุบัน)

ช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 - 4 กิจการเหมืองแร่มีความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการส่งส่วย “ดีบุก” มาเป็นการผูกขาดเก็บภาษีอากรแบบ “เหมา เมือง” ตลอดจนมีการทำสนธิสัญญากับต่างชาติ ส่งผลให้ธุรกิจการค้าดีบุกขยายตัวอย่างกว้างขวาง คน จีนพากันหลั่งไหลเข้ามาทำเหมืองจนกลายเป็นชนกลุ่มใหญ่ในภูเก็ตจนถึงปัจจุบันการที่เมืองภูเก็ตมีชาวจีนมาอยู่อาศัยมาก ทำให้มีสมาคมลับหรืออั้งยี่ เกิดขึ้น แบ่งเป็น 2 พวกใหญ่ คือ กลุ่มขุนเถ้ากึ่ง มีอิทธิพลอยู่ในบ้านกะทู้ และอีกพวกคือกลุ่มเกียนเต็ก มีเขตอิทธิพลอยู่ในตัวตลาดเมืองภูเก็ต อั้งยี่ทั้งสองกลุ่ม เป็นศัตรูกันมักก่อเหตุุ่นวาย มีเหตุการณ์สำคัญทำให้รัฐบาล ต้องเล็งอั้งยี่ คือ เลือคนจีนที่มีพรรคพวกนับถือมากตั้งเป็น “หัวหน้าตันแซ่” ควบคุมดูแลคนของตน

ต่อมาในปี พ.ศ.2419 เกิดเหตุจลาจลขึ้นอีกครั้ง เกิดจากอั้งยี่ป่วนเถาถึงไม่พอใจที่นายเหมืองไม่จ่ายค่าแรง เนื่องจากภาวะราคาดีบุกตกต่ำ มีการปล้นฆ่าราษฎรไทย ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้เกินกำลังที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองในท้องถิ่นจะควบคุมได้ ต้อง ขอกำลังจากส่วนกลางมาสนับสนุน หลวงพ่อแช่มวัดฉลองได้เป็นที่พึ่ง ให้แก่ชาวบ้านในการต่อสู้กับพวกอั้งยี่ โดยท่านได้มอบผ้าประเจียดสีขาวให้ชาวบ้านทุกคนโพกหัว เพื่อ เป็นขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ จนพวกอั้งยี่เรียกพวกชาวบ้านว่า “พวกหัวขาว” ในที่สุดชาวบ้านกับหน้าที่ก็สามารถปราบอั้งยี่ได้สำเร็จ รัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าพระราชทานสมณศักดิ์แก่หลวงพ่อ แช่ม เป็นพระครูวิสุทธิวงศาจารย์ญาณมุนี ท่านเป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวภูเก็ตตั้งแต่นั้นมา

เหตุวิวาทรุนแรงครั้งสุดท้ายของพวกอั้งยี่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2422 โดยพรกอั้งยี่เกี้ยนเด็กหลอกพวกอั้งยี่ป่วนเถาถึงมากินเลี้ยง แล้วมอมเหล้าและฆ่าจุดไฟเผาทั้งเป็น ต่อมาชาวกะทู้รุ่นหลังได้ฝันเห็นวิญญาณเหล่านี้ พวกเขามาร้องขอที่อยู่อาศัย จึงได้ร่วมใจกันจัดหาที่ดินในบริเวณหมู่ 4 ตำบลกะทู้สร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อเป็นที่สุดท้าย วิญญาณเหล่านั้น โดยทำขึ้นจี้หรือแผ่นป้ายชื่อผู้ตายในคราวนั้น ตั้งไว้ในศาลแทนรูปเทพ " พร้อมกับขนานนามศาลแห่งนี้ว่า “ศาลเจ้าต้องย่องส” มีความหมายถึง ศาลเจ้าของผู้กล้าที่มีความซื่อตรงและซื่อสัตย์ และทุกปีในวัน 17 ค่ำเดือน 6 ตามปฏิทินจีน ตรงกับวันแห่งการสูญเสียสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปการปกครองเป็นระบบ มณฑลเทศาภิบาล มีการแต่งตั้งให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) โดยมีพระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นผู้วางรากฐานด้านต่าง ๆ ทั้งระบบสาธารณูปโภค เช่น การสร้างถนน การ พัฒนาทางเศรษฐกิจ ฯลฯ และวางรากฐานการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในภูเก็ต คือ ตรา พ.ร.บ.เหมืองแร่ และริเริ่มการปลูกยางพาราในภาคใต้ของประเทศไทยรวมทั้งภูเก็ต

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมากิจการเหมืองแร่เริ่มซบเซาลง กลุ่มนักลงทุนเริ่มมีแนวคิดในการนำธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามาแทนที่การทำเหมืองแร่ และการท่องเที่ยวกลายเป็นทางเลือกใหม่ของคนภูเก็ตสำหรับการเรียกขานภูเก็ตของชาวต่างประเทศ ในอดีต นักเดินเรือ คลอดิอูส ปีโตเลมี ที่เรียกผืนดินในบริเวณนี้ว่า แหลมตะโกลา เป็นการเดินเรือมาเอเชีย ตะวันออกของชาติยุโรป เรียกผืนดินนี้ว่า จังซีลอน นอกจากนี้มีหลักฐาน เกี่ยวกับการเรียกขานผืนดินนี้ของชาวทมิฬในปี ว่า มณิคราม หมายถึง เมืองแก้ว ซึ่งมีความหมายตรงกับชื่อ ภูเก็ต ที่ และได้มีการ เรียกขานเรื่อย ๆ จนกลายเป็น ภูเก็ต ซึ่งได้ปรากฏในราชกิจจานุเบกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2450 เป็นต้นมา สรุปได้ว่าชื่อของจังหวัดภูเก็ตที่ได้มีการกล่าวขานตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ประกอบด้วย แหลม ตะโกลา มณิคราม จังซีลอน ภูเก็ต และภูเก็ต (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,2559)

3) พัฒนาการย่านเมืองเก่าภูเก็ตที่บ้านทุ่งคา

เอกสารชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (2559) สรุปได้ดังนี้ ย่านเมืองเก่าภูเก็ตเริ่มถือกำเนิดในราวปี พ.ศ. 2400 สมัยรัชกาลที่ 4 โดยมีท่านพระยาวิชิต สงคราม (ทัต รัตนดิลก ณ ภูเก็ต) เป็นผู้นำในการบุกเบิก

ยุคที่ 1 ยุคบุกเบิก (Beginning Period) ก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ภูเก็ตมี ชื่อว่า “เมืองถลาง” ชุมชนเคยตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ ทางทิศเหนือของเกาะ มีอาชีพหลัก คือ การเกษตรประมง และทำแร่ดีบุก ต่อมาเนื่องจากเกิดศึกสงคราม ชุมชนได้อพยพลงใต้ จนกระทั่งใน สมัยปลายรัชกาลที่ 4 (ประมาณปี พ.ศ. 2391) ได้พบแหล่งแร่ดีบุกใหม่ที่เก็ตโฮ (อำเภอกระทุ้ง) ทาง ตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ เกิดการรวมตัวของชุมชนชาวไทยถลางและชาวกุลีจีนเป็นชุมชนกระทุ้ง จาก บ้านเก็ตโฮ เรือขนแร่ดีบุกได้อาศัยสายคลองบางใหญ่ล่องผ่านบ้านสามกอง บ้านทุ่งคา มาลงอ่าวภูเก็ต และปลายแหลมสะพานหิน พระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตนดิลก ณ ภูเก็ต) ในสมัยก่อน สังเกตเห็นว่าพื้นที่บริเวณ “บ้านทุ่งคา” ทางตะวันออกเฉียง

ใต้ของเกาะ ก็มีแหล่งแร่ดีบุกมาก ดินดี มีน้ำจืดอุดมสมบูรณ์ ไกล่ท่าเรือใหญ่ จึงย้ายศูนย์กลางเมืองมาตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งคา ปัจจุบันคือพื้นที่ย่าน การค้าเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครภูเก็ต การค้าดีบุกรุ่งเรืองราวปี พ.ศ. 2405 ส่วนกลางยกให้เป็น “เมืองภูเก็ต” เส้นทางสองสายที่ยังคงเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์เชื่อมบ้านทุ่งคาและบ้านเก็ตโฮ่ จนถึงปัจจุบันคือ

1) เส้นทางน้ำผ่านลำคลองบางใหญ่ จากท่าเรือโบราณในอำเภอภูเก็ตทางทิศตะวันออกเฉียงใต้คลองทอดผ่านชุมชนบางเหนียว อ่าวเก ตลิงซัน สายหนึ่งแยกเข้ามาทางถนน บางกอก จนถึงศาลเจ้าจ้อยคู่ในปัจจุบัน อีกสาย หนึ่งแยกไปยังบ้านทุ่งคาค้านใต้ (สะพานพระอร่าม) ผ่านแกวน้ำ เกิดถนนเทพกระษัตรีในยุคต่อมา ผ่านไปยังชุมชนสามกอง แล้วเข้ากะทู้ (บ้านเก็ตโฮ่) ต้นน้ำ คือ น้ำตกกะทู้

2) เส้นทางบก จากตลาด ริมแม่น้ำแถบศาลเจ้าจ้อยคู่ (ศาลเจ้าเกิดหลังท่าเรือ เดิมอยู่ที่ถนนกลาง) ผ่านถนนวิจิตรสงคราม ไปยังกะทู้

ปลายสมัยพระยาวิจิตรสงคราม ราวปีพ.ศ. 2415 เกิดกบฏอั้งยี่หลายครั้ง เนื่องจากการ คุมของแรงงานจีนที่มาอยู่อาศัยจำนวนมากประกอบกับความไม่เป็นธรรมในค่าแรง ต่อมาพระยาวิจิตรพบอุปสรรคชีวิตจากการต้องประมูลเมืองด้วยราคา สงสวนกลางสูงชันมาก ประกอบกับรายรับไม่เพียงพอด้วยราคาดีบุกตกต่ำ ภูเก็ตได้สูญเสียยุคชบเซาเป็นเวลาหนึ่ง

ยุคที่ 2 ยุคทอง (Golden Period) ในปีพ.ศ. 2444 ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลง การปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองภูเก็ตได้ทานข้าหลวงเทศาภิบาลท่านที่ 4 ที่มากด้วย สยทศน์และกุศโลบายในการบริหาร คือ “พระยารัษฎานุประดิษฐ์ มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง)” ได้รับพระราชโองการจากรัชกาลที่ 5 และผู้ใหญ่บ้านเมืองให้พัฒนาภูเก็ตตามอย่างเมืองป็นังที่เป็น 90 โดยเฉพาะถนนกลางที่เชื่อมระหว่างท่าเรือฝั่งศาลเจ้าแม่ย่านางมาจนถึงท่าแกวน้ำ และ ที่ว่าการมณฑล) จึงเป็นถนนสายหลักแห่งความมั่งคั่งเกิดขึ้นแบบอาคารซิโน-โปรตุเกส トラバจน ปัจจุบัน

ยุคที่ 3 ยุคเงียบ (Silent Period) ในปีพ.ศ. 2515 แร่ดีบุกเริ่มมีราคาตกต่ำ และต้องปิด อุตสาหกรรมเมื่อมีการผลิตโลหะชนิดอื่นทดแทน รัฐบาลไทยแก้ปัญหาโดยส่งเสริมการ ท่องเที่ยวริมหาด ภูเก็ต ในราวปีพ.ศ. 2527 การพัฒนาสนามบินภูเก็ตเป็นท่าอากาศยาน นานาชาติภูเก็ต แต่กิจการท่องเที่ยว เหล่านี้ ได้ชักนำให้คนออก จากเมืองเก่าภูเก็ตไปทำงานริมชายหาดที่รายได้เฟื่องฟูกว่ามาก ย่านเมืองเก่าจึงเหลือเพียงสถานที่ ราชการ โรงเรียน และร้านค้าเก่าแก่ที่ทยอยปิดกิจการ ถนนหนทางรกรากน้อยลง โดยเฉพาะในวันหยุด จะมีบรรยากาศเงียบเหงา

ยุคที่ 4 ยุคอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (Art and Culture Period) ปีพ.ศ. 2524-2534 สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) กรมศิลปากร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่น (JICA) สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ฯ ได้ร่วมกับเทศบาลนครภูเก็ตในการศึกษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่า จนกระทั่งปี พ.ศ.2535 กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ประกาศให้พื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ตเป็น “เขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม”

ยุคที่ 5 ยุคการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (Historical & Cultural Tourism Period) จากการเกิดงานย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ตในปีพ.ศ.2541 มีการจัดงาน เช่น งานวิวาท์บาบา ภูเก็ต งานเทศกาลไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินผัก ฯลฯ การใช้สถานที่ย่านเมือง เก่าในการถ่ายทำภาพยนตร์ทั้งในและต่างประเทศ การเป็นสถานที่ประกวดภาพถ่าย ถ่ายภาพคู่วิวาท์ ก่อให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมสู่ย่านเมืองเก่า ผู้ประกอบการท้องถิ่น หลายรายได้มีการปรับเปลี่ยนกิจการเป็น

ร้านอาหารเครื่องต้ม ที่พัก ขายสินค้าที่ระลึก ย่านเมืองเก่าในปัจจุบันจึงมีความคึกคัก และสวยงามด้วยสีสัน การตกแต่งหน้าบ้าน ทั้ง กลางวันและกลางคืน

2.3) บริเวณที่สำคัญและมีคุณค่าของเมือง

เมืองภูเก็ตเป็นเมืองที่เกิดขึ้นจากการค้าขาย ถือเป็นเมืองท่า ที่สำคัญของภาคใต้ ในสมัย รัชกาลที่ 5 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี ขอพระราชทานที่ดินบนเนินด้านทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของ ตัวเมืองเพื่อเป็นศูนย์ราชการ จึง เกิดย่านที่สำคัญขึ้นอีกย่านหนึ่ง ดังนั้นย่านประวัติศาสตร์ ที่สำคัญและมี คุณค่าของเมืองภูเก็ต แบ่งได้เป็น 2 ย่าน ได้แก่ ย่านการค้าบริเวณเมืองเก่าริมถนนตีบุก ถนนสตูล ถนนรัชฎา ถนนระนอง ถนนภูเก็ต ถนนเทพกระษัตรี ถนนพังงา ถนนตะกั่วป่า ถนนถลาง และถนนตีบุก ซึ่ง ประกอบด้วย อาคารตึกแถวแบบโคโลเนียล เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานศิลปะสถาปัตยกรรมแบบจีนและยุโรป เข้า ด้วยกัน ตั้งเรียงตัวกันสองฟากถนน และกระจุกตัว หนาแน่นบริเวณถนนถลาง รวมทั้งยังเป็นที่ตั้งของอาคาร และสถานที่สำคัญของเมืองเก่าภูเก็ตหลายแห่ง เช่น วัด มงคลนิมิตร ศาลเจ้าแสงธรรม ศาลเจ้าปุดจ้อ ศาลเจ้า จัวยตุ้ย เป็นต้น ส่วนย่านที่สอง คือ ย่านศูนย์ราชการ ซึ่งประกอบ ด้วย ศาลากลางจังหวัดภูเก็ต ศาลจังหวัด ภูเก็ต และ สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต และยังมีอาคารสำนักงาน อื่นๆ บ้านพักข้าราชการ และบ้านพักขุนนาง ตั้งกระจาย ตัวอยู่รอบๆ สถานที่ราชการอยู่เป็นจำนวนมาก

2.2.3 ข้อมูลพื้นฐานย่านเมืองเก่าภูเก็ต

ของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีพัฒนาการเศรษฐกิจมาจากการค้าแร่ดีบุกจวบจนปัจจุบัน กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ การศึกษา การสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์เมืองเก่า เชิงวาทกรรมภายใต้บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัด ภูเก็ต จึงต้องศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อเข้าใจบริบทของสภาพทั่วไปของพื้นที่เมือง ภูเก็ตในการประกอบสร้างอัตลักษณ์บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1) สภาพทั่วไปของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ที่ตั้งอยู่ในเขต อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของภาคใต้และอยู่ในเขตพื้นที่เขตการบริหารการปกครอง ของเทศบาลนครภูเก็ต มีพื้นที่ 12 ตารางกิโลเมตรหรือ 19,500 ไร่ และครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล ได้แก่ ตำบล ตลาดเหนือและตำบลตลาดใหญ่ พื้นที่โดยรอบมีอาณาเขตติดต่อบริเวณต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับพื้นที่ตำบลรัชฎา อำเภอมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
ทิศตะวันออก	ติดกับพื้นที่ตำบลรัชฎา อำเภอมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ตและ
ชายฝั่งอันดามัน
ทิศใต้	ติดกับพื้นที่ตำบลวิชิต อำเภอมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
ทิศตะวันตก	ติดกับพื้นที่ตำบลวิชิต อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นที่ราบลุ่มลาดจากทางเหนือลงมา ทางใต้มีเนินเขาสองลูกขนานกลาง คือ เขาแร้งและเขาโต๊ะแซะ และมีคลองบางใหญ่อยู่ใจกลางเมืองมีความยาว ประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งน้ำไหลมาจากอำเภอกะทู้ผ่านตัวเมืองไปลงบริเวณทะเลด้านในของชายฝั่งอันดามัน ซึ่งมีลักษณะเป็นอ่าวเรียกบริเวณดังกล่าวว่า สะพานหิน จึงทำให้บริเวณสะพานหินเป็นที่ราบต่ำและด้วยเขต เมืองเก่ามีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ใกล้แหล่งน้ำและปากอ่าว (สะพานหิน) ทำให้บริเวณเมืองเก่ามี ประชากรหนาแน่นและร้อยละ 90 ของพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นย่านธุรกิจการค้าทั้งขนาดเล็กที่อยู่ริมทางและขนาด

ใหญ่ ได้แก่ โรงแรม สถานบันเทิง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนเมืองเก่าจึงมีชุมชนย่อย ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครภูเก็ต 21 ชุมชน ได้แก่

1) ชุมชนอ่าวเก็ม 2) ชุมชนร่วมน้ำใจ 3) ชุมชนหลังศาล 4) ชุมชนถนนหลวงพ้อ 5) ชุมชนสะพานร่วมพูนผล 6) ชุมชนสะพานร่วมพูนผล 2 7) ชุมชน 40 ห้อง 8) ชุมชนซอยตันโพธิ์ 9) ชุมชนซอยกอไผ่ 10) ชุมชนแสนสุข 11) ชุมชนโกมารภักดิ์ 12) ชุมชน 131 13) ชุมชนชุมชนน้ำนรัช 14) ชุมชนถนนสุทัศน์ ซอย 2 15) ชุมชนหลังหอประชุม 16) ชุมชนสามัคคีสามกอง 17) ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต 18) ชุมชนซีแต้กซ่า 1 19) ชุมชนซีแต้กซ่า 2 20) ชุมชนซีแต้กซ่า 3 21) ชุมชนซีแต้กซ่า 4

ความหนาแน่นของประชากรและความเจริญก้าวหน้าเทคโนโลยี จึงทำให้พื้นที่เขตชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตกลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ และสามารถจำแนกพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ได้ 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) พื้นที่ที่พักอาศัย ส่วนใหญ่อยู่บริเวณทิศเหนือของย่านเมืองเก่าภูเก็ต ได้แก่ บริเวณถนนทุ่งคา ถนนคอซิมบี้ ถนนเยาวราช ถนนสตูล ถนนชุมพร ถนนระนอง และถนนเทพกระษัตรี และบริเวณรอบนอกเทศบาลนครภูเก็ต ได้แก่ บริเวณริมถนนแม่หลวน ถนนวิจิตรสงคราม และถนนอนุภาณุภูเก็ต 2) พื้นที่ธุรกิจการค้า เป็นพื้นที่ย่านธุรกิจการค้า โรงแรม สถานบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งทำรายได้ด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอันมาก ซึ่งบริเวณย่านเมืองเก่าที่สำคัญ ได้แก่ บริเวณย่านเมืองเก่าริมถนนกลาง ถนนกระบี่ ถนนดีบุก ถนนพังงา ถนนรัชฎา ถนนระนอง ถนนภูเก็ต ถนนเยาวราช และถนนเทพกระษัตรี และรวมเริ่มกระจายตัวไปยังถนนวิจิตรสงคราม ถนนวิรัชหงษ์หยก และถนนพูนผล เป็นต้น 3) พื้นที่สถานที่ราชการ สาธารณูปโภค และศาสนสถาน มีทั้งกระจายตัวและกระจุกตัวในตัวเมือง โดยสถานที่ราชการส่วนใหญ่อยู่บริเวณรอบศาลากลาง และถนนดำรง ถนนภูเก็ต ส่วนสาธารณะ ได้แก่ บริเวณสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี สวนเฉลิมพระเกียรติจังหวัดภูเก็ต และสวนหลวง ร.9 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2559, น. 1-15)

2) สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

สภาพเศรษฐกิจ โครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตซึ่งสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ส่วนใหญ่โครงสร้างเศรษฐกิจเป็นเชิงพาณิชย์กรรมและธุรกิจร้านค้าต่าง ๆ และจากการศึกษาแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ.2560-2563 เศรษฐกิจของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต มีรายละเอียด ดังนี้ พาณิชยกรรมและการบริการ ได้แก่ ร้านค้าปลีกแคว้นในพื้นที่ 136 ร้าน ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้า 3 แห่ง สถานบริการน้ำมัน 6 ป้อม อยู่ซ่อมรถ 57 อยู่ ร้านเสริมสวย 95 ร้าน ตลาดสด 3 แห่ง ร้านค้าประเภทของชำ 66 แห่ง ร้านสะดวกซื้อ 48 แห่ง โรงแรมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว 47 แห่ง ที่พักอาศัยเชิงพาณิชย์ 76 แห่ง สถานบันเทิง 102 แห่ง ร้านสปาหรือนวดแผนไทย 83 แห่ง

สถานประกอบการด้านบริการ ได้แก่ ธนาคาร 60 ธนาคาร สถานนิชนสงฆ์ 1 สถานีท่าเรือ 1 ท่า สถานีประกอบการเทศพาณิชย์ ได้แก่ โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง สถานธนาบาล 1 แห่ง สถานีย่อยประปา 3 แห่ง การอุตสาหกรรม ในพื้นที่มี 2 ประเภท ได้แก่ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก มีโรงงานในพื้นที่ 48 โรงงาน การท่องเที่ยวในชุมชนเมือง ที่สำคัญ คือ 1) ทะเลในเมือง (สวนสาธารณะสะพานหิน) 2) จุดชมวิวเขารัง (สถานที่ประดิษฐานพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี) 3) อนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์สะพานหิน เขตพื้นที่อนุรักษ์สถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส (ย่านการค้าเมืองเก่า บริเวณถนนกลาง ถนนกระบี่ ซอยรมณีย์ ถนนดีบุก ถนนพังงา ถนนสตูล ถนนรัชฎา ถนนเทพกระษัตรี ถนนเยาวราช ฯลฯ อาคารศาลากลางจังหวัดภูเก็ต ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขหลังเก่า ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต) 4) ศาลเจ้ากิ้วเทียนเก้ง ศาลเจ้าบางเหนียว ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบเก้ง ศาลเจ้าปุดจ้อ ศาลเจ้าสามกอง ศาลเจ้าแสงธรรม ศาล

เจ้าพ่อต่อกั้ง ฯลฯ 5) พญามังกรทะเลย้ายเหลียงอ่อง ณ สวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี
6) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทยหั่ว 7) ศูนย์ศึกษาป่าชายเลน สะพานหิน

สังคมและวัฒนธรรม

ด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ แต่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 75 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 20 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ และศาสนาอื่น ๆ ได้แก่ ซิกข์ ฮินดู ร้อยละ 1 และสถาบันศาสนามี วัดพุทธ 7 แห่ง มัสยิด 2 แห่ง โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง วัดซิกข์ 1 แห่ง วัดอินเดีย 1 แห่ง

ด้านภูมิปัญญาและการใช้ภาษาในการสื่อสาร ในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตส่วนใหญ่ยังคงดำเนินชีวิตและมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ที่มาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา แต่อาจมีการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การแสดงกลองล้อโก๊ะ (ล่อก่อ) ด้านอาหารพื้นบ้าน เช่น หมี่ฮกเกี้ยน ขนมเต้าส้อ ขนมอาโป้ง เป็นต้น ส่วนทางด้านภาษาในการสื่อสารจะมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ เป็นภาษาไทยถิ่นใต้ที่มีสำเนียงจีนฮกเกี้ยนและนิยมใช้คำยืมเป็นคำทับศัพท์ภาษาจีนฮกเกี้ยน ภาษามลายูปะปนกับภาษาไทยถิ่นใต้เป็นอันมาก ซึ่งคนภูเก็ตมักเรียกภาษาคำยืมจีนฮกเกี้ยนว่า ภาษาบาบ๋า

ด้านวัฒนธรรมประเพณี ประกอบไปด้วยประเพณีที่สำคัญ ดังนี้

ประเพณีถือศีลกินผัก ชุมชนเมืองภูเก็ตนิยมเรียกว่า ประเพณีกินผัก หรือ เจี๋ยฉ่าย เป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นลัทธิเต๋าที่นับถือและบูชาเทพเจ้าเทวดาฟ้าดินและวีรบุรุษ ซึ่งจะประกอบพิธีในวันขึ้น 1 ค่ำ - 9 ค่ำ (เก้าโง้ยฉ่ายฮัดถึงฉ่ายเก้า) ตามปฏิทินจีนทุกปี พิธีกินผัก หรือ เจี๋ยฉ่าย เริ่มต้นมาตั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา (ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ประมาณปี พ.ศ. 2368 จุดประสงค์เพื่อชำระจิตใจให้สะอาดด้วยการไม่บริโภคเนื้อสัตว์ทานแต่พืชผักผลไม้เป็นเวลา 9 วัน 9 คืน และในแต่ละวันมีพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธียกเสาโกเต้ง พิธีแห่เอี้ยวแก๊ง พิธีโกยโห้ย (ลุยไฟ) พิธีโกยห่าน (สะเดาะห์เคราะห์) พิธีส่งพระ เป็นต้น

ประเพณีพ้อต่อ เป็นประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนในเมืองภูเก็ต ที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษ จัดในเดือน 7 ของจีนและเดือน 9 ของไทย โดยมีอาหารคาวหวานเป็นเครื่องเซ่น และนิยมนำแป้งมาขมบั้นเป็นรูปเต่าสีแดงเพื่อสื่อความหมายของการมีอายุยาวนานและบุญกุศลอันยิ่งใหญ่

ประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นประเพณีสำคัญในรอบปีของชาวเมืองภูเก็ตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเกือบร้อยปี จัดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 โดยจัดอาหารมงคลมาไหว้พระจันทร์ อาทิ สับปะรด ถั่วฝักยาว และขนมขงหรือขนมไหว้พระจันทร์ ทั้งนี้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายเพื่อสอนความรักของคนในครอบครัวให้มีความรักความสามัคคีต่อกัน จึงเป็นสำคัญครอบครัวได้มาอยู่พร้อมหน้ากัน

เทศกาลตรุษจีน - ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต เป็นประเพณีที่จัดขึ้นใน เดือน 1 ขึ้น 9 ค่ำ ตามปฏิทินจันทรคติ เป็นเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ (ประเทศจีนเป็นการฉลองฤดูใบไม้ผลิ) ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ตมีจำนวนมาก จึงจัดประเพณีนี้ขึ้นเหมือนเช่นประเทศจีนและจัดงานตรงกับวันไหว้เทวดาของเมืองภูเก็ต โดยจัดงานขึ้น 3 วัน และให้วันที่ 3 เป็นวันไหว้เทวดา เพื่อเป็นการขอพรจากองค์เทพต่าง ๆ ให้ปกป้องดูแลคุ้มครองชาวเมืองภูเก็ต ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงได้จัดประเพณีงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ตด้วยเพราะนอกจากจัดงานเพื่อความบันเทิงสริมงคลแก่บ้านเมืองแล้วยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองที่เข้ามาท่องเที่ยวในเทศกาลตรุษจีน ดังนั้น เทศกาลตรุษจีน - ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต จึงอยู่ในปฏิทินการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ประเพณีถือศีลอด (มุสลิม) เป็นประเพณีสำคัญที่กลุ่มชาวมุสลิมจะต้องถือศีลอดคนละ 3 เดือน ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนที่ 9 ของฮิจเราะห์ศักราช เรียกว่า เดือนรอมฎอน ซึ่งเดือนรอมฎอนของมุสลิมทั่วโลกจะมีการหมุนเวียนไปตามฤดูกาลต่าง ๆ (ปฏิทินอิสลามนับตามจันทรคติ) ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าว ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในได้ให้ความสำคัญกับประเพณีดังกล่าวเฉกเช่นประเพณีของศาสนาอื่น ๆ (แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทศบาลนครภูเก็ต พ.ศ.2560 – 2563, 2560, น.20-25)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิไลพร สาคกริก (2545, บทคัดย่อ) การสื่อความหมายและการรับรู้เอกลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนหัวหิน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนหัวหิน การสื่อความหมายเอกลักษณ์ของชุมชนหัวหินและการรับรู้และถอดรหัสของชุมชนหัวหิน พบว่า การสร้างเอกลักษณ์เกิดจากวัฒนธรรมพื้นฐานของชุมชน คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ชุมชน สื่อจินตคติ และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โดยเอกลักษณ์ชุมชน ได้แก่ ภาพลักษณ์ของชุมชน สถานที่ท่องเที่ยว สินค้าและบริการ และประเพณีการเล่น ส่วนการสื่อความหมายเอกลักษณ์ชุมชนมีวิธีการ คือ การใช้คำขวัญและสโลแกน การใช้นโยบาย การสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์และอนุสรณ์สถาน การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การจัดงานประเพณี งานเทศกาลและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่วนการสื่อสารนั้น มีการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน การสื่อสารระหว่างหน่วยงานกับชาวบ้านในชุมชน และการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว และการรับรู้เอกลักษณ์ในกลุ่มนักท่องเที่ยวพบว่า ภาพลักษณ์ในด้านเป็นเมืองที่เงียบสงบ การเป็นเมืองเจ้านาย สถานที่ท่องเที่ยวและอาหาร ส่วนเอกลักษณ์ที่รับรู้ที่น้อยที่สุด คือ โฟน กิ่งเพชร สินค้าและบริการ ประเพณีการเล่น ส่วนเอกลักษณ์ที่ประทับใจ คือ บรรยากาศของเมือง ความสะดวกสบายและความปลอดภัย และความหลากหลายของเมือง

จินตนา แปะดับ (2555) ศึกษาวาทกรรมอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมาะหลวง ตำบลแม่เมาะ อำเภอมะนังจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมาะหลวง ตำบลแม่เมาะ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า การสร้างวาทกรรมมี 4 วิธี คือ กระบวนการสร้างวาทกรรมจากนามสกุล วาทกรรมโฮมสเตย์วัฒนธรรมไทใหญ่ แหล่งกำเนิดประเพณีแห่ช้างผ้าและแหล่งเรียนรู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีการแสดงแบบคิปปัไทใหญ่ ส่วนกระบวนการสร้างวาทกรรมมี 4 ชุด คือ การกล่าวซ้ำความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีและศิลปะการแสดงต่าง ๆ ชุดวาทกรรมการเรียนรู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิม และชุดวาทกรรมการผลิตผลงานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมสู่การผลิตเพื่อการค้า ซึ่งทั้ง 4 ชุด ถูกสร้างขึ้นมาจากพัฒนาการทางสังคมแบบทุนนิยมที่นำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มาเป็นจุดขาย เพื่อพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม อันส่งผลต่อคนในและนอกชุมชนในด้านเศรษฐกิจชุมชน

โสภี อุ่นทะยา (2557) ได้ศึกษาวาทกรรมชายแดน บริเวณจังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิเคราะห์ วาทกรรมชายแดนได้ให้ความหมายต่อพื้นที่ ผู้คน ปฏิบัติการและสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ เชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมความสัมพันธ์ของผู้คน โดยสร้างวาทกรรมจากสื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว การค้าขาย และส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านกลวิธีการใช้ภาษา และปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เมืองมุกดาหารเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและการค้า ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์อันดีที่จะนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

สกาวรัตน์ บุญวรรณ และเกตุฉภา บุญปรากฏ (2558) ศึกษาถนนศรีตะกั่วป่า : การทำพื้นที่ให้กลายเป็นถนนคนเดินในบริบทการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำการศึกษากำหนดพื้นที่ถนนศรีตะกั่วป่า

ให้กลายเป็นถนนคนเดินในบริบทของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิด 3 แนวคิด คือ แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า แนวคิดเรื่องพื้นที่และแนวคิดการท่องเที่ยว พื้นที่การศึกษา คือ ถนนศรีตะกั่วป่าที่ตั้งของถนนคนเดินตะกั่วป่า ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เครื่องมือที่ใช้ คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 9 คน และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัส ตีความและสร้างข้อสรุป จากนั้นนำเสนอข้อมูลด้วยพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ถนนศรีตะกั่วป่าได้ถูกทำให้กลายเป็นถนนคนเดิน เพื่อนำมาปรับใช้การท่องเที่ยว โดยเทศบาลตำบลตะกั่วป่าร่วมกับชุมชนตลาดใหญ่ได้รณรงค์ให้ถนนศรีตะกั่วป่า เป็นถนนสายวัฒนธรรมเมืองเก่าเล่าความหลัง ได้รับความร่วมมือจากชุมชน นำสินค้ามาจำหน่ายทุกวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นของดีเมืองตะกั่วป่า อาหารขนมพื้นบ้าน และได้ซึมซับบรรยากาศของวิถีชีวิตเก่า ๆ ภายในบ้านสไตล์ชิโนโปรตุกีส ชมนิทรรศการภาพถ่ายโบราณ โบราณวัตถุ ชมขบวนรถโบราณ พิพิธภัณฑสถานตะกั่วป่าของเล่นเด็กโบราณ ชมหนังกลางแจ้งย้อนยุค

กมลลักษณ์ โพธิ์พันธุ์ (2558, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ต มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความคาดหวัง การรับรู้และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าภูเก็ต และเป็นการพัฒนาสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแก่ภาครัฐ ภาคธุรกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถาม 400 ชุด โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุ 20 - 80 ปี สถิติที่ใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ ANOVA ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพสมรส มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ส่วนใหญ่มาจากทางภาคเหนือ และมาภูเก็ตเป็นครั้งแรก ซึ่งความพึงพอใจกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเมืองเก่าภูเก็ตในระยะของความคาดหวังอันดับคะแนนสูงทุกด้าน เช่น วิถีชีวิตของชุมชน สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ และการรับรู้มีระดับคะแนนต่ำกว่าความคาดหวัง ข้อเสนอแนะ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ดียิ่งขึ้น จะส่งผลให้กลับมาเที่ยวซ้ำ ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นและพัฒนาย่านเมืองเก่าภูเก็ตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม เช่น ตึกชิโน-โปรตุกีส สถาปัตยกรรมที่งดงามตลอดถนนหนทางสามารถใช้เป็นสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตได้อีกด้วย

อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ไทยทรงดำ : ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านหัวเขาจีน มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ตัวบท ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม ภาคปฏิบัติการทางสังคมของการดำรงอัตลักษณ์ไทยทรงดำ ซึ่งนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยศึกษาเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านและผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโตน จังหวัดราชบุรี จำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า ตัวบทอัตลักษณ์ไทยทรงดำของหมู่บ้านหัวเขาจีน ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านการแต่งกาย ด้านภาษาและการสื่อสาร และด้านการดำรงชีพ ผลการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติวาทกรรมดำรงอัตลักษณ์ไทยทรงดำ มีการกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์การดำรงชีวิต การสร้างคำว่า ไทยทรงดำ เพื่อดำรงอัตลักษณ์ การสนับสนุนการผลิตซ้ำจากภาคปฏิบัติการทางสังคมผ่าน 3 องค์ประกอบ คือ กิจกรรมทางสังคม การเป็นตัวแทนของผู้เป็นต้นแบบ และการสถาปนาอัตลักษณ์ไทยทรงดำให้เป็นทางการ ซึ่งวาทกรรมการดำรงอัตลักษณ์ไทยทรงดำได้หลอมรวมกับนโยบายการพัฒนาภายใต้วาทกรรมชุมชนเข้มแข็ง ส่งผลให้มีการอนุรักษ์และการผลิตซ้ำวาทกรรมผ่านผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

วิสิฐ ศึกษาคำสอน (2557, บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่องวาทกรรมความงาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการ วิเคราะห์วาทกรรมเป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา โดยศึกษากลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างวาทกรรมความงามที่ผูกโยงกับการใช้อำนาจและความรู้ เพื่อช่วยให้มองเห็นการร่วมกันของอำนาจที่ประกอบสร้างความหมายของวาทกรรมความงามให้ดำรงอยู่จนกลายเป็นความจริงในสังคม ตลอดจนทัศนคติและปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวเกี่ยวกับความงามที่กำลังปรับเปลี่ยนอุดมคติไปสู่ความงามตามวัฒนธรรมสมัยนิยม ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมเรื่องความงามเป็นอุดมคติในรูปแบบความงามอย่างหนึ่งของผู้หญิงลาวที่ได้รับการยอมรับและถูกผลิตซ้ำมาตั้งแต่อดีต โดยให้ความรู้เรื่องความงามผ่านแนวคิดทางสัญญาะด้วยการใช้ภาษาในบท กวี นิยาย วรรณคดีที่มีสำนวนกล่าวถึงความงามของผู้หญิงลาว เพื่อให้ผู้หญิงได้รับรู้และมีจิตสำนึกร่วมกัน เมื่อประเทศลาวได้พัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้ความงามถูกสร้างและผลิตความหมายผ่านช่องทางสื่ออันหลากหลาย จนกลายเป็นภาพตัวแทนที่ชัดเจนของผู้หญิงลาว โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างการรับรู้และค่านิยมต่อองค์ความรู้เรื่องความงามของผู้หญิงใน สังคมลาวปัจจุบัน ถึงแม้ว่าผู้หญิงลาวในปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับความงามมากขึ้น แต่ก็ยังมีความคิดเห็นที่แสดงออกถึง ความหวังใฝ่และห่วงแหนในวัฒนธรรมความงามในชาติของตนเองที่บรรพบุรุษได้สรรสร้างขึ้น และยึดถือปฏิบัติด้วย ความเชื่อถือเป็นคุณธรรมและความงามต้องแสดงออกให้เห็นถึงคุณค่าที่อยู่ภายในจิตใจนอกเหนือจาก ความงามทางรูปลักษณ์ภายนอก

สุนทรรัตน์ สร้อยทองดี การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัว (2552 บทคัดย่อ) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมโฆษณาสินค้าในนิตยสารสำหรับครอบครัวกับการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในสังคมไทยปัจจุบันตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อวิเคราะห์ว่า วาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัวมีลักษณะอย่างไร และมีกลวิธีทางภาษาที่วาทกรรมโฆษณาเลือกใช้มีบทบาทสำคัญในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่เพื่อประโยชน์ทางการค้า ผลการวิเคราะห์ มีรูปแบบการนำเสนอ 2 รูปแบบ คือ โฆษณาที่สื่อความทางธุรกิจโดยตรงและบทความเชิงโฆษณา กลวิธีทางภาษามี 2 วิธี กลวิธีทางวจนภาษาประกอบด้วย กลวิธีกล่าวอ้าง การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปสรรค การใช้อุปสรรคและการเล่าเรื่อง และกลวิธีทางวจนภาษา ได้แก่ การใช้ความหมายของภาพ การใช้ขนาดของตัวอักษรและสี ซึ่งกลวิธีทางภาษาได้สะท้อน คือ แม่คือผู้ที่เหมาะสมกับหน้าที่ดูแลลูกมากที่สุด แม่ต้องเลี้ยงดูลูกอย่างดีที่สุด แม่ต้องเฝ้าหาความรู้ แม่ต้องเก่งรอบด้าน และแม่ต้องสวยและอ่อนเยาว์เสมอ วาทกรรมข้างต้นเชื่อมโยงการบริโภคสินค้าว่า การเลือกใช้สินค้าตามที่วาทกรรมโฆษณานำเสนอสามารถเติมเต็มบทบาทการเป็นแม่ได้

ธีระ บุษบกแก้ว (2553, บทคัดย่อ) กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่มเกย์ออนไลน์ สืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์กูเกิ้ล ผลการวิจัยพบว่า มีกลวิธีสื่อสารอัตลักษณ์ตนเอง 8 วิธี คือ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปสรรค การปฏิเสธสื่ออุปสรรค การใช้นามวลีสื่ออุปสรรค การใช้อุปสรรค การใช้รูปประโยคกรรม การกล่าวอ้างและการใช้คำถามวาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาการนำเสนออัตลักษณ์เกย์ต่อสาธารณชน 8 ประเด็น คือ เกย์เป็นคนปกติและมีวิถีชีวิตเหมือนคนทั่วไป เกย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมของเพศชาย เกย์ไม่ได้หมกมุ่นเรื่องเพศ เกย์เป็นกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความกลัวและเกย์ผู้ยอมรับและเปิดเผยตนเองเป็นผู้ที่มีความกล้า เกย์เป็นผู้หย่หาความรัก เกย์เป็นคนที่อบอุ่น มีน้ำใจต่อผู้อื่น โดยเฉพาะเกย์ด้วยกันเอง เกย์คือของปลอม เกย์เป็นคนที่มีความผิด และเกย์หมกมุ่นเรื่องเพศ สิ่งสำคัญคือ อัตลักษณ์เกย์ที่นำเสนอในบทความเกี่ยวกับตนเองแต่ก็มีความคิดลบเกี่ยวกับตนเองแฝงอยู่ แสดงนัยยะว่าการสร้างอัตลักษณ์ของเกย์ยังคงได้รับอิทธิพลจากสังคม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นการวิเคราะห์สองส่วน ดังนี้

1. พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่
2. ศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วยข้อมูลจากเอกสารเป็นหลักในการวิจัยและใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสนับสนุนการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งลักษณะการวิเคราะห์ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) และฟานไดก์ (Van Dijk) และแนวคิดด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนดแนวทางการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. การออกแบบและแนวทางการวิเคราะห์
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ

3.1 การออกแบบและแนวทางการวิเคราะห์

การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรม ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตามกรอบแนวคิดหลัก คือ

1. พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี Foucault ศึกษาลักษณะของโบราณคดีวิทยา (Archaeology) และศึกษาตามกรอบวาทกรรมของทฤษฎีแฟร์คลาฟ (Fairclough) ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ประกอบด้วย มิติบรรยายความ มิติตีความ และมิติอธิบายความ เพื่อสะท้อนให้เห็นการสร้างความหมายของชุมชนในเชิงวาทกรรมการพัฒนาที่มีผลต่อการสร้างพื้นที่ชุมชนให้มีความหมายบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

2. ศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟและฟานไดก์ (อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 43 -47) “วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ เป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับข้อเขียนและคำพูด พร้อมทั้งเน้นว่า ภาษาในข้อเขียนและคำพูดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย” โดยเฉพาะวาทกรรมเชิงวิพากษ์ฟานไดก์ (Van Dijk) ได้อธิบายไว้ว่า กรอบวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) ช่วยแสดงให้เห็นอำนาจที่เป็นระบบความคิดความเชื่อที่กลุ่มคนในสังคมมีส่วนร่วมกันและผลิตต่อบทบาทควบคุมคนในสังคม

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต และอาศัยอยู่เขตเทศบาลนครภูเก็ต ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลตลาดเหนือและตำบลตลาดใหญ่ ประกอบไปด้วย 21 ชุมชน ได้แก่

1) ชุมชนอ่าวเก็ม	2) ชุมชนร่วมน้ำใจ	3) ชุมชนหลังศาล
4) ชุมชนถนนหลวงพ้อ	5) ชุมชนสะพานร่วมพูนผล 1	
6) ชุมชนสะพานร่วมพูนผล 2	7) ชุมชน 40 ห้อง	8) ชุมชนซอยตันโพธิ์
9) ชุมชนซอยกอไผ่	10) ชุมชนแสนสุข	11) ชุมชนโกมารภักดิ์
12) ชุมชน 131	13) ชุมชนชุมชนน้ำนรหัทธ	
14) ชุมชนถนนสุทัศน์ ซอย 2	15) ชุมชนหลังหอประชุม	
16) ชุมชนสามัคคีสามกอง	17) ชุมชนย่านเมืองภูเก็ต	
18) ชุมชนซีแต้กซ่า 1	19) ชุมชนซีแต้กซ่า 2	20) ชุมชนซีแต้กซ่า 3
21) ชุมชนซีแต้กซ่า 4		

ปัจจัยในการเลือกกลุ่มประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาลนครภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ตนั้น เนื่องจาก 11 เมษายน 2560 มติคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ได้ประกาศเขตเทศบาลนครภูเก็ตเป็นเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ที่ยังเป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะสืบต่อมาแต่โบราณและมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมคงสืบมา และตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ชุมชนและท้องถิ่นภูเก็ต

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรม ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ดังนี้

1. พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรอบแนวคิดวาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์ Norman Fairclough ประกอบด้วย มิติของตัวบท (Text) มิติภาคปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) มิติภาคปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) โดยมุ่งเน้นกระบวนการวิเคราะห์ตีความหมายภาษา ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวบท (Text) จึงเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษรสื่อสารณะชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดการท่องเที่ยวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่นำมาวิเคราะห์ร่วมกับประวัติศาสตร์ชุมชนในแต่ละยุคสมัยเป็นข้อมูลที่น่าสนใจในการวิเคราะห์เป็นหลัก ซึ่งได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ใช้วิธีแบบสุ่มตามวัตถุประสงค์ (Purpodrful Random Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างหลักในการนำไปวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้แก่

- วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต
- ข้อมูลประวัติความเป็นมาชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต
- เอกสารเกี่ยวกับเมืองเก่าภูเก็ต
- นิตยสารต่าง ๆ เช่น นิตยสารภูเก็ตภูมิ นิตยสารบุลาทิน
- เอกสารประกอบการสัมมนาแกรนด์มิงกรจีนโพ้นทะเลภูเก็ต

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
- งานเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต
- ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

<http://www.phuketdata.net> และ <https://www.phuketcity.go.th/frontpage> เป็นต้น

2. อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เนื่องจากกรอบการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟและฟานไดก์ วิเคราะห์ภาษาและอุดมการณ์ ตัวบทจึงประกอบไปด้วย 2 ประเภท (1) เอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (2) ตัวบทคำพูดหรือมุขปาฐะที่ได้จากการสัมภาษณ์ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต การพูดคุย การเล่าเรื่อง ความทรงจำต่าง ๆ เป็นต้น โดยกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลหลักในบทที่ 5 ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 12 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและคนไทยจำนวน 10 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Information) ได้แก่ การสัมภาษณ์ การพูดคุย การเล่าเรื่อง ความทรงจำ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่

กลุ่มแรก กลุ่มภายในสังคมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ประกอบด้วย ภาครัฐท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ผู้ประกอบการ จำนวน 12 คน *กลุ่มที่สอง* กลุ่มภายนอกสังคมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต มากกว่า 1 ครั้ง จำนวน 10 คน

วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักใช้แบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ (Snowball or Chain Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลคนแรกแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อ ๆ กันเป็นลูกโซ่ ส่วนข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักคนแรกจะได้กลุ่มตัวอย่างมาจากการสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างมาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (สนับสนุนข้อมูลเอกสาร)

กลุ่มแรก กลุ่มภายในสังคมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ประกอบด้วย ภาครัฐท้องถิ่น ผู้นำชุมชน คนในชุมชน ผู้ประกอบการ จำนวน 12 คน ดังนี้

- (1) ภาครัฐและผู้นำชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ประกอบไปด้วย
 - สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต
 - รัชดาภรณ์ โออิน ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต
 - สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต คุณอัศวิน อรรถธรรม
 - ประธานและรองประธานชุมชน
 - นายดอน ลีมนันทพิสิฐ และคุณสมยศ ปาทาน

(2) คนในชุมชน ได้แก่ บุคคลสำคัญในชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจและร้านค้าและประชาชน ประกอบด้วย ได้แก่

- คุณทวี ทองตัน ปราชญ์ท้องถิ่น
- คุณยุทธการ จันทรวงศ์ ประธานชมรมสถาปนิก ภูเก็ต
- คุณสัณชัย ต้นทวนิชย์
- คุณชาติ เจ้าของที่พัก “หมิงโฮ”

- ร้านโอเอ๋ว
- ร้านอาโป่ง
- คุณชุติมา
- ป้าสมร

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มทางสังคมภายนอกชุมชน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต มากกว่า 1 ครั้ง จำนวน 10 คน โดยวิธีแบบสุ่มตามวัตถุประสงค์ (Purpodrful Random Sampling) และการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างมาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) การสังเกต (Observation)

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) สังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เพื่อเก็บข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรมสังคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ สัมมนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว 16 ธันวาคม 2560 กิจกรรมถนนคนเดินตลาดใหญ่ การท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งที่มีการเตรียมคำถามสัมภาษณ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ (ไม่มีโครงสร้าง) ภายใต้วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อได้ทราบการสร้างอัตลักษณ์และการให้ความหมายอัตลักษณ์ชุมชนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสมัยใหม่ จากการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informant) จำนวน 12 คน

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยและกลุ่มตัวอย่างวิจัย ครั้งนี้ใช้วิธีตามแนวทางของ Miles and Huberman ที่มาจาก Patton (อ้างถึงในประพิมพ์ สุวีลีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์ (2559, น.35-47) ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสมผสาน (Combination or Mixed Purpodrful Random Sampling) ส่วนการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างมาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ที่มีความเพียงพอกับข้อมูลทางการวิจัย ส่วนวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบผสมผสานนั้น ได้แก่

1) แบบสุ่มตามวัตถุประสงค์ (Purpodrful Random Sampling) คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ วาทกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม คือ วาทกรรมเป็นผลผลิตของสังคมและสังคมก็มีส่วนผลิตสร้างวาทกรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต จึงทำให้ตัวบทของวาทกรรมมีขนาดใหญ่ อันได้แก่วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร ส่วนวรรณกรรมไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเก็บข้อมูลจากการสื่อสารด้วยมุขปาฐะของผู้ให้ข้อมูล

2) แบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ (Snowball or Chain Sampling) คือ ค้นหากลุ่มตัวอย่างด้วยการยึดโยงมาจากเอกสารในข้อที่ 1 (แบบสุ่มตามวัตถุประสงค์) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงจากข้อมูลระหว่างข้อมูลเอกสารกับการสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างแรกจึงต้องตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากที่สุด ด้วยการตั้งคำถามว่า “ใครในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความรู้พัฒนาการการสร้างความหมายของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันมากที่สุด และจากเอกสารที่ศึกษาบุคคลนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างวาทกรรมอัต

ลักษณะของชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยอย่างไร” เมื่อได้ตัวอย่างแล้วก็จะสอบถามตัวอย่างถัดไปจากตัวอย่างแรกไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation)

3.3 พื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ขอบเขตด้านพื้นที่ เขตเทศบาลนครภูเก็ต ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต คือ ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต คือ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของภาคใต้และอยู่ในเขตพื้นที่เขตการบริหารการปกครองของเทศบาลนครภูเก็ต มีพื้นที่ 12 ตารางกิโลเมตรหรือ 19,500 ไร่ และครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลตลาดเหนือและตำบลตลาดใหญ่ พื้นที่โดยรอบมีอาณาเขตติดต่อบริเวณต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับพื้นที่ตำบลรัชฎา อ. เมืองภูเก็ต จ.ภูเก็ต
ทิศตะวันออก	ติดกับพื้นที่ตำบลรัชฎา อ. เมืองภูเก็ต จ.ภูเก็ตและชายฝั่งอันดามัน
ทิศใต้	ติดกับพื้นที่ตำบลวิชิต อ. เมืองภูเก็ต จ.ภูเก็ต
ทิศตะวันตก	ติดกับพื้นที่ตำบลวิชิต อ. เมืองภูเก็ต จ.ภูเก็ต

3.4 การเก็บข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

3.4.1 การเก็บข้อมูล

- 1) เก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) การศึกษาภาคสนาม (Field Study)

3.4.2 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนาม มาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denizen (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาจากความเที่ยงตรง (Validity) ความถูกต้อง (Reliability)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิจารณาจากช่วงเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อให้ข้อมูลถูกต้องและสอดคล้อง ได้แก่ การพิจารณาแหล่งข้อมูลของช่วงเวลา ว่าถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะได้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ แหล่งข้อมูลสถานที่ กล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน ข้อมูลที่ได้จะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งข้อมูลบุคคล คือ ถ้าบุคคลที่แตกต่างกันจะให้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

การศึกษ้อัตลักษณ์ของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตในมิติการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรม ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงมีการเก็บข้อมูล 2 แหล่งใหญ่ ๆ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างประเภทวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร และกลุ่มตัวอย่างวรรณกรรมไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครภูเก็ต อ.เมือง จ.ภูเก็ต จำนวน 12 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและคนไทยจำนวน 10 คน

การศึกษาวิเคราะห์สองส่วน คือ 1) พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่: **ที่สังคมกำหนดชุมชนด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่** นำข้อมูลที่ได้จากการตีความตัวบทประกอบกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Information) ทั้งคนชุมชนและนักท่องเที่ยว นำผลการตีความเชื่อมโยงกับการศึกษาข้อที่ 2) อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาท

กรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่: **ที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตใช้กลวิธีการภาษาที่สัมพันธ์กับอำนาจ ความรู้ ความเชื่อ ประกอบสร้างความหมายชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และ** วาทกรรมมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับท้องถิ่นอย่างไร ดังนั้น การเก็บข้อมูลที่ได้จากแหล่งทั้ง 2 แหล่ง คือ ตัวบทเอกสารเป็นลักษณะอักษรและตัวบทจากมุขปาฐะ ได้แก่ บทสัมภาษณ์ การบอกเล่า การสื่อสารด้วยการพูดคุย การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น โดยนำมาตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลว่ามีความถูกต้อง วิเคราะห์คำตอบมีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

กรณีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ที่ใช้วิธีการแบบแบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ (Snowball or Chain Sampling) อาจส่งผลต่อข้อมูลมีการเบี่ยงเบนจึงทำให้ข้อมูลไม่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงแบ่งกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มภายในสังคมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ไว้ 3 กลุ่ม คือ ภาครัฐท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตและ ผู้ประกอบการร้านค้า รวมจำนวน 12 คน เพื่อให้ข้อมูลมีความหลากหลายและน่าเชื่อถือ

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้ศึกษาวิจัย (Investigator Triangulation) คือ การเก็บข้อมูลวิจัยมีการเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูล ผู้สังเกต โดยไม่ใช้ผู้วิจัยเพียงคนเดียว แต่ตรวจสอบจากผลการวิจัยของนักวิจัยท่านอื่นที่เกี่ยวข้องกัน โดยวิเคราะห์ว่า ข้อมูลเหมือนกันและต่างกันอย่างไร

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีวิทยา (Methodological Triangulation) คือ การเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากหลายวิธีการ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ข้อมูลที่รวบรวมมาเป็นเอกภาพและเป็นข้อมูลเดียวกัน และตอบโจทย์การวิจัยในวัตถุประสงค์ได้ครอบคลุม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ

3.5.1 การวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและที่รวบรวมจากฐานข้อมูลแหล่งต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็น และเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์การวิเคราะห์ตามแนวคิดวาทกรรมตามแนวทฤษฎีเชิงวิพากษ์ ดังนั้นในการศึกษาจึงสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่: **สังคมท้องถิ่น**กำหนดวาทกรรม และศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่: **วาทกรรมอัตลักษณ์มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสังคมและท้องถิ่นอย่างไร**

1. พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยศึกษาแนวคิดวาทกรรมตามแนวทฤษฎีวิพากษ์ Norman Fairclough จึงนำเสนอมิติของตัวบท (Text) มิติภาคปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) มิติภาคปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) ที่มุ่งเน้นกระบวนการวิเคราะห์ตีความหมายของภาษาที่สะท้อนให้เห็นว่า วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความจริงของชุมชนให้มีความหมายต่อสังคม นอกจากนี้แนวคิดวาทกรรมฟูโก (Michel Foucault) มาศึกษาลักษณะของโบราณคดีวิทยา (Archaeology) ผ่านประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตและวาทกรรมด้านการท่องเที่ยวอดีตถึงปัจจุบันที่สัมพันธ์กับการสร้างชุมชนให้มีความหมายเชิงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

2. ศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ อันผลมาจากกระบวนการการพัฒนาของชุมชนในมิติการท่องเที่ยวทางที่ชุมชนประกอบสร้างขึ้นการรื้อสร้างและพัฒนาให้มีความกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ดังนั้นเป็นการศึกษากลวิธีการทางภาษาในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟและฟานไดค์ (อ้างอิงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 43 -47) “วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ เป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับข้อเขียนและคำพูด พร้อมทั้งเห็นว่า ภาษาในข้อเขียนและคำพูดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย” โดยเฉพาะวาทกรรมเชิงวิพากษ์ฟานไดค์ (Van Dijk) ได้อธิบายไว้ว่า กรอบวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) ช่วยแสดงให้เห็นอำนาจที่เป็นระบบความคิดความเชื่อที่กลุ่มคนในสังคมมีส่วนร่วมและผลิตต่อบทบาทควบคุมคนในสังคม ดังนั้นวาทกรรมเชิงวิพากษ์ฟานไดค์จึงมีทั้งการอ้างอิงนิยามที่มันยในการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง และอุดมการณ์อยู่ในฐานะปรากฏการณ์ทางปริชานที่สะท้อนความคิดผ่านกระบวนการของสถาบันสังคม ฉะนั้นวาทกรรมของฟานไดค์จึงเป็นการศึกษาวาทกรรมที่มีสองส่วนสำคัญ คือ การศึกษาโครงสร้างภาษาด้านกลวิธีการสื่อวิจารณ์และการใช้วิจารณ์มีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างไร และอาศัยวิธีการวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ (multidisciplinary) เพื่อให้เห็นประเทวาทกรรมกับรูปแบบการควบคุม อาทิ วาทกรรมชี้ว่า วาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำวาทกรรมโน้มน้ำหนักใจ เป็นต้น โดยการศึกษาเน้นวาทกรรมสาธารณะเป็นสำคัญเพื่อแสดงให้เห็นว่าภาษาสื่ออุดมการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชน และแนวคิดและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวภาษาที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การวิเคราะห์จึงเป็นข้อมูลแบบอุปนัยที่อาศัยการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลเอกสารและภาคสนาม ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์การวิเคราะห์ตามแนวคิดวาทกรรมตามแนวการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟและฟานไดค์ วาทกรรมกับการพัฒนาและ แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ พัฒนาการการท่องเที่ยวไทยอดีตถึงปัจจุบัน การท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่และสังคมยุคหลังสมัย เป็นต้น

3.5.2 สรุปและการนำเสนอผลการวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษา และการนำเสนอผลการวิจัย อัตลักษณ์ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตในมิติการสร้างและสื่อความหมายในเชิงวาทกรรมบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยจัดระเบียบข้อมูลตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ และเขียนอภิปรายผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ 1) ชุดข้อมูลงานวิจัย และ 2) บทความวิจัย จำนวน 1 บทความ (วารสารในฐานข้อมูล TCI)

บทที่ 4

พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรม ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์เมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นการศึกษาการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตตั้งแต่ก่อนสังคมสมัยใหม่จนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงก่อนสังคมยุคหลังสมัยใหม่ เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ที่ประกอบสร้างขึ้นจากวาทกรรมการท่องเที่ยวกับการพัฒนาที่มาจากสถาบันสังคม จนมีการปะทะกันระหว่างแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่กับสังคมยุคหลังสมัยใหม่ จนพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตกลายเป็นจุดตัดการเปลี่ยนแปลงความหมายการท่องเที่ยวธรรมชาติไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีการนำเสนอภาพตัวแทนวัฒนธรรมที่ย้อนแย้งในตนเอง คือ มีความเป็นตัวตนในอดีตแต่กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตอบสนองความหมายปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น การศึกษาการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงมีความสัมพันธ์กับวาทกรรม ดังที่ มิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) ได้กล่าวว่า วาทกรรมไม่ได้หมายถึงแต่การสื่อความเท่านั้นแต่วาทกรรมเป็นเครือข่ายของกฎเกณฑ์ ค่านิยม การรับรู้ ความเข้าใจ มาตรฐานความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากการ สื่อความกัน และสภาพประวัติศาสตร์หรือบริบทเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วาทกรรมยังคงอยู่ เพียงแต่วาทกรรมเหล่านั้นแฝงอยู่ในการประสานกันของกฎเกณฑ์ ค่านิยม ความรู้ มาตรฐานความเชื่อที่ครอบคลุมชีวิตมนุษย์อยู่ (อรรถพรธ วัลลภ, 2544)

การวิเคราะห์บทนี้เป็นไปตามหลักทฤษฎี Foucault ที่ศึกษาลักษณะโบราณคดีวิทยา (Archaeology) พื้นที่ประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตผ่านประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต และ วาทกรรมการพัฒนา” ของไซริธน์ เจริญสินโอสถ และวิเคราะห์ตามกรอบพัฒนาการท่องเที่ยวไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน ของกาญจนา แก้วเทพ (2557) ที่ประกอบไปด้วย 3 ยุค ได้แก่ การท่องเที่ยวในยุคอดีตของไทย การท่องเที่ยวชนชั้นสูงและการท่องเที่ยวแบบมวลชน และวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ประกอบด้วย ตัวบท (Text) ทัศนคติการทางวาทกรรม (discourse practice) ทัศนคติการทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ดังนี้

ตัวบท (Text) คือ การวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยของกาญจนา แก้วเทพ (2557) ได้แก่ การท่องเที่ยวในยุคอดีตของไทย การท่องเที่ยวชนชั้นสูง การท่องเที่ยวมวลชน และนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาร่วมวิเคราะห์โดยศึกษาในวรรณกรรม เอกสารวิชาการ หนังสือ วิจัยวารสารนิตยสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

ทัศนคติการทางวาทกรรม (discourse practice) เป็นสื่อกลางระหว่างตัวบทกับสังคม เป็นการศึกษาการสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการจัดการความรู้เชิงสหบท ในการกำหนดนิยามความหมายโดยศึกษาการผลิตตัวบทที่สัมพันธ์กับการตีความตัวบทเพื่อให้เห็นมิติทางวาทกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมในการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยว ดังที่ แฟร์คลีฟ (อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.43) ได้อธิบายว่า “การผลิต/การกระจายตัวบท และการบริโภค/ตีความตัวบท จึงเป็นการศึกษาสังคมที่มีอิทธิพลต่อตัวบททางอ้อมเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าสังคมกำหนดวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมไปกำหนดวาทกรรม”

ภาคปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) เป็นการศึกษาอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับตัวบทด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมลักษณะการวิภาษกับสังคม อันเป็นผลต่อการนิยามความหมายและการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การวิเคราะห์เป็นลักษณะของโบราณคดีวิทยา (Archaeology) ศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเพื่อทราบร่องรอยของการพัฒนาถึงการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตกผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่จากความเป็นสมัยใหม่ไปสู่สภาวะหลังสมัยใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการการท่องเที่ยวจนพื้นที่ชุมชนเมืองเก่ากลายเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยนำมิติของเวลาของประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต มาวิเคราะห์ร่วมกับพัฒนาการการท่องเที่ยวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2557) เพื่อให้เห็นพลวัตของการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จนพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตมีการปรับเปลี่ยนไปตามวาทกรรมการพัฒนาและได้มีการรื้อและสร้าง (deconstruct) วาทกรรมกระแสหลักการท่องเที่ยววัฒนธรรมขึ้น เพื่อให้มีการผลิตสร้างวาทกรรมทางเลือกใหม่ คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จนต่อรองและนิยามความหมายที่นำไปสู่การท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ปัจจุบัน ส่วนการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ให้ความสำคัญกับตัวบท (ข้อเขียน คำพูด) คือ ภาษาในบริบทการใช้ ซึ่ง ตัวบท ที่ปรากฏในด้านการท่องเที่ยวของสังคมยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต จะเป็นตัวบทที่สะท้อนมาด้านเนื้อหาและภาพตัวแทน ตามทฤษฎีของ Saussure (อรรถพร ปิณฑน์โอวาท, 2544 น.22) ได้ให้ความสำคัญกับ ตัวตน (Subject) กล่าวว่า “ภาษา ที่เป็นเสมือนผู้แสดงความเป็นปัจเจกออกมาในรูปแบบการสื่อสารเฉพาะถิ่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลิตผลที่ระบบสัญลักษณ์ในสังคมวัฒนธรรมสร้างขึ้น ระบบสัญลักษณ์ในที่นี้ หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตโดยมีภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ทรงอิทธิพลที่สุด” ดังนั้น วาทกรรม คือ วิถีปฏิบัติสังคมที่ประกอบสร้างความหมายให้แก่สรรพสิ่งต่างอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ตัวบทเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรม ในการผลิตสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ พบว่า พลวัตการประกอบสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ดังนี้

1. ยุคการบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (ก่อนปี พ.ศ.2444)
 ท่องเที่ยว คือ การเดินทาง
 - อัตลักษณ์เมืองแห่งดีบุก
 - อัตลักษณ์เมืองแห่งการค้า
2. ยุคโลหะเศรษฐกิจชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2475)
 การท่องเที่ยว คือ การศึกษา
 - อัตลักษณ์เงินสร้างเมือง
 - อัตลักษณ์นำสมัยตามแบบปารีส
3. ยุคเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ (พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน)
 การท่องเที่ยว คือ การพัฒนา
 - อัตลักษณ์ชุมชนกลายเป็นอื่น
 - อัตลักษณ์วัฒนธรรมเป็นรากเหง้าของชุมชน

4.1 ยุคการบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (ก่อนปี พ.ศ.2444)

การท่องเที่ยว คือ การเดินทาง

ประวัติศาสตร์เมืองเก่าภูเก็ตมีพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมาจากบริเวณเมืองกลาง เมืองกะทู้ จนท้ายสุดมีการย้ายศูนย์กลางเมืองมาตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งคาอันเป็นเมืองเก่าในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตเป็นพื้นที่ย่านการค้าแร่ดีบุกที่มีความเจริญมากและปัจจุบันยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์อันได้แก่ สถาปัตยกรรม อาหาร การแต่งกาย ภาษา เป็นต้น ซึ่งต้นทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้นำมาเป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวเพื่อช่วงชิงความหมายการท่องเที่ยวที่ภูเก็ตที่ได้รับฉายาว่า “ไข่มุกอันดามัน หรือ เพิร์ลออฟอันดามัน” ซึ่งเกิดจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศในกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นเมือง (Urbanization) ดังนั้น วาทกรรมการท่องเที่ยวของเมืองภูเก็ตได้เริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่ก่อนสังคมสมัยใหม่ (Modernity) อันเกิดสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ชอบเดินทางเร่ร่อน เพียงแต่ช่วงเวลาดังกล่าวคำว่า “การท่องเที่ยว” ถูกกดทับด้วยอำนาจวาทกรรม “การเดินทาง” จึงทำให้การผลิตวาทกรรม “การท่องเที่ยว” ที่จะกระจายตัวบทเพื่อให้สังคมรับรู้จึงไม่ชัดเจนเหมือนปัจจุบัน ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2557, น.39) ได้กล่าวว่า “การเดินทาง เริ่มมีการนำมาใช้ในราวพ.ศ.2467 เมื่อกรมรถไฟนำมาใช้เรียกชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยว่า ‘ผู้เดินทาง’ และที่พักรถไฟก็เรียกว่า ‘ที่พักผู้เดินทาง’ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2492 จึงเริ่มมีการใช้คำว่า ‘ท่องเที่ยว’ ดังปรากฏในชื่อ แผนส่งเสริมพาณิชย์และการท่องเที่ยวในกระทรวงพาณิชย์”

การท่องเที่ยว คือ การเดินทางที่สร้างและสื่อให้ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงเริ่มต้นตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาล 3 และต้นรัชกาลที่ 4 ยุคสมัยสังคมแห่งภูมิปัญญาเป็นช่วงการบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (ก่อนปี พ.ศ.2444) ที่ความทันสมัยยังไม่มีอิทธิพลต่อชุมชนมากนัก แต่ด้วยคริสตวรรษที่ 18 เป็นช่วงเวลาการปฏิวัติอุตสาหกรรมจึงทำให้สังคมวัฒนธรรมโลกมีการเปลี่ยนแปลง ความต้องการโลหะเริ่มมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต จึงทำให้มีการเคลื่อนย้ายตนเองเพื่อหาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน การเดินทางที่ค้นหาและการสร้างเมืองใหม่จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อำนาจการท่องเที่ยวในความหมายการเดินทางมีความสัมพันธ์กับการสื่อความหมายพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่

4.1.1 การวิเคราะห์ตัวบท

ด้านเนื้อหาความหมาย “การท่องเที่ยว-การเดินทาง”

“การท่องเที่ยว” ที่ปรากฏในสังคมยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต พบว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทาง หมายถึงการเดินทางที่มีความสัมพันธ์กับตั้งถิ่นฐานชุมชน อันเป็นจุดเริ่มต้นโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ที่มีความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่ง “เดินทาง” ตามความหมายพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (น.415) หมายถึง “ไปสู่จุดที่หมายอีกแห่งหนึ่งที่ไกลออกไป” การเดินทางจึงเป็นอาการนามที่บอกอากัปกิริยาหรือปรากฏต่าง ๆ ของมนุษย์ การเดินทางจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการเดินทางที่ไปสู่จุดหมายแห่งหนึ่งที่ไกลออกไปเพื่ออะไร ดังนั้นวาทกรรมการประกอบสร้างความหมาย “การท่องเที่ยว-การเดินทาง” จึงหมายถึง การเดินทางเพื่อกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ชุมชน ซึ่งพบวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการเดินทางชุมชน ดังนี้

- การเดินทางเพื่อค้นหาทรัพยากรธรรมชาติ
- การเดินทางเพื่อการที่ตั้งถิ่นฐาน

1) การเดินทางเพื่อค้นหาทรัพยากรธรรมชาติ

ช่วงสมัยสังคมแห่งภูมิปัญญา (ก่อนยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงช่วงสังคมเกษตรกรรมพบว่า ชุมชนมีพัฒนาการมาจากสังคมแบบล่าสัตว์เก็บของป่ามากินเป็นอาหารและการขุดหาแร่ดีบุกเพื่อมาประกอบอาชีพ ซึ่งกลุ่มคนที่อาศัยเป็นพวกแรก ๆ คือ พวกนิกริโต (Negrito) และพวกโปรโตมาลายู (Proto Malays) ที่อพยพมาจากบริเวณเกาะชวา แหลมมลายู มีคนไทยพื้นเมืองอาศัยอยู่บริเวณนี้ พัฒนาการการท่องเที่ยวกับเมืองภูเก็ตได้เริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่ในยุคสังคมเกษตรกรรมก้าวหน้า ที่เริ่มมีการใช้ยานพาหนะและการขนส่ง จึงทำให้มนุษย์มีการเคลื่อนย้ายตนเองออกจากภูมิลำเนาตนไปสู่จุดหมายปลายทางอื่นที่ไม่ใช่ที่บ้าน ซึ่งอำนาจของการเดินทางดังกล่าวเกิดจากสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ชอบเคลื่อนย้ายตนเองจึงก่อให้เกิดการท่องเที่ยว ดังที่ สมหมาย ชินนาค (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น.22) ได้กล่าวไว้ว่า *เมื่อเริ่มแรกของสังคมนมนุษย์มิได้ตั้งหลักแหล่งที่ถาวรแต่ใช้ชีวิตแบบร่อนเร่พเนจร (nomadic life) ทั้งนี้เพื่อเป้าหมาย 2 ประการ ได้แก่ แสวงหาอาหาร และเพื่อหลบหลีกศัตรู* ดังนั้นแม้ว่าต่อมามนุษย์จะตั้งหลักแหล่งถาวรแต่ทว่าสัญชาตญาณของมนุษย์ยังชอบการร่อนเร่ทั้งนี้ก็เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการเดินทางไปเป็นอย่างอื่น เช่น ความอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่ *อยากเปลี่ยนบรรยากาศ เป็นต้น* ดังนั้น การเดินทางของมนุษย์ยังคงดำรงอยู่ในสัญชาตญาณและเป้าหมายของการเดินทางคือการได้พบประสบการณ์ใหม่อันเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ การเดินทางของชาวต่างชาติที่เข้ามาเมืองภูเก็ตในระยะต้น จึงเป็นการเดินทางที่เอื้อต่อกิจกรรมการค้าและการหลบภัย เพราะสภาพเมืองภูเก็ตเป็นเกาะขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างเป็นอ่าว กอปรกับพื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ได้แก่ แร่ดีบุก มุก อำพัน จึงทำให้นอกจากเป็นพื้นที่สำหรับมรสุมแล้วยังกลายเป็นเมืองท่าการค้าที่สำคัญของภาคใต้ ดังปรากฏในจดหมายเหตุ ที่บันทึกสภาพภูมิศาสตร์ของเมืองภูเก็ตซึ่งขณะนั้นในปี พ.ศ. 2229 ยังเป็นเมืองกลาง ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นช่วงเวลาที่พักค้าชาวฝรั่งเศสได้เข้ามาทำการค้ากับเมืองกลาง ซึ่ง วิสันธนี โภธิสุนทร (2532) ได้กล่าวถึงจดหมายเหตุไว้ว่า

...เป็นเกาะเล็ก ๆ วัดโดยรอบยาวโดยประมาณ 35 ไมล์ ตั้งอยู่ริมชายทะเลฝั่งตะวันตกแหลมมะละกา...ตามเกาะภูเก็ตนี้เต็มไปด้วยป่าไม้ที่ซึ่งมีแต่เลื้อย ช้าง แรด และสัตว์ร้ายอย่างอื่นอาศัยอยู่เท่านั้นและแรดนั้น บางทีเราก็กต้องรับประทานเป็นอาหารต่างเนื้อโคก็มี...ชาวเกาะนี้ซึ่งเป็นคนอาศัยอยู่ตามป่าตามดงไม่ทำการงานที่แปลกแต่อย่างใดเลย ทั้งวิชาความรู้ก็ไม่ต้องเสาะแสวงหา การที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็เพียงแต่ตัดไม้ฟัน ทำนาและขุดดิน เพื่อร่อนหาแร่ดีบุกเท่านั้นแร่ดีบุกนี้เป็นสิ่งสำคัญของเมืองนี้ และได้เกิดมีการค้าขาย และชาวเมืองที่อยู่ได้เลี้ยงชีพไปได้ก็โดยอาศัยแร่ดีบุกนั่นเอง เพราะพวกชาวเมืองขุดแร่ดีบุกได้ก็เอาแร่ดีบุกนั้นไปแลกเปลี่ยนกับพ่อค้า ซึ่งนำสินค้ามาจากภายนอกเพื่อเอามาแลกเปลี่ยนกับแร่ดีบุก

จากตัวบทที่กล่าวไว้ว่า *“วิชาความรู้ก็ไม่ต้องเสาะแสวงหา การที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็เพียงแต่ตัดไม้ฟัน ทำนาและขุดดิน เพื่อร่อนหาแร่ดีบุกเท่านั้น”* สื่อให้เห็นว่าความรู้ของชาวบ้านที่เกิดขึ้นไม่ได้มาจากการศึกษาเล่าเรียนแต่มาจากภูมิปัญญาของตนเองที่เกิดการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพด้านการขุดหาแร่และนำแร่ดีบุกไปเป็นสินค้าแลกเปลี่ยนชาวต่างชาติ ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาถึงปัจจุบัน ดังการประกอบสร้างความหมายของชุมชนเมืองเก่าจึงมีที่มาจากจากการประกอบอาชีพด้วยการนำทรัพยากรธรรมชาติมาประกอบอาชีพ

2) การเดินทางเพื่อการเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน

สังคมโลกมีพัฒนาการด้านเครื่องมือเครื่องใช้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงในภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม การผลิต การทำเหมืองแร่ การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยี จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อชุมชนในการอพยพย้ายถิ่นฐานแหล่งทำมาหากินที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ด้วยปัจจัยดังกล่าวปลายสมัยรัชกาลที่ 4 (ประมาณปี พ.ศ. 2319) เมืองภูเก็ตได้มีการค้นพบแหล่งแร่ที่สำคัญบริเวณบ้านเก็ตโฮ่ (อำเภอกะทู้) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ อันส่งผลให้เกิดการอพยพและรวมตัวกันที่บ้านเก็ตโฮ่ ทั้งชาวไทยชาวจีน (ชาวจีนได้อพยพเข้ามาเมืองภูเก็ตตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและจำนวนมากขึ้นในสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) ต่อมาพระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตนดิถก ณ ภูเก็ต) ได้ค้นพบว่า พื้นที่บริเวณบ้านทุ่งคา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะภูเก็ตเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ มีแร่ดีบุก แหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่และใกล้ท่าเรือที่สามารถเดินทางออกทะเลไปแหลมมลายูได้ จึงได้อพยพผู้คนจากเมืองกะทู้เพื่อมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านทุ่งคา และในปีพ.ศ. 2405 ได้มีการโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งเมืองกลางขึ้นใหม่ที่บ้านทุ่งคา และได้ตั้งให้เป็นเมืองใหม่ที่บริเวณบ้านทุ่งคา หรือตำบลทุ่งคา (มีที่ทำการอยู่ที่บริเวณที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขภูเก็ตปัจจุบัน) ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่เมืองเก่าที่อยู่ในเขตเทศบาลนครภูเก็ต อดีตเรียกว่า “เมืองภูเก็ตทุ่งคา” ซึ่งวาทกรรมการเดินทางในการอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อหาแหล่งทำมาหากินใหม่นี้ ปรากฏในหนังสือนิทานโบราณคดีที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงกล่าวถึงสาเหตุของการย้ายเมืองกะทู้มาเมืองทุ่งคา ไว้ว่า (อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์, 2529, 97 อ้างถึงใน ประสริทธิ ชินการณ, 2528, น.109)

เมืองภูเก็ตเจริญเติบโตขึ้นด้วยกิจการเหมืองแร่ในความดูแลของพระยาภูเก็ตโลหเกษตรราภิรักษ์ (ทัต) และครอบครัว ซึ่งนอกจากจะทำเหมืองแร่และตั้งเมืองอยู่ที่บ้านเก็ตโฮ่ ผ่านที่ราบลงมาในบ้านสามกองและบ้านทุ่งคาซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของภูเก็ตอีกด้วย หมู่บ้านดังกล่าวนี้ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสินแร่ดีบุก เป็นอันมาก พระยาภูเก็ตโลหเกษตรราภิรักษ์ (ทัต) และครอบครัวจึงได้บุกเบิกเปิดการทำเหมืองแร่ในทำเลเหล่านี้เพิ่มขึ้น เป็นผลให้อาณาเขตเมืองภูเก็ตขยายเติบโตตามขึ้นไป พระยาภูเก็ตโลหเกษตรราภิรักษ์ (ทัต) จึงย้ายสถานที่ทำการของเจ้าเมืองจากบ้านกะทู้มาตั้งขึ้นที่บ้านทุ่งคา ริมฝั่งคลองบางใหญ่ ที่ไหลผ่านไปออกอ่าวภูเก็ตทางฝั่งตะวันออกผลประโยชน์อันรัฐบาลกลางพึงจะได้จากกิจการเหมืองแร่ คือ ภาษีอากร ซึ่งนอกจากภาษีอากรอันเกิดจากการซื้อขายดีบุกแล้วก็มีภาษีอากรจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ภาษีสุรา ภาษีบ่อนเบี้ย ภาษีฝิ่น และภาษีร้อยชักสาม จากสินค้าที่มีการซื้อขาย จากต่างประเทศ.....

การท่องเที่ยวความหมายการเดินทาง สร้างชุดวาทกรรมที่สำคัญ คือการเดินทางเพื่อกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยมี วาทกรรมย่อย ได้แก่ การเดินทางเพื่อค้นหาทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบอาชีพ และ การเดินทางเพื่อการตั้งถิ่นฐานชุมชนเป็นวาทกรรมที่สื่อความหมายว่า พื้นที่ด้านภูมิศาสตร์ชุมชนมีอิทธิพลต่อการเดินทางและความสัมพันธ์กับเมืองต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเมืองให้มีความหมายด้านการค้าเหมืองแร่ดีบุก

4.1.2 ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม

ผู้วิจัยศึกษาการผลิตตัวบทที่สัมพันธ์กับการตีความตัวบทเพื่อให้เห็นมิติทางวาทกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมในการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยว

ในช่วงยุคบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (รอยต่อของยุคเกษตรกรรมถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม) พบว่า ชุมชนชาวจีน “การเดินทางเพื่อกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นอยู่” ซึ่งประกอบไปด้วยการเดินทางเพื่อค้นหาทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทางเพื่อการเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ของชุมชนเมืองเก่า ซึ่งมีการผลิตสร้างความรู้การเดินทางผ่านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่ง อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2556) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า ดังที่ อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์มิใช่ผลผลิตทางความคิดที่สร้างขึ้นจากพื้นที่ศูนย์กลางแต่เป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถสร้างขึ้นได้ รวมถึงหาใช้สิ่งที่หลายคนเข้าใจกันว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของอดีตที่มีจุดเริ่มต้นและมีจุดสิ้นสุด แต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนเข้าใจตัวตนของชุมชนทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต”

มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นผลผลิตทางความคิดของคนในชุมชน ที่สะท้อนตัวตนของความเป็นชุมชนได้เป็นอย่างดีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และแนวคิดพื้นที่จึงเป็นภาพแทนความรู้ในการถ่ายทอดความคิด และการสร้างความหมายของพื้นที่ให้เป็นจริงในสังคม (Social Construction of Reality) และความจริงช่วยสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้ผู้รับสารรับรู้บริบทของสังคมวัฒนธรรมยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งจากวิเคราะห์สังคมยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต “การท่องเที่ยวความหมายถึง การเดินทาง” พบว่าที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการเดินทางที่มีผลต่อการประกอบสร้างความหมายของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ดังนี้

วาทกรรมอัตลักษณ์เมืองแห่งดีบุก

ในช่วงยุคก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของเมืองภูเก็ตและอาชีวะจึงเป็นปรากฏการณ์สำคัญต่อโลกทัศน์ และความเชื่อในการสร้างตัวตนของชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมช่วงยุคเกษตรกรรม อันนำไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต กล่าวคือ เมื่อมนุษย์เริ่มต้นเรียนรู้การยังชีพด้วยการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ มนุษย์ก็จะรู้จักใช้เครื่องมือเครื่องใช้มาจัดการทรัพยากรและคน ภาพสะท้อนการพัฒนาเมืองเก่าภูเก็ตจึงเริ่มต้นวิถีชีวิตแบบกสิกรรม คือ การขุดแร่ ร่อนแร่ หาของป่าอันรวมถึง การนำทรัพยากรทางทะเลมาเป็นสินค้าในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ซึ่งพื้นที่แห่งนี้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้มีกลุ่มชาติพันธุ์พวกซายไก (Sakai) พวกชาวน้ำ (C'hau Nam) ได้อพยพเข้ามาอาศัย ต่อมายุคต้น ๆ ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตเดิมในนามเมืองกลางเป็นที่รู้จักของนักเดินเรือของกลุ่มชาวดราวิเดียนหรือชาวอินเดีย เนื่องจากนักเดินเรือต้องอาศัยเส้นทางการเดินทางเพื่อเชื่อมต่อไปเมืองสำคัญในคาบสมุทรมลายู ด้วยอิทธิพลของการเดินทางจึงทำให้เมืองภูเก็ตกลายเป็นที่พักจอดเรือสินค้าเพื่อซ่อมแซมและเป็นศูนย์กลางการซื้อสินค้าประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะ แร่ดีบุก อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอันเป็นฐานต่อการพัฒนาชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความเจริญ ดังที่ ศรีศักร วัลลิโลดม (2528, น.223-224 อ้างถึงในวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต, 2543, น. 27) ไว้ว่า

เราเห็นว่าบริเวณอ่าวพังงามีจุดสำคัญน่าสนใจการศึกษาโบราณคดีมาก โดยเฉพาะในแง่ของชุมชน เพราะชุมชนที่เกิดบริเวณรอบอ่าวพังงานี้ มีเงื่อนไขที่เกิดขึ้นต่างกับที่อื่น เป็นชุมชนที่อยู่ชายฝั่งทะเลตะวันตกของแหลมไทยแล้วก็เป็นชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาแทนที่จะเป็นชุมชนสังคม ที่เป็นเกษตรกรรมจากชายฝั่ง ทะเล ตะวันออกหรือบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคเหนือ กลับเป็นชุมชนที่พัฒนาขึ้นเนื่องจากอุตสาหกรรมถลุงแร่ เพราะฉะนั้น จึงเป็นลักษณะพิเศษของชุมชนที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร...นอกจากชุมชนจะพัฒนาขึ้นมาจากการเป็นแหล่งแร่ ที่มีอุตสาหกรรมถลุงแร่ก็คงจะมาดูในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ และสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องด้วย

ก็คือ *เส้นทางการค้าขาย... การที่เราจะพูดถึงกลางโดยตรงนั้นเป็นไปได้ เพราะเรา
รู้ว่ากลางมีความสัมพันธ์กับรอบ อ่าวพังงานี้แน่นอน...*

จากวาทกรรมข้างต้นสะท้อนให้เห็นวิธีการสื่อความหมายด้วยการเปรียบเทียบโดยใช้คำว่า “ต่างกับที่อื่น” หมายถึงได้เปรียบเทียบระหว่างชุมชนเมืองภูเก็ต (เมืองกลาง) กับชุมชนอื่นที่เริ่มต้นจากสังคมเกษตรกรรมเหมือนกัน แต่ชุมชนเมืองภูเก็ต (เมืองกลาง) กลับมีการพัฒนาการของบ้านเมืองที่แตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งที่แตกต่างกัน คือ ภูมิศาสตร์ที่ตั้งและเส้นทางการค้า ซึ่งทั้ง 2 ลักษณะนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเจริญให้แก่ชุมชน เพราะภูมิศาสตร์ของชุมชนเมืองภูเก็ต (เมืองกลาง) เป็นเกาะและเคยเป็นแหลมเชื่อมต่อกับพื้นที่ของอ่าวพังงา ซึ่งเดิมเรียกว่าแหลมสลา และเมื่อเกิดรอยเลื่อนคลองมะรุยจากการกัดเซาะของคลื่นลมทำให้แผ่นดินแยกจากอ่าวพังงา จึงทำให้มีพื้นที่สำหรับเป็นท่าเทียบเรือหลายแห่งอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนเมือง

สุนัย ราชภัณฑา (2527) ได้อธิบายเกี่ยวกับชื่อเมืองภูเก็ตไว้ ดังนี้ คำว่าตะกั่วดำ มาจากคำว่า “เมืองตะกั่วกลางค์” โดยหนังสือตำนานนครศรีธรรมราชกล่าวถึงเมือง “เมืองตะกั่วกลางค์” ว่าเป็นเมืองที่สำคัญเมืองหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตริย์ โดยมีตราประจำเมืองเป็นรูปสุนัข อันหมายถึงปัจฉิม และเรียกว่า “กลางค์” ซึ่งหมายถึง เมืองภูเก็ตทั้งเกาะ แต่ปัจจุบันตัด “ค์” ใช้เป็น “กลาง” และปัจจุบันคำว่า กลาง กลายเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต นอกจากนี้เมืองภูเก็ตซึ่งตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของคาบสมุทรมลายู ทะเลอันดามัน ในช่องแคบมะละกาในแผนที่ของภูมิศาสตร์ ปโตเลมี ได้เขียนขึ้นไว้ราว พ.ศ.700 ว่าการเดินทางจากไคร้เส (คือสุวรรณภูมิ) ลงทางใต้ไปยังแหลมทอง (Golden Khersonese คือ แหลมสการามาเซ็นหรือแหลมมลายู) ต้องผ่านแหลมจิงซีลอน (Junk Ceylon) เสียก่อน...แหลมจิงซีลอนนี้ก็คือ แหลมสลา หรือแหลมกลางนั่นเอง สารสนเทศภูเก็ต (2561) ได้อธิบายชื่อเมืองภูเก็ตในสมัยโบราณชาวต่างชาติรู้จักภูเก็ตว่า ว่า “จิงซีลอน” แต่ในสมัยสุโขทัย เพียงแต่ใช้คำว่า “สะลา” เมืองสะลา” และเปลี่ยนไปเป็นสำเนียงไทยว่า “ฉลา” และ “เมืองกลาง”ซึ่ง การนิยามว่า จิงซีลอนสะลา ฉลา หรือกลาง เป็นการให้ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับชาติพันธุ์ คือต้องการสะท้อนให้เห็นว่า ยุคประวัติศาสตร์แรกเริ่มชาวพื้นเมืองเดิมภูเก็ตเป็นชาวทมิฬ ซึ่งเชื่อว่า เดินทางมาค้าขายมาจากเมืองชาลิยม(Chalyam) ในแคว้นมะละบาร์ประเทศอินเดีย และเป็นชนชาติต้นๆ ที่เดินทางเข้ามาอยู่ที่เกาะภูเก็ต คำว่าฉลาจึงมีการแปรเสียงจากชาลิยม เป็นฉลัน ฉลันจนยึดเสียงกลายเป็น ฉะหลา (2561)

ประสิทธิ์ ชินการณ (2552) ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเมืองภูเก็ตในการนิยามความหมายว่า “จิงซีลอน” ในความหมายของชาวมลายู โดยสรุป คือ ชาวมลายูโบราณเรียกเกาะกลางว่า ยงซีลิ่ง (Jong Silang) ซึ่งหมายถึง จุดหรือสถานที่ ชุมทางหรือทางผ่านของเรือเดินสมุทร เพราะเกาะกลางหรือ Junk Ceylon ซึ่งเรือสำเภาในภาษามลายูใช้คำว่า ยง (Jong) ดังนั้น คำว่า ยงซีลิ่ง (Jong Silang) ในความหมายของมลายูจึงหมายถึง เรือสำเภา (ยง Jong) ที่เดินทางจากประเทศตะวันตกผ่านเกาะกลาง (Silang) ไปสู่แหลมมลายู จึงมีการนำสองคำมารวมกัน อันได้แก่ ยง (Jong) และ คำว่า สลา (Silang) เป็นคำว่า ยงซีลิ่ง (Jong Silang) ส่วนชาวอังกฤษเรียกว่า (Junk) หมายถึง การแล่นเรือจากฝ่ายตะวันตกมาสู่ฝ่ายตะวันออก ดังนั้น คำว่า Junkceylon ที่เขียนภาษาอังกฤษจึงเป็นแปรเสียงมาจากภาษามลายูว่า ยงซีลิ่ง Jong Silang แต่ในแผนที่โบราณยังเขียนว่า Junkseilon นอกจากนี้ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ว่าด้วยสนธิสัญญาการค้าขายระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับประเทศฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2332 ข้อที่ 6 ความตอนหนึ่งว่า “สมเด็จพระมหากษัตริย์ราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้ใหญ่ พระราชทานให้กัมปันญ์ฝรั่งเศสไปตั้งซื้อขายในเมืองกลาง บางคลี่ก็ดี...(*...le Roy de Siam accorde a la Compagne residence a*

jonsaiam...)” สะท้อนให้เห็นว่า ในสมัยพระนารายณ์มหาราชชาวฝรั่งเศสเรียกเมืองกลางบางคลีว่า ยองสะล้ม (Jonsalam)

เมื่อมีการสร้างคำใหม่เป็น Jungceylon จึงมีความหมายรวมถึงเมือง ภูเก็ต แต่เป็น ความหมายในเชิงพื้นที่คือ เป็นเกาะที่อยู่สุดแดนสยามในคาบสมุทรอินเดียนและมีช่องทางการเดินเรือระหว่าง จังหวัดพังงากับภูเก็ต ส่วนคำว่า ฉलग สะलग กลาง ซึ่งทั้งสามคำเป็นการนิยามชื่อภูเก็ตผ่านตามชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยเมืองภูเก็ต คำว่า ฉलग หมายถึง ชาวทมิฬ โดยมีการแปรเสียงจาก คำว่า ซาลิยัม เป็น ฉลัน ฉลิ่ง จนเป็น ฉलग ส่วนคำว่า สะलग (Salang) มาจากมลายู ว่า ชาวเซลัง (Salang) ซึ่งเป็น กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่า ชาวเล และมีการแปรเสียงจากสำเนียงมลายู เซลัง เป็น เซलग จนกลายเป็น “ซलग” แต่ด้วยชาวมลายูไม่สามารถออกเสียง สะलग ได้จึงมีการแปรเสียงเป็น กลาง กอปรกับชาวตะวันตกที่เข้ามา มีการแปรเสียง Jungceylon เป็น ยองสะล้ม (Jonsalam) ฉลัน และยึดเสียงกลายเป็น “กลาง” แต่ทั้งหมดก็ ล้วนแต่มีความหมายว่า เกาะแก้ว หรือแหลมหิน ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลดังกล่าวจึงสอดคล้องกับที่ สุนัย ราชภัฏธนา, (2527, น.1) ได้กล่าวไว้ว่า “ชาวต่างชาติรู้จักเมืองภูเก็ต ว่า “จิงซีลอน” เพียงแต่สมัยสุโขทัย ใช้ คำว่า “สะलग” หรือ “เมืองสะलग” และเปลี่ยนไปเป็นสำเนียงไทยว่า “ฉलग” และ “เมืองฉलग” ตามลำดับ นอกจากนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยานิยมใช้คำว่า “เมืองฉलग” ในภาษาทางการ ส่วนคำว่า “เมืองภูเก็ต” ตั้งขึ้นใน สมัยกรุงธนบุรี เพราะเจ้าเมืองคนแรก คือ “เมืองภูเก็ต” (เทียน) โดยเป็นเมืองที่ทำการขุดหาและค้าขายแร่ ดีบุกในยุคนี้ขึ้นตรงต่อเมืองฉलग (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548, น.40) ซึ่งคำว่า “ภูเก็ต” หมายถึง แผ่นดินหรือ ภูเขาที่ประดับไปด้วยแก้ว ซึ่งตรงกับความหมายเดิมที่ชาวทมิฬเรียก คือ มณิคราม อันสะท้อนให้เห็นถึงความ สมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนทั้งบนพื้นดินและท้องทะเล ได้แก่ แร่ดีบุก อำพัน ไข่มุก

ถนอม พูนวงศ์ (2556, น.15) ได้อธิบายว่า ตามหลักฐานของชาวทมิฬที่ปรากฏในปี พ.ศ.1568 เรียกเมืองภูเก็ตว่า “เมนิคราม (Menikran) หมายถึงเมืองแก้ว ซึ่งมีความหมายตรงกับชื่อ ภูเก็ต (จ จานสะกค) ที่ปรากฏในจดหมายเหตุเมืองฉलग ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ.2328 และได้มีการเรียกขานเรื่อย ๆ มาจน กลายเป็น “ภูเก็ต (ต เต่าสะกค)”

การนิยามความหมายของชื่อเมืองภูเก็ต ว่า จิงซีลอน สलग กลาง ภูเก็ต หรือภูเก็ต ทั้งหมดเป็นวิธีการสร้างความหมายด้วยการอธิบายถึงที่มาของการนิยามชื่อภูเก็ต พร้อมขยายความด้วยการ ยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล จนสะท้อนให้เห็นได้ว่า การนิยามความหมายชื่อภูเก็ตได้ ยึดโยงความหมายที่สัมพันธ์กับการเดินทางเพื่อการค้า จึงเป็นการสร้างความหมายผ่านพื้นที่ทางความคิดที่ให้ผู้รับสารรับรู้อัตลักษณ์ของชุมชนที่ชัดเจนขึ้น โดยตีความหมายของชื่อผ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชน นับว่าเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในแง่มุมประวัติศาสตร์ชุมชนให้ปรากฏภาพความจริงในสังคม ซึ่ง กลายเป็นอัตลักษณ์ที่ชุมชนและสังคมรับรู้ได้ว่า การค้าได้สร้างความหมายแก่ชุมชน คือ ดีบุก จนกลายเป็น ลักษณะสำคัญของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

วาทกรรมอัตลักษณ์เมืองแห่งการค้า

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเดิมชื่อว่า “บ้านทุ่งคา” เป็นชุมชนเมืองใหม่ที่มีพัฒนาการการสร้าง เมืองมาจากเมืองฉलगและเมืองกะทู้ ซึ่งชุมชนเมืองเก่าตั้งถิ่นฐานขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ประมาณ ปีพ.ศ.2400 โดยมีท่านพระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตนดิลก ณ ภูเก็ต) เป็นผู้บุกเบิกสร้างเมืองใหม่ขึ้น ซึ่งที่มาจากความหมายของ คำว่า “บ้านทุ่งคา” นั้น ฤดี ภูมิลาวร (2550, น.43) ได้อธิบายไว้ว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ชื่อเดิม คือ “บ้านทุ่ง คา” ซึ่งพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตในอดีตเป็นพื้นที่ว่างเปล่าที่มีต้นหญ้าคาขึ้นสูงมากจึงเรียกว่าบ้านทุ่งคาและตั้งอยู่ ระหว่างเขาโต๊ะแซะและเขารังไกลัริมคลอง ชื่อว่า “คลองบางใหญ่ หรือชาวบ้านเรียกว่า “ปากแม่น้ำทุ่งคา” ซึ่งมีต้นน้ำมาจากเขานาคเกิดได้ไหลผ่านหมู่บ้านกะทู้ บ้านสามกอง มาบ้านทุ่งคามีความยาวประมาณ 8,๐๐๐

เมตร ซึ่งแม่น้ำดังกล่าวไหลผ่านระหว่างกลางภูเขาไต่ะแซะกับเขารัง ลงสู่อ่าวภูเก็ตทางทิศตะวันออก ซึ่งเรือกำปั่นสามารถเข้าไปบริเวณปากแม่น้ำทุ่งคาได้ นอกจากนี้บริเวณเชิงเขาไต่ะแซะที่แม่น้ำทุ่งคาไหลผ่านจะมีเนินเขาขนาดย่อมเรียกว่า “บุกิตไต่ะแซะ” (buketohsaka) แปลว่า ภูเขาคุณยาย จึงเรียกว่า “กัวลาหรือกระบูกิต” (แปลว่าปากแม่น้ำคุณยาย) แต่เมื่อชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยนได้อพยพมาอยู่บ้านทุ่งคา ได้ขนานนามว่า “เก็ดโฮ” หรือเกียดโฮ ส่วนบริเวณเขารังเป็นภูเขามิขนาดเล็กลงกว่าภูเขาไต่ะแซะ เดิมเขียนเขารัง ว่า “เขาลัง” (ลังมาจากคำว่า ลาลัง lalang แปลว่า หญ้าคา) ซึ่งบริเวณเชิงเขารังเป็นที่ราบขนาดเล็ก จึงไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกหรือทำการเกษตร เพราะในฤดูมรสุมจะเป็นบริเวณที่รับน้ำและเมื่อถึงฤดูร้อนก็กลายเป็นทุ่งหญ้าที่มีหญ้าคาขึ้นจำนวนมาก ด้วยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ดังกล่าว จึงทำให้ชาวตะวันตกออกเสียงทุ่งคา เป็น “ทองคา” และชาวจีนเรียกว่า “ทองคา” ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ขณะยังดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงพระราชนิพนธ์ “จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 ” ได้กล่าวถึงชื่อ และพื้นที่บริเวณทุ่งคา ความตอนหนึ่งไว้ว่า

“...เมืองภูเก็ตยังมีชื่อที่ได้ยินฝรั่งขึ้นพ่อค้าใช้เรียกอยู่มากอีกอย่างหนึ่ง คือ “ทองคา” ชื่อ ทองคา มาจากคำไทยว่า “ทุ่งคา” คือ ทุ่งที่หญ้ามามาก พวกจีนพูดสำเนียงไทย ไม่ชัด เรียกหมู่บ้าน ทุ่งคาว่า “ทองคา” ฝรั่ง เรียกตามจีนอีกชั้นหนึ่ง นี้ไม่ใช่ ภูเก็ต เป็นความจริง”

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต เดิมชื่อ “บ้านทุ่งคา” มีการนิยามความหมายผ่านเรื่องเล่า ที่มีกลวิธีการสื่อความหมายด้วยการอธิบายถึงที่มาของชื่อชุมชนพร้อมทั้งขยายความด้วยการยกตัวอย่าง หลักฐาน “จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 ” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ได้ทรงพระราชนิพนธ์ เพื่อสื่อให้เห็นความเป็นจริงของชื่อชุมชนและความสำคัญของพื้นที่บริเวณบ้านทุ่งคา จึงเป็นการอธิบายความหมายด้วยการใช้ภาษาเป็นภาพแทนพื้นที่ทางความคิดของชุมชนที่ต้องการสื่อให้เห็นสังคมในช่วงยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ตว่า เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งแหล่งน้ำและแร่ดีบุก ซึ่งเหมาะกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและชื่อสถานที่ที่ปรากฏเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถยืนยันได้ว่า ชุมชนแห่งนี้มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่การสังเกตจากชื่อของชุมชนที่มีการออกเสียงที่แตกต่างกัน ชาวตะวันตกจะออกเสียงเป็น “ทองคา” ชาวจีนเรียกว่า “ทองคา” ดังนั้น ชื่อบ้านทุ่งคา มีการเรียกชื่อ “ทองคา ทุ่งคา ทองคา” ซึ่งต้องการสื่อความหมายให้เห็นว่า ออกเสียงที่ต่างกันของชื่อ “ชุมชนบ้านทุ่งคา” นั้น มีผู้เดินทางเข้ามามีบทบาทกับชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวตะวันตก ชาวจีน และชาวมลายู เป็นต้น ซึ่งภาพตัวแทนชาวมลายูที่ปรากฏพบได้แก่คำว่า ภูเขาไต่ะแซะ โดยคำว่า ไต่ะแซะ มาจากคำว่า “บุกิตไต่ะแซะ” (buketohsaka) หรือ กัวลาหรือกระบูกิต” (ภูเขาคุณยาย) คำว่า “บุกิต” เป็นคำที่มาจากภาษามลายู หมายถึงภูเขา ส่วนไต่ะแซะ เป็นชื่อคน ซึ่งคำว่า ไต่ะ หมายถึงเจ้าพ่อเจ้าแม่ ส่วนแซะ เป็นชื่อ นอกจากนี้คำว่า “เก็ดโฮ” หรือเกียดโฮ สะท้อนความสัมพันธ์ชาติพันธุ์ระหว่างชุมชนบ้านทุ่งคากับบ้านเก็ดโฮ ที่แสดงให้เห็นว่า เป็นกลุ่มชาวจีนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ภาษามีอิทธิพลต่อการรับรู้ชาติพันธุ์ของชุมชนและชื่อสถานที่เหล่านี้ได้ถูกนิยามความหมาย จากการอ้างอิงความหมายที่มาของภาษา เพื่อบอกให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น คือเป็นชุมชนชาวจีน และชาวมลายู ซึ่งสอดคล้องกับนิราศนายมี (หมื่นพรหมสมพัตสร) (อ้างถึงในนวลศรี พงศ์ภักตร์, 2543, น.7) ที่ได้บรรยายลักษณะผู้คนหลายเชื้อชาติในตลาดที่เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าไว้ว่า

ตลาดบกนั่งเบียดกันเสียดแทรก ดิบกแลกเงินเหรียญเที่ยวเวียนขาย
พวกไทยแจ็กแขกชวชวยผ้าลาย มาตั้งขายเรียงพับสลักกัน

ชนชาติที่ปรากฏจึงมีทั้งชาวไทย ชาวมลายู ชาวจีน ที่สร้างความหมายความหลากหลายชาติพันธุ์ชุมชนที่อำนาจการเดินและภูมิศาสตร์ชุมชนเป็นปัจจัยทำให้สังคมมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอันก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจการค้าขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า สินค้าชุมชนคือ ติบुक ซึ่งเป็นสินค้าที่เป็นปัจจัยสำคัญประกอบสร้างตัวตนชุมชนบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ นอกจากนี้ความรู้ที่ประกอบสร้างความหมายของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตยังได้เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์กับการค้าแร่ติบุกของชุมชน เพื่อสื่อให้เห็นความเหมาะสมของการตั้งถิ่นฐาน อันส่งผลต่อเศรษฐกิจการค้าของชุมชนช่วงเวลานั้น ซึ่งพบในวรรณกรรมของนิราศนายมี (phuketdata.net) ความว่า

ข้างหลังหน้าธานีศรีรอบ	เป็นเขตขอบคูเงินเนินไศล
คูยอดเยี่ยมเทียมเมฆวิเวกใจ	แม่น้ำไหลลึกกว้างอยู่กลางเมือง
<u>มีสำเภาเลากามาค้าขาย</u>	ทอดอยู่ท้ายเวียงชัยกางใบเหลือง
มีสินค้าสารพัดไม่ขัดเคือง	ที่ในเมืองเป็นสุขสนุกสบาย

วาทกรรมข้างต้นเป็นการอธิบายความรู้ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบ้านทุ่งคาด้วยการอาศัยข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์มาแสดงผลและความสมบูรณ์ของพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตยังได้รับการยกตัวอย่างในบทพรรณานของนิราศนายมี เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบ้านทุ่งคามีความสมบูรณ์และปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าแร่ติบุกที่เมืองภูเก็ต โดยเฉพาะชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางเข้ามาค้าขายตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยเดินทางเข้ามาด้วยเรือสำเภา ซึ่งสำเภา เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายกลุ่มชาวจีนที่อพยพมาตั้งแต่สมัยช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม และจากตัวบทสรุปได้ว่า เมืองเก่าภูเก็ตมีภูมิลักษณะที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานและสร้างชุมชน ดังนี้

- บ้านทุ่งคาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภูเก็ต (ติดทะเลฝั่งจังหวัดพังงาและกระบี่)
- บ้านทุ่งคาตั้งอยู่ริมฝั่งคลองบางใหญ่ (ไหลออกอ่าวภูเก็ตทางทะเลฝั่งตะวันออก)
- บ้านทุ่งคามีทรัพยากรแร่ติบุกจำนวนมาก

ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับค่านิยม ความเชื่อของคนในชุมชนที่มีต่อผู้บุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต ดังข้อความที่ปรากฏในหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต (2542) ที่กล่าวว่า

เมืองภูเก็ตเจริญเติบโตขึ้นด้วยกิจการเหมืองแร่ ในความดูแลของพระยาภูเก็ตโลหเกษตรารักษ์ (ทัต) และครอบครัว ซึ่งนอกจากจะทำเหมืองแร่และตั้งเมืองอยู่ที่บ้านเกิดไฮ้ ผ่านที่ราบลงมาในบ้านสามกอง และบ้านทุ่งคาซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของภูเก็ตอีกด้วย หมู่บ้านดังกล่าวนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสินแร่ติบุกเป็นอันมาก พระยาภูเก็ตโลหเกษตรารักษ์ (ทัต) และครอบครัวจึงได้บุกเบิกเปิดการทำเหมืองแร่ในท่าเลเหล่านี้เพิ่มขึ้นเป็นผลให้อาณาเขตเมืองภูเก็ตขยายเติบโตตามขึ้นไปด้วย พระยาภูเก็ต โลห เกษ ต ร ร ักษ์ (ทัต) จึงย้ายสถานที่ทำการของเจ้าเมืองจากบ้านกะทู้มาตั้งขึ้นที่ บ้านทุ่งควมฝั่งคลองบางใหญ่ที่ไหลผ่านไปออกอ่าวภูเก็ตทางฝั่งตะวันออกผลประโยชน์อันรัฐบาลกลางพึงจะได้จากกิจการเหมืองแร่ คือ ภาษีอากร ซึ่งนอกจากภาษีอากรอันเกิดจากการซื้อขายติบุกแล้วยังมีภาษีอากรจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ภาษีสุรา ภาษบ่อนเบี้ยภาษีฝิ่น และภาษิร้อยชักสาม จากสินค้าที่มีการซื้อขายจากต่างประเทศ.....

จากตัวบทข้างต้นนอกจากนำเสนอวาทกรรมด้วยการอธิบายความภูมิศาสตร์ที่ตั้งของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจการค้าของชุมชนแล้ว ที่สื่อให้เห็นว่าพระยาภูเก็ตโลหะตราชรักรักษ์ (ทัต) เป็นผู้มิวึสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการบ้านเมือง ดังนั้น เมืองใหม่ของภูเก็ต คือ บ้านทุ่งคา เป็นพื้นที่อุดมไปด้วยแร่ดีบุก ซึ่งต่อมาพระยาภูเก็ตโลหะตราชรักรักษ์ (ทัต) ได้เปิดกิจการเหมืองแร่เจ้าฟ้าขึ้น เพื่อสนับสนุนให้ชาวจีนจากปีนัง สิงคโปร์ เดินทางเข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ และพ่อค้าจากปีนัง สิงคโปร์ และยุโรป ต่างหลั่งไหลเข้ามาเพื่อรับซื้อแร่ดีบุกในตลาดบ้านทุ่งคา ชุมชนบ้านทุ่งคาจึงขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณคลองบางใหญ่(บริเวณแกวน้ำ (ปัจจุบัน) ที่ตั้งอยู่บนถนนภูเก็ตในชุมชนเมืองเก่า) ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นเริ่มต้นวัฒนธรรมชาวจีนที่เดินทางมาทางเรือและได้เข้ามาทำการค้าและทำเหมืองแร่ จึงได้ตั้งถิ่นถาวรในปากคลองบางใหญ่ หรือแกวน้ำอันเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในปัจจุบัน

วาทกรรมการเดินทางเพื่อการที่ตั้งถิ่นฐานจึงมีความสัมพันธ์การประกอบสร้างตัวตนของชุมชนในความหมาย “เมืองแห่งการค้า” ความหมายจึงสร้างและสื่อขึ้นจากการเชื่อมโยงคนเข้ากับพื้นที่ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ที่ทุกคนสามารถเข้ามาร่วมกันสร้างและทำกิจกรรมร่วมกันได้ พื้นที่บ้านทุ่งคา (เมืองเก่าภูเก็ต) จึงเป็นตัวสร้างความหมายให้กับคนในสังคม เพราะพื้นที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนและอำนาจของผู้นำชุมชนที่มาจากรัฐ กระบวนการผลิตจึงมาจากการชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันกับรัฐ การปฏิบัติ การสั่งและการพฤติกรรมของคนในชุมชน จึงเป็นกลไกการผลิตสร้างความหมายของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตช่วงยุคบุกเบิกเมืองภูเก็ต ให้มีความหมาย “เมืองแห่งการค้า”

4.1.3 ภาคปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรม

ภาคปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรมเป็นการศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมเหตุการณ์และการสื่อสาร ต่าง ๆ ที่สถานการณ์เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างไรและผลของวาทกรรมที่เกิดขึ้นได้สร้างความหมายต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่อย่างไร

ค่านิยมของสังคม

สังคมยุคบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความหมายชุมชน คือ ระบบโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรมเมืองภูเก็ต เพราะช่วงเวลาการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ค.ศ.1760-1850) ตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษ พ.ศ.2398 (ค.ศ.1855) ในภาคเกษตรกรรมมีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อชีพเป็นการผลิตเพื่อการค้าได้สร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะโครงสร้างสังคมมีลักษณะเป็นศักดินาแบ่งเป็นช่วงชั้นซึ่งคล้ายคลึงกับโครงสร้างสังคมสมัยอยุธยา ซึ่ง นวลศรี พงศ์ภรวัต (2543, น.40) ได้อธิบายชนชั้นของชาวเมืองภูเก็ตและชนชั้นใหม่ที่เกิดขึ้นไว้ว่า “ชั้นชั้นปกครอง คือ เจ้าเมือง กรมการเมือง ข้าราชการ ส่วนชนชั้นผู้ใต้ปกครอง ได้แก่ ส่วนไพร่ ชาวไทยพื้นเมือง ชาวมุสลิม ส่วนชาวเลเป็นชนพื้นเมืองเดิมของภูเก็ตที่มีการตั้งถิ่นฐานไม่แน่นอน และชนชั้นใหม่คือ ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ จึงกลายเป็นช่องว่างของชั้นสังคมของเมืองภูเก็ต” ดังนั้นชาวจีนโพ้นทะเลจึงเป็นชนชั้นใหม่ที่ได้เปรียบในการถูกเกณฑ์แรงงาน การทำงานไม่ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชาชนชั้นปกครองใด จึงทำให้มีอิสระต่อการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะเมื่อชนชั้นผู้ใต้ปกครองได้แก่ ชนชั้นไพร่ ได้ถูกเกณฑ์แรงงานไปรับใช้ราชการ รับใช้แรงงานตามหัวเมืองต่าง ๆ จึงทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลมีอิสระในการทำงาน แต่รัฐบาลจะเก็บเงินแทนการเกณฑ์แรงงาน เรียกว่า การผูกปี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ช่วงยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลมีโอกาสเข้ามาทำงานที่เมืองภูเก็ตเป็นจำนวนมาก ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2528) ได้กล่าวไว้ว่า

“ระบบเหมาเหมืองเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ คือ การปลดปล่อยแรงงานไปสู่แรงงานเสรีเพิ่มขึ้น บวกกับแรงงานของคนจีนทั้งหมดนี้ที่จะทำโอกาสของดีบุกมันจะเพิ่มขึ้น”

จอห์น ครอว์เฟิร์ด ทูตอังกฤษ (หรินทร์ สุขวัจน์, 2559, น.5) ได้กล่าวไว้เมื่อปี พ.ศ.2373 ว่า
“คนจีนคือ สินค้าที่มีมูลค่ามากที่สุดจากจีนมาสยาม”

จากตัวบทข้างต้น คำว่า “ระบบเหมาเหมือง และ คนจีนคือสินค้า” สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนโพ้นทะเลมีความสำคัญต่อพื้นที่เมืองภูเก็ตเป็นอันมาก โดยส่วนใหญ่คนจีนที่เข้ามาคือเข้ามาทำเหมืองแร่ และทำการค้า อันส่งผลต่อการประกอบสร้างความหมายพื้นที่ที่สร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงพื้นที่ เศรษฐกิจ กอปรกับรัฐบาลมอบหมายให้กลุ่มสังคมจีนมีผู้นำที่เป็นตัวแทนชาวจีนทำหน้าที่คอยควบคุมดูแล ชาวจีนด้วยกันเอง ทั้งออกกฎหมาย การผูกบับ การทำโทษและรวมถึงการแต่งตั้งให้คนจีนไปช่วยงานราชการ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการสร้างค่านิยม หล่อหลอมจิตสำนึกชาติพันธุ์ให้ธำรงสำนึกความเป็นจีน ซึ่งการที่รัฐบาลให้ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการจัดการกลุ่มชาวจีนด้วยกันในครั้งนี้นั้น นับว่าเป็นอำนาจสำคัญ ในการสร้างอัตลักษณ์และสื่อความหมายทางสังคมของชาวจีนโพ้นทะเลของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้เป็นอย่างดี เพราะกลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาใหม่จะได้รับการดูแลจากกลุ่มชาวจีนอาวุโสเดิม เป็นกระบวนการขัดเกลาจากระบบที่เรียกว่า “หัวหน้าต้นแซ่” ซึ่งเป็นผู้ตรวจคัดกรองอบรมสั่งสอนกลุ่มชาวจีนใหม่ (ซินแซะ) ด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม การออกกฎหมาย การทำโทษ หรือช่วยด้านการทำงานในท้องถิ่น นับว่าเป็นอำนาจการสืบทอดวัฒนธรรมตามคติของจีนที่สร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชาวจีนรุ่นหลัง ให้มีความกตัญญู ความขยันขันแข็ง จนเกิดวาทกรรมอัตลักษณ์ชาวจีนด้านความขยันอดทน และเฉลียวฉลาด เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการค้า ได้เปลี่ยนสภาพให้ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากเป็นคหบดีหรือนายเหมือง ด้วยคุณลักษณะดังกล่าวสะท้อนได้จากเพลงกล่อมเด็กของคนภูเก็ตว่า ยินดีที่จะให้ชาวจีนโพ้นทะเลมาร่วมเป็นญาติพี่น้องหรือทองแผ่นเดียวกัน ดังความว่า

*“ลูกสาวชาวตินเล งาม ๆ ทั้งเพ ไว้ให้จีนเหมือง
คนไทยไปขอพ่อแม่เขาเคื่อง ไว้ให้จีนเหมืองงแฮอะ*

ชาวพื้นเมืองภูเก็ตยินดีที่จะให้ชาวจีนโพ้นทะเลมาร่วมเป็นญาติพี่น้องหรือทองแผ่นเดียวกัน และด้วยการบอกเล่าผ่านสื่อ วรรณกรรม ที่ตั้งอยู่ภายใต้พื้นฐานอุดมการณ์ความเชื่อเหล่านี้ค่อยๆ แนบแน่นในความรู้สึกรักของคนไทยไปอย่างไร้ตัว จึงทำให้กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคมภูเก็ตเรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2440 ที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานเมืองภูเก็ต ปัจจุบันดังกล่าวจึงมีผลต่อการเมืองภูเก็ตให้เจริญก้าวหน้า ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2450 ชาวจีนโพ้นทะเลที่มีฐานะดีเป็นคหบดีได้มีการรวมตัวกันเป็นสมาคม ตั้งกองทุนล่อเกี่ยขึ้นอีกขึ้น อันหมายถึง ศูนย์รวมผู้มีกุศลจิต เพื่อดูแลช่วยเหลือชาวจีน รวมทั้งการสร้างสถานศึกษาและสาธารณสุขขึ้นในปี พ.ศ. 2450 เป็นการตอบแทนสังคมภูเก็ตที่ได้มาอยู่อาศัย ซึ่งคุณูปการของชาวจีนโพ้นทะเลที่ปรากฏเมืองเก่าภูเก็ตยังได้มีการจารึกไว้หลายแห่ง อาทิ ชื่อของถนนวิจิตรสงคราม รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้ และทรงตั้งชื่อนามตำบลวิจิตร วัตวิจิตรสังฆาราม โรงเรียนวิจิตรสงคราม เป็นต้น (หรินทร์ สุขวัจน์, 2559, น.9)

สถาบันเศรษฐกิจ

สังคมช่วงบุกเบิกพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตเป็นรอยต่อของยุคเกษตรกรรมถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม (ก่อนปีพ.ศ.2444) จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบผลิตอาหารหาของป่าเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตอาหารด้วยเทคโนโลยีเพื่อการค้า พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าช่วงระยะเวลานั้นจึงมีการพัฒนาและ

เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการปฏิวัติเกษตรกรรม (agricultural revolution) เมื่อมนุษย์ค้นพบโลหะ เช่น ทองแดง ดีบุก ตะกั่วและเหล็ก โดยเฉพาะดีบุกที่นำมาเคลือบภายในกระป๋องเพื่อเก็บรักษาอาหารได้ ส่งผลให้ ปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ตลาดโลกมีความแร่ดีบุกจำนวนมาก กอปรกับเมืองภูเก็ตมีความสมบูรณ์ทรัพยากรแร่ ดีบุกที่มีคุณภาพและมีจำนวนมาก ทำให้นายทุนพ่อค้าจีนเดินทางจากปีนังเข้ามาเมืองภูเก็ตเพื่อมาลงทุนทำเหมืองแร่ แต่ด้วยรัฐทำการผูกขาดภาษีอากรและบริหารจัดการแบบเหมาเมือง คือ เจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง เมืองรับผิดชอบในการจ่ายภาษีให้แก่รัฐ ดังนั้นเจ้าเมืองของหัวเมืองต่าง ๆ รวมถึงภูเก็ตต้องผูกขาดภาษีอากร เพื่อจะได้มีรายได้ในการลงทุนทำเหมืองแร่ เจ้าเมืองภูเก็ต พระภูเก็ตโลหเกษตรารักษ์ (แก้ว รัตนดิลก ณ ภูเก็ต) จึงได้มีการชักชวนพ่อค้านายทุนจากปีนังเข้ามาร่วมลงทุนและกลุ่มชาวจีนด้วยกันจากเมืองจีนเข้ามาเป็น แรงงานเหมืองแร่ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เก็บภาษีจากการค้าขายแร่ดีบุกและมีรายได้จากการผูกขาดของกลุ่มชาวจีนใหม่ ดังปรากฏในสารตราท่านเจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดี สมุหพระกลาโหมมายังพระยศภักดิ์ ยกกระบัตร (อ้างถึง ในนวนลศรี พงศ์ภักดิ์ (2543, น.40) ว่า “ภาษีดีบุก ภาษี บ่อนเบี้ย ภาษีสุรา เก็บได้ปีละ 3,000-4,000ชั่ง ส่วน ภาษีฝิ่น ภาษีย่อยซีกสามเก็บได้ปีละ 10,000ชั่ง และพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี (คอซู้เจียง ณ ระนอง) กล่าว ว่า ‘ถ้ามีคนเข้าเมือง 1 คน จะได้เงินจากภาษีต่าง ๆ เพิ่มขึ้นถึง 25 บาท’”

อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจโลกได้ครอบงำรัฐในการออกนโยบายเพื่อให้ได้ผล ประโยชน์จากการทำเหมืองแร่ ด้วยการเก็บภาษีแบบเหมาเมือง การหารายได้จากการผูกขาด จึงมีการโน้มน้าว ให้ประชาชนเห็นความสำคัญการบริหารจัดการบ้านเมืองด้วยวิธีการดังกล่าวจนพื้นที่ได้พัฒนาความหมาย จากอัตลักษณ์เมืองแห่งดีบุกกลายเป็นอัตลักษณ์เมืองแห่งการค้าดีบุก

ดังนั้น การประกอบสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่า บริบทของการท่องเที่ยว คือ การเดินทาง พบว่า การตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเกิดขึ้นเริ่มต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้นใหม่ที่บริเวณบ้านทุ่งคา โดยมีท่านพระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตน ดิลก) เป็นผู้บุกเบิก ซึ่งเป็นยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม อำนาจ ความรู้ในมิติการท่องเที่ยว ถูกกดทับด้วยอำนาจของ วาทกรรม “การเดินทาง” การประกอบสร้างความหมายชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวจึงเป็นไปในมิติของ “การเดินทาง” ที่สร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในลักษณะการเคลื่อนย้ายและการทำกิจกรรม อันส่งผลให้อำนาจของการเดินทางที่มาจากวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนย้ายนั้นได้นำความรู้จากการเดินทาง ไปกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ด้านการตั้งถิ่นฐาน โดยระยะแรกเพื่อยังชีพ ต่อมาอัตลักษณ์มีการเปลี่ยนไปเพื่อประโยชน์ทางการค้า สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการผลิตสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน โดยพื้นที่ทางกายภาพชุมชนกำหนดอัตลักษณ์ตนเอง และสถาบันสังคมเป็นผู้กำหนด อันเกิดจากบริบททาง สังคมวัฒนธรรมชุมชน

พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต จึงเป็นพื้นที่ที่สื่อความหมายทั้งนัยตรงและนัยประหวัด กล่าวคือ ความหมายนัยตรงทางกายภาพสามารถรับรู้ได้จากประสาทสัมผัส ได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ หรือ สถาปัตยกรรม เป็นต้น ที่เป็นภาพตัวแทนของอัตลักษณ์ความเป็นเงินบาปที่ส่งผลต่อการสร้างความหมายนัย ของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน และหากนำแนวคิดและปฏิบัติการของพัฒนาการท่องเที่ยวไทยมา พิจารณาควบคู่กับการพัฒนาของชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ในช่วงสังคม อุตสาหกรรมนี้ การท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึงเพียงการพักผ่อน แต่การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางเพื่อปฏิบัติ หน้าที่หรือการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่องค์การการท่องเที่ยวของสหประชาชาติ (World Tourism Organization) ได้กำหนดไว้นั้น จึงสะท้อนให้เห็นว่า ในสมัยรัชกาล 3 และรัชกาลที่ 4 ที่เป็นช่วงบุกเบิกเมือง เก่าภูเก็ต้นั้น การอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลมาบ้านทุ่งคาเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพทำเหมืองแร่และการค้า นั้น กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองเก่าภูเก็ตได้รับการพัฒนาและเจริญรุ่งเรือง และอิทธิพลการแพร่กระจาย

วัฒนธรรมได้ส่งผลให้พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตยุคต่อมาภาพตัวแทนชุมชนคือชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล เพราะพื้นที่กลายเป็นจุดเชื่อมโยงอัตลักษณ์บุคคลกับอัตลักษณ์กลุ่มสังคมชาวจีนโพ้นทะเลเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นวาทกรรมอัตลักษณ์จีนภูเก็ตที่ทำให้พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตมีความหมายในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

4.2 ยุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชน (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2475)

การท่องเที่ยวของชนชั้นสูง – การท่องเที่ยว คือ การศึกษา

การตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตยุคเริ่มต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้นใหม่ที่บริเวณบ้านทุ่งคา โดยมีท่านพระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตนดิลก) เป็นผู้บุกเบิก ซึ่งเป็นช่วงเวลายุคปฏิวัติอุตสาหกรรม อำนาจ ความรู้ในมิติการท่องเที่ยวยุคสังคมนิยมก้าวหน้ายังไม่ได้ก่อตัวอย่างชัดเจน “การท่องเที่ยว” ถูกกกดทับด้วยอำนาจของวาทกรรม “การเดินทาง” การประกอบสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นไปในมิติของ “การเดินทาง” การสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในลักษณะการเคลื่อนย้ายและการทำกิจกรรม ได้สะท้อนให้เห็นว่า ความรู้ทางภูมิศาสตร์ และการค้า เป็นภาพตัวแทนการผลิตสร้างอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่ชุมชนและโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม และในช่วงยุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชน (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2475) เป็นช่วงเวลาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาสังคมที่ได้รับผลมาจากการปฏิวัติวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม จากการเดินทางคมนาคมด้วยการเดิน การใช้เกวียน ก็เริ่มมีพัฒนาการการเดินทางด้วยรถไฟและใช้คำว่า “การท่องเที่ยว” แทน “การเดินทาง” ในปี พ.ศ. 2492 ซึ่งปรากฏในเอกสารของกระทรวงพาณิชย์ “แผนส่งเสริมพาณิชย์และการท่องเที่ยว” ที่ กาญจนนา แก้วเทพ (2557, น.39) ได้อธิบายไว้ว่า

“ประมาณปีพ.ศ.2480 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาว่า คำว่า ‘ท่องเที่ยว’ หรือ ‘เที่ยว’ มีความหมายไปในทางเที่ยวเตร่เหลวไหล กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์จึงได้ประทานคำว่า ‘ทัศนจาร’ ให้ใช้ ก็มีผู้ใช้คำนี้อยู่พักหนึ่ง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2492 สำนักนายกรัฐมนตรีได้ออนสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวมาอยู่ในความดูแลของกรมโฆษณาการ นับตั้งแต่นั้นมา คำว่า “ท่องเที่ยว” ก็ไม่ได้มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ‘ไปเที่ยว’ หรือ ‘เที่ยว’ อีกต่อไป หากแต่มีความหมายเป็นงานอยู่หนึ่งโดยเฉพาะเป็นการปฏิบัติงานที่เป็นระบบจนแยกได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่ง”

ช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปหลายด้าน โดยเฉพาะการสื่อความหมายการท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึงการเดินทางหรือไปเที่ยว แต่การท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ทั้งนี้ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากสังคมในยุคอุตสาหกรรมใหม่ ส่งผลให้การไปท่องเที่ยวแฝงนัยยะของการเก็บเกี่ยวความรู้จากการท่องเที่ยวกลับมาพัฒนาตนเองและบ้านเมือง ดังที่ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (ขณะนั้นดำรงพระยศพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ) ได้อธิบายความหมายการไปเที่ยวไว้ในหนังสือชุด “วชิรญาณ” ฉบับเดือนตุลาคม ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) (อ้างถึงใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2562) โดยอธิบายการไปเที่ยว ไว้ว่า

ประการแรก การไปเที่ยวไม่ใช่สิ่งเลวร้ายและไร้ประโยชน์ดังที่ผู้ปกครองมักกล่าวตักเตือนแก่ลูกหลานอยู่เนื่อง หากผู้นิพนธ์ทรงระบุไว้อย่างชัดเจนเลยว่า “การเที่ยว เทร่่นั้นมีประโยชน์ 2 ประการ คือได้ความสุขสำราญ 1 และได้ความรู้อีกประการ 1”

การไปเที่ยวจึงมีความหมายนัยยะ ได้ทั้งการพักผ่อนและการนำประสบการณ์ความรู้จากการพักผ่อนมาปรับประยุกต์ในชีวิต ซึ่งกาญจนนา แก้วเทพ (2557, น.30) เรียกว่า “รูปแบบของ Grand Tour” เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบการศึกษา” และความหมายการท่องเที่ยวลักษณะนี้สะท้อนจากการเสด็จ

ประเพณีของรัชกาลที่ 5 ทั้งการท่องเที่ยวเข้าและขาออก ซึ่งการเสด็จประพาสจึงมีนัยความหมายการท่องเที่ยวแบบ Grand Tour เพราะมีวัตถุประสงค์ หลักคือ การศึกษาดูงานเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงประเทศ การเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับผู้ปกครองในประเทศตะวันตก และรวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและไปพักผ่อนสถานที่ตากอากาศที่มีชื่อเสียงของยุโรปด้วย”

การนิยามความหมายของการไปเที่ยวในมิติของการท่องเที่ยวของชนชั้นสูง จึงสร้างความคิดความเชื่อ “การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา” โดยการผลิตสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้กรอบ “ความทันสมัย” ทั้งนี้เนื่องจากช่วงสมัยที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความทันสมัยและเจริญที่สุด คือ สมัยของรัชกาลที่ 5 ปัจจัยสำคัญมาจากประเทศไทยประสบปัญหาภัยกับการล่าอาณานิคมของชาวตะวันตก จึงทำให้ต้องปรับตัวให้ทันสมัยทั้งทางด้านการศึกษา สังคมและเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ปรากฏวาทกรรมจากวาทกรรมหลัก คือ การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ได้แก่ “การท่องเที่ยว คือ การศึกษาดูงาน” “การท่องเที่ยวคือ การสร้างสัมพันธ์ไมตรี” และ “การท่องเที่ยวคือ การพักผ่อน” มีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ตัวบท

1) การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูงาน

การนิยามความหมาย การท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูงาน หมายถึง การท่องเที่ยวลักษณะการท่องเที่ยวที่เรียนรู้ประสบการณ์ด้วยตนเอง (First experience) เมื่อเดินทางไปสถานที่ใดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้นำความรู้จากประสบการณ์การท่องเที่ยวกลับมาพัฒนา ซึ่งจากการนิยามความหมายนี้ พบว่า ช่วงยุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2475) เป็นช่วงที่เศรษฐกิจด้านการค้าแร่ดีบุกมีความเฟื่องฟูเป็นที่รู้จักแถบหัวเมืองมลายู ดังนั้นช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างสังคมไทยหลังจากการเลิกทาสแล้วมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างตะวันตกทั้งค่านิยมและวิถีชีวิตอิทธิพลการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้สังคมมีการปรับตัวให้มีความทันสมัย อันมาจากยุคโลบายในการสร้างชาติที่นำไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ของรัชกาลที่ 5 ดังปรากฏในพระราชดำรัสที่ว่า “วิชาหนังสือเป็นวิชาที่น่านับถือและเป็นที่น่าสรรเสริญมาแต่โบราณว่า เป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ยิ่งใหญ่ นับแต่พระมหากษัตริย์เป็นต้นมา ตลอดจนราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็นจะต้องรู้เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง... (ประไพ เอกอุณ, 2542, น. 83) ดังนั้น พื้นที่พื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ตช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้รับการพัฒนาให้มีความทันสมัยอันเกิดจากค่านิยมที่ได้รับจากการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์การท่องเที่ยว คือ “เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูงาน” และสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวลักษณะนี้ คือ “ผู้มีการศึกษา ผู้มีฐานะสูงในสังคม” คือสื่อกลางในการสร้างความหมาย ปรากฏได้ชัดจากอิทธิพลของการศึกษาของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่นิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อที่ประเทศมาเลเซีย เมืองปีนัง ทั้งนี้เนื่องจากเกาะปีนังเป็นอาณานิคมของอังกฤษมีความเจริญทั้งทางด้านการศึกษาและวิทยาการความรู้ ต่าง ๆ หรือแม้แต่เครื่องจักรต่าง ๆ ยังทำการสั่งซื้อจากปีนัง เพราะระยะทางการเดินทางจากภูเก็ตไปปีนังใกล้กว่ากรุงเทพมหานครเพราะใช้เวลาเดินทางประมาณ 10 ชั่วโมง ส่วนเดินทางไปกรุงเทพฯ ต้องใช้เวลาเดินทางประมาณ 2-3 คืน เพราะต้องเดินทางไปขึ้นที่ท่าเรือกันตัง 1 คืน ต่อจากนั้นต้องไปเปลี่ยนรถไฟที่ทุ่งสง เสียเวลาอีก 1 คืน ด้วยเหตุนี้คนภูเก็ตที่มีฐานะนะเศรษฐกิจดีจึงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนที่ปีนัง ดังปรากฏในหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา (2542,น.146)

...ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อกิจการรถไฟหลวงได้ถือกำเนิดขึ้นและการรถไฟได้ขยายเส้นทางมากันตัง จังหวัดตรังเส้นทางที่ติดต่อกับกรุงเทพฯ ของคนภูเก็ตก็เปลี่ยนเส้นทางมาเป็นเส้นทางเรือ คือ นั่งเรือจากภูเก็ตไปขึ้นท่าเรือที่กันตัง แล้วนั่ง

รถไฟ จากกันตังไปกรุงเทพฯ อีกทอดหนึ่งนับว่าสะดวกขึ้นหลายเท่าตัว แต่ก็ยังต้องเสียเวลาอยู่นั่นเอง กล่าวคือต้องเสียเวลานั่งรถยนต์เล็กแล่นเลียบฝั่งกระบี่กว่าจะไปถึงกันตังต้องเสียเวลาไปวันหนึ่งวันกับหนึ่งคืน แล้วต้องรอรถไฟเที่ยวที่แวะกันตังอีกประมาณ 2 หรือ 3 วัน รวมเวลาที่ต้องเสียไปในการเดินทาง ลักษณะนี้ประมาณ 2-3 วันรวมเวลาที่ต้องเสียไปในการเดินทางลักษณะนี้ประมาณ 3-4 วันบางครั้งก็เป็นลัปดาห์ ซึ่งมีเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางที่ติดต่อกันระหว่างภูเก็ตกับเกาะปีนังโดยทางเรือรถไฟออกจากภูเก็ตเลียบฝั่งทะเลตะวันตกไปถึงเกาะปีนังจะเสียเวลาเพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น เหตุนี้นักธุรกิจนายเหมืองและนักท่องเที่ยวชาวภูเก็ตจึงสมัครใจเดินทางไปปีนังมากกว่าจะไปกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวงหรือแม้แต่การส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษของผู้มีฐานะในภูเก็ตก็มักจะส่งไปเรียนที่ปีนัง...

...เกาะปีนังในยุคนี้มีความเจริญในหลายสิ่งหลายอย่างเทียบเท่ากรุงเทพฯ แล้ว เช่น ถนนหนทาง การศึกษา การสาธารณสุขการสื่อสาร การรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เพราะปีนังได้รับการพัฒนาการแผนใหม่จากอังกฤษ และมีเรือรถไฟทั้งใหญ่่น้อยเข้ามาจอดเป็นประจำ มีการค้าขายระบบปลอดภาษี มีสถาปัตยกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เพราะเป็นเมืองท่าขนาดย่อมแห่งหนึ่งของอังกฤษ รอง ๆ จากเกาะสิงคโปร์...

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า สังคมเมืองเก่าภูเก็ตในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้กลุ่มคนที่เป็นนายเหมืองหรือฐานะทางการเงินดีนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อที่ปีนัง ประเทศมาเลเซีย ด้วยปัจจัยดังกล่าว การเดินทางของคนในชุมชนเพื่อไปศึกษาต่อที่ปีนัง มาเลเซีย ได้ส่งผลต่อการเรียนรู้วิทยาการต่าง ๆ ใหม่ และได้นำองค์ความรู้ใหม่ที่จากประสบการณ์การศึกษา การท่องเที่ยวปีนังมาปรับใช้พัฒนาเมืองเก่าภูเก็ต และสถาปัตยกรรมเมืองปีนัง รูปแบบเงินผสมตะวันตกได้กลายมาเป็นค่านิยมใหม่สำหรับการก่อสร้างทางด้านสถาปัตยกรรมที่นำแนวคิดรูปแบบและโครงสร้างแตกต่างจากสังคมภูเก็ตดั้งเดิม ดังที่ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (อ้างถึงใน ปรียชนัน สายสาครเศศ, 2547, น.1) ไว้ว่า

...คติใหม่ของชาวจีนและชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในภูเก็ต ซึ่ง “ไม่ถือ” หรือ “เชื่อ” อย่างชาวพื้นเมืองยุคกลางบางคลื่น ล้วนเกิดในสมัยที่โครงสร้างของกลุ่มชนภูเก็ต เปลี่ยนแปลงด้วยระยะนั้น ได้มีบรรดาสถาปนิกรุ่นใหม่ที่มีความเชื่อต่างจาก ชาวพื้นเมืองจากปีนังเข้ามาสู่ภูเก็ต ซึ่งโครงสร้างส่วนนี้เป็นตึกก่ออิฐ หรือเทคอนกรีต แบบยุโรป มีหน้าต่าง มีเฉลียง มีการตกแต่งลวดลายตามกรอบหน้าต่าง ประตู หัวเสา ปูพื้นด้วยกระเบื้องลาย หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ล้วนเป็นสิ่งถาวรต่างกับบ้านแบบพื้นเมือง...

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาและสร้างชุมชนให้มีความทันสมัย โดยค่านิยมของการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคญต่อการสร้างความหมายชุมชนให้มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ทั้งทางด้านภาษา สถาปัตยกรรม อาหาร การแต่งกาย ดังนั้น ภาพตัวแทนที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความหมายที่แฝงมากับการท่องเที่ยวในฐานะของการศึกษาดูงาน คือ การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ สิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยพบเห็นและนำความรู้จากประสบการณ์ดังกล่าว มาพัฒนาบ้านเมืองให้ทันสมัยและพัฒนาอย่างประเทศที่เจริญแล้ว จากตัวบทข้างต้น คำว่า “ไม่ถือ” หรือ “เชื่อ” อย่างชาวพื้นเมืองยุคกลางบางคลื่น

หรือ “ที่มีความเชื่อต่างจากชาวพื้นเมืองจากปิ้งงเข้ามาสู่ภูเก็ต” เป็นการเปรียบเทียบเชิงพื้นที่ระหว่างความรู้ ค่านิยมเดิมก่อนได้รับอิทธิพลจากการเรียนรู้ที่มาจากประสบการณ์ใหม่ จึงเป็นการสร้างภาพตัวแทนของความทันสมัยให้แก่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในนัยยะการท่องเที่ยวในฐานะของการศึกษาคูงาน โดยมีสัญญาของผู้มีการศึกษาต่างประเทศเป็นภาพตัวแทนการพัฒนาและความทันสมัยของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในยุคโลหะ เศรษฐกิจของชุมชน

2) การท่องเที่ยว คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงการเมือง

การท่องเที่ยว คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงการเมือง หมายถึง การเดินทางที่มีประโยชน์ทางการเมืองหรือการเจรจาที่เกี่ยวข้องกับรัฐชาติอันเป็นเป้าหมายการบริหารจัดการประเทศ เพื่อต้องการสร้างสัมพันธ์มิตรระหว่างผู้ไปเยือนกับผู้เยือนและผลประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับบ้านเมือง ซึ่ง ความหมายการท่องเที่ยวคือ การสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงการเมือง เป็นการผลิตสร้างความรู้เชิงอุดมคติของชุมชนที่มีต่อชนชั้นปกครอง ซึ่งขณะนั้น คือ พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเทศาภิบาลคนที่ 4 (พ.ศ.2444-2456) ของมณฑลภูเก็ต ที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นนักพัฒนาและเป็นผู้ปกครองที่ดี ช่วงเวลาการปกครองของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) จึงมีการพัฒนาหลายด้านตอบสนองสนองพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านการพัฒนาเมืองภูเก็ตได้เป็นอย่างดี

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้า ฯ ให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) มาเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต รับผิดชอบหัวเมืองต่าง ๆ อาทิ เมืองตรัง ภูเก็ตนั้น ท่านได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะการเดินทางไปติดต่อประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย ปิ้งงได้ส่งผลให้ได้รับอิทธิพลจากการนำรูปแบบโครงสร้างเมืองสถาปัตยกรรมมาเป็นต้นแบบการพัฒนา ดังที่ ปรากฏในหนังสือสาส์นสมเด็จ ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...พระยารัษฎานุประดิษฐ์ไปเอาแบบฝรั่งมาสร้างบริเวณเมือง ทำถนนหนทาง มีเรือนที่พักพนักงานปกครองกับทั้งศาลากลางศาลชำระความ โรงโปลิสและเรือนจำปลูกเรียงรายดูเป็นสง่างาม แต่ล้วนเป็นเรือนหลังคาจากเครื่องไม้กระยาเลยทำได้โดยไม่สิ้นเปลือง สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทอดพระเนตรเห็นก็โปรด ตรัสชมว่า พระอภัยมณี มีนิสัยในการบำรุงบ้านเมือง...” (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ , ดิลก วุฒิพานิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ, 2544, น.176)

ตัวบทข้างต้นสื่อความหมายให้เห็นว่า การได้มาซึ่งความรู้ของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ที่เป็นนักพัฒนาและสร้างบ้านเรือนให้มีความทันสมัยจนเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น มาจากประสบการณ์ในการเดินทางไปต่างประเทศและนำความรู้ที่ได้มาวางรากฐานการพัฒนา ซึ่งการได้มาซึ่งความรู้นี้ ตรงกับแนวคิดของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพที่ได้กล่าวถึงการได้มาซึ่งความรู้จากการเดินทางไปท่องเที่ยวไว้ในบทความ (อ้างถึงใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2562) ไว้ว่า

ในข้อที่ว่า (การไปเที่ยว) ได้ความรู้ นั้น เป็นข้อสำคัญ ควรจะอธิบายให้ชัดเจน แต่จะต้องขอยกความข้อต้นให้เป็นอันเข้าใจเสียก่อนเสียว่า ‘มีความรู้ย่อมเป็นทางที่จะได้ดี’ ดังนี้ย่อให้ต้องอธิบายเปลืองกระดาษ จะตั้งต้นแต่ว่า การอย่างใด ๆ ที่คนเราจะรู้นั้น อาศัยเหตุ 3 อย่าง รู้ได้โดยรู้สึกเอง กล่าวคือได้เห็นได้ยินได้ถูกต้องแลชิมรส เป็นต้นอย่าง 1 รู้ได้โดยความรู้สึกของผู้อื่นกล่าวคือได้ฟังหรือได้อ่านหนังสือผู้อื่นเขาได้รู้สึกมาเองแล้วมาพรรณนาให้เข้าใจอย่าง 1 แลตริตรองตามด้วยสติปัญญาของตนอีกอย่าง 1 ที่ว่าตริตรองตามด้วยสติปัญญานั้นเพราะความคิดย่อมต้องอาศัยความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งได้ว่ามาก่อนนั้นเป็นเหตุ

จากแนวคิดของสมเด็จพระยาตำราธิราชสุทนต์ ข้างต้น สอดรับกับคำว่า “เอาแบบฝรั่งมา” สะท้อนให้เห็นว่า การได้มาซึ่งความรู้ของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) มาจากหลายวิธี ได้แก่ มาจากประสบการณ์ตรง มาจากการรับรู้จากการเล่าเรื่องและมาจากพบเห็นแล้วนำมาดัดแปลงประยุกต์ใช้ ซึ่งการได้มาซึ่งความรู้ของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) นั้นมาจากการใช้วิจารณ์ญาณวิเคราะห์สิ่งที่พบเห็นแล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ด้วยเหตุนี้สถาปัตยกรรมพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต อันได้แก่ ที่พักพนักงาน ศาล โรงโปลิส (สถานีตำรวจ) และเรือนจำ ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากการได้มาจากการเดินทางไปประเทศมาเลเซีย รัฐบาลนี้ ดังนั้นภาพตัวแทนที่ประกอบสร้างตัวตนของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงการได้มาซึ่งความรู้และรู้จักประยุกต์ใช้ ดังคำกล่าวที่ว่า “หลังจากจากเครื่องไม้กระยาเลยทำได้โดยไม่สิ้นเปลือง” เป็นการยกตัวอย่างและเปรียบเทียบให้เห็นศักยภาพของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) โดยใช้คำว่า “กระยาเลย” ซึ่งตามความหมายพจนานุกรมฉบับมติชน ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง “ว. ต่าง ๆ ปะปนกัน น. เรียกไม้ซุงต่าง ๆ นอกจากไม้สักว่า ไม้กระยาเลย” ดังนั้น การนำไม้กระยาเลย มาสื่อความการประยุกต์ใช้ก็เพื่อให้เข้าใจการได้มาซึ่งความรู้ของนักพัฒนาสมัยใหม่ในมุมมองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5)

การนิยามความหมายการท่องเที่ยว คือ การสร้างสัมพันธภาพเชิงการเมือง ยังพบในการเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่เสด็จมาเยือนบ้านทุ่งคาและพบชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่ที่ “บ้านทุ่งคา” เป็นชุมชนคนจีนขนาดใหญ่ที่มีแหล่งแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์ แต่สภาพบ้านเรือน ถนนไม่ได้รับการดูแล พระองค์ก็ทรงระดมผู้มีความรู้ความสามารถร่วมวางแผนพัฒนา ปรับปรุงบูรณะให้มีความสะดวกสบายมากขึ้นพร้อมจัดระเบียบเมืองขึ้นบัญชีให้เป็นที่เรียบร้อย ดังที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบันทึกไว้เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองภูเก็ตในปี พ.ศ.2433 ปรากฏในหนังสือ ถลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามันโบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และเศรษฐกิจ (วิสันธิ โปธิสุนทร 2532, น.115) ว่า

...เป็นเมืองใหญ่โต แปรลกกว่าที่เราได้เห็น 19 ปีมาแล้วมาก แต่เป็นเมืองจีนมีแต่เจ๊กมาก ตึกรามบางแห่งเก่า บางแห่งใหม่อยู่ค่อนข้างสปริง ถนนก็ว่าไทรมั่งเพ่งแต่จะขึ้นแต่ทั้งแต่แล้วเช่นนี้ก็ยังมีที่ ฝนตกลงมายังเป็นหล่มเป็นโคลนมาก จะต้องคิดแต่งใหม่ให้เสมออยู่จะได้...เหมืองที่ทำอยู่นี้ ยืนยันบัญชีว่าเป็นเหมืองใหญ่ 62 ตำบล เหมืองน้อย 69 ตำบล รวม 131 เหมือง มีคนทำการอยู่ในเหมืองทั้งสิ้น 8,984 คน มากกว่าที่ตะกั่วป่าเท่าตัวและระนอง 3 เท่าตัว...

ตัวบทข้างต้น การท่องเที่ยวคือการสร้างสัมพันธภาพเชิงการเมือง ได้สื่อความหมายให้เห็นค่านิยมของสังคมในอดีตเกี่ยวกับระบบศักดินาที่นับถือเจ้านาย ยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถโดยเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตทั้งก่อนและหลังที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เข้ามาปกครองมณฑลภูเก็ตว่ามีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี พื้นที่เจริญขึ้นทั้ง ๆ ที่มีพื้นที่และประชากรจำนวนมากกว่ามณฑลอื่นก็ยังสามารถดูแลและพัฒนาให้ดีขึ้นได้ เป็นการผลิตสร้างความรู้การพัฒนาผ่านพื้นที่บนพื้นฐานค่านิยมเชิงอุดมคติของสังคมที่มีต่อชนชั้นปกครอง

3) การท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปพักผ่อน

การท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปพักผ่อน กาญจนา แก้วเทพ (2557, น.41) ได้อธิบายว่า “เป็นการท่องเที่ยวตามคตินิยมสมัยใหม่ตามตะวันตก ที่ให้ความสำคัญกับการเดินทางเพื่อไปทำกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ความรื่นเริงบันเทิงใจ ทั้งนี้เนื่องจากคนตะวันตกมีแนวคิดว่าหลังจากทำงานหนักมาตลอด

ทั้งปีควรมีการเดินทางไปพักผ่อน” ซึ่งแนวคิดนี้ปรากฏชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) เพราะพระองค์ทรงได้ศึกษาจากต่างประเทศ ดังนั้น เมื่อกลับมาประเทศไทยจึงนำแนวคิด “การท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปพักผ่อน” มาใช้กับการเสด็จประพาสไปหัวเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากการบันทึกพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2452 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมารที่ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาหัวเมืองภูเก็ต (ปราณี สกฤพิพัฒน์ อ้างถึงใน ปรีชานันท์ สายสาครเรศ, 2547, น. 60-61) ความว่า

ตามทางที่เสด็จพระราชดำเนินมา พ่อค้าและราษฎรได้จัดการตกแต่งรับเสด็จอย่างแข็งแรง มีซุ้มประตูเป็นประตูคร่อมถนนเป็นหลายซุ้ม ซุ้มเหล่านี้ขอย่าให้เข้าว่าเป็นประตูที่ทำอย่างป่า ๆ มีเป็นแบบลวดลายต่าง ๆ อยู่ข้างจะประกวด ประชันกันมากทำอย่างแข็งแรงน่าดูมาก ตามร้านและบ้านเรือนก็ตกแต่งประดับ ประดาด้วยผ้าสีและธงต่าง ๆ ก็ไปไม้สดอย่างงดงามทั้งไปทั้งตลาด ดูเป็นมี งานการอะไรใหญ่่น่าสนุกจริง ๆ ตลาดเมืองนี้ผมเห็นว่าไม่แพ้ตลาดหัวเมืองแห่งใดเลยผมถาม ๆ ดูตามพวกที่เสด็จมาดูมีความหมายตรงกันมากกว่ายกกรุงเทพฯ เสียแล้วยังไม่เห็นเมืองใด สนุกเท่าภูเก็ตแต่ผมต้องของยกเมืองเชียงใหม่อีกสักเมืองหนึ่งถนนที่ตลาดเมืองนี้มีตึกแถว 2 ชั้น ทั้งสองฟากมีผู้คนคึกคักมากแต่เห็นจะเป็นเงินเป็นพัน นายเกี้ยว ขั้รถไปตามตลาดรู้สึกเหมือนไปตามบ้านถนนทรงวาดในกรุงเทพฯซึ่งยอมรับคล้ายจริง พันตลาดออกมาแล้วบ้านดี ๆ เรียงติด ๆ กันอยู่นึก ดูคล้ายทางสระปทุมหรือถนนสุริยวงศ์...

พระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมารที่พระองค์ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาหัวเมืองภูเก็ต ได้ทรงเห็นการตกแต่งซุ้มต่าง ๆ ที่คนในชุมชนจัดเตรียมการรับเสด็จก็รู้สึกทรงประทับใจ เพราะวิธีการจัดนั้นไม่ได้ล้ำสมัยแต่กลับดูน่าสนใจทั้ง ๆ ที่บ้านเมืองภูเก็ตอยู่ไกล โดยบรรยายเปรียบเทียบให้เห็นพื้นที่ระหว่างพื้นที่ 2 ที่มีการจัดการพื้นที่ไม่แตกต่างกัน คือ กรุงเทพมหานครกับเมืองภูเก็ต จึงเป็นการสื่อให้เห็นความหมายของความทันสมัยเมืองภูเก็ต โดยใช้คำมาเปรียบเทียบ “ทำอย่างป่า ๆ มีเป็นแบบลวดลายต่าง ๆ” แทนความหมายของพื้นที่ที่พัฒนาเพื่อสื่อความทันสมัยของเมืองภูเก็ต

นอกจากนี้ได้ทรงเห็นบ้านเรือนของประชาชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตก็รู้สึกชื่นชอบเพราะคล้ายกับอาคารบ้านเรือนถนนทรงวาดที่ตั้งอยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ เป็นอาคารสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างจีนกับตะวันตกเหมือนกันและเมื่อเดินทางมาพบบ้านดี ๆ หมายถึง บ้านอังมอเหลา เป็นคฤหาสน์แบบฝรั่ง ซึ่ง อังมอ แปลว่า ผมแดง ดังนั้น อังมอเหลา จึงหมายถึงคฤหาสน์แบบตะวันตกหรือฝรั่ง ซึ่งได้เปรียบเทียบกับพระตำหนักที่วังสระปทุมและอาคารถนนสุริยวงศ์ที่รูปทรงเป็นแบบยุโรปเหมือนกัน ดังนั้น อาคารบ้านเรือนที่เปรียบเทียบและยกตัวอย่าง จึงเป็นภาพตัวแทนของความทันสมัยที่ได้รับจากอิทธิพลของสังคมในยุคอุตสาหกรรมใหม่ได้เปิดพื้นที่มุมมองความคิดของคนไทยมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น จากการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวในฐานะการท่องเที่ยวคือการพักผ่อนและการได้รับความรู้

4.2.2 ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม

การวิเคราะห์ปฏิบัติการวาทกรรมช่วงยุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2475) คือ การศึกษาวิธีการที่ตัวบทถูกผลิตขึ้นจากอำนาจวาทกรรมการท่องเที่ยวของชนชั้นสูง ที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดจากประเทศตะวันตก คือ “ความทันสมัย” ช่วงเวลานั้นพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเปรียบเสมือนวัตถุที่สามารถพัฒนาได้และปรับปรุงพื้นที่ให้มีความทันสมัยได้ตามจินตนาการและอุดมคติที่ถูกผูกไว้กับกลุ่มคนชั้นสูง กลายเป็นวาทกรรมอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อการแสดงออกด้านพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรม ผู้ผลิตสร้างที่สำคัญมาจากกลุ่มผู้มีความรู้ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ ข้าราชการและชนชั้นสูง โดยนำชุดความรู้ด้าน “การท่องเที่ยว คือ การศึกษา” มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้พื้นที่ที่มีความหมายกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่ง Kathryn Woodward (ศุภมณฑา สุภานันท์, 2554) ได้กล่าวถึง อัตลักษณ์ไว้ว่า “อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เรารู้ว่าตัวเราเป็นใครเราเรียนรู้และปรับตัวในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อัตลักษณ์ช่วยให้เรารู้ว่าเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวของเราอย่างไร อัตลักษณ์ช่วยแยกแยะความแตกต่าง สามารถเป็นพวกเดียวกับเราและใครต่างจากเรา เพราะฉะนั้นอัตลักษณ์จะเป็นลักษณะที่กำหนดโดยความแตกต่าง” ดังนั้น วาทกรรมประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนจึงปรากฏชัดเจนในช่วงเวลายุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่สภาพสังคมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการก่อตั้งและการย้ายถิ่นของคนในชุมชนทั้งที่เดินทางมาทำการค้าเหมืองแร่ดีบุกและการเดินทางเพื่อไปศึกษาต่อเมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย จนทำให้ความต่างทางวัฒนธรรมกลายเป็นสัญลักษณ์ร่วมของสังคมกลายเป็นอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

วาทกรรมอัตลักษณ์จีนสร้างเมือง

อัตลักษณ์จีนสร้างเมือง หมายถึง ตัวตนชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตช่วงยุคโลหะเศรษฐกิจของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (พ.ศ.2444 – พ.ศ. 2475) ถูกประกอบสร้างขึ้นจากพื้นที่และชาติพันธุ์ชาวจีน ที่เรียกตัวตนว่า จีนบาบ๋า ซึ่งหมายถึงชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาเมืองภูเก็ตและมาแต่งงานคนพื้นเมืองและมีลูกหลานเรียกคนกลุ่มนี้ จีนบาบ๋า ดังที่ สดใส ตันติภักถยาภรณ์. (2559) ได้กล่าวว่า “ชาวจีนโพ้นทะเลที่มาอยู่นานและฐานะค่อยดีขึ้น ก็จะทำให้ลูกเมียหรือพ่อแม่ตามมา เบื้องแรกก็อยู่ร่วมกันอย่างแออัดหลายครัว ครั้นผ่านพ้นไประยะหนึ่งก็จะแยกตัวออกไปหาบ้านหลังใหม่ที่เป็นส่วนตัวกว่า จีนบางคนก็จะขอลูกสาวคนพื้นเมือง (ปุ่นเต) แต่งงานหรือขอเงินบาบ๋า (ลูกจีนผสมคนพื้นเมือง) เพื่อสร้างครอบครัวใหม่” ดังนั้น ชาวจีนบาบ๋า เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อิทธิพลต่อการสร้างและสื่อความหมายความเป็นชุมชนจีนสร้างเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวจีนบาบ๋าที่มีฐานะมีความรู้ ฐานความคิดความเชื่อที่มีความเป็นสมัยใหม่ อันมีผลมาจากการปรับตัวให้ทันสมัยเทียบเท่ากับประเทศที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของชาวตะวันตก ดังนั้น ค่านิยมที่ได้รับคือ ความทันสมัยอย่างตะวันตก ซึ่งมีผู้ปกครองเมืองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสื่อและสร้างวาทกรรม อันมีนัยยะมาจากความหมายการท่องเที่ยว คือ การศึกษาและการพักผ่อน ที่ส่งผลต่อการนำความรู้ประสบการณ์ต่างถิ่นมาปรับประยุกต์ใช้กับชุมชน การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายจีนสร้างเมือง จึงมาจาก จากวาทกรรมของสถาบันพระมหากษัตริย์ ชนชั้นขุนนางข้าราชการและคนในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

พระมหากษัตริย์เป็นชนชั้นผู้อุปถัมภ์ที่ต้องทำหน้าที่ดูแลประชาชนที่เป็นผู้ใต้อุปถัมภ์ การทรงออกเยี่ยมเยียนราษฎรจึงเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ที่ผู้อุปถัมภ์หรือชนชั้นปกครองต้องดูแลสวัสดิภาพของประชาชน ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปทอดพระเนตรการทำเหมืองแร่ที่มณฑลภูเก็ตก็ได้พบเห็นชุมชนชาวจีนจำนวนมาก มาก ดังปรากฏในบันทึกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ที่เสด็จไปทอดพระเนตรเหมืองแร่และบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเหมืองแร่ไว้ (อ้างถึงใน เจษฎา นิลสงวนเดชะ, 2559)

“จำนวนเหมืองใหญ่ที่ทำอยู่ในเมืองภูเก็ตเดี๋ยวนี้มีหกสิบสองตำบล
เหมืองน้อยหกสิบเก้าตำบล รวม ๑๓๑ เหมือง จีนที่ทำการอยู่ ๔๔๘๕ คน
จีนที่เข้าออกในเมืองว่าเป็นกลางปีกลางปีน้อย เข้าออกไม่ง่ายเหมือน
เมืองระนอง ถ้าฝนดีน้ำดีพวกจีนก็เข้ามามาก ถ้ามจำนวนจีนเข้าออกเทียบ
ดูสองปี ปีพ.ศ. ๒๔๓๑ ชาวจีนเข้ามาประเทศไทย ๗๐๖๐ คน ออก ๔๕๖๘ คน

เข้าออกมากกว่า ๒๕๕๒ คน รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ จีนเข้า ๕๖๐๙ ออก
๖๘๑๘ คนออกมากกว่าเข้า ๑๒๐๙ คน”

ตัวบทข้างต้นเป็นวาทกรรมที่ปรากฏในบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ร.5) เป็นเนื้อความที่สื่อความหมายให้เห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าว มีกลุ่มชาวจีนเป็นแรงงานที่อยู่มณฑลภูเก็ตจำนวนมาก โดยการนำจำนวนตัวเลขมากล่าวอ้างอิง เช่น “จีนที่ทำการอยู่ ๔๔๘๕ คน” “ปีพ.ศ. ๒๔๓๑ ชาวจีนเข้ามาประเทศไทย ๗๐๖๐ คน ออก ๔๔๖๘ คน เข้าออกมากกว่า ๒๕๕๒ คน รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ จีนเข้า ๕๖๐๙ ออก ๖๘๑๘ คนออกมากกว่าเข้า ๑๒๐๙ คน” การใช้ตัวเลขมากล่าวอ้างอิงเป็นการแสดงข้อเท็จจริงที่สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้สร้างวาทกรรม เป็นเจตนาข้อสัจย์ต่อการใช้ภาษาสร้างความน่าเชื่อถือ อันสะท้อนให้เห็นว่า ตั้งแต่รัฐบาลมีการปฏิรูปจัดระเบียบทางการค้าและภาษีให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาบาวริง ชนชั้นกลางที่เป็นพ่อค้าสามารถนำแรงงานจีนโพ้นทะเลเข้ามากรรมกรรับจ้าง การสัมปทานเหมืองภูเก็ตช่วงเวลาดังกล่าวจึงอยู่ในอำนาจชนชาวจีนเป็นสำคัญ อันเป็นนัยยะสร้างสื่อความหมายชาวจีนโพ้นทะเลเป็นส่วนหนึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญ ดังปรากฏในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่ประพาสเมืองภูเก็ต ไว้ว่า (อ้างถึงใน เจษฎา นิลสงวนเดชะ, 2559)

...พวกจีนทั้งหลายที่เข้ามาอยู่ในสยามนี้ ย่อมมาทำการให้เป็นความเจริญแก่แผ่นดินของเราเป็นอันมาก เพราะเหตุฉะนั้นพวกจีนจึงได้รับความปกครองทะนุบำรุงด้วยความเอื้อเพื่อเสมอเหมือนอย่างคนไทย ความสนิทสนมในระหว่างพวกจีนกับราษฎรของเรา ย่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมิได้ถือว่าเป็นคนมาแต่ต่างประเทศ...

ตัวบทสื่อให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความใกล้ชิดประชาชนและทรงเป็นห่วงและเมตตาราษฎรและชนชาวจีน การคุ้มครองหรือการให้ความช่วยเหลือจึงเสมอภาคแม้ว่าเป็นชนชาติอื่น โดยเลือกใช้ถ้อยคำที่มีพลังเป็นอำนาจทางภาษาที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกประทับใจ ดังประโยคที่ว่า “ระหว่างพวกจีนกับราษฎรของเรา ย่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมิได้ถือว่าเป็นคนมาแต่ต่างประเทศ” คำว่า “ราษฎรของเรา” เป็นคำอุปสรรคณ์ที่ทำลายกำแพงใจในความเป็นอื่นของชาวจีนกับชาวไทย และสื่อความหมายให้เกิดการรับรู้ถึงความรู้สึกอบอุ่นใจที่อยู่ภายใต้พระบารมีของพระองค์ นับว่าเป็นกลวิธีทางวาทศิลป์ในการโน้มน้าวใจการดำรงอยู่และการขับเคลื่อนการพัฒนาชาวจีนภูเก็ต นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมสังคมตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง คือ การเข้าใจมนุษย์และศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่ควรมีความทัดเทียมกัน ดังความที่ว่า “พวกจีนจึงได้รับความปกครอง ทะนุบำรุงด้วยความเอื้อเพื่อเสมอเหมือนอย่างคนไทย” ยังเป็นการสร้างวาทกรรมอุปสรรคณ์เปรียบคนไทยและคนจีนมีความเป็นชนชาติเดียวกัน เป็นการใช้ถ้อยคำทางวาทศิลป์ที่สร้างความหมายต่อการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนมาจนปัจจุบัน

คนในชุมชนเป็นผู้ผลิตวาทกรรมในการสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง ชนชั้นปกครองที่มีอำนาจการบริหารจัดการบ้านเมือง โดยนำนโยบายมาเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบชุมชนให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศ ซึ่ง จากการศึกษาพบว่า ชุมนางข้าราชการที่บทบาทสำคัญต่อการผลิตวาทกรรม ที่แฝงนัยยะของอุดมการณ์คตินิยมของคนรุ่นใหม่ การประกอบสร้างความหมายชุมชนทันสมัย คือ พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2444) มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล เพราะได้รับอิทธิพลการถูกล่าอาณานิคมของชาวยุโรป พระองค์จึงมีการจัดระเบียบการปกครองประเทศให้มีเสถียรภาพ โดยดึงอำนาจการปกครองมาไว้ที่ส่วนกลาง และจัดตั้ง

กระทรวง ทบวง กรม และยกเลิกการปกครองแบบเก่า เรียกว่า “กินเมือง” ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้าเมือง หรือ ผู้สำเร็จราชการเมือง ตำแหน่งดังกล่าวถูกยกเลิกไป และมีตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลขึ้นมาแทน ซึ่งมีเสนาบดี เป็นผู้รับผิดชอบและรวมหัวเมืองของภาคต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑล และมี “สมุหเทศาภิบาล” เป็นผู้รับผิดชอบให้ มีอำนาจขึ้นตรงต่อส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ ในปี พ.ศ.2437 ได้จัดตั้งมณฑลภูเก็ตขึ้น โดยแต่งตั้งให้พระยาทิพโกษา (โต โชติกเสถียร) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ตคนแรก คนแรก (ปี พ.ศ.2437 – 2441) และในปี พ.ศ. 2435 เมืองภูเก็ตได้จัดตั้งขึ้นเป็นมณฑล และรวมหัวเมืองชายฝั่งตะวันออก 6 เมือง คือ ภูเก็ต กระบี่ ตรัง พังงา ตะกั่วป่า และระนอง โดยให้พระ ยารัชฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ดำรงตำแหน่งเป็นเทศาภิบาลคนที่ 4 ซึ่งระหว่างปี พ.ศ.2444-2456 เป็นช่วงที่เมืองภูเก็ตมีความเจริญสูงสุด

พระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์การพัฒนา ซึ่งภูมิหลังของท่านเป็น ชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 3 และได้มีโอกาสเดินทางติดตามบิดาไปอยู่ประเทศจีน อยู่เสมอ ประสบการณ์การเรียนรู้จากประเทศทำให้เป็นนักพัฒนาที่มีค่านิยมการบริหารประเทศที่แตกต่างจาก ผู้อื่น และเมื่อได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้มาดำรงตำแหน่งเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ท่านจึงได้นำ อุดมการณ์คตินิยมของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับจากการประสบการณ์การเดินทางติดตามครอบครัวไปประเทศจีนมา ปรับประยุกต์ใช้กับการบริหารราชการแผ่นดิน คุณสมบัติและทักษะความรู้ของท่านได้ปรากฏในข้อมูลของ พิพิธภัณฑน์ไทยหั่ว (2563) ความว่า

พระยารัชฎานุไม่เคยเข้ารับการศึกษานาน สถาบันใด ท่านอ่านและเขียน ภาษาไทยไม่ได้ แต่พูดภาษาต่างๆ ได้ถึง 9 ภาษา คือ ภาษาไทย มลายู อังกฤษ ฮินดูสตานี และภาษาจีนอีก 5 ภาษา ท่านมีความจำและไหวพริบ ปฏิภาณเป็นเยี่ยม การตรวจสอบเอกสารราชการต่างๆ รวมถึงการเขียนตำราเกี่ยวกับ เรื่องการทำมาหากิน ท่านทำผ่านทางเลขานุการ ท่านเคยติดตามบิดาเดินทางไป ประเทศจีน ได้รู้เห็นการบริหารงานราชการและธุรกิจตั้งแต่เล็ก เคยตามเสด็จฯ ไป ยุโรป มลายู อินโดนีเซีย รวมทั้งได้มีความใกล้ชิดกับสมเด็จพระ ยะรัตราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยใน ประกอบกับ คุณสมบัติที่เป็นคนช่างจำ ช่าง สังเกต จึงทำให้ท่านเป็นผู้มีความรู้มากผู้หนึ่ง ยากจะหาสมุหเทศาภิบาลหรือเจ้าเมือง คนใดในยุคนั้นเสมอเหมือนได้

ตัวบทข้างต้นถูกผลิตขึ้นจากหน่วยงานพิพิธภัณฑน์ไทยหั่วเป็นพิพิธภัณฑน์ที่ตั้งขึ้นเพื่อระลึกถึง คุณความดีกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่สร้างคุณูปการให้แก่ชุมชน เป็นการสื่อความหมายให้สังคมรับรู้ถึงการ ประกอบสร้างชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตว่า ได้รับการพัฒนาจากพระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีสมุหเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ต โดยใช้ข้อความสื่อคุณลักษณะความเป็นอัตวิสัย คือ การใช้คำแสดงความรู้สึกศรัทธา ความสามารถ ดังคำว่า “ท่านอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ แต่พูดภาษาต่างๆ ได้ถึง 9 ภาษา” เป็น ข้อความบ่งชี้ให้เห็นศักยภาพความสามารถการบริหารบ้านเมือง นอกจากนี้ยังมีคำที่กล่าวว่า “คุณสมบัติที่เป็น คนช่างจำ ช่างสังเกต จึงทำให้ท่านเป็นผู้มีความรู้มากผู้หนึ่ง ยากจะหาสมุหเทศาภิบาลหรือเจ้าเมืองคนใด ใน ยุคนั้นเสมอเหมือนได้” เป็นข้อความเชิงอุปลักษณ์ที่โน้มน้าวให้ผู้รับสารรับรู้ภาพลักษณ์ของผู้นำชุมชนที่สืบเชื้อ สายมาจากจีนโพ้นทะเล ดังนั้น กลวิธีการสื่อความหมายข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เป็นผู้มีศักยภาพในการพัฒนา บ้านเมืองภูเก็ต และแฝงให้เห็นถึงความรู้ในการพัฒนาเมืองของพระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีมาจาก สังเกต การจดจำมาประยุกต์ใช้การปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน ดังที่ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2562) ได้อธิบายความหมาย “การไปเที่ยว” ของสมเด็จพระ ยะรัตราชานุภาพ ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ของหอ

พระสมุทวชิรญาณ ฉบับเดือนตุลาคม ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) ไว้ว่า ประโยชน์ของผู้ปกครองเมืองที่ไปเที่ยวว่า “การไปเที่ยวไม่ใช่สิ่งเลวร้ายและไร้ประโยชน์ดังที่ผู้ปกครอง มักกล่าวตักเตือนแก่ลูกหลานอยู่เนื่อง หากผู้นิพนธ์ทรงระบุไว้อย่างชัดเจนเลยว่า “การเที่ยว เทร่่นั้นมีประโยชน์ 2 ประการ คือได้ความสุขสำราญ 1 แลได้ความรู้อีกประการ 1”

การตามเสด็จ การเดินทางเพื่อพักผ่อนของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี จึงเป็นที่มาของความรู้ในการการพัฒนาและการปกครองมณฑลภูเก็ตให้เป็นระบบ ดังเห็นได้จากช่วงเวลาที่กรรมกรเหมืองและกุลีจีนมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนการทำงานกุลีจีน ที่หลังนายเหมืองต้องหยุดหลังตรุษจีนเพราะไม่เงินจ่ายค่าแรง พระยารัษฎานุฯ จึงมาบริหารจัดการให้ ดังความที่ปรากฏ ในจดหมายเหตุ ‘เสด็จหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 (พ.ศ. 2450) เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร มีความตอนหนึ่งว่า (อ้างถึงในสมบุญรณ์ แก่นตะเคียน, 2552)

แต่เมืองภูเก็ตนี้ ธรรมเนียมที่นายเหมืองกับกุลีได้สัญญากันและกันโดยปากในเรื่องระเบียบการทำงานกับเงินค่าแรงมาตั้งแต่โบราณไม่เป็นระเบียบอันดีแต่เมืองเอฟเอ็มของอังกฤษ รัฐบาลได้จัดตั้งให้เป็นระเบียบ งานของเขาจึงเดินกว่าเมืองภูเก็ต ตั้งแต่ข้าพระพุทธเจ้ามาเมืองภูเก็ต ก็ได้แนะนำนายเหมืองหลายครั้ง จะให้เปลี่ยนธรรมเนียมเสียใหม่ นายเหมืองไม่เห็นด้วยในเวลานี้อีกอันดีที่ข้าพระพุทธเจ้าจะได้จัดการวางระเบียบใหม่ให้นายเหมืองและกุลีต่อไป นายเหมืองก็ยอมทุกคน ก็ได้เล่าการที่จัดขึ้นใหม่ในปีหน้าให้เป็นระเบียบต่อไปให้พวกกุลีฟัง พวกกุลีก็มีความยินดี การที่จะจัดนั้นในใจความก็จะให้กุลีจะอยู่ทำได้ พวกกุลีต้องออกเงินเดือน ๆ ละ ๕ อัฐ ให้กับโรงพยาบาล โรงพยาบาลจะจัดตั้งหลายแห่งหลายตำบล เมื่อกุลีป่วยไข้จะได้มารักษาโดยไม่ต้องเสียอะไร

วาทกรรมข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี มีวิสัยทัศน์การพัฒนาที่ได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตก มีการยกข้อความมาเปรียบเทียบให้เห็นการบริหารจัดการบ้านเมืองก่อนและหลังการได้รับแนวคิดแบบตะวันตก โดยมีใช้เหตุผลเชิงทฤษฎีมาอ้างอิงแสดงถึงผลของการได้รับอุดมการณ์การพัฒนาแบบใหม่กับแบบเดิม ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ด้วยการใช้ภาษาโน้มน้าว ซึ่งมีการใช้คำซ้ำ “ระเบียบ” ในข้อความหลายคำช่วยให้เห็นภาพลักษณ์ที่ดีของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี นอกจากนี้ข้อความที่กล่าวว่า “โบราณไม่เป็นระเบียบอันดี แต่เมืองเอฟเอ็มของอังกฤษ รัฐบาลได้จัดตั้งให้เป็นระเบียบ” นอกจากนี้ด้วยบทข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ดังความว่า “ได้แนะนำนายเหมืองหลายครั้ง จะให้เปลี่ยนธรรมเนียมเสียใหม่ นายเหมืองไม่เห็นด้วย” ที่มีการปกครองแบบไม่เผด็จการสอบถามความสมัครใจ อันรวมถึงข้อเสนอที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีชี้แจงยังสะท้อนการเข้าใจในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่เอาัดเอาเปรียบการทำงานระหว่างนายเหมืองกับกลุ่มกุลีจีน

บทบาทของพระยารัษฎานุฯ ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองจึงมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตสร้าง ความทันสมัยภายใต้แนวคิดแบบตะวันตก โดยใช้สื่อหนังสือพิมพ์ วชิรญาณ วารสารเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ ความเชื่อและแนวคิดใหม่เพื่อสร้างชุมชนและจินตนาการใหม่ตามแบบตะวันตก และภาพตัวแทนของชุมชนความเป็นจีนได้สะท้อนได้จากบทบาทความเป็นผู้นำของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ สมุหเทศาภิบาลมณฑลที่มีวิสัยทัศน์และกุลีนโยบายการพัฒนาที่ทันสมัย โดยชุมชนได้สร้างพิพิธภัณฑ์ไทยหัวขึ้น

เพื่อสื่อให้เห็นว่า บรรดาชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองเก่าภูเก็ตนั้นเป็นผู้มีความสำคัญต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ดังที่ ประเสริฐ พิภพทองผล ประธานชมรมอำมภูเก็ต (ภูเก็ตบุลาทิน, 2559 น.82) ได้กล่าวถึงคำพูดของหมอบรรเจ็ด ไว้ว่า

ตั้งกลาง มาจากภาษาจีนกลางว่า ถังเหริน หมายถึง คนราชวงศ์ถัง ที่เป็นคนต่างดาว จะอยู่ห้องแถวเล็ก ๆ กลับเมืองจีน ส่วนคนบาบ๋า จะถือสัญชาติไทยจีน จะมีสิทธิ์ซื้อที่ดิน นายเหมืองเป็นคนบาบ๋า เมื่อมีเงินก็จะซื้อที่ดินปลูกบ้านหลังใหญ่ ลักษณะเป็นบ้านทรงฝรั่ง เรียกว่าอั้งหม่อเหลา คนบาบ๋า มีส่วนเสริมสร้างบ้านเมืองมากมาย เช่น อำมประจำตระกูล อำมเจี้ย ฉ่าย อำมผ้อต่อ (ทำบุญเดือนเจ็ดจีน) และนอกจากอำมแล้วยังช่วยซ่อมถนนหนทาง อีกด้วย นายเหมืองให้รถ แทรกเตอร์มาชาวบ้านช่วยค่าน้ำมัน บริจาค เงินสร้างโรงเรียนให้ลูกหลานได้มีการศึกษาเหล่านี้ล้วนเป็นคนบาบ๋าทำไว้ทั้งสิ้น

ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของชุมชนที่สร้างความหมายในมิติ “จีนสร้างเมือง” เป็นวาทกรรมที่สร้างอัตลักษณ์ขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับชาติพันธุ์ชาวจีน โดยสร้างขึ้นจากสำนึกชาติพันธุ์ของชุมชน โดยมีพระราชบัญญัติสัญชาติ สมุทเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต เป็นภาพตัวแทนชาติพันธุ์จีนโพ้นทะเลที่เป็นผู้ประกอบสร้างความหมายชุมชน ทั้งทางด้านการวางผังเมือง การสร้างถนน การสร้างอาคารจีนยุโรป การจัดระเบียบด้านเศรษฐกิจและสังคม ช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงจุดเปลี่ยนและสร้างภาพแทนความจริงที่สังคมรับรู้และเข้าใจในความหมายชุมชน

พระราชกฤษฎีกาการส่งเสริมการผสมกลมกลืน เป็นปัจจัยหนึ่งต่อการประกอบสร้างความเป็นชุมชนจีนสร้างเมือง สะท้อนได้จากพระราชบัญญัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (สมัยร. 6) เกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายผสมกลมกลืนที่ต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่น จึงมีนโยบายผสมผสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยกับชาติพันธุ์อื่นให้กลายเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน อาทิ คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายมลายู ดังปรากฏจากตัวบทวาทกรรมพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เสด็จมณฑลภูเก็ตทอดพระเนตรการทำเหมืองแร่ด้วยเรือชุดขนาดใหญ่ของบริษัทกระทุ่หินและได้ปรารภถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมมณฑลภูเก็ตไว้ถึงความว่า (เจษฎา นิลสงวนเดชะ, 2559)

จีนกับไทยที่จริงเหมือนกันญาติกันด้วยร่วมศาสนาและมีจารีตประเพณีคล้ายคลึงกันจีนที่เข้ามาอยู่ประเทศสยามจึงเข้ากันได้สนิทสนม จนถึงร่วมวงศ์วาระเป็นไทยอยู่ในประเทศ สยามเป็นอันมาก... ส่วนตัวเราก็ชอบจีน และปรารถนาจะรักษาประเพณีอันดีซึ่งมีมาแต่โบราณไว้ให้ถาวรสืบไป...พวกแขกชาวอินเดีย ถึงมีมาอยู่ในประเทศสยามน้อยกว่าจำนวนจีนก็ดี ไทยเรารู้ว่าเป็นพวกที่ได้มีไมตรีกันมาแต่ดึกดำบรรพ์ ศาสนาและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของไทยก็ได้มาจากอินเดียเป็นพื้น ควรหวังใจได้ว่าจะได้รับความอุปถัมภ์บำรุงในประเทศสยาม ไม่น้อยกว่าชาวอินเดียไปอยู่ประเทศอื่น ...

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า อำนาจในการผลิตอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต จากนโยบายรัฐในการรวมกลุ่ม ที่ต้องการให้ชนกลุ่มน้อย อาทิ ชาวจีน ชาวมลายู ชาวอินเดีย มารวมกับชนกลุ่มใหญ่คือ ชนชาติไทย จึงคำแสดงความความเป็นปึกแผ่นด้วยการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คือคำว่า เรา พวก ดังความว่า “ไทยเรารู้ว่าเป็นพวก” และมีการใช้คำศัพท์วลีเชิงบวก ได้แก่ “จีนกับไทยที่จริงเหมือนกันญาติวงศ์วาระ ไมตรี ขนบธรรมเนียมอินเดียเป็นพื้น” เป็นอุปลักษณ์ที่สร้างและสื่อความหมายเชิงบวกในการโน้มน้าวให้ผู้รับสารมีทัศนคติที่ดีต่อแผ่นดินไทยและมีความจงรักภักดีต่อสยาม การสร้างนโยบายการผสมกลมกลืน

ดังกล่าวส่งผลต่อการสร้างความหมายอัตลักษณ์ความเป็นปัจเจกกลุ่มชาติพันธุ์ที่นิยามตนเองว่า ชาวจีนบาบ่า ภูเก็ต คือ ลูกผสมที่เกิดจากพ่อเป็นชาวจีนกับแม่ที่เป็นคนพื้นถิ่นภูเก็ต และชาวจีนเพอรานากัน คือ ลูกผสมระหว่างชาวจีนมลายูที่เป็นเลือดผสมกับชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณคาบสมุทรมลายูอันรวมถึงเมืองภูเก็ต อันเป็นปัจจัยต่อการประกอบสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชนให้มีความเป็นสังคมพหุลักษณะและสะท้อนความเป็นชุมชนจีนบาบ่า-เพอรานากันในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

นอกจากนี้อำนาจของรัฐแผ่มากับการสร้างวาทกรรม กล่าวคือ หลังจากที่อังกฤษเริ่มขยายกิจการการค้ามายังช่องแคบมะละกาและจีน การผลิตและการค้าแร่ดีบุกก็ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองกลางขึ้นใหม่บริเวณบ้านทุ่งคา เพราะเป็นแหล่งแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์ อันเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและการค้า จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางเข้าเป็นกรรมกรเหมืองแร่จำนวนมากผลการอพยพเข้ามาดังกล่าว ทำให้มีการกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างชนพื้นเมืองภูเก็ตกับกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล เรียกตนเองว่า ตั้งหลาง หรือ ถังเหริน จีนบาบ่า อันหมายถึง ชนพื้นเมืองภูเก็ตที่ได้แต่งงานกับชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งกลุ่มชาวจีนบาบ่าที่อพยพเข้ามาเมืองภูเก็ตด้วยอิทธิพลการท่องเที่ยวคือ การเดินทางที่สัมพันธ์การเมืองได้ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายกลายเป็นชุมชนชาวจีน จึงทำให้กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลมีภาพลักษณ์ที่ติดต่อสังคมภูเก็ต โดยเฉพาะ ชาวจีนโพ้นทะเลที่มีฐานะดีได้มีการรวมตัวกันเป็นสมาคม ตั้งกองทุนล่อ กเขียนกักขัง อันหมายถึง ศูนย์รวมผู้มีกุศลจิต เพื่อดูแลช่วยเหลือชาวจีน รวมทั้งการสร้างสถานศึกษาและสาธารณสุขขึ้นในปี.ศ. 2450 เป็นการตอบแทนสังคมภูเก็ตที่ได้มาอยู่อาศัย ซึ่งคุณูปการของชาวจีนโพ้นทะเลที่ปรากฏเมืองเก่าภูเก็ตยังได้มีการจารึกไว้หลายแห่ง อาทิ ชื่อของถนนวิจิตรสงคราม รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ และทรงตั้งชื่อนามตำบลวิจิตร วิจิตรสังฆาราม โรงโรยนวิจิตรสงคราม เป็นต้น (หรินทร์ สุขวัจน์ , 2559, น.9) อัตลักษณ์จีนสร้างเมืองยังส่งผลต่อการรับรู้ได้จากพิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทหัว และ “มิวเซียมภูเก็ต” ใช้ชื่อว่า ภูเก็ตนครา ที่ได้จัดมีการจัดห้องการเรียนรู้วิถีชีวิตอาชีพการทำเหมืองแร่ของคนภูเก็ตในอดีตและสร้างชื่อให้มีความสัมพันธ์ชาวจีนโพ้นทะเลกับพัฒนาการพื้นที่เมืองภูเก็ตที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนชาวจีนอันเป็นภาพตัวแทนช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

วาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนนำสมัยตามแบบปิ่น

ในช่วงยุคโลหะเศรษฐกิจมณฑลภูเก็ตได้รับอิทธิพลการผสมผสานทางวัฒนธรรมเมืองปิ่น มาเลเซีย อันสืบเนื่องจากสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศยุโรป จึงทำให้รัฐมีนโยบายการเปิดประเทศเพื่อการค้ากับประเทศตะวันตก มณฑลภูเก็ตและเมืองปิ่น กลายเป็นศูนย์การค้าเหมืองแร่ของแหลมมลายู ที่ผู้คนทั้งคนในท้องถิ่นและชาวต่างประเทศต่างเดินทางเพื่อประกอบการค้า อันเป็นปัจจัยต่อการนำรูปแบบปิ่นมาผลิตสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตปัจจุบัน ดังที่ ประสิทธิ์ ชิมการณณ์นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (2528, น.193) ได้กล่าวว่า

...สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อกิจการรถไฟหลวงได้สร้างทางรถไฟมาถึงกันตัน เส้นทางติดต่อกับกรุงเทพฯ จึงได้เปลี่ยนแปลงไป คราวนี้เราต้องนั่งเรือจากภูเก็ตไปขึ้นท่าเรือกันตัน แล้วรอรถไฟจากกันตันเข้ากรุงเทพฯ ... เสียเวลาการเดินทางไป ๓ วัน อย่างมากราวหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการเดินทางจากภูเก็ต ไปปิ่นโดยทางเรือรถไฟ ออกจากท่าเรือภูเก็ตแล่นเลียบฝั่งทะเลตะวันตกไปถึงเกาะปิ่นจะสิ้นเวลาเพียง ๒๔ ชั่วโมง เหตุนี้ธุรกิจและนักท่องเที่ยวชาวภูเก็ตจึงสมัครใจเดินทางเข้าปิ่นมากกว่าเมืองหลวงของเรา ปิ่นในยุคนี้มีความเจริญหลายสิ่งหลาย

อย่างเมื่อเทียบกับกรุงเทพฯ แล้ว...เพราะปีนังได้รับแผนใหม่จากอังกฤษ และมีเรือกลไฟทั้งใหญ่่น้อยเข้าจอดเป็นประจำ มีการค้าใน ระบบปลอดภาษี มีสถาปัตยกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมายเพราะเป็นเมืองท่าขนาดย่อมแห่งหนึ่งของอังกฤษทางฝั่งทะเลตะวันตกรองจากเกาะสิงคโปร์ ศิลปะทางสถาปัตยกรรมของปีนังมีรูปแบบของยุโรปผสมจีนซึ่งใหม่ แปลกและสวยงามมีเอกลักษณ์ของตนเอง จึงเป็นที่สนใจของชาวภูเก็ต ระดับผู้มีเงินที่มีโอกาสไปพบเห็น ฉะนั้น การถ่ายทอดแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าวจึงเกิดขึ้นด้วยการนำแบบแปลนก่อสร้าง และช่างผู้ทำการก่อสร้างจากปีนังมาสู่ภูเก็ตเป็นจำนวนมาก...

ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า สถาบันกษัตริย์ เป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์กับการนำวัฒนธรรมสมัยใหม่มาประกอบสร้างความหมายพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความทันสมัยตามแบบปีนัง โดยใช้ถ้อยคำบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างการเดินทางไปกรุงเทพมหานครกับประเทศมาเลเซียการใช้ตัวเลขอ้างอิงได้แก่ คำว่า “เกาะปีนังเดินทาง 24 ชั่วโมง” “กรุงเทพมหานครเดินทาง 3 วัน” เป็นการนำข้อเท็จจริงมากล่าวอ้างเพื่อสร้างความหมายการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มาจากการเดินทาง ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า อิทธิพลของการเดินทางไปปฏิสัมพันธ์กับเมืองหรือประเทศข้างเคียงมีผลต่อการค้นพบสิ่งใหม่ที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับสังคมของตนเอง ดังความว่า “ศิลปะทางสถาปัตยกรรมของปีนังมีรูปแบบของยุโรปผสมจีนซึ่งใหม่” สื่อให้เห็นความคิด ความเชื่อตามแนวคิดตะวันตกที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากเมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย

วาทกรรมที่ปรากฏจึงเป็นชี้ให้เห็นว่า อิทธิพลการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีผลต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ดังที่กล่าวว่า ศิลปะทางสถาปัตยกรรมของปีนังมีรูปแบบของยุโรปผสมจีนซึ่งใหม่ แปลกและสวยงามมีเอกลักษณ์ของตนเอง จึงเป็นที่สนใจของชาวภูเก็ต โดยการเดินทางไปศึกษาต่อ การไปพักผ่อน หรือการค้าได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการรับเอาความรู้และค่านิยมจากเมืองปีนังประเทศมาเลเซียมาปรับใช้กับมณฑลภูเก็ต แนวคิดของสถาปนิกรุ่นใหม่ที่ปรากฏยังสังเกตได้จากโครงสร้างของตึกมีส่วนผสมคอนกรีตหรือซีเมนต์ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอิตาลี ส่วนรูปทรงคล้ายทรงคล้ายยุโรป ได้แก่ มีเสาด้านหน้ามีเฉลียง ระเบียง ปูพื้นด้วยกระเบื้องลายและมีหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาซึ่งเป็นรูปแบบการสร้างบ้านแบบมลายูที่ต่างจากการสร้างแบบคนพื้นเมืองภูเก็ต ดังนั้นแนวคิดแบบตะวันตกจึงถูกผลิตสร้างขึ้นผ่านวัตถุและถูกควบคุมให้ดำรงอยู่ได้ก็เพราะสังคมยอมรับความจริงจากค่านิยมตะวันตก จนความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการครอบงำความคิด ความเชื่อ ที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบจีนผสมโปรตุเกส และในช่วงเวลาเดียวกัน สร้างความทันสมัยที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะรูปแบบการวางผังเมืองมีความคล้ายคลึงกับเมืองปีนัง ดังที่ ศิวพงศ์ ทองเจือ (2557, น.39) ได้ทำการศึกษาวิจัยความเป็นเมือง 5 เมือง ได้แก่ มะละกา ปีนัง สิงคโปร์ และภูเก็ต และตะกั่วป่า พบว่า

องค์ประกอบของเมืองทั้ง 5 เมืองนี้เหมือนกัน อันได้แก่มีแม่น้ำสายหลักไหลผ่านเมืองมีตึกแบบชิโน-ยูโรเปียน มีถนนและวงเวียนเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน มีโรงเรียนจีน สำหรับสอนหนังสือและมีศาลเจ้าเป็นที่พักพิงทางด้านจิตใจ แต่มีรายละเอียดใน องค์ประกอบบางอย่างก็จะแตกต่างกันบ้างตามพื้นที่ตั้ง เช่น เมืองมะละกา มีแม่น้ำมะละกา เป็นเส้นทางเดินเรือเข้าไปสู่ตัวเมือง ภูเก็ตมีคลองบางใหญ่ที่เมื่อก่อนเรือสำเภาสามารถแล่นเข้ามาถึง ตะกั่วป่ามีแม่น้ำตะกั่วป่าในการเดินเรือ ส่วนปีนังไม่ได้ใช้แม่น้ำในการสัญจร เพราะตัวเมืองตั้งติดริมทะเลเรือสำเภาสามารถเทียบท่าได้ทันที โดยไม่ต้องล่องไปตามลำน้ำ

วาทกรรมข้างต้นแสดงการเปรียบเทียบโครงสร้างเมืองปิ้งกับเมืองเก่าภูเก็ตเป็นการใช้คำแสดงหลักฐานให้เห็นภาพด้วยการยกตัวอย่างประกอบ และมีการใช้คำว่า ได้แก่ เช่น มาสร้างความหมายเชิงประจักษ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า การวางผังเมืองภูเก็ตกับเมืองปิ้งมีความเหมือนและคล้ายคลึงกัน การยกตัวอย่าง เช่น มีแม่น้ำไหลผ่านกลางเมือง เป็นที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่ติดทะเล และสามารถแล่นเรือไปทำการค้ากับประเทศอื่นได้โดยง่าย ได้เป็นเครื่องชี้บ่งข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือที่โน้มนำความคิดให้ชัดเจนว่า โครงสร้างผังเมืองชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้รับอิทธิพลจากเมืองปิ้ง การผสมกลมกลืนจึงเกิดขึ้นจากความตั้งใจของผู้มีอำนาจในการนำเมืองปิ้งมาเป็นต้นแบบการพัฒนาเมืองภูเก็ต อันได้แก่ผู้ปกครองเมือง ชนชั้นสูงข้าราชการและคนในชุมชนที่มีการศึกษาสูง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งธนาคารชาร์เตอร์แบงค์ (Chartered Bank) ในมณฑลภูเก็ต เนื่องจากเมืองภูเก็ตเป็นแหล่งธุรกิจการค้าเหมือนแร่ดีบุกที่นายเหมืองหลายคนยังต้องการเงินทุนหมุนเวียนแต่ต้องไปทำธุรกรรมเพื่อติดต่อกู้เงินที่ปิ้ง จึงมีบุคคลหลายรายที่ต้องการสร้างธนาคารที่มณฑลภูเก็ตเพื่อจะได้เป็นประโยชน์กับเมืองภูเก็ต จึงให้มีการประชุมกรรมการปรึกษาเรื่องการบำรุงมณฑลภูเก็ตว่าด้วยเรื่องการจัดตั้งธนาคารชาร์เตอร์แบงค์ (Chartered Bank) ดังปรากฏในรายงานความคิดเห็น เมื่อวันที่ 17 มีนาคม ร.ศ.125 (พ.ศ.2449) และที่ทรงเห็นชอบกับความเห็นของคณะกรรมการ (วราวุธ วิสิฐพาณิชยกรรม, 2560, น.79) ความว่า

ด้วยผู้ว่าการบริษัทชาเตอร์แบงค์ที่เมืองปิ้ง ได้ยื่นหนังสือต่อพระยารัฐบาลบับหนึ่งว่า บริษัทจะได้ตั้งสาขาชาเตอร์แบงค์ที่เมืองภูเก็ตแห่งหนึ่ง ถ้าว่าเป็นที่พอใจของรัฐบาลและรัฐบาลยอมอุดหนุนในการ 2 อย่าง คือ ให้ที่ดินสร้างสถานที่แบงค์อย่างหนึ่งและให้เงินอุดหนุนแก่แบงค์ปีละ 500 ปอนด์ตลอด 5 ปี อย่างเดียวกับที่รัฐสภาของอังกฤษได้อุดหนุนให้แบงค์ได้ตั้งสาขาในหัวเมืองเหล่านั้น

“ เรื่องนี้กรรมการได้พิจารณาแล้วว่า ถ้ามีแบงค์ไปตั้งที่ภูเก็ตจะมีประโยชน์อย่างไรบ้าง ข้อนี้เห็นด้วยเกล้าพร้อมกันว่า...ถ้ามีแบงค์ที่ทำธุระอย่างแบงค์แท้เข้ามาตั้ง จะมีประโยชน์ที่ทำให้พวกนายเหมืองหาทุนได้โดยเสียดอกเบี้ยน้อยกว่าทุกวันนี้ นับว่าเป็นประโยชน์แก่การทำเหมืองประการหนึ่งอีกประการหนึ่งถ้ามีแบงค์จะเป็นเครื่องป้องกันผู้ทำเหมืองเล็กน้อยไม่ให้อยู่ในอำนาจและสืบบริษัททะเลตรีตเทรดิ้งก่าปะนีประการหนึ่ง และในที่สุดการรับส่งเงินของรัฐบาลเมื่อมีสัญญาให้ความอุดหนุนแก่แบงค์อย่างนี้แล้วก็เป็นช่องที่จะให้แบงค์ทำประโยชน์ให้แก่รัฐบาลด้วยประการอย่างอื่นด้วย”

วาทกรรมข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดแบบตะวันตก เป็นค่านิยมความเชื่อที่สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างแนวคิดและวิสัยทัศน์การพัฒนาตามแบบเมืองปิ้ง คือ การตั้งธนาคารชาร์เตอร์แบงค์ (Chartered Bank) เพื่อต้องการสร้างความทันสมัยตามแบบตะวันตก โดยมีการใช้ถ้อยคำสื่อความเชื่อว่า “ถ้ามีแบงค์ที่ทำธุระอย่างแบงค์แท้เข้ามาตั้งที่เมืองภูเก็ต ก็จะมีประโยชน์ที่ทำให้พวกนายเหมืองหาทุนได้โดยเสียดอกเบี้ยน้อยกว่าทุกวันนี้” เป็นเป็นวาทศิลป์ที่โน้มนำให้เกิดการกระทำในอนาคต ที่สร้างความเชื่อที่ว่า การจัดตั้งธนาคารที่เมืองภูเก็ต นายเหมืองและคนภูเก็ตย่อมได้รับผลประโยชน์จากธนาคารมากกว่า เพราะเป็นช่องทางการลงทุนระยะสั้นแต่ได้ผลประโยชน์ในระยะยาว เป็นวาทศิลป์ที่โน้มนำให้เกิดการกระทำในอนาคต

ภาพลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในการนำต้นแบบจากเมืองปิ้ง ประเทศมาเลเซียมาเป็นแนวทางการพัฒนา เป็นการสร้างวาทกรรมความทันสมัยตามแบบปิ้งที่กลุ่มสังคมอื่นได้รับรู้และนำความรู้มาถ่ายทอด จึงเป็นการย้ายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าให้มีความหมายและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ที่ควบคู่กับการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนที่นำแนวคิดแบบตะวันตกมาปรับใช้กับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

4.2.3 ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม

ภาคปฏิบัติการสังคมวัฒนธรรมเป็นการศึกษาสถานการณ์ของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมและหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนผลิตสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ขึ้นและสถานการณ์เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างไรและผลของวาทกรรมที่เกิดขึ้นได้สร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่

ค่านิยมด้านศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์และชนชั้นปกครอง

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยยาวนานบทบาทหน้าที่สำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดความหมายของชุมชน ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ หมายถึง ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อสถาบันกษัตริย์และบทบาทหน้าที่ที่พระมหากษัตริย์มีต่อประชาชน ซึ่งมาจากคตินิยมศาสนาได้มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเปลี่ยนความหมายจากสมัยอยุธยา “คตินิยมเทวราชาเป็นธรรมราชา” ดังที่ อคิน รพีพัฒน์ (2527, น.70) ได้กล่าวว่า

ตั้งแต่รัตนโกสินทร์พระพุทธศาสนาเปลี่ยนจากคตินิยมเทวราชาที่กษัตริย์เสมือนพระเจ้าตามลัทธิพราหมณ์มาเป็นพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนที่รวมของกฎหมายและต้องใช้อำนาจตามหลักจริยธรรมในพุทธศาสนา...ดังปรากฏในพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ที่ทรงมีถึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และในพระราชกรณียกิจอื่น ๆ ของพระมหากษัตริย์ไว้ว่า ‘ราชวงศ์จักรีตั้งอยู่นานกว่าราชวงศ์อื่น ๆ ทั้งหมด ก็เพราะว่าพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์นี้ทรงตั้งมั่นอยู่ในหลักแห่งธรรมะอย่าง สม่าเสมอ พระมหากษัตริย์ทรงละเว้นอคติ 4 (อัน ได้แก่ รัก โลภ โกรธ หลง) พระมหากษัตริย์ต้องไม่ทรงผูกพยาบาทหรืออิฉาธิชยา ทรงพยายามที่จะรักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในบรรดาเจ้านายและข้าราชการทั้งปวง’

การเปลี่ยนแปลงคตินิยมทางศาสนาที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่า ตั้งแต่แนวคิดความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามานโยบายการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม การบริหารราชการแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงยึดหลักธรรม “ธรรมราชา” กษัตริย์จึงเปรียบเสมือนปิตุราชาเป็นสัญลักษณ์แห่งธรรมะที่ประชาชนควรเคารพบูชา ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชนสะท้อนได้จากพระราชกรณียกิจในนโยบายการเปิดประเทศด้านการค้าและให้ชาวจีนโพ้นทะเลได้อพยพเข้ามาประกอบอาชีพมณฑลภูเก็ต อันส่งผลให้ในปี พ.ศ.2450 กลุ่มคบคิดเชื้อสายจีนในภูเก็ตร่วมกันตั้ง “กองทุนล๊อคเซียนก๊ก” เพื่อตอบบุญคุณแผ่นดินไทย ดังที่ ทริญ สุขวัจน์ (2559) ได้กล่าวไว้ในเอกสารจีนโพ้นทะเลในสัมมนาเกร็ดมังกรจีนโพ้นทะเลภูเก็ตไว้ว่า

*กองทุนล๊อคเซียนก๊ก หมายถึง ศูนย์รวมผู้มีกุศลจิต เพื่อดูแลช่วยเหลือชาวจีนรวมทั้งการสร้างสถานศึกษาและการสาธารณสุขขึ้นในราวปี พ.ศ.2450 เป็นการ**ตอบแทนสังคมที่ได้อาศัย** จัดตั้งเป็นมูลนิธิกุศลสงเคราะห์จังหวัดภูเก็ต (ล๊อคเซียนก๊ก)ขึ้นในปี 2458 เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมตาม*

คติของชนชาติจีนในแดนไกล (ต่อมาได้รวมกันกับสมาคมชาวจีน ในจังหวัดอีกเกือบสิบ ส ม า ค ม ก า ย ไ ต่ “สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ต” มีการจัดตั้งการเรียนการสอนขึ้น โดยเริ่มจากการสอนแบบเก่า เรียกว่า “ซือซก” ตามบ้านเรือนของผู้สอน หรือ ในศาลเจ้ามีชื่อว่า ศาลเจ้าล๊อกเซียนก๊อก (ระบุในโฉนดที่ดิน สมัยรัชกาลที่ 6 อยู่ในบริเวณที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภูเก็ต) ซึ่งต่อมาเกิดเป็นโรงเรียนไทยหัวตามลำดับ ซึ่งยัง ดำรงอยู่และเติบโตใหญ่โตลจนปัจจุบัน ส่องเต็ก หยกเอ็ง โปยเอี้ยก ประศาสน์วิทยา กลุ่มชาวจีนในภูเก็ตยังได้ สร้างโรงพยาบาลแซฮั่วอี สำหรับแรงงานเหมืองแร่ได้สร้างบ้านพักชั่วคราวคนอนาถา “คิดเจียะเอี้ย” ขึ้นใน ทศวรรษ 2460 ปัจจุบันคือภัตตาคารRich บนถนนวิชิตสงคราม เพื่อดูแลฟื้นฟูชาวจีนพิการหรือตกยากให้ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า คตินิยมทางศาสนา มีอำนาจในการกำหนด บทบาทหน้าที่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการบริหารราชการแผ่นดิน อันส่งผลให้กลุ่มชาวจีนที่อยู่ภายใต้ พระบารมีสำนักในพระมหากษัตริย์ได้ตอบสนองสังคมภูเก็ตด้วยการสร้างสถานศึกษา สถานพยาบาล ศาสนสถาน เพื่อช่วยแบ่งเบาภารกิจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์การบรรเทาทุกข์บำรุงสุขราษฎร ปัจจัยดังกล่าวส่งผล ต่อการสร้างความเข้มแข็งในการให้ความหมายกลุ่มชาวจีนในมณฑลภูเก็ต (ชุมชนเมืองเก่า) กอปรกับการตั้งชื่อ สถานที่ต่าง ๆ เช่น ล๊อกเซียนก๊อก โรงพยาบาลแซฮั่วอี บ้านพักชั่วคราวคนอนาถา “คิดเจียะเอี้ย” ล้วนแต่เป็นการย้ำและให้ความสำคัญของการถ่ายทอดการสร้างตัวตนให้มีความหมายและยังคงดำรงรักษาอัตลักษณ์ใน สังคมเมืองเก่าได้ถึงปัจจุบัน

การเมืองการปกครองกับอุดมการณ์การพัฒนา

ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงมีนโยบาย การปฏิรูปประเทศทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ดังที่ขุนนางข้าราชการได้กราบทูลความเห็นเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ.103 ดังที่ ปรามินทร์ เครือทอง (2563) อ้างถึงในหนังสืออนุสรณ์ในงาน ฉลองงานฉิมพลี หม่อมสนิท กฤดากร, 2510 เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการ เปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103 และพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน, (กรุงเทพฯ : พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน ฉลองงานฉิมพลี หม่อมสนิท กฤดากร, 2510), น. 20.)

“การบำรุงรักษาอย่างเช่นมีในกรุงสยามทุกวันนี้ เป็นทางผิดตรงกันข้าม ต่อทางยุโรปปราศจากแบบแผนแลกฎหมายที่เรียกว่า คอนสติติวชัน ซึ่งประกอบไปด้วยสติปัญญาแลกำลังของราษฎรเป็นการพร้อมเพรียง กันเป็นประมาท ซึ่งเขานับกันว่ามียุติธรรมทั่วถึงกันจะทำการสิ่งใด ก็สำเร็จได้แท้จริง”

(หนังสืออนุสรณ์ในงานฉิมพลี หม่อมสนิท กฤดากร, 2510)

ตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า มีการนำเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากเดิม (สมบูรณาญาสิทธิราชย์) เป็นแบบคอนสติติวชัน คือ พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อ สะท้อนให้เห็นว่าการปกครองแบบเดิมจะไม่สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างประเทศตะวันตกได้ เพราะการบริหารจัดการไม่ได้มีการกระจายอำนาจแต่ถ้าเป็นการปกครองแบบใหม่ศักยภาพของกำลังพลข้าราชการที่มี สามารถบริหารประเทศได้ ดังนั้นจากการสื่อสารสะท้อนให้เห็นว่า อำนาจของอุดมการณ์พัฒนาให้ทันสมัยตาม แนวคิดแบบตะวันตก เริ่มในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นวิธีที่น่าสังคมนิยมให้เข้าสู่ความทันสมัย (Modernization) แบบตะวันตก ทั้งนี้เพื่อให้หลุดพ้นจากการถูกล่าอาณานิคมของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว

ซึ่งสอดคล้องกับ อมรา พงศาพิชญ์ (2547) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ของรัฐจากแนวคิดพระพุทธศาสนาเป็นทุนนิยม โดยอ้างอิงจากงานของ Frank Reynolds เรื่อง Civic Religion ไว้ว่า

การเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ของรัฐเห็นได้ชัดเมื่อมีการติดต่อต่างประเทศ และพระมหากษัตริย์ไทยรวมทั้งผู้นำสมัยต่อ ๆ มาได้รับเอาแนวคิดเรื่องการพัฒนา มาใช้ในการบริหารประเทศเริ่มตั้งแต่การเปิดประเทศโดยสนธิสัญญาเบาริง เมื่อปี พ.ศ. 2398 การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ...กล่าวได้ว่า อุดมการณ์รัฐ ได้เปลี่ยนจากอุดมการณ์ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธมาเป็นอุดมการณ์ ทุนนิยมอย่างเป็นขั้นตอน...”

ช่วงยุคโลหะเศรษฐกิจชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 เป็นช่วงที่รัฐได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างชาติให้มีการบริหารบ้านเมืองเป็นเอกภาพ มีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินแบบใหม่ คือ พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมาย และมีการบริหารงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นโดยส่วนภูมิภาคยกเลิการปกครองแบบหัวเมืองชั้นเอก โท ตรี จัตวา แต่เปลี่ยนการปกครองแบบเทศาภิบาลด้วยการรวบหัวเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑล มณฑลภูเก็ตจึงประกอบไปด้วย ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล ตะกั่วป่า พังงาและระนอง โดยมีตำแหน่งเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครองเมืองและการปฏิบัติหน้าที่ขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาที่แผ่อุดมการณ์ชาตินิยมในการพัฒนาและสร้างชาติให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก ดังปรากฏในหนังสือวารสารบุลาทิน วราวุธ วิสิษฐพาณิชย์กรรม ภูมิเกิดภูมิ (2559, 81) กล่าวถึง พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีในเวลานั้น ไว้ว่า

สมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตนั้น งานแรกที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีทำคือ ทำเรือนเรศร์ บริเวณสะพานหินเพราะในสมัยนั้น บริเวณสะพานหินปากน้ำอ่าวภูเก็ตแคบแต่ระดับน้ำลึกพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีจึงตั้ง อ ง ข อ แรงงานจากพวกนายเหมือง เรือชุดแร่ช่วยกันทำเขื่อนหิน ขึ้นเป็นท่าจอดเรือทำให้ใบเรือขนาดใหญ่และเรือกลไฟขนาด 50-60 ตัน เข้าไปจอดได้ถึงท่าเรศ แต่พระยารัษฎานุประดิษฐ์เกรงว่าต่อไปคลองจะตื้นเขินเป็นอุปสรรคในการเดินเรือจึงให้บริษัทที่ได้รับอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองแร่ในอ่าวภูเก็ตต้องระบุในสัญญาว่าจะขุดลอกคลองที่ปากอ่าวภูเก็ตเป็นประจำทุกปี

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พระยารัษฎานุประดิษฐ์ ได้ขานรับอุดมการณ์และค่านิยมการพัฒนากิจการบ้านเมืองให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยงานแรกคือการขุดคลองบางใหญ่ให้เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองและทะเลและเป็นเส้นทางคมนาคมทางเรือ จึงได้สร้างท่าเรือนเรศร์ให้มีขนาดใหญ่ที่เรือกลไฟขนาด 50-60 ตัน ทั้งนี้เพื่อต้องการให้พ่อค้าแม่ค้าจากปีนัง สิงคโปร์ สามารถเข้าไปจอดเรือได้ถึงท่าเรศ จึงได้ให้นายเหมืองและเรือชุดแร่ช่วยกันทำเขื่อนหินขึ้นเป็นท่าจอดเรือ และได้รับพระราชทานนามว่า “ท่าเรศ” การขุดคลองดังกล่าวนอกจากสะท้อนการพัฒนาตามแนวคิดตะวันตก สะท้อนวิธีการสร้างคมนาคมด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยให้นายเหมืองนำแรงงานคนงานมาขุดลอกคลองแทนค่าใช้จ่าย เพื่อเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์ตอบแทนบ้านเมือง ภูมิปัญญาชาวบ้านอันเกิดจากการนำความรู้ที่ได้จากการสังเกตประสบการณ์มาปรับประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในการ

พัฒนานี้ ยังปรากฏให้เห็นควบคู่กับอิทธิพลของแนวคิดตะวันตก อาทิ การตัดถนนด้วยการนำรถถนนพิเศษ มาสร้างถนนโดยไม่ต้องใช้น้ำมัน และการใช้บุงกี้อยู่ในการทำถนน ดังปรากฏในวารสารบุลาทิน ที่วารารุช วิสิฐ พาณิชยกรรม ฎุมิเก็ตฎุมิ (2559, น.83) ได้กล่าวถึงรถถนนของเจ้าคุณเทศา ไว้ว่า

พระยารัชฎามีรถถนนพิเศษ คือ รถบดขนาด 3 ตัน ที่เดินได้โดยไม่ต้องใช้น้ำมันอะไรเลยหากต้องการจะให้รถบดเบาหรือหนักสัก ๓ ตัน ถึง ๕ ตัน ก็ สามารถทำได้รถถนนพิเศษคันนี้ใช้ช่างลากลูกกลิ้งหินกลมทรงกระบอกขนาดใหญ่ หนัก ๓ ตัน สำหรับบดหินลูกรัง ถ้าจะให้รถบดหนักกว่า ๓ ตัน ก็ทำตัวถังติดตั้งบน ลูกกลิ้ง แล้วเอาดินใส่ในถังเพื่อเพิ่มน้ำหนัก ใช้คนเพียง ๒ คน คือ ความช่างที่หัวคน หนึ่งและคนหาหญ้าให้ช่างกินคนหนึ่ง ค่าจ้างคนละ ๑๕- ๑๘ บาท นอกจากนี้ยังดำริ สร้างบุงกี้อยู่ เพื่อให้คนงานตักขุดดินที่ได้จากการลดระดับ นำไปใส่บุงกี้อยู่ ดังกล่าว แล้วให้ช่างลากไปถมถนนที่เป็นลุ่มท้องนาทำให้ได้ถนนที่มีระนาบเดียวกัน ตลอดสาย

พระยารัชฎาฯ ได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาปรับประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยนำช่างมาช่วยในการสร้างถนนควบคู่กับเครื่องจักรสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการจัดการด้านความรู้กับการพัฒนา ที่สร้างสรรค์และทันสมัยแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น อุดมการณ์พัฒนาดังกล่าวทำให้โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคต่าง ๆ ทั้งการวางผังเมือง การสร้างถนน ขุดคลอง มีการพัฒนาต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

การปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ส่งผลต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการคมนาคม ขนส่ง อันเป็นปัจจัยต่อการสร้างความหมายการท่องเที่ยวชุมชนด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ ทั้ง ทางด้านสถาปัตยกรรม การวางผังเมือง วัฒนธรรมความเป็นสังคมพหุลักษณะอันเกิดจากการผสมผสาน วัฒนธรรมชาติพันธุ์ โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์ ชำราชากรชนชั้นสูงได้นำอุดมการณ์ค่านิยมการพัฒนามา จากอิทธิพลตะวันตก อันเป็นผลมาจากอำนาจการท่องเที่ยว คือ การศึกษาหาความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการ ประกอบสร้างความหมายชุมชนให้มีความหมายจีนสร้างเมือง และความนำสมัยตามแบบป็นัง อันเป็นอัต ลักษณะที่แฝงอุดมการณ์ความเชื่อ “ความทันสมัยตามแนวคิดตะวันตก”

4.3 ยุคการเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน)

4.3.1 การวิเคราะห์ตัวบท

การท่องเที่ยวแบบมวลชน - การท่องเที่ยว คือ การพัฒนา

ช่วงเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การก่อตัวของ ชุมชนในการพัฒนาพื้นที่จากการค้าแร่ดีบุกไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็น เครื่องมือการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและประเทศ ดังนั้นตั้งแต่ยุคบุกเบิกชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต จนถึงปีพ.ศ. 2475 พัฒนาการประวัติศาสตร์ชุมชน คือ ชุมชนเป็นศูนย์การค้าแร่ดีบุกที่สำคัญแถบชายฝั่ง ตะวันตกของแหลมมลายูจึงทำให้ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความเจริญทางการค้า แร่ดีบุกเป็นอันมากแต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงการปรับตัวเข้าสู่สภาวะสังคมสมัยใหม่เศรษฐกิจ และสังคมมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ราคาแร่ดีบุกถดถอยจนเข้าสู่สภาวะซบเซา รัฐบาลจึงได้ปรับเปลี่ยน แผนการพัฒนาประเทศด้วยการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติภายใต้ระบบทุนนิยมมาสร้างวาท กรรมการพัฒนา อันส่งผลให้เกิดความหมายการท่องเที่ยวในมิติ “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2557, น.43) ได้กล่าวไว้ว่า “หลังเปลี่ยนการปกครอง พ.ศ.2475 สังคมไทยก้าวสู่การปกครองแบบ

ใหม่ ในช่วงเวลาดังกล่าวการท่องเที่ยวของชนชั้นสูงและชนชั้นกลางบางส่วนได้เริ่มนำทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างรัฐชาติ ผ่านทางกระบวนการที่เรียกว่า นโยบายการพัฒนา (Development Policy) จึงทำให้พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตผลิตสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่

การท่องเที่ยวมวลชน หมายถึง การท่องเที่ยวของกลุ่มคนจำนวนมาก ซึ่งแยกตามความหมาย คำว่า “ท่องเที่ยว” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2542, น. 510) ได้อธิบายหมายถึง เทียบไป ส่วนคำว่า “มวลชน” (ว) ตามความหมายพจนานุกรมราชบัณฑิต ๒๕๔๒ (2542, น. 872) หมายถึง “ทั้งหมด ทั้งสิ้น ทั้งปวง เช่น มวลชน มวลมนุษย์ ทั้งมวล” ส่วนนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สุนทร สุวรรณละออง. (2555) อธิบายว่า “เป็นการท่องเที่ยวแบบกลุ่มคนขนาดใหญ่ ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ เน้นความสะดวกสบาย”

ภาคภูมิ ทิพคุณ. (2556). อธิบายว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน ให้ความสำคัญกับความเป็นมาตรฐาน (Standardization) ของบริการ การท่องเที่ยว เน้นตอบสนองนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และเน้นการประหยัดจากขนาดของการบริหารจัดการ”

การท่องเที่ยวแบบมวลชน หมายถึง การท่องเที่ยวของคนจำนวนมากที่มีความต้องการเดินทางไปสถานที่ใดที่หนึ่งในช่วงระยะเวลาที่ต้องการ ซึ่งความหมายการท่องเที่ยวแบบมวลชนจึงมีความสัมพันธ์กับที่มาของการนำการท่องเที่ยวมาเป็นกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ของประเทศ รัฐบาลจึงมุ่งขยายตัวการท่องเที่ยวไปทุกรูปแบบเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกระดับชั้น ดังปรากฏในเว็บไซต์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2563) ความว่า

การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนใน พ.ศ. 2479 เมื่อกระทรวงเศรษฐกิจการเสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศสยามต่อคณะรัฐมนตรี โดยเสนอแผนและวัตถุประสงค์ของการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3 ประการ คือ

1. งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว
2. งานรับรองนักท่องเที่ยว
3. งานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวและที่พัก

กระทรวงเศรษฐกิจได้มอบงานนี้ให้กรมพาณิชย์ เป็นผู้จัดทำเพราะกรมพาณิชย์มีแผนส่งเสริมพาณิชย์ และท่องเที่ยวอยู่กระทรวงเศรษฐกิจได้ดำเนินการเรื่องนี้ ต่อมาจนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น และสำนักงานถูกกระเปิด จึงเลิกกิจการไปชั่วคราว เมื่อ พ.ศ. 2492 กรมโฆษณาการได้ทำความตกลงกับกระทรวงเศรษฐกิจ ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อว่า กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ขอโอนกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมมาอยู่กับกรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี และเรียกว่า “สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว” ต่อมากรมโฆษณาการได้พิจารณาเห็นว่า กิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวกำลังตื่นตัวในประเทศไทยมาก จึงได้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีฐานะเทียบเท่ากอง เรียกว่า “สำนักงานท่องเที่ยว” โดยพระราชกฤษฎีกา จัตวาพระราชกฤษฎีกาในสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2493 ...และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2502 โดยตัด “สำนักงานท่องเที่ยว” ออก แล้วจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การอิสระ เรียกว่า “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” มีชื่อย่อว่า “อ.ส.ท.” โดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502...

ตัวบทข้างต้นสะท้อนวัตถุประสงค์ ‘การท่องเที่ยว คือ รัฐต้องการให้การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศ จึงสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวมาสื่อสารผ่านสื่อ ปรแกรมประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการคมนาคม นอกจากนี้ยังให้งานโฆษณาเป็นส่วนหนึ่งของการโน้มน้าวใจให้ นักท่องเที่ยวสนใจสถานที่ต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้สถานที่ไปท่องเที่ยวได้มีการบริการที่ดี สะดวกสบายและส่งผล ต่อให้สร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้บริโภคเพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อเป็นเครื่องมือ สำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไปทิศทางที่พึงประสงค์ ดังนั้นตลอดระยะเวลาตั้งแต่รัฐบาลได้บรรจุนโยบายการท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520- 2524) ได้ลงทุนในส่วนที่เกี่ยวกับท่องเที่ยวไว้ทุกภาคส่วนประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ภาคบริการการ ท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญต่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ (กาญจนาแก้วเทพ, 2557, น.45) ได้ส่งผลต่อ การเปลี่ยนผ่านพื้นที่เมืองภูเก็ตจากการค้าแร่ดีบุกไปสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวและภาพตัวแทนอุตสาหกรรมการ ท่องเที่ยวเมืองภูเก็ตกลายเป็นสินค้าเชิงบริการด้านการท่องเที่ยว ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และความเหลื่อมล้ำต่อการพัฒนาพื้นที่ที่มีความหมายด้านการท่องเที่ยวทั้งต่อกลุ่มคนและแหล่งท่องเที่ยว ต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงกลายเป็นพื้นที่ของความเป็นอื่น (Other space) สำหรับนักท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐกำหนดบทบาทการพัฒนาพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันไป สะท้อนได้จากนโยบายแผนการพัฒนาก่อนเปิดประตูสู่การท่องเที่ยวที่รัฐต้องการสนับสนุนให้สอดคล้อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ดังนี้

1. คงไว้ซึ่งลักษณะประจำถิ่นของจังหวัดภูเก็ต
2. อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. พัฒนาให้เป็นที่พักตากอากาศระดับสากล
4. พัฒนาชายหาดแต่ละแห่งให้เป็นสถานที่ตากอากาศ ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของนักท่องเที่ยว คือ ที่พักตากอากาศค่อนข้างสงบสำหรับที่ มาพักเป็นเวลานาน ที่พักตากอากาศที่มีกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวสนุกสนาน สำหรับผู้ที่มีมาระยะสั้น และบริเวณที่พักตากอากาศของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ
5. พัฒนาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทางทะเลสำหรับนักท่องเที่ยวมาเข้าเียนกลับ
6. คงลักษณะที่มีคุณภาพทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตัวเมืองไว้
7. ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากที่สุด

(ฤดี ภูมิถาวร, 2550)

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า แผนพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวของเมืองภูเก็ตปี พ.ศ. 2522 ได้กำหนดไว้ 7 ข้อ โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ความสำคัญการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและมุ่งให้สถานที่ ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นที่พักตากอากาศระดับสากล ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวทางทะเล ได้แก่ หาด ป่าตอง หาดในหาน เหล่านี้ต่างเป็นพื้นที่ได้รับการพัฒนา ทั้งการสร้างอาชีพใหม่และการจัดการพื้นที่พัฒนาขึ้น จนสร้างรายได้ที่ตอบโจทยการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมืองภูเก็ต ซึ่งการสร้างคุณค่าและ ความหมายพื้นที่การท่องเที่ยวด้วยวาทกรรมดังกล่าว ได้สร้างความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพื้นที่ธรรมชาติและ พื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากวาท กรรมการพัฒนาที่เหลื่อมล้ำ ได้ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการทัศน์ด้านการท่องเที่ยวรูปแบบยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อสอด รับกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังเปลี่ยนไปที่ความสัมพันธ์สังคมชุมชนเชื่อมโยงกันกับสังคมโลก เปลี่ยน ความทันสมัยให้คุณค่าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลายเป็นการให้คุณค่าความหมายสังคมและวัฒนธรรม

ที่แตกต่างและยังเน้นการเชื่อมโยงคุณค่าความหมายเข้ากับบริบทชุมชนท้องถิ่น จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่เรียกว่า การท่องเที่ยวทางเลือกขึ้น ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยทำให้เชื่อว่าการสร้างทางเลือกการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสร้างความสมดุล คือ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวทางเลือก เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่รัฐบาลนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 –2539, น.55) ดังความว่า

ดำเนินการให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้...สนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทใหม่ๆ เพื่อเพิ่มจุดดึงดูดความสนใจนอกจาก อาศัยแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวทางทะเลและแม่น้ำการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและสุขภาพ การประชุมและการแสดงสินค้านานาชาติ...

จากตัวบท แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 –2539) มุ่งเน้นนำกิจกรรมและโครงการการท่องเที่ยวมายึดโยงกับธุรกิจเพื่อทำให้เป็นสินค้า และมุ่งหวังให้การท่องเที่ยวของประเทศกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระบวนการพัฒนาจึงได้ให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและมุ่งส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายขึ้น ได้แก่ ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งลักษณะนี้จึงได้มีการนิยามความหมายการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ว่า ‘การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism)’ ซึ่ง ภาคภูมิ ทิพคุณ (2556) ได้อธิบาย การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ไว้ว่า “การท่องเที่ยวทางเลือกเน้นความเป็นปัจเจกเฉพาะเจาะจง (Specialization) และการเข้าถึงคุณค่าและความงามของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นท้องถิ่น” ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวตอบสนองต่อการท่องเที่ยวกระแสหลักหรือการท่องเที่ยวแบบมวลชน คือ การท่องเที่ยวมุ่งตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ราคาประหยัดและมีการบริการคุณภาพได้มาตรฐาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวทางเลือกเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยรัฐได้นำคำว่า “การท่องเที่ยวทางเลือก” มาสร้างความรู้เพื่อทำให้สังคมเชื่อว่า การท่องเที่ยวทางเลือกเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาวิกฤตจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ได้ ดังนั้น วาทกรรมการท่องเที่ยวทางเลือกจึงเป็นเป็นมายาคติที่แฝงอยู่ในวาทกรรมหลัก คือ การท่องเที่ยวฐานะการพัฒนาประเทศ โดยมีภาพตัวแทน “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” เป็นภาพลักษณ์สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

4.3.2 ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม

ยุคการเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวสังคมสมัยจึงประกอบสร้างขึ้นจากความคิดความเชื่อ บนพื้นฐานแนวคิด “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” ที่ชุมชนมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อสถาปนา “อัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน” ขึ้นแทนวาทกรรมการท่องเที่ยวทางเลือทางด้านทางธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ภาคปฏิบัติการวาทกรรมการสร้างอัตลักษณ์ จึงเป็นการรื้อสร้างการพัฒนา ต่อต้านวาทกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จนสามารถนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการพัฒนามาสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน จนวาทกรรมการท่องเที่ยวชุมชนได้กลายเป็นความจริงและได้สร้างความหมายต่อการนำเสนอการท่องเที่ยวทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่

วาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนกลายเป็นอื่นในการท่องเที่ยวทางเลือก (พ.ศ.2475-2535)

ในช่วงต้นการเปลี่ยนผ่านความหมายการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น รัฐบาลมุ่งนำวาทกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศไปสู่สภาวะสังคมสมัย ซึ่งเริ่มต้นจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในรูปแบบองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงปี พ.ศ. 2502 และกำหนดให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หนึ่ง ระยะเวลาที่ 1 และระยะเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2504 -2506-2509) มีจุดมุ่งหมาย คือ มุ่งการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยและเจริญก้าวหน้าทุกด้านตามลัทธิธรรมาภิบาลใหม่ที่ได้รับการครอบงำจากประเทศตะวันตก จึงส่งผลให้รัฐวางแผนเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วทั้งด้าน การเงินการธนาคาร ด้านการพาณิชย์ และด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) (น.22) ไว้ ดังนี้

สนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจให้รวมตัวกัน โดยเฉพาะในสาขาที่ควรเร่งรัด เช่น การส่งออก การให้บริการนักท่องเที่ยว และสถาบันการเงิน เป็นต้น เพื่อให้สามารถดำเนินงานทั้งในด้านการผลิตและการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรมในระหว่างธุรกิจเอกชน โดยเร่งรัดให้ใช้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและมาตรฐานสำหรับสินค้าออก ทั้งนี้เพื่อให้ธุรกิจตั้งตัวอยู่ดำเนินการอยู่ได้บนฐานอันมั่นคง... (น.22) รัฐจะส่งเสริมกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักธุรกิจที่เกี่ยวข้องของเอกชน โดยรัฐจะเป็นผู้จัดสรรสภาพการสิ่งแวดล้อมภายในประเทศเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวมากขึ้น และจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความพอใจและปลอดภัย พร้อมกันนั้นก็จะได้บำรุงรักษาและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ... (น.256)

การกำหนดมาตรการและแนวทางของรัฐบาลเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) นโยบายรัฐบาลแฝงแนวคิดอุดมการณ์การพัฒนาตามแบบตะวันตก โดยมุ่งผลิตความหมายการท่องเที่ยวในรูปแบบอุตสาหกรรม ได้แก่ การผสมผสานรูปแบบการท่องเที่ยวให้เข้ากับประสบการณ์การท่องเที่ยวผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยนำทรัพยากรธรรมชาติใกล้ตัวมาเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเน้นการนำเสนอการบริการการท่องเที่ยวให้เป็นระบบเพื่อสร้างแรงจูงใจในการมาท่องเที่ยว เป็นการรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ดังนั้น จุดมุ่งหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวจึงเริ่มกระจายตัวไปยังจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเมืองภูเก็ตที่ตั้งอยู่ทะเลอันดามัน ด้วยนโยบายดังกล่าว หน่วยงานราชการและเอกชนในภูเก็ตได้มาร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการธุรกิจโรงแรมรีสอร์ทจำนวนมากและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างพื้นที่เมืองภูเก็ตให้มีความหมายด้านการท่องเที่ยวทางทะเลในสายตาชาวต่างชาติ สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ดังนี้

- 1) ส่งเสริมและชักจูงให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางสู่ประเทศไทยมากขึ้น และให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมานานวันและใช้จ่ายมากขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยจะดำเนินมาตรการชะลอการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศให้น้อยลง เพื่อเป็นการสงวนเงินตราต่างประเทศและจะเร่งส่งเสริมให้คนไทยหันมาท่องเที่ยวภายในประเทศแทน

- 2) ส่งเสริมการลงทุนทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่มีอยู่แล้วและจะพัฒนาให้สอดคล้องกัน
- 3) สนับสนุนให้เอกชนลงทุนด้านบริการท่องเที่ยวให้มีต้นทุนที่ไม่สูงและสามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้ รวมทั้งการสร้าง ความมั่นใจและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

จากตัวบทข้างต้น พบว่า นโยบายการท่องเที่ยวของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) เป็นกระบวนการย้ำและให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวในการเป็นเครื่องมือการพัฒนาประเทศได้ โดยมุ่งหวังให้เศรษฐกิจดีขึ้นจากรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยขยายเวลาให้นักท่องเที่ยวอยู่ประเทศไทยให้นานขึ้น และให้คนไทยเดินทางต่างประเทศให้น้อยลงเพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเงินของรัฐ นอกจากนี้พบว่า ภาพความรู้ที่แทรกอยู่ในวาทกรรม คือ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่รัฐนำมาบริหารจัดการประเทศด้านการท่องเที่ยว เช่น รัฐบาลสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา อันเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เอกชนเป็นเสมือนคนกลางในการบริหารจัดการโดยมีกลไกราคาและกำไรเป็นแรงจูงใจ ดังความที่ว่า “สนับสนุนให้เอกชนลงทุนด้านบริการท่องเที่ยวให้มีต้นทุนที่ไม่สูงและสามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้” จึงสะท้อนให้เห็นว่ารัฐได้แฝงภาพตัวแทนความรู้ด้านเศรษฐกิจระบบทุนนิยมไว้กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ อย่างแยบยล ดังนั้น เมื่อรัฐบาลมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจไปที่เมืองหลักและกระจายอุตสาหกรรมไปส่วนภูมิภาค การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เมืองภูเก็ตตกเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเมืองทางฝั่งอันดามัน และประมาณปี พ.ศ.2527 เมืองภูเก็ตเริ่มสร้างสนามบินภูเก็ตเป็นท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต มีการพัฒนาโครงข่ายถนนสู่พื้นที่ริมทะเล และมีการนำพื้นที่เกษตรกรรม ทุ่งนา สวนมะพร้าวและรวมถึงได้นำพื้นที่เหมืองแร่เก่ามาบริหารจัดการเป็นพื้นที่ธุรกิจการท่องเที่ยวสร้างโรงแรม รีสอร์ท สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามกอล์ฟ เป็นต้น ธุรกิจการท่องเที่ยวเมืองภูเก็ตได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดด ดังที่ ดารา สุจฉายา (2536) ไว้ว่า

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมา ปริมาณการใช้ดีบุกของโลกเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง...จนในปีพ.ศ.2528 ราคาดีบุกลดต่ำลงถึงร้อยละ 50 บรรดาเหมืองแร่ดีบุกต้องปิดตัวลงจากสถิติจำนวนเหมืองแร่ดีบุกบนบกในปี2531 เคยมีถึง48 แห่ง ลดเหลือเพียง 6 แห่ง จำนวนเรือขุดแร่ที่เคยมีอยู่ 3,000 ลำ ก็ลดจำนวนลงเหลือเพียง 102 ลำ ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ ชาวเกาะภูเก็ตจำต้องค้นหาทรัพยากรใหม่ ๆ มาทดแทนดีบุก ในที่สุดการค้นหาก็ก็นำมาหยุดหาคทรายรอบเกาะภูเก็ต นับจากนั้นธุรกิจการท่องเที่ยวก็กลายเป็นความหวังใหม่ของชาวภูเก็ต ...และทำรายได้ให้แก่จังหวัดภูเก็ตอย่างมหาศาล ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คือ จาก 75000 ในปี พ.ศ. 2520 มาเป็น 8 แสนคน

การนำความรู้ด้านระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวภูเก็ต ส่งผลให้พื้นที่เมืองภูเก็ตมีการเปลี่ยนแปลงจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่กลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการประกอบอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นทางเลือกใหม่ของคนภูเก็ตโดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์จากวาทกรรมดังกล่าว อันส่งผลให้นักท่องเที่ยวตะวันตกได้นิยามเมืองภูเก็ตไว้ว่า “Sea Sun Sand” อันหมายถึง การท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด ซึ่งเป็นความสวยงามท่องเที่ยวอันดามัน เป็นการชื่นชมความสวยงามที่มาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งกลายเป็นวาทกรรมสำคัญต่อการกดทับพื้นที่

ชุมชนเมืองเก่าถูกทำให้กลายเป็นอื่นในกระบวนการพัฒนา คุณค่าและความหมายความเป็นชุมชนเมืองเก่าถูกตัดได้ถูกกลดทอนไปกับค่านิยมตะวันตกที่ผลิตสร้างขึ้นจากวาทกรรมการท่องเที่ยวในฐานะการพัฒนา ดังที่นายดอน ลัมมันท์พิสิฐ ประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต ได้กล่าวไว้ในนิตยสารบุลาทิน (2558)

ความชอบเขาในย่านเมืองเก่ามันเริ่มตั้งแต่ยุคชุมชนเมืองปิดตัวประมาณ 20-30 ปีที่ผ่านมา เมื่อก่อนใครต้องการหาซื้อของอะไรก็ต้องมาแถบนี้ แต่พอชุมชนเมืองปิดตัวการท่องเที่ยวทะเลเริ่มคึกคัก นักท่องเที่ยวแห่ไปแถวโน้น คนที่เคยทำงานหาเงินในเมือง รับจ้างเป็นคนงานในเหมืองก็เปลี่ยนไปทำงานริมหาดมากขึ้น บริเวณโน้นก็คึกคัก ส่วนบริเวณนี้ก็ซบเซา..

ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่ชุมชนเมืองเก่ากลายเป็นอื่นในกระบวนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว อันส่งผลมาจากการบริหารจัดการของรัฐบาลที่สร้างการพัฒนาไม่เท่าเทียมกันระหว่างพื้นที่บริเวณเมืองเก่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนพื้นที่บริเวณชายฝั่ง จึงทำให้อัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนกลายเป็นอื่นในการท่องเที่ยวทางเลือก ซึ่ง ฟูโกต์ (Foucault) เรียกพื้นที่ดังกล่าวว่าพื้นที่ของผู้อื่น/ความเป็นอื่น (Other spaces) “หมายถึง พื้นที่ที่ไม่ค่อยได้พูดถึงเป็นพื้นที่ของความขัดแย้งหรือไม่ก็เป็นพื้นที่ที่เกิดจากความขัดแย้งต่าง ๆ มารวมอยู่ด้วยกัน และเรียกว่า heterotopias คือ ลักษณะและวิธีการคิดเกี่ยวกับพื้นที่ของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเข้ามาแทนที่/สวมรอยวิธีคิดเกี่ยวกับพื้นที่ยุคกลาง” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560, น.197) ดังนั้น พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าช่วงเวลาดังกล่าวจึงกลายเป็นอื่นที่นักท่องเที่ยวรัฐบาลและสังคมภายนอกให้ความสำคัญน้อยกว่าพื้นที่การท่องเที่ยวธรรมชาติ อันส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ชุมชนด้านลบเพราะมาจากรัฐบาลที่สร้างการพัฒนาไม่เท่าเทียมกันระหว่างพื้นที่บริเวณเมืองเก่ากับพื้นที่บริเวณชายฝั่ง นอกจากนี้จากตัวบทยังสะท้อนให้เห็นว่า ค่านิยมการดำเนินชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงพื้นที่ความเก่าแก่ชุมชนกลายเป็นความล้าหลังไม่ได้สร้างความหมายและประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าเข้าสู่ยุคเงียบ (Silent Period) เพียงเพราะอำนาจของวาทกรรมการพัฒนาของระบบทุนนิยมที่ต้องการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่งคั่งของชาติ ดังนั้น วาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนกลายเป็นอื่นการท่องเที่ยวทางเลือกนั้น ได้ถูกผลิตสร้างขึ้นจากอำนาจของรัฐบาล โดยเริ่มจากการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อจะเปลี่ยนอุดมการณ์การพัฒนาจากการค้าแร่ดิบๆเป็นการท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าเป็นเป็นการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power is a property of relation) ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งสามารถควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งได้ตามที่ตนต้องการ ซึ่งอำนาจนี้แฟร์คลัฟ (อ้างถึงใน ญัฐพรพานทอง, 2556, น.20) ได้อธิบายว่า มี 2 ลักษณะ ได้แก่ อำนาจที่มาจากการใช้กำลัง และอำนาจที่มาจากการยินยอมพร้อมใจ ซึ่งพบได้ในสังคมประชาธิปไตยที่ได้รับการครอบงำจากแนวคิดการบริหารรัฐด้วยรูปแบบจากบนลงล่าง (Top Down Planning) จึงส่งผลให้ท้องถิ่นประชาชนที่อยู่ภายใต้แนวคิดการพัฒนาสู่ความทันสมัยเทียบเท่าประเทศอณานิคมตะวันตก ต้องยอมรับปฏิบัติตามด้วยวาทกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมที่แฝงมากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่รัฐทำให้เชื่อว่ากระบวนการพัฒนาสร้างความเจริญประเทศเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้ว

วาทกรรมอัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน (พ.ศ.2535-ปัจจุบัน)

อัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน หมายถึง การนำมรดกวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าถูกตีความสร้างความหมายผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างค่านิยมความเชื่อให้รัฐและสังคมตระหนักในคุณค่าความหมายประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน โดยผ่านกระบวนการรื้อสร้างและต่อยอดตัวตนชุมชนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ภาษา อาหาร อาคารสถาปัตยกรรม การแต่งกาย ที่เป็นสังคมพหุ

ลักษณะวัฒนธรรมระหว่างคนพื้นถิ่นภูเก็ต ชาวจีนโพ้นทะเลและรวมถึงชาวอินเดีย แขกมลายู เป็นต้น ดังนั้น การประกอบสร้างความหมายวาทกรรมดังกล่าวจึงผลิตขึ้นทั้งจากภาครัฐ สังคมและคนในชุมชน ดังนี้

หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ผลิตวาทกรรม หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน เมืองเก่าภูเก็ตซึ่งมีอำนาจในการผลิตสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ สื่อสารมวลชน สถาบันของรัฐบาล เป็นผู้มีส่วนในการให้ข้อมูลข่าวสาร อันส่งผลต่อการผลิตสร้างวาทกรรม *การท่องเที่ยวในฐานะการพัฒนา: ด้านวัฒนธรรม ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต* ให้มีความหมายและกลายเป็นวาทกรรมหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่

หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยทำโครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ผลการรายงานการศึกษา (2535, น.1) พบว่า

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 ที่รัฐบาลได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นยุคทองการท่องเที่ยว รายได้ 50,024 ล้านบาท แต่เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 รายได้เพิ่มเป็น 100,005 ล้านบาท สาเหตุที่รายได้จากการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง เพราะ หนึ่งเศรษฐกิจการค้าโลกขยายตัวในอัตราสูงสองประเทศไทยได้รับการกล่าวขานว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงที่สุดในโลก เริ่มเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก และมีการไหลเข้าของเงินทุนต่างประเทศจำนวนมาก สามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำการตลาดอย่างแข็งขัน Visit Thailand year ในปี 2530 ในช่วงเวลาเดียวกันระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่สำคัญ คือ ได้ออกจากยุคทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Based Economy) เข้าสู่ยุคทรัพยากรมนุษย์ (Labor Abundant- Economy) ซึ่งมีผลต่อศักยภาพและต้นทุนของแหล่งท่องเที่ยว

จากตัวบทสะท้อนให้เห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ที่รัฐบาลได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยการกระจายความเจริญไปส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นด้วยการผลิตสร้างวาทกรรม “การท่องเที่ยวในฐานะการพัฒนา” เพื่อมุ่งสร้างกระแสการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต จนกลายเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรมการบริโภคของมวลชนจนประสบความสำเร็จ จึงทำให้การท่องเที่ยวประเทศไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกโดยเฉพาะกลยุทธ์การตลาดด้วยการสื่อสาร Visit Thailand year ในปี 2530 การท่องเที่ยวจึงได้พัฒนาเป็นการบริการเชิงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังข้อความที่กล่าวว่า “ออกจากยุคทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Based Economy) เข้าสู่ยุคทรัพยากรมนุษย์ (Labor Abundant- Economy)” หมายถึง เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่ยุคอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบภายใต้เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงส่งผลต่อศักยภาพและต้นทุนของแหล่งท่องเที่ยว นั้นหมายถึง การพัฒนาประเทศด้วยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมภายใต้เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติกำลังถดถอยอันเกิดจากการพัฒนาที่เร่งรัดการเจริญเติบโตของรัฐบาล

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2535, น.18-19) เสนอกรอบแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 -2539) โดยเฉพาะมาตรการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ดังนี้

- 1) ประกาศให้เมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองที่มีศักยภาพสูงเป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 44 และ 45 ...
- 2) ควรบังคับใช้กฎหมายผังเมืองให้มีผลอย่างจริงจัง โดยกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อให้มีผลต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการควบคุมความหนาแน่นของพื้นที่อาคารต่อพื้นที่ดิน (Floor Area Ratio) และอัตราส่วนพื้นที่อาคารคลุมดิน (Building Cover Ratio) ตลอดจนความสูงและส่วนประกอบอื่นๆ ของโครงการ การตั้งกองทุนพิทักษ์มรดกไทย (Thai Heritage Fund) และกองทุนพิทักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Nature หรือ Green Fund) ... เพื่อใช้จ่ายในการฟื้นฟูธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนการรณรงค์เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว
- 3) จัดตั้งเครือข่ายการเฝ้าระวัง (Network of Heritage watch) ร่วมกับองค์เอกชนอิสระ (NGOs) และสื่อมวลชนในการสอดส่องและตีแผ่การเข้าลูกล้าสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สาธารณะที่เป็นสมบัติของชาติ ตลอดจนการรณรงค์ให้ประชาชนและโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวเกิดความรักและความเอาใจใส่มรดกของชาติเสนอให้รัฐบาลใช้ระบบจูงใจและมาตรการลดหย่อนทางภาษีให้แก่สินค้าเครื่องดื่มและอาหารที่ใช้ภาชนะที่นำกลับมาใช้ได้ (Recycling) เช่นขวดแก้ว และจัดเก็บภาษีพิเศษกับภาชนะที่ไม่มีภาชนะนำกลับมาใช้
- 4) จัดโครงการแยกขยะในเขตการท่องเที่ยวหลัก เช่น พัทยา ภูเก็ต สมุย เชียงใหม่
- 5) จัดทำข้อตกลงว่าด้วยการใช้เขตอนุรักษ์ เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อควบคุมพื้นที่ให้บริการนักท่องเที่ยวให้จำกัดอยู่ในที่บริเวณที่เหมาะสมและเกิดผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมน้อยที่สุดร่วมกับหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ และจัดทำโครงการนำร่องและแผนการบริหารร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ดังกล่าว และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งนี้จะต้องระมัดระวังที่จะไม่เสนอแนะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติใหม่ ๆ ผ่านสื่อมวลชนจนกว่าหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

ตัวบทข้างต้นเป็นกรอบแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ที่ทางสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้นำเสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อนำไปเป็นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) จากการศึกษาพบว่า เป็นวาทกรรมที่มีเจตนาขึ้นนำการประกอบสร้างความหมายชุมชนด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยนำผลการวิจัยมานำเสนอเพื่อสะท้อนให้สังคมรับรู้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และใช้มาตรการมาสร้างความหมายให้สังคมตระหนักในการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะคำว่า “ความยั่งยืน” เป็นสัญลักษณ์ของการอนุรักษ์ซึ่งทำให้เชื่อว่าการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงการอนุรักษ์จะทำให้มรดกวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ได้ยาวนาน แต่นัยยะความหมายคำว่า ยั่งยืน อยู่ภายใต้แนวคิดอุดมการณ์การพัฒนาที่ทำให้เชื่อว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมและเป็นวิถีหลักสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในปี พ.ศ. 2535 หน่วยงานท้องถิ่นเทศบาลนครภูเก็ตและชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงได้บรรจุโครงการอนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ตในแผน

สิ่งแวดล้อมของจังหวัดซึ่งเป็นโครงการนำร่องในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน GTZ ประเทศเยอรมันผ่านกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทยกระทรวงมหาดไทย

สะท้อนให้เห็นว่า อำนาจความรู้จากการวิจัยมีผลต่อการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจำเป็นต้องนำความรู้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประโยชน์แก่ประเทศ ดังนั้นหน่วยงานสถาบันวิจัยฯ จึงมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับองค์กรการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่สามารถช่วยกำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 -2539) ของรัฐบาลได้และท้ายสุด รัฐบาลได้นำผลการวิจัยฯ มาเป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้วยการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นด้วยการผลิตสร้างนวัตกรรม “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน” ที่มุ่งสร้างกระแสการท่องเที่ยวในมิติการท่องเที่ยวทางเลือกที่องค์กรส่วนท้องถิ่นภูเก็ตได้เลือกนำพื้นที่ใจกลางเมืองภูเก็ตเป็นเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประกอบด้วยตึกแถวเก่ารูปซิโน-โปรตุกีสที่มีอายุ 80-100 ปี มีพื้นที่ประมาณ 175 ไร่ มาเป็นพื้นที่ในเขตอนุรักษ์เพื่อจัดโครงการนำร่องด้านการท่องเที่ยวที่นำเสนอภาพตัวแทน “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” ตามกรอบแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาก่อให้เกิดในเชิงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นผู้ผลิตนวัตกรรม หมายถึง การกำหนดตัวตนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนมาจากอำนาจกลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต องค์กรส่วนท้องถิ่นและคนในชุมชนเมืองเก่า โดยกระทำผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านสื่อสารมวลชน รูปแบบต่าง ๆ โดยรวมตัวกันขึ้นจากการสำนึกในคุณค่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับการขยายตัวของเศรษฐกิจของภูเก็ตที่ส่งผลต่อปัญหาด้านทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวและรวมถึงค่านิยมด้านการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ให้ความสำคัญวัตถุมากกว่าจิตใจ ดังนั้น กลุ่มผู้สนใจทางประวัติศาสตร์ชุมชนจึงเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สนใจทางประวัติศาสตร์ขึ้น โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตและกลุ่มบุคคลที่สนใจประวัติศาสตร์ได้จัดงานสัมมนาประวัติศาสตร์ถาวรระหว่างวันที่ 11-15 มีนาคม 2527 เพื่อชำระประวัติศาสตร์และนำข้อมูลไปเตรียมจัดกิจกรรมเฉลิมฉลอง 200 ปีวีรสตรีเมืองถาวรเป็นผลสืบเนื่องให้มีการวิพากษ์การพัฒนาเมืองภูเก็ตด้วยการท่องเที่ยว สุจิตต์ วงษ์เทศ (2528) บรรณาธิการ หนังสือศิลปวัฒนธรรม สะท้อนให้ท้องถิ่นเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมภูเก็ตที่มีความสำคัญไม่ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ คนท้องถิ่นควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญ ดังที่กล่าวว่า

ผมมีความเห็นว่า ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นสมบัติของชาติสังคมสยามเท่านั้นที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาเหล่านี้ได้ ผมได้เข้ามาแล้วว่าวัฒนธรรมที่ว่านี้มีความหมายที่กว้างขวางเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของประชาชนซึ่งไม่จำเป็นจะต้องวนเวียนอยู่ในเรื่องของโบราณวัตถุ และโบราณสถาน ตลอดถึงศิลปะของเจ้านายซึ่งล้วนแล้วแต่สืบทอดมาจากอดีตเท่านั้น หากหมายรวมไปทั้งหมดทั้งของดีของงามที่สืบทอดแต่อดีตและของดีของงามที่สร้างสรรค์ขึ้น ใหม่ในปัจจุบัน อันจะอำนวยสรรพคุณให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ที่ผมกล่าว ถึงศิลปวัฒนธรรม มิได้หมายความว่า จะนำมาเน้นใช้เป็นเครื่องมือดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาจังหวัดภูเก็ต แต่ผมหมายถึงการนำมาเน้นใช้ประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นภูเก็ตเป็น สำคัญกล่าวมาแล้วว่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ในโลกนี้เป็นตัวดึงดูด นักท่องเที่ยว รองลงมาจากแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอยู่แล้วนับเป็นอันดับที่สองเพราะฉะนั้น จึงนับเป็นผลพลอยได้ที่

ไม่น่ารังเกียจแต่ประการใดเลยต่อการที่ชาวภูเก็ตมีวิถีชีวิต มีศิลปวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นแล้วกลายเป็น “ตัวดูด” นักท่องเที่ยวไปด้วยพร้อม ๆ กัน

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การที่องค์กรส่วนท้องถิ่นได้จัดสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นและได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมมาให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของภูเก็ต เป็นการสร้างวาทกรรมโน้มน้าวให้ผู้ฟังตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่คนภูเก็ต โดยสะท้อนคิดให้เห็นว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบที่ไม่ควรยึดติดแต่การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพราะการสร้างทางเลือกการท่องเที่ยวนอกจากสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้แล้ว การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมยังเป็นการอนุรักษ์และช่วยธำรงรักษาให้สืบต่อไปด้วย ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีการแสดงอารมณ์ความรู้สึกและวางแผนวัฒนธรรมท้องถิ่นแทนคนภูเก็ต และอยากให้นำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมให้อยู่คู่คนภูเก็ตไปยาวนาน ดังความที่กล่าวว่า “ที่ผมกล่าวถึงศิลปวัฒนธรรม มิได้หมายความว่า จะนำมาเน้นใช้เป็นเครื่องมือดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาจังหวัดภูเก็ต แต่ผมหมายถึงการนำมาเน้นใช้ประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นภูเก็ตเป็นสำคัญ”

การโน้มน้าวให้ผู้ฟังเห็นความสำคัญรูปแบบการท่องเที่ยวแบบอื่น โดยเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมที่เมืองภูเก็ตมีความโดดเด่น สามารถนำมาเป็นกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวได้ นอกจากนั้นงานในสัมมนาประวัติศาสตร์กลางขึ้น ระหว่างวันที่ 11-15 มีนาคม 2527 ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2527, น.284-285) ผู้ทรงคุณวุฒิยังได้เน้นย้ำให้ท้องถิ่นเห็นความสำคัญการสร้างพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากสามารถนำเสนอตัวตนชุมชนผ่านเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์ได้ ดังความว่า

ผมไม่สามารถชี้เฉพาะว่าควรรักษาอะไรแน่ ๆ แต่มีบางสิ่งบางอย่างที่เราจะสร้างขึ้นได้อย่างเช่นพิพิธภัณฑ์เพิ่มในโครงการอะไร ผมได้รับหนังสือแจกให้เราอ่านปรากฏว่าเขามีความคิดที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์เหมือนกัน แต่ทำไมพิพิธภัณฑ์ที่รวมชีวิตของคนหลาย ๆ ในภูเก็ต ไม่ว่าจะคนรวยก็ตาม คนจนก็ตาม เอาก่อนหน้าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะฟื้นฟู คือ อุตสาหกรรมเหมือนแร่กระทบต่อชีวิตคนเกือบจะเรียกว่าทุก ๆ คนไปหมดในเกาะภูเก็ตไม่มีโดยตรงก็โดยอ้อม ทำพิพิธภัณฑ์ทำนองที่จะเล่นท่องเที่ยวของเหมือนแร่เป็นศูนย์กลางของ พิพิธภัณฑ์ทำนองนี้ในประเทศไทยก็ยังมี เพราะว่ คงไม่มีที่อื่นเกินกว่าที่นี่อีกแล้ว การทำแร่ยังทำให้คนภูเก็ตเอง ผมไม่ค่อยสนใจนักท่องเที่ยว ฝรั่งจะดูหรือไม่ดูช่างหัวมัน

แต่ผมว่าคนภูเก็ตต้องได้เห็นที่เขา มีรากอยู่ตรงนี้มันชีวิตของเขา ชีวิตของบรรพบุรุษเขาถูกกระทบด้วยสิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่ทำให้เขารู้สึกว่า เขามีเหยื่อโยในทางวัฒนธรรมถิ่นที่เขาอยู่ที่นี่ซึ่งจะทำให้เขาค่อย ๆ คืบอดีตให้แก่คนในท้องถิ่น เพราะผมเห็นด้วยอย่างยิ่งที่อาจารย์ศรีศักรพูดอย่างยิ่งว่า ท้องถิ่นอดีตของคนไทยนั้นถูกยึดไปเสียแล้ว ความก้าวหน้าของรัฐบาลกลางไม่ว่าอะไรก็แล้วแต่ที่จะเป็นผลดีไม่ดีขึ้น กรมศิลปฯ ท่านสั่งให้ตีมันก็ตี ถ้ากรมศิลปฯ ท่านบอกว่าอันนี้ท่านยังไม่รู้ทันรู้ ท่านยังไม่ทันเห็นไม่ได้จดทะเบียนไว้มันก็กลายเป็นของไม่ดี เพราะฉะนั้นทำอย่างไรให้คืนอดีต ... สุดท้ายประวัติศาสตร์หรืออดีตอย่างเดียว ก็คงยังไม่สามารถทำให้คนมีความสำนึก ร่วมกัน มีความผูกพันกับชุมชนได้ จนกว่าชุมชนนั้นให้มีโอกาสแก่คนอย่างดีขึ้น มีธรรมดีขึ้น คนที่อยู่ในชุมชนนั้นรู้สึกตัวมีอนาคตที่ดีขึ้นในชุมชนนั้น เมื่อนั้นผมคิดว่าความรู้สึกในชุมชนก็คงจะกลับคืนมาสู่ประชาชนท้องถิ่น

ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า การจัดสัมมนาประวัติศาสตร์กลางชั้น ระหว่างวันที่ 11-15 มีนาคม 2527 นอกจากชำระประวัติศาสตร์และนำข้อมูลไปเตรียมจัดกิจกรรมเฉลิมฉลอง 200 ปีวีรสตรีเมืองกลางแล้ว การวิพากษ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองภูเก็ตอันมีผลมาจากนโยบายการพัฒนาเมืองของรัฐมุ่งสร้างความทันสมัยให้ระบบเศรษฐกิจประเทศและเศรษฐกิจโลกเป็นรูปแบบเดียวกันก็จะส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจมีความหมายกลายเป็นอื่นในการพัฒนาได้ ดังนั้น การสร้างพิพิธภัณฑ์ในทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิมีมุมมองว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยด้านการท่องเที่ยวและสิ่งสำคัญ คือ พิพิธภัณฑ์สามารถสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นรักษารากเหง้ากลุ่มชาติพันธุ์คนภูเก็ตได้ โดยการสื่อสารมุ่งให้ความรู้ผ่านปรากฏการณ์ของสังคมภูเก็ตที่มีการเปลี่ยนแปลงและโน้มน้าวให้ท้องถิ่นร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมเพื่อให้วัฒนธรรมของชุมชนยังคงอยู่ต่อไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ (Modernism)

มิติการรับรู้และการแสดงออกความหมาย การบริโภคผลการผลิตสร้างวาทกรรมการประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน สะท้อนให้เห็นว่า ภาครัฐเป็นผู้ผลิตวาทกรรมหลักและมีท้องถิ่นเป็นผู้รับนโยบายดังกล่าวมาบริหารจัดการ เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นจากชนชั้นการปกครองในรูปแบบจากส่วนบนลงล่าง (Top Dow Planning) ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้นำอุดมการณ์ที่รับรู้ไปเผยแพร่ผ่านโครงการกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมชุมชนต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ อาทิ ในปี พ.ศ. 2535 เทศบาลนครภูเก็ต ได้จัดทำ “โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมือง” ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน GTZ ประเทศเยอรมัน ผ่านกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย โดยมีแนวทางและวิธีการพัฒนาโครงการดังนี้ (เทศบาลนครภูเก็ต, น.2-3)

...เพื่อฟื้นฟูอาคารและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของย่านการค้าและเมืองเก่าของเมืองภูเก็ตโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสถาปัตยกรรม ที่มีอยู่เดิมของเมือง ให้กลับมาเป็น “ทุนทางสังคม” เพื่อให้เพิ่มทุนทรัพย์สิน และเพิ่มรายได้ของทั้งเทศบาลและประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนั้น เทศบาลยังถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะใช้โครงการพัฒนาย่านเมืองเก่านี้ เป็นกลไกและกระบวนการสร้างจิตสำนึก ผ่านกิจกรรมทางการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนโดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมีส่วนร่วมในการรักษาและพัฒนาเมืองเก่าให้กลับมามีชีวิตชีวาดังในอดีต อันเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาวภูเก็ตตลอดไปแนวทางการพัฒนาโครงการนี้ได้เน้นหลักการเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ การอนุรักษ์ที่ควบคู่กับการได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืนในด้านการบริหารจัดการและดำเนินงาน โดยการสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าผ่านการบริหารจัดการในรูปแบบ “มูลนิธิและกลุ่มของชุมชนที่เข้มแข็ง” ดังนั้น จึงเน้นดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ พร้อมกับการพัฒนาความเป็นอยู่ในทิศทางที่เหมาะสมและชัดเจน

เทศบาลนครภูเก็ต ได้จัด “โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมือง” ในปี พ.ศ.2535 เป็นโครงการที่ได้รับอิทธิพลจากหน่วยงานของอาทิจ รัฐบาล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกลุ่มท้องถิ่นทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและมูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต เป็นต้น จึงกลายเป็นพลังสำคัญต่อการสร้างและสื่อความหมายให้ชุมชนได้แสดงตัวตนผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเทศบาลได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน GTZ ประเทศเยอรมันนี้ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ท้องถิ่นและคนในชุมชนร่วมกันจัดโครงการดังกล่าว

ขึ้น โดยการจัดโครงการครั้งนี้มีรูปแบบการจัดอาศัยพลังของท้องถิ่นเข้ามาร่วมบริหารจัดการ โดยกลวิธีการสื่อสารที่โน้มน้าวให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ด้วยการใช้ตัว “โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมือง” แทนการพัฒนา การฟื้นฟูวิถีชีวิตความเจริญรุ่งเรืองของอดีตกลับมาอีกครั้ง เป็นการสร้างวาทกรรมลักษณะการใช้อุปลักษณ์เป็นตัวบ่งชี้ความเจริญ นอกจากนี้ยังเน้นย้ำคำว่า “พัฒนา” เพื่อสร้างความหมายให้ชุมชนมีอุดมการณ์ร่วมกัน โดยสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมอันเกิดจากกระแสสำนึกที่มาจากแหล่งที่ตั้งภูมิศาสตร์ การประกอบอาชีพ รากเหง้าทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายใต้ค่านิยมร่วมกันทางด้านระบบสังคมวัฒนธรรมของชุมชน จึงเป็นการสื่อสารโน้มน้าวที่ช่วยให้ชุมชนร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและรักษาตัวตนไว้ได้ยาวนานอันส่งผลต่อการรักษาคุณค่าของมรดกชุมชนไว้

การเผยแพร่การรับรู้สะท้อนผ่านนิตยสารภูเก็ตภูมิ ของภูเก็ตที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำข้อมูลข่าวสารวิสัยทัศน์การพัฒนาของคนในท้องถิ่นมาเผยแพร่ ดังปรากฏการรับรู้ความหมายได้จากนิตยสาร (ภูเก็ตภูมิ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มีนาคม-พฤษภาคม 2550, น.8) ความว่า

ราวปี พ.ศ.2530 เมื่อทิศทางการพัฒนาจังหวัดภูเก็ตมุ่งให้เป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลก ส่วนราชการเริ่มโครงการพัฒนาและอนุรักษ์ย่านการค้าเมืองเก่าขึ้นในปี 2535 มีเทศบาลเมืองภูเก็ตเป็นหลักในการประสานและดำเนินการ ร่วมกับกลุ่มผู้สนใจ ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการการเรื่องการบูรณะสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ตขึ้นเมื่อปี 2537 กำหนดพื้นที่นำร่องการพัฒนา มีการรณรงค์ให้ชาวถนนกลางเห็นความสำคัญช่องทางเดินใต้อาคารด้านหน้า (Arcade) เพื่อให้เปิดทะลุถึงกันโดยตลอดตั้งแรกสร้าง ซึ่งต่อมาไม่นานเจ้าของบ้าน 15 คูหายินยอมให้เทศบาลเปิด arcade หรือ หง่อคาซี และเข้าปรับปรุงซ่อมแซมอาคารได้ต้นปี 2541 และเริ่มจัดงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต ครั้งที่ 1 ขึ้นบนถนนกลางระหว่างวันที่ 5- 7 มิถุนายนปีเดียวกัน

กระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมอัตลักษณ์ของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตขึ้นได้สร้างความหมายใหม่ในการพัฒนาโดยนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าการท่องเที่ยวทั้งนี้ เพื่อช่วงชิงความหมายกรรมการพัฒนาเมือง See San Sand และสถาปนาสร้างตัวตนด้วยการสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นหลัก จนจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวกระแสรองได้กลายเป็นวาทกรรมหลักในการพัฒนาเมืองภูเก็ต ดังที่ คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่า ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสาร Openphuk ในหัวข้อ พลิกโฉม “เมืองเก่าภูเก็ต” จากท่องเที่ยว “กระแสรอง” สู่ “กระแสหลัก” ไว้

ถ้าจะย้อน กลับไปเมื่อ 30 ปีก่อน ย่านเมืองเก่าภูเก็ตโดยเฉพาะถนนกลาง เริ่มเข้าสู่ภาวะชบเซา การค้าการขายไม่เฟื่องฟู นักท่องเที่ยวก็ได้แค่เดินมาดูอาคารเก่าๆ สถาปัตยกรรมที่ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐประกอบกับการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวจาก ททท.ที่เน้นการท่องเที่ยววิถีไทยสไตล์ซึ่งก็ส่งผลให้ย่านเมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

วาทกรรมการประกอบสร้าง “อัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน” ผลิตสร้างขึ้นจากภาครัฐบาลและผู้ทรงคุณวุฒิที่ท้องถิ่นเป็นผู้จัดนั้น ได้กลายเป็นกลไกสำคัญการดำเนินงานของท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลและท้องถิ่นที่มุ่งให้ทุกภาคร่วมในการขับเคลื่อนของการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) โดยการสถาปนาตัวตนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สร้างความหมายต่อชุมชนสร้างขึ้นชัดเจน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเป็น

กระบวนการผ่านกระแสสำนึกของความเป็นท้องถิ่นและชุมชน โดยมีการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของชุมชน สัมมนา จัดกิจกรรมบนถนนกลาง สร้างความรู้ผ่านโครงการพัฒนาและอนุรักษ์ย่านการค้าเมืองเก่า ด้วยการพัฒนา ปรับปรุงโครงสร้างด้านสถาปัตยกรรมย่านการค้าเมืองเก่า จัดตั้งองค์กรในการบริหารจัดการเพื่อทำงาน วัฒนธรรมในรูปลักษณะพหุภาคีที่หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนา และจัดทำ สื่อประชาสัมพันธ์ จัดทำคู่มือแนะนำเที่ยวย่านเมืองเก่า การจัดทำรายการโทรทัศน์ และปรับปรุงพื้นที่โรงเรียนไท หัวให้เป็นพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้เป็นการนำเสนอภาพตัวแทนชาติพันธุ์ชุมชนผ่านพิพิธภัณฑ์ อันรวมถึงการพัฒนา พื้นที่และฟื้นฟูวัฒนธรรมเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4.3.3 ภาคปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม

บริบทสังคมยุคสมัยใหม่และยุคหลังสมัยใหม่

ภาคปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นการศึกษาสถานการณ์ทางสังคมที่มีส่วน ผลิตสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ของชุมชนช่วงยุคการเปลี่ยนผ่านการท่องเที่ยวการค้าไปสู่การท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมวาทกรรมการประกอบสร้าง “อัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน” เป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน จากสังคมสมัยใหม่สู่สังคมหลังสมัยใหม่ โดยอิทธิพลดังกล่าวอยู่ภายใต้การพัฒนาภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจทุน นิยมที่รัฐบาลเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลักและใช้แนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” มาสร้างความรู้ด้าน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงการอนุรักษ์ เพื่อปิดเบือนความจริงจากวาทกรรมรัฐที่เลือกการท่องเที่ยวมา เป็นอุตสาหกรรมหลักในการสร้างรายได้ อันส่งผลให้พื้นที่เมืองภูเก็ตได้กลายเป็นภาพตัวแทนของธุรกิจและ อุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเล แต่ด้วยอิทธิพลของการพัฒนาด้วยเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังกล่าว ไม่ได้สร้างภาพลักษณ์ให้เมืองภูเก็ตมีความเจริญและเศรษฐกิจเฟื่องฟูเท่าที่นั่น แต่ยังสร้างภาพลบให้แก่ เมืองภูเก็ตในด้านคุณภาพชีวิต ได้แก่ อาติ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาการทิ้งน้ำเสียลงในทะเล ปัญหาสิ่ง ปฏิกูลและขยะมูลฝอย และปัญหาทำลายแนวปะการัง เป็นต้น อันรวมถึงทัศนคติการดำเนินชีวิตของคนภูเก็ต ก็มีการเปลี่ยนแปลง มีความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคนักท่องเที่ยว ดังที่ สุจิตต์ วงศ์เทศ (2529, น.205) ได้กล่าวถึงทัศนคติของคนภูเก็ตที่เปลี่ยนไปเพราะอิทธิพลของการพัฒนาเมืองด้วยวาท กรรมการท่องเที่ยว ไว้ว่า

“ไม่ว่าภูเก็ตจะเป็นเมืองท่องเที่ยวในระดับสากลจักรวาลหรือระดับสุริยจักรวาลก็ ตามที่...จะเสียหายอย่างมหาดล ถ้าหากการพัฒนานั้นไม่เอื้อต่อประชาชนในท้องถิ่น แห่งนี้ แต่มุ่งเอื้อจำเพาะนักท่องเที่ยวตลอดจนนักธุรกิจพ่อค้าแม่ค้าที่กอบโกย ผลประโยชน์จากการพัฒนาให้เมืองภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยว”

การเปลี่ยนแปลงของสังคมภูเก็ตที่เกิดขึ้นทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและทัศนคติล้วนมีที่มาจากผลของความเจริญสังคมโลกที่มีแนวคิดแบบลัทธิสมัยใหม่ (Modernism) ที่มุ่งเน้นนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมมาใช้ในการพัฒนาและมุ่งสร้างแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจโลกที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ที่หลอมรวมเศรษฐกิจโลกไว้เป็นรูปแบบเดียวกัน คือ ระบบทุนนิยม ที่ให้ ความสำคัญภาพลักษณ์สำคัญกว่าความจริง อันนำไปสู่การบริโภคนิยม ด้วยเหตุนี้จุดเปลี่ยนสำคัญของชุมชน เมืองเก่าภูเก็ตในการประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมจึงอยู่ช่วงทศวรรษ 2540 ที่ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นก็ถูกผลักดันกลายเป็นอันอันเกิดจากความล้มเหลวของอุดมการณ์การพัฒนารัฐที่นำไปสู่สังคม สมัย อัตลักษณ์ชุมชนช่วงเวลาดังกล่าวจึงสะท้อนภาพแปลกแยกระหว่างความทันสมัยและความล้าสมัยที่ เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาของรัฐที่สร้างความแตกต่างของพื้นที่ในการพัฒนา ด้วยเหตุนี้การประกอบ สร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมคือรากเหง้าชุมชน จึงเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนผ่านของสังคมยุคสมัยใหม่ไปสู่ยุคหลัง

สมัยที่รัฐมุ่งให้ความสำคัญกระบวนการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน จึงทำให้ตระหนักในคุณค่า ความหมายและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อต้องการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ความแตกต่างให้ มีเอกภาพ

ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ที่หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และ ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้มีการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองเก่า จัดสัมมนาถ่ายทอดความรู้ การใช้โครงการ พัฒนาและอนุรักษ์ย่านการค้าเมืองเก่ามาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างจิตสำนึกรักถิ่นกำเนิด ด้วยการส่งเสริม กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวย้อนอดีตเมืองเก่าหรือการปรับปรุงภูมิทัศน์ในโครงสร้างด้านสถาปัตยกรรมย่าน การค้าเมืองเก่าเชิงการอนุรักษ์ และเปิดช่องทางเดินใต้อาคารด้านหน้า (Accade) แต่ละคูหาที่เพื่อกระตุ้นให้ ชุมชนและสังคมต่างตระหนักในคุณค่าความสำคัญรากเหง้าทางวัฒนธรรมชุมชนนั้น ได้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐได้นำ อุดมการณ์การพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 –2539) ที่แฝงแนวคิด การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนมาประกอบสร้างความหมายผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ก็เพื่อทำให้เชื่อว่าการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์เป็นกลไกสำคัญต่อการรักษาอัตลักษณ์และรากเหง้าทางวัฒนธรรมชุมชนให้ดำรง สืบต่อไป แต่นัยยะความเป็นจริงพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้ถูกนิยามความหมายให้สังคมได้รับรู้ว่า พื้นที่ชุมชน เป็นพื้นที่มีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจและมีความหมายต่อการพัฒนาชุมชนและประเทศ เป็นการผลิตพื้นที่ที่มีความหมายทางวัฒนธรรมที่กลายเป็นสินค้าที่ต้องการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสังคมท้องถิ่นและสังคมโลก เข้าร่วมกันภายใต้กระแสระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำอุดมการณ์ด้านการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมเชิงการอนุรักษ์มาประกอบสร้างความหมาย เพื่อทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงการอนุรักษ์ เมืองเก่าเป็นวิถีชีวิตเดียวกับชุมชน เป็นการสร้างจิตสำนึกและกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าความสำคัญรากเหง้า วัฒนธรรมและสืบทอดอัตลักษณ์ชุมชนต่อไป

ท้องถิ่นนิยม

วาทกรรมการพัฒนาชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมาย “อัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน” เป็นวาทกรรมที่นอกจากหน่วยงานรัฐจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างและสื่อความหมาย ตัวตนจนชุมชนได้กลายเป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแล้ว ส่วนหนึ่งมาจากกระแสท้องถิ่น นิยมที่เกิดขึ้นจากความผูกพันที่ชุมชนมีต่อประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ของตนเอง ซึ่งคำว่าท้องถิ่นนิยมนั้น แนวคิด ท้องถิ่นนิยมนั้น รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2557) ได้กล่าวไว้ว่า

“แนวคิดด้านทานกระแสโลกาภิวัตน์และตระหนักถึงมนุษย์ ว่ามี ความสำคัญเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต มนุษย์มีความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่มนุษย์มีความผูกพันเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ความผูกพันกับชุมชนที่มีวัฒนธรรม ค่านิยม ประเพณี ที่จะเป็สิ่งทีบ่งบอกถึงรากที่มีอยู่ในตัวมนุษย์และเคารพซึ่งสิทธิซึ่ง กันและกันทั้งมนุษย์ ชุมชน และสิ่งแวดลอม”

แนวคิดท้องถิ่นนิยมของชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากความต้องการปลูก จิตสำนึกให้คนในพื้นที่รักบ้านเกิด ตระหนักในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันสืบเนื่องมาจากผลกระทบ ที่มาจากความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่ต้องการพัฒนาประเทศและโลกให้มีความทันสมัย ทั้ง ด้านสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้สังคมโลกหมดความศรัทธาและความเชื่อ ในความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี จึงทำให้หันกลับมาให้ความสำคัญกับสัมพันธ์ภาพ มนุษย์ในบริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมกลุ่มย่อยในสังคม พร้อมทั้งต่อต้าน ความก้าวหน้าของสังคมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่กำลังเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ของสังคมหลังสมัย (Postmodernism) ที่มุ่งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อและสารสนเทศเป็นสำคัญ ปัจจัยดังกล่าวทำ

ให้ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบท้องถิ่นนิยมมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อต่อสู้แย่งชิงวาทกรรมการพัฒนาเพื่อสถาปนาตัวตนชุมชนให้กลายเป็นวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังที่ทรินท์ สุขวัจน์ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของกระแสท้องถิ่นกับการอนุรักษ์พัฒนาเมืองเก่าภูเก็ต ไว้ว่า (ภูเก็ตภูมิ, 2550 น. 7) ไว้ว่า

“ความเก่าแก่ของถนนกลางซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการค้าของเมืองมีอาคารแบบซิโนโปรตุกีสอันวิจิตรเรียงรายอยู่มากที่สุดประการหนึ่งและสำนักตระหนักถึงคุณค่าแห่งอดีตของกลุ่มผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต ที่ริเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของอาคารมา ตั้งแต่ พ.ศ.2523 รวมถึงเจ้าของบ้านสถานที่ที่มองเห็นคุณค่าความหมายประการหนึ่ง คือ ปัจจัยก่อเกิดการอนุรักษ์พัฒนาเมืองเก่า”

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดด้านท้องถิ่นนิยมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเริ่มต้นจากการสร้างความรู้ให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักในประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของตนเอง ด้วยการสร้างความรู้ผ่านสัญญาณทางวัฒนธรรมที่ชุมชนเรียกว่า “ซิโนโปรตุกีส” ด้วยอำนาจความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ส่งผลให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูอาคารสถานที่ของตนเองเพื่อให้กระบวนการก่อสร้างและฟื้นฟูได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเริ่มสถาปนาตัวตนด้วยการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ และสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่มุ่งพัฒนาคน และชุมชนโดยให้เศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานการสร้างสรรคและนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกกระดับ อันเป็นรากฐานของชีวิตที่จะพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น การรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงทำให้เกิดกลุ่มการอนุรักษ์นิยมท้องถิ่นขึ้น ตั้งชื่อว่า มูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต และได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2546 โดยมีนายแพทย์ประสิทธิ์ โกยศิริพงศ์ เป็นประธานกรรมการ นายสินชัย จันทิรา รองประธานกรรมการ และมีคณะกรรมการ 13 คน ได้แก่ นายอยุธยา ธารศิริโรจน์ นายณรงค์ สุวรรณศุภพนา นายวิโรจน์ บำรุงวงศ์ นายธีรวิฑู ศรีตุลาภิรักษ์ นายชัยวิชิต เตชวรณณณีนายอดิศักดิ์ ลิ้มนันท์พิสิฐ นางสุจิตรา ชลิตตานนท์ นางสาวรรณี แซ่โง่ นายสำรวย สุวรรณ นายปฐมรัตน์ ดุลยรัตน์ นางสาวนศรี เต๋ยวสกุล นายามพร ชุ่มพงษ์ นางศิริ ธีระจามร ซึ่งวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งมูลนิธิเมืองเก่า ดังนี้

ข้อแรก เพื่อพัฒนาบูรณะฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีชีวิตศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของอาคารเก่าในเขตพื้นที่เมืองเก่า ข้อที่สอง กระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้อยู่อาศัยในเขต ข้อที่สามและข้อที่สี่ คือการส่งเสริมวัฒนธรรมและส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความเป็นกลาง

ดังนั้น หลังจากจัดตั้งมูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ตอย่างเป็นทางการแล้วในปีพ.ศ. 2547 มูลนิธิได้ผลักดันให้ผู้ครอบครองอาคารเปิดช่องทางเดินด้านหน้าอาคารหรือหงอคาซี่จำนวน 4 หลัง และปีพ.ศ.2549 อีกจำนวน 4 หลัง และช่วยดูแลซ่อมแซมทรัพย์สินส่วนกลางในย่านเมืองเก่า ได้แก่ ไฟฟ้าแสงสว่าง เสาปูนโบราณ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร โดยผู้เชี่ยวชาญจากเมืองปิ้ง (สมใจ สุวรรณศุภพนา ,เอกสารการบริหารเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน) อุดมการณ์การพัฒนาของชุมชนภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับชุมชนและพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ทำให้มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกและการผลิตสร้างพื้นที่ให้มีความหมายต่อสังคม จึงได้พัฒนาขึ้นจากการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นปัจจัยในการพัฒนาที่สอดคล้องกับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) (พ.ศ. 2540 – 2544, น.12) ในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา ดังที่กล่าวว่า “ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสัญจรทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกความรู้ความเข้าใจเกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเองและผู้อื่น...” จึงทำให้มีการสถาปนาวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น ด้วยการสร้างความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของชุมชน ผ่านพิพิธภัณฑ์และได้สร้างพื้นที่ที่มีความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมในเชิงอนุรักษ์เพื่อปิดทับการพัฒนาด้วยเศรษฐกิจทุนนิยม ดังนั้น ในปี พ.ศ.2544 ได้มีการพัฒนาปรับปรุงอาคาร ตึกเก่าชิโน – ยูโรเปียนที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2477 เพื่อเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนของชาวภูเก็ต มาจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้นชื่อว่า “ไทยหัว” Phuket Thaihua Museum และได้ทำการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัยมากขึ้น ในปี พ.ศ.2549 ดังความว่า

“โครงการพิพิธภัณฑ์ถูกกระตุ้นจากหลายภาคส่วนในจังหวัดภูเก็ต ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในตัวเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกที่มีอยู่แต่เฉพาะแหล่งพักผ่อนตามชายหาด การเสริมสร้างกิจกรรมและปรับปรุงสถานที่ต่าง ๆ ในตัวเมืองจึงค่อย ๆ เกิดขึ้นนับแต่ช่วงหลัง 2545 เป็นต้นมา ผู้มีส่วนได้ส่วนร่วมและมองเห็นคุณค่าของความรู้จักอดีต จึงได้ช่วยกันหาข้อสรุปความเป็นไปได้ในการทำพิพิธภัณฑ์ขึ้น ณ สถานที่อดีตโรงเรียนแห่งนี้อีกครั้ง นำเสนอไปยังประธานมูลนิธิ ฯ จนได้รับการอนุมัติให้เริ่มการปรับปรุงอาคารและพื้นที่โดยรอบเป็นพิพิธภัณฑ์ภูเก็ตไทยหัวในต้นปี 2549” (ภูเก็ตภูมิ, 2551, น.29)

พิพิธภัณฑ์ไทยหัว ตั้งอยู่ที่ถนนกระบี่ย่านเมืองเก่าภูเก็ตที่ใช้พื้นที่ของอาคารรูปแบบจีนผสมตะวันตก (ชิโนยูโรเปียน) ซึ่งพิพิธภัณฑ์ไทยหัว คือ ภาพตัวแทนของวิถีชีวิตและรากเหง้าในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่สะท้อนผ่านอาคารรูปแบบจีนผสมตะวันตก (ชิโนยูโรเปียน) และวิถีชีวิตวัฒนธรรมของพหุสังคมภูเก็ต ที่ท้องถิ่นได้คิดโครงการขึ้นเพื่อสร้างกระแสสำนึกให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่น เพื่อให้ได้เข้าใจในพัฒนาการในการประกอบสร้างตัวตนของชุมชน อันเป็นการแผ่อุดมการณ์การพัฒนาชุมชน เพื่อให้คนในท้องถิ่นตื่นตัวรักษารากเหง้าอัตลักษณ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เพราะความเชื่อและความศรัทธาที่เกิดขึ้นเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป และหลังจากที่เทศบาลนครภูเก็ตได้มีโอกาสร่วมเป็นเทศบาลนำร่องในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน GTZ ประเทศเยอรมันผ่านกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย จึงทำให้ในปี พ.ศ. 2535 เทศบาลนครภูเก็ตได้จัดทำโครงการการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านเมืองเก่าขึ้น ทั้งนี้เพื่อปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์และชุมชนเกิดแรงบันดาลใจในการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและสมดุล ดังปรากฏในความสำคัญของโครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมฯ ของเทศบาลภูเก็ต ว่า (เทศบาลนครภูเก็ต, ม.ป.ป, .น.2)

แนวทางที่ชัดเจนในการตัดสินใจลงทุนเพื่อฟื้นฟูอาคารและสภาพแวดล้อมทางกายภาพขอย่านการค้าและเมืองเก่าภูเก็ต โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกกระดับ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิมของเมือง ให้กลับมาเป็นทุนทางสังคมเพื่อให้สามารถช่วยเพิ่มพูนมูลค่าของทรัพย์สิน และเพิ่มรายได้ ของทั้งเทศบาลและประชาชนที่อาศัยในเมือง ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นอกจากนั้น เทศบาลฯ ยังถือว่า เป็นโอกาสอันดีที่จะใช้โครงการพัฒนาย่านเมืองเก่านี้ เป็นกลไกและกระบวนการสร้างจิตสำนึก ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน

โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมีส่วนร่วมในการรักษาและพัฒนาเมืองเก่าให้กลับมามีชีวิตชีวา ดังในอดีต อันเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาวภูเก็ตตลอดไป

ดังนั้น โครงการการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและฟื้นฟูวัฒนธรรมเมืองเก่าภูเก็ตของเทศบาลนครภูเก็ต จึงเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการดำเนินงานของภาครัฐและประชาชนให้มีแนวทางการพัฒนาประเทศร่วมกัน อันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่มุ่งให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในปี พ.ศ. 2532 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่นได้เสนอให้กำหนดเขตอนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ตให้เป็น “แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” โดยใช้ถนนกลางเป็นโครงการนำร่องการพัฒนา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดวาทกรรมการพัฒนาท้องถิ่นว่าด้วย “พื้นที่เมืองเก่ากับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ที่เทศบาลนครภูเก็ตมุ่งนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นต้นทุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจชุมชนให้มีรากฐานแข็งแรง อันสามารถเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมประเทศและโลกได้ และได้มีการจัดกิจกรรมขึ้นอีกมากมาย อาทิ การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องบูรณะสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ตขึ้นในปี พ.ศ. 2537 กำหนดพื้นที่นำร่องของการพัฒนา มีการรณรงค์ให้ชาวถนนกลางเห็นความช่องทางเดินใต้อาคารหน้าบ้านหง่อคาชี (Accade) ให้เหมือนสมัยครั้งแรกที่มีการสร้างอาคารบ้านเรือนจนมีเจ้าของบ้านจำนวน 15 ห้องยินยอมให้ทางเทศบาลเปิดช่องทางเดินใต้อาคารหน้า และในปี พ.ศ.2541 ทางเทศบาลร่วมมือภาคเอกชนในการเข้าไปปรับปรุงซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนของชุมชน และได้เกิดงานย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ตขึ้น ดังนั้นช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ตจึงได้รับพัฒนาเชื่อมโยงไปกับเศรษฐกิจประเทศอันเกิดจากโครงการพัฒนาเมืองภูเก็ตที่ได้ทุนสนับสนุนจากรัฐและการช่วยเหลือจากชุมชนอีกหลายกลุ่ม อาทิ สภาวัฒนธรรมสมาคมเพอรานากัน และเครือข่ายต่าง ๆ ของชุมชนที่มุ่งพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความหมายในเชิงอนุรักษ์ ดังที่ ประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสารบุลาทิน ไว้ว่า ดังที่ประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสารบุลาทิน ไว้ว่า

การรวมตัวของคนในชุมชนย่านเมืองเก่ามีมานานแล้ว เราทำงานร่วมกับมูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต เทศบาลนครภูเก็ต สมาคมเพอรานากัน สภาวัฒนธรรมและเครือข่ายต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการและกิจกรรม คือมีความเป็นมาของการรวมตัวกันมาบ้างแล้วพอถึงวันหนึ่งมีโครงการพัฒนาเมืองเข้ามา โครงการนี้มีงบประมาณให้แต่ให้ชุมชนช่วยกันคิดว่าจะพัฒนาเมืองของตนอย่างไร ชุมชนก็มาระดมความคิดว่าความจริงแล้วเราทำอะไรกันแน่ ซึ่งก็คือ ตรงเป้าหมายการทำงานของคณะกรรมการชุมชนที่อยากให้อำเภอเป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต และมีเศรษฐกิจดีขึ้น โครงการพัฒนาเมือง จึงเป็นโครงการแม่ที่ทำให้เกิดโครงการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนย่านเมืองเก่าตามมากมาย อาทิ การทำป้ายบอกทาง ...การส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้แก่ชุมชนของตนเอง...

ศักยภาพการพัฒนาพื้นที่เมืองภูเก็ตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและเอกชนให้มีการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พื้นฟูอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ได้ส่งผลให้ชุมชนได้รับเกียรติบัตรและการยกย่องจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ปีพ.ศ. 2533 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ มอบรางวัลและเกียรติบัตรที่ได้พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แก่ผู้ครอบครองอาคารในเขตเมืองภูเก็ต

ในฐานะที่เป็นผู้นุรักษ์อาคารดีเด่นปี พ.ศ. 2540 กลุ่มประชาชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต ได้รับประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้นุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ประเภทกลุ่มบุคคลดีเด่น จากคณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย เนื่องในปีอนุรักษ์มรดกด้านสถาปัตยกรรม ปี พ.ศ. 2543 กองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน ประกาศให้โครงการพัฒนาและอนุรักษ์ย่านการค้าเมืองเก่าภูเก็ตได้รับรางวัลชนะเลิศ ผลงานดีเด่น ประเภทเมืองเอกลักษณ์ (ภูเก็ตภูมิ, 2550, น.8)

การร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นนั้น มีปัจจัยสำคัญมาตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งตัวบทของรัฐธรรมนูญได้สนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการท้องถิ่นแต่การบริหารจัดการชุมชนยังคงมีนโยบายที่สอดรับส่วนกลาง ดังความประกาศรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 46 (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2546, น.74) ไว้ว่า

“บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ”

ตัวอย่างตัวบทรัฐธรรมนูญข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนและท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการชุมชนและเอื้อให้องค์กรส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการท้องถิ่นและของตนมากขึ้น เป็นไปในรูปแบบที่เรียกว่า ล่างขึ้นบน (Bottom up) แต่ในความเป็นจริง การที่คนในชุมชนให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูอัตลักษณ์และให้การท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ที่มาจากหน่วยงานภาครัฐที่คงจำกัดอยู่ภายใต้ตัวบทกรรมรัฐ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองลักษณะบนลงล่าง (Top Down) ที่อำนาจการพัฒนามาจากส่วนกลางและกระจายนโยบายไปสู่ท้องถิ่นมากกว่าผลักดันนโยบายด้านล่างสู่ด้านบน แต่กระบวนการพัฒนายังคงเน้นพลังชุมชนขับเคลื่อนในการสืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ชุมชนจึงบริหารจัดการโดยชุมชน ที่สอดรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมชุมชนบนพื้นฐานวาทกรรมการพัฒนาภายใต้เศรษฐกิจทุนนิยมของกระแสการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับการบริโภคนิยม

สรุป พลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์เมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้รับอิทธิพลมาจากวาทกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงจากสังคมสมัยใหม่ไปสู่สังคมยุคหลังสมัยใหม่ พลวัตอัตลักษณ์ชุมชนมี 2 มิติ ได้แก่ อัตลักษณ์เมืองแห่งตึก-เมืองแห่งการค้า อัตลักษณ์เงินสร้างเมือง-นำสมัยตามแบบป็นัง อัตลักษณ์ชุมชนกลายเป็นอื่น-วัฒนธรรมคือรากเหง้าชุมชน ซึ่งภาคปฏิบัติการวาทกรรมสร้างความรู้ อุดมการณ์ ความจริงที่มีบทบาทต่อการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันการเมือง สถาบันท้องถิ่นของชุมชน โดยวาทกรรมอัตลักษณ์ที่ปรากฏได้แพร่กระจายความรู้ผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน สื่อท้องถิ่น ประชาชน และคนในชุมชน จนพลวัตอัตลักษณ์ที่ปรากฏได้สร้างความจริงให้ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีภาพลักษณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยได้อย่างมีความหมายต่อสังคม

บทที่ 5

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบท การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสมัยใหม่ ผู้วิจัยนำเสนอ 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ กลวิธีทางภาษาประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยในการศึกษาจะเน้นการวิเคราะห์วาทกรรม 2 มิติ ได้แก่ มิติภาษาและมิติทางสังคมและวิถีปฏิบัติ ซึ่งมีมิติทางภาษาผู้วิจัยจะวิเคราะห์วาทกรรมที่เชื่อมโยงรูป ภาษาและความหมาย ประเภทถ้อยคำข้อเขียน เรื่องเล่า การแสดงทฤษฎีต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าภาษา สื่อ อัตลักษณ์และอุดมการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อวิเคราะห์แนวคิด และอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวภาษาที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

ผู้วิจัยวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟและพานโดจ์ (อ้างอิงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 43 -47) “วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ เป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับข้อเขียนและคำพูด พร้อมทั้งเน้นว่า ภาษาในข้อเขียนและคำพูดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย” วาทกรรมเชิงวิพากษ์พาโดจ์ (Van Dijk) ได้อธิบายไว้ว่า กรอบวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) ช่วยแสดงให้เห็นอำนาจที่เป็นระบบความคิดความเชื่อที่กลุ่มคนในสังคมมีส่วนร่วมและผลิตตัวบทมาควบคุมคนในสังคม ดังนั้น วาทกรรมเชิงวิพากษ์พานโดจ์จึงมีทั้งการอ้างอิงนิยามที่มีนัยในการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง และอุดมการณ์อยู่ในฐานะปรากฏการณ์ทางปริชาณที่สะท้อนความคิดผ่านกระบวนการของสถาบันสังคม วาทกรรมของพานโดจ์จึงเป็นการศึกษาวาทกรรมที่มีสองส่วนสำคัญ คือ การศึกษาโครงสร้างภาษาด้านกลวิธีการสื่อวัจนกรรมและการใช้วัจนกรรมมีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ (multidisciplinary) เน้นวาทกรรมสาธารณะเป็นสำคัญ เพื่อให้เห็นประเทวาทกรรมกับรูปแบบการควบคุม อาทิ วาทกรรมชั้นนำ วาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ วาทกรรมโน้มน้าวใจ เป็นต้น

ดังที่ สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ์ และคณะ (อ้างอิงในกฤษดาวรรณ หงศ์ลดารมภ์ จันทิมา เอี่ยมานน, 2549, น. 189) ได้กล่าวถึง วาทกรรมตามความหมายเชิงวิพากษ์ ไว้ว่า

*ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ได้ประสานความคิดทางภาษาศาสตร์เข้ากับแนวคิด
เชิงสังคม-มานุษยวิทยา คือ ประสานแนวความคิดเรื่องการวิเคราะห์ภาษาระดับ
ข้อความ เจตนาและบริบทเข้ากับแนวคิดเรื่องภาษามีอิทธิพลต่อการปั้นแต่ง
ควบคุมสังคมและวัฒนธรรม ในทำนองเดียวกันสังคมวัฒนธรรมก็มีอิทธิพลต่อ
ภาษาด้วยเช่นกัน ภาษาและสังคมเป็นส่วนของกันและกัน ภาษาทำหน้าที่สะท้อน
ผลิตซ้ำ ความคิด ความเชื่อ ความรู้ ซึ่งอุดมการณ์ในสังคมที่ภาษานั้นถูกใช้อยู่
จึงเท่ากับกำหนดควบคุมความรู้ของสังคมไปพร้อม ๆ กัน*

การนำเสนออัตลักษณ์เมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงวิเคราะห์วาทกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับบทที่ 4 พลวัตการสร้างและสื่อความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยเฉพาะยุคการเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2475 -ปัจจุบัน) ที่ชุมชนได้นำแนวความคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนมาประกอบสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในยุคหลังสมัยใหม่ ที่มาจากกระบวนการต่อรอง ช่วงชิงความหมายจากวาทกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติมาเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสร้างความหมาย “อัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน” ขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงจากสังคมสมัยใหม่ (Modernism) ไปสู่สังคมหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ดังนั้น การสถาปนากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชน จึงเป็นการนำเสนอภาพตัวแทนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะย้อนแย้งในตนเอง คือ มีความเป็นตัวตนในอดีตแต่ประดิษฐ์กรรมกรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตอบสนองความหมายปัจจุบันและอนาคต การวิเคราะห์จึงศึกษาทฤษฎีทางภาษาประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อให้ทราบวิธีการใช้ภาษาและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคม ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

5.1 การวิเคราะห์ตัวบท (Text)

5.1.1 กลวิธีทางภาษาประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

ฟานไดก์ (Van Dijk 2006,2009 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.62) ได้อธิบายว่า การศึกษาข้อเขียนและคำพูด (Text and Talk) ซึ่งเป็นรูปธรรม สามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นนามธรรมได้ อย่างเช่นการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน เขาจะเริ่มตั้งคำถามว่า ภาษาาระดับต่าง ๆ เพื่อศึกษาภาษาสัมพันธ์กับอำนาจอย่างไร ดังนั้น การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในตัวบทจะทำให้ทราบอุดมการณ์บางอย่างที่แฝงอยู่ในวาทกรรม การวิเคราะห์ตัวบทวาทกรรมที่ปรากฏในสื่อสาธารณะของชุมชนบริบทการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่จึงเป็นการศึกษาภาษาที่มีการผสมผสานระหว่างเชิงโครงสร้างกับเชิงหน้าที่ที่ตัวบทวาทกรรมทำหน้าที่ในการสื่อสารสถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้กลวิธีการทางภาษาที่วิเคราะห์ประกอบด้วยสื่อสาธารณะด้านการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่ปรากฏในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ได้แก่ สื่อเอกสารต่างในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต อาทิ แผ่นพับ แผ่นป้ายโฆษณา วัตถุ สื่อสารมวลชน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และตัวบทการสื่อสารที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอตัวตนชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ ซึ่งจากการเก็บข้อมูลบทกลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่แฝงอุดมการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ดังนี้ การเลือกใช้คำศัพท์ มุลบท การกล่าวอ้างถึง การใช้อุปลักษณ์ การเล่าเรื่อง และการใช้สทบท

1) การเลือกใช้คำศัพท์เฉพาะสื่อความหมายอัตลักษณ์

คำศัพท์เฉพาะ หมายถึง คำศัพท์ที่มีความเข้าใจในวงการหรือชุมชนซึ่งมีความหมายเฉพาะกลุ่ม อาจทำให้คนนอกชุมชนไม่เข้าใจความหมาย เพราะมีความหมายนัยยะเชื่อมโยงชาติพันธุ์และกลุ่มชนในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งการใช้คำศัพท์เฉพาะนี้ HallและLacan (อ้างถึงในอรรธรณ, 2544 น.105) ได้กล่าวไว้ว่า “อัตลักษณ์เรามีการแบ่งแยกและถูกสร้างผ่านภาษา เพราะฉะนั้นการที่เราใช้ภาษาก็ คือ การผลิต/สร้างตัวตนของเรา ว่าเราเป็นใครนั้นจึงถูกสร้างด้วยขบวนการทางวาทกรรม” ดังนั้น การใช้คำศัพท์เฉพาะจึงเป็นขบวนการทางวาทกรรมในการสร้างและสื่อความหมายตัวตนของชุมชน ซึ่งคำศัพท์ที่พบจากสื่อสาธารณะ

เป็นคำภาษาล้านภูเก็ทที่เรียกว่าภาษาจีนบาบ๋า (คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยน) ภาษาจีนบาบ๋าจึงมีนัยหมายถึงภาษาล้านภูเก็ทที่เป็นคำยืมของภาษาจีนฮกเกี้ยน โดยรากศัพท์ของภาษาจีนบาบ๋าหรือคำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนที่ได้รับอิทธิพลมาเป็นการยืมภาษาอื่นในประเทศแถบคาบสมุทรมลายู อาทิ อังกฤษ ดัตช์ โปรตุเกส เป็นต้น อันเกิดจากผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมทางด้านภาษาด้วยเช่นกัน ซึ่งการผสมผสานระหว่างภาษาจีนฮกเกี้ยน ภาษาจีนมลายูและภาษาท้องถิ่นได้กลายเป็นภาษาแม่ที่ได้สร้างอัตลักษณ์ภาษาให้แก่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ภาษาล้านภูเก็ทที่ชุมชนเมืองเก่าใช้ในการสื่อสารจึงมีความเป็นพหุภาษา (Multi Language) และคำศัพท์ที่ใช้สื่อสารและสร้างความหมายการส่งเสริมการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ คือ นิยมใช้ภาษาจีนบาบ๋า หรือเป็นภาษาล้านภูเก็ทที่ส่วนใหญ่เป็นคำยืมจากภาษาจีนฮกเกี้ยนและภาษาอื่นในประเทศแถบคาบสมุทรมลายู ดังที่ อนันต์ อารีย์พงศ์ (2551) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ของภาษาภูเก็ต ไว้ว่า

“ชาวจีนได้อพยพเข้ามาในจังหวัดภูเก็ต ประกอบอาชีพค้าขายและทำเหมืองแร่ชาวจีนเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน รองลงมาก็เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว และ กวางตุ้ง ไทหล่า ในส่วนของภาษาจีนถือได้ว่า ภาษาจีนฮกเกี้ยนเป็นภาษาสำคัญที่ใช้มากกว่า ภาษาจีนอื่น และชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศมาเลเซียมาก่อนและได้รับเอาวัฒนธรรมทางภาษาที่หลายหลากมาเผยแพร่ในจังหวัดภูเก็ต เช่น ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ และมีภาษาอื่นปนอยู่ด้วย ส่วนคำศัพท์ ในภาษาจีนถิ่นเดิมที่ชาวจีนฮกเกี้ยนใช้พูดกันนั้นย่อมชัดเจนดี แต่ก็อาจเปล่งเสียงเพี้ยนไปบ้าง เมื่อประกอบเป็นคำภาษาล้านไทยได้เนื่องจากท้องถิ่นกำเนิดเดิมในมณฑลฮกเกี้ยน มีอาณาเขตกว้างขวางมาก ภาษาล้านฮกเกี้ยนจึงแตกต่างกันไปในแต่ละอำเภอ เช่น คำว่า หมู อาจออกเสียงเป็น ตู ตี หรือ ตือ หรือคำว่าปลาหูก ออกเสียงแล้วอาจเป็นคำ แสลงหูกในภาษาไทย เป็นต้น”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วม“โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนและคนในชุมชนพื้นที่เขตพื้นที่การท่องเที่ยว” ที่ชุมชนจัดขึ้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2560 โดยมุ่งนำองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ถ่ายทอดสู่เยาวชนและคนในชุมชนได้รับรู้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสมัยใหม่นั้น พบว่า ชุมชนนำคำภาษาล้านภูเก็ทที่เรียกว่า ภาษาจีนบาบ๋า มาใช้เรียกชื่อประเภทต่าง ๆ ในชื่อขนม อาหาร การแต่งกาย อาคารสถานที่ เป็นต้น โดยแต่ละคำแสดงการสื่อความหมายนัยยะที่สะท้อนชาติพันธุ์ในความหลากหลายของกลุ่มสังคมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ดังตัวอย่างที่ปราชญ์ชุมชน คุณอัศวิน อรรถธรรม (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 16 ธันวาคม 2560) ได้อธิบายที่มาและลักษณะอาหารประเภท ต่าง ๆ ไว้ว่า

อาหารส่วนใหญ่เราได้รับอิทธิพลมาจากปิ้งแตรรสชาติเป็นแบบภูเก็ตซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของเรา เช่น ม่อจี จะทานกับน้ำชาหรือกาแฟ ทำจากแป้งและมีไส้เป็นถั่วลิสงบด ในบางครั้งคนโบราณจะมีการแซวว่า ทาแป้งหน้าขาวเหมือนจี อาหารส่วนใหญ่เป็นพวกข้าวเหนียวปิ้ง เรียกว่า เปาล้าง ได้รับอิทธิพลมาจากมาเลเซีย รสชาติเค็มเค็ม มีไส้มะพร้าวคลุกกับพริกไทยนิดหน่อย ขนมอังกู๊ เป็นขนมของคนเชื้อสายจีนเป็นขนมมงคล อังคือสีแดง เป็นสีแห่งความเป็นมงคล ส่วนกู๊คือเต๋า หมายถึงอายุมันขวัญยืน ส่วนชิ้นที่ใหญ่กว่าเรียกว่าตัวกู๊ และมีกะหรี่ปั้นผาน คำว่า คำว่า กะหรี่ปั้นมาจากภาษาอังกฤษ เคอร์รี่ (curry) เป็นแกงที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย คือ ผงกะหรี่ปั้น คำว่า ไหมผาน เป็นภาษาจีนฮกเกี้ยน แปลว่า เส้นหมี่ขาว ซึ่งเป็นแกงกะหรี่ปั้นที่นำมา

ราดบนเส้นหมี่ขาวและทานพร้อมเครื่องเคียงที่เป็นผัก ซึ่งบนโต๊ะก็มีผักหลายชนิด นอกจากนี้ขนม ที่ได้รับอิทธิพลมาจากเพอรานากัน ได้แก่ข้าวเหนียวตัด ราดด้วยสังขยา ไก่ย่าง คำว่า ไก่ แปลว่า ขนม ส่วนคำว่า เบ่งกา แปลว่า หัวมัน ขนมปะถ่องไก่ขนมโก๋สุ้ย หรือโก๋สุ้ย แต่เดิมเป็นสื่อน้ำตาลบ้านเราปรับปรุงสีเขียวใบเตย ขนมอิโก้ (ข้าวเหนียวแก้ว) บันฉิเยนไก่อ๊ (ขนมถั่งแตก) ขนมฮวดไก่อ๊ (ขนมถั่วฝูซึ่งฮวด แปลว่า เฟืองฝู) ทั้งหมดนี้เรียกว่า ปู๊นเตไก่อ๊ แปลว่า ขนมพื้นเมืองแต่เมื่อมาอยู่ในบ้านเราก็มาทำให้รสชาติเป็นแบบบ้านเรา”

คำศัพท์เฉพาะที่เป็นคำภาษาถิ่นภูเก็ตหรือภาษาจีนบาบ๋าภูเก็ต เป็นกลุ่มคำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศในแถบคาบสมุทรมาลายูเป็นอิทธิพลจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของการใช้ภาษาท้องถิ่นภูเก็ตกับกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาจากประเทศที่สอง ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น จึงทำให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและการยืมคำโดยใช้คำทับศัพท์ และทำให้มีการแปรภาษาทั้งแปรเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ เป็นต้น เช่น คำว่า ม่อจี ภาษาถิ่นใต้ใช้ว่า ม่อซี (สำเนียงใต้) ม่อฉี (สำเนียงกลาง) หมายถึง ทำจากแป้งและมีไส้เป็นถั่วลิสงบด มีการยืมภาษามลายูประสมกับภาษาจีน เช่น กะหรีไหมฝาน กะหรี ภาษามลายู ส่วนคำว่า ไหมฝาน เป็นภาษาจีนฮกเกี้ยน แปลว่า เส้นหมี่ขาว หมายถึง อาหารคาวประเภทหนึ่งที่น่าแกงกะหรีไก่อ๊ที่นำมาราดบนเส้นหมี่ขาวและทานพร้อมเครื่องเคียงที่เป็นผัก หรือคำยืมภาษาจีน เช่น ขนมเปาล้าง หมายถึง ขนมที่ทำด้วยข้าวเหนียวหนึ่งไส้ใส่มะพร้าว ขนมอังกู หมายถึง ขนมเต่าสี่แดงไส้ถั่วเขียว ขนมอิโก้ (ข้าวเหนียวแก้ว) บันฉิเยนไก่อ๊ (ขนมถั่งแตก) ขนมฮวดไก่อ๊ (ขนมถั่วฝู) เป็นต้น ซึ่งการยกตัวอย่างชื่ออาหารและขนมที่มีคำหรือกลุ่มคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาต่างประเทศในแถบคาบสมุทรมาลายูนั้น เป็นการสะท้อนให้คุณค่าความหมายพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตประกอบสร้างขึ้นให้จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่งการเมืองและเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมอันเป็นปัจจัยที่ทำให้การเมืองเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมนำไปสู่การแข่งขันและแย่งชิงผลประโยชน์ที่ส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนทำให้อาหารและวัฒนธรรมการบริโภคมีความคล้ายคลึงกับประเทศแถบแหลมมาลายู แต่อัตลักษณ์ที่ต่างกันคือ รสชาติ โดยใช้คำว่า ปู๊นเตไก่อ๊ แปลว่า ขนมพื้นเมือง และคำว่า “บ้านเรา บ้านเรา” มาสื่อซ้ำก็เพื่อย้ำความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับชาวจีนโพ้นทะเลในการประกอบสร้างชุมชนเมืองเก่าอันเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและการให้ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนของสังคมสมัยใหม่ จึงเป็นกลยุทธ์ในการสื่อสารที่เป็นวาทกรรมชั้นนำที่เกิดขึ้นจากกลุ่มผู้นำชุมชนที่ต้องการให้เยาวชนและผู้เข้าร่วมโครงการตระหนักในคุณค่าและความหมายชุมชนต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนยุคหลังสมัยใหม่

การสร้างความหมายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนนิยมใช้คำจีนบาบ๋า (คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยน) มาสื่อสารในท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบ ทั้งข่าวสารประชาสัมพันธ์ ป้ายโฆษณา ร้านค้า สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งการสื่อความหมายดังกล่าวจึงเป็นเสมือนกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ที่นำสัญลักษณ์ของภาษาจีนบาบ๋าเป็นภาพตัวแทน (Representation) ในการอ้างอิงตัวตนชุมชนให้มีความหมายต่อสังคมวัฒนธรรมภูเก็ต และส่วนใหญ่ที่พบ นิยมใช้ภาษาจีนบาบ๋าแทรกคำ วลี หรือประโยคในการสื่อสารต่าง ๆ ตัวอย่าง บทสัมภาษณ์ที่ปรากฏในสื่อ Phuket E-MAGAZINE เรื่อง “อ่องหลายภูเก็ต 2018 ปีปีเปงอ้าน”

อ่องหลายภูเก็ต 2018 โป๊ปปิ้งอ๊าน Posted on ธันวาคม 22, 2017 by Admin

เทศกาลส่งความสุขเริ่มขึ้นแล้ว และคงยาวไปถึงช่วงหลังปีใหม่ จนถึงตรุษจีน หลายๆ คนมองหาของขวัญของฝาก ไปมอบให้แก่ผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพหรือคนที่คุณรัก เป็นจังหวัดที่แคมเปญ “อ่องหลายภูเก็ต 2018 โป๊ปปิ้งอ๊าน” ได้เปิดให้สั่งจองสับประรดภูเก็ตที่ผ่านการบ่มเพาะคัดสรรอย่างดีอย่างเป็นทางการแล้ว หลังจากแคมเปญประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในปีที่ผ่านมา

อ่องหลาย หรือสับประรดภูเก็ต หลายๆ ท่านคงทราบกันดีแล้ว ว่าขึ้นชื่อเรื่องรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์หวานฉ่ำอมเปรี้ยวนิดๆ เนื่อกรอบ ซึ่งทาง บริษัทประชารัฐรักสามัคคีภูเก็ต จำกัด เล็งเห็นถึงความสำคัญช่วยส่งเสริมการตลาดให้สับประรดภูเก็ตเป็นที่นิยมมากขึ้น คุณวีระชัย ปรานวีระชัย กรรมการผู้จัดการ บริษัทประชารัฐรักสามัคคีภูเก็ต จำกัด เล่าถึงแคมเปญนี้ว่า “อ่องหลายภูเก็ตเป็นโปรเจกต์ที่เราเข้าไปดูแลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสับประรดภูเก็ตในนามประชารัฐ โจทย์คือเราจะทำอะไรที่จะเพิ่มมูลค่าสับประรดภูเก็ตเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร และเป็นการอนุรักษ์สับประรดภูเก็ตสายพันธุ์ดั้งเดิม จึงมีการผูกเรื่องราวความเป็นมา มีการทำแบรนด์ดัง พัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยปกติสับประรดภูเก็ตจะออกผลร่อยที่สุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งใกล้กับช่วงเทศกาลตรุษจีนพอดี ประกอบกับสับประรดเป็นผลไม้มงคล คำว่า อ่องหลาย ในภาษาจีนฮกเกี้ยนก็มีความหมายที่เป็นมงคล ชาวภูเก็ตนิยมใช้อ่องหลายเป็นของขวัญในวันตรุษจีนรวมทั้งนำไปเป็นของขวัญญาติพี่น้อง ผู้ใหญ่ที่เคารพ ... บรรจุภัณฑ์จะเป็นกล่องไม้เหมือนกล่องไวน์ชนิดี ด้านหน้าทาสีขาว สกรีนลายคล้ายงานเปเปอร์คัทของชาวจีนเป็นรูปบัณฑิต ซึ่งปีนี้ปีหมา ลวดลายนี้ออกแบบโดยศิลปินชาวรัสเซีย Ludmila Letnikova ซึ่งหลงใหลในวัฒนธรรมบ้านเรามาก รวมทั้งข้อความ “โป๊ปปิ้งอ๊าน” ซึ่งเป็นคำอวยพรภาษาจีนฮกเกี้ยน มีความหมายเป็นสิริมงคลคือให้อยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรือง ภายในกล่องจะมีเหรียญทองแดงการันตีจากผู้ว่าราชการจังหวัด เกษตรจังหวัด และเกษตรกรว่า สับประรดลูกนี้อร่อยแน่นอน รวมทั้งยังมีเกลือเคยกี้ภูเก็ต เป็นเครื่องจิ้มรับประทานกับสับประรด มีคู่มือการปลูกสับประรดและวิธีการรับประทาน ถ้าเป็นสับประรด 9 ลูกจากจวนผู้ว่าฯ เหรียญทองแดงจะเป็นเหรียญทอง กล่องมีลายฉลุแผ่นทองเหลืองประดับ เพิ่มความพิเศษมากยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อถึงเวลาผลผลิตพร้อมให้เก็บเกี่ยวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์เราก็จะทยอยส่งให้ถึงมือผู้ที่สั่งจองสับประรดเอาไว้ เพื่อจะได้นำไปมอบเป็นของขวัญของฝากแด่คนที่คุณรักและเคารพ หรือนำไปเป็นของขวัญในวันตรุษจีนทันเวลาช่วงนั้นพอดี” ...

จากบทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารภาษาจีนบาบ่า (คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยน) เป็นปัจจัยหนึ่งในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตด้านการท่องเที่ยว เพราะภาษาสามารถสะท้อนภูมิหลังทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ชุมชนอันเกิดจากกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมตั้งแต่สมัยยุคโลหะเศรษฐกิจ (2444-2475) อันเกิดจากนโยบายรัฐนิยมการสร้างชาติสมัยรัชกาลที่ 6 ที่ต้องการให้คนไทยกับคนอื่นมาเป็นชนกลุ่มเดียวกัน ดังที่ ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ ได้แสดงความคิดเห็น (อ้างถึงในอมรา พงศาพิชญ์, 2547, น.144) ว่า “เราถือว่า พวกจีนนั้นเหมือนไม่เป็นต่างประเทศ แต่หากว่าจะเป็นส่วนหนึ่ง’ ก็เท่ากับยอมรับโดยทางพฤตินัยว่า ชาวจีนในประเทศไทยมีฐานะเช่นเดียวกับพลเมืองไทยและชาวจีนก็ยังมีได้มีสัญชาติไทยแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยสัญชาติพึงประกาศใช้ในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้เอง” ด้วยเหตุนี้ การใช้ภาษาชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตภาษาจีนบาบ่า (คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยน) จึงมีลักษณะความเป็นพหุภาษา (Multi Language) มีการใช้คำทับศัพท์ การผสมกลมกลืนกับภาษาถิ่นใต้ ดังที่ปรากฏในตัวบทได้แก่ คำภาษาจีนบาบ่า (คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยน) คือ คำว่า อ่องหลาย (สับประรด) และ “โป๊ปปิ้งอ๊าน” (สิริมงคลคือให้อยู่เย็นเป็นสุข) ซึ่งทั้งสองคำเป็นตัวบทที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิด (ideation) เพื่อสร้างความหมายและต่อยอดภาพตัวแทนของคนในชุมชนเมืองเก่าให้มีความหมายต่อชาติพันธุ์จีนบาบ่าหรือชาวจีนเลือดผสมหลาย (เพอรานากัน) และเมื่อนำมาสื่อสารร่วมกับคำศัพท์ภาษาถิ่นภูเก็ต คือ คำว่า เกลือเคยกี้ หมายถึง เครื่องจิ้มที่ใช้สำหรับทานคู่กับผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว จึงเป็นการสื่อความหมายถึงวัฒนธรรมสัมพันธ์

ระหว่างท้องถิ่นภูเก็ตกับชาวมลายู-จีน เนื่องจาก เกลือเคย เป็นเครื่องจิ้มที่คล้ายคลึงกับชาวมลายู-จีนที่ป็นัง ซึ่งเรียกว่า รोजัก (Rojak) ดังนั้น เมื่อนำคำว่า “อ่องหลาย” กับ “เกลือเคย” มาประกอบคู่กันจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายต่อระบบความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของสังคมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างจีนป็นังกับภูเก็ตมากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์การสืบเชื้อสายเป็นการให้ความหมายที่เชื่อมโยงประสบการณ์ร่วมของชุมชนกับปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมภูเก็ต จึงต่อยอดอัตลักษณ์กลุ่มชนเลือดผสมชาวจีนโพ้นทะเลหรือชาวจีนจากป็นังกับคนท้องถิ่นภูเก็ตผ่านภาษาวาทกรรมอัตลักษณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

2) มุลบท

การวิเคราะห์แนวคิดมุลบทหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อน (presupposition) ซึ่ง Russell 1905, Strawson 1952 (อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์, 2556, น. 83) ได้อธิบาย ไว้ว่า เมื่อเรากล่าวถึงถ้อยคำที่มีรูปภาษาบางชนิด รูปภาษานั้นจะสื่อมุลบทหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อนบางประการ มุลบท คือ สมมติฐานเบื้องหลังถ้อยคำที่กล่าว ซึ่งรูปภาษาที่สื่อมุลบทที่พบ ได้แก่ รูปภาษาที่ใช้อ้างถึง (Referring expressions) ด้วยการแฝงการใช้ถ้อยคำที่เชื่อว่าสิ่งที่ปรากฏปัจจุบันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในอดีต และกลุ่มคำกริยาแนะนำความ (Implicative verbs) คือ กลุ่มกริยาแนะนำความหมายบางประการ

ตัวอย่างที่ 1 คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่า ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสาร Openphuket ในบทความพลิกโฉม “เมืองเก่าภูเก็ต” จากท่องเที่ยว “กระแสรอง” สู่ “กระแสหลัก” (2560) ไว้ว่า

ถ้าจะย้อน กลับไปเมื่อ 30 ปีก่อน ย่านเมืองเก่าภูเก็ตโดยเฉพาะถนนกลาง เริ่มเข้าสู่ภาวะชบเซา การค้าการขายไม่เฟื่องฟู นักท่องเที่ยวก็ได้แค่เดินมาดูอาคารเก่าๆ สถาปัตยกรรมที่ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐประกอบกับการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวจากททท. ที่เน้นการท่องเที่ยววิถีไทยสไตล์ลิกซึ่งก็ส่งผลให้ย่านเมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

“ย่านเมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวา” เป็นมุลบทกลุ่มคำกริยาแนะนำความ ได้แก่ คำว่า กลับไปกลับมา ที่สื่อให้เห็นว่า ปัจจุบันชุมชนกลับมามีความหมายได้อีกครั้งนั้นมาจากนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวรัฐ คือ การท่องเที่ยววิถีไทยสไตล์ลิกซึ่ง โดยใช้รูปภาษาอ้างถึงช่วงเวลาที่ผ่านมา 30 ปีเป็นการแนะนำความสื่อนัยยะของกระบวนการสถาปนาตัวตนด้านการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ยังแฝงความหมายอุดมการณ์วัฒนธรรมชุมชนของการอยู่ร่วมกันในการธำรงรักษาอัตลักษณ์มาจนปัจจุบัน

ตัวอย่างที่ 2 คุณยุทธการ จันทรกานต์ ประธานชมรมสถาปนิกภูเก็ต ได้กล่าวที่มาของเมืองภูเก็ต (สัมมนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ธันวาคม 2560)

รูปแบบบ้านที่เป็นแบบดั้งเดิมชุมชนยังพอมองเห็นอยู่แถวบางเหนียวที่มีลักษณะอาคารเป็นบ้านชั้นเดียวหรือบ้านชั้นครึ่ง แถวท่าเรือคลังซึ่งหลงเหลืออยู่ไม่กี่หลังนอกนั้นโดนตัดแปลงไปหมดแล้ว หรือแถวปากน้ำ โดยภาพรวมถูกตัดแปลงอาคารไปหมดแล้ว ซึ่งก่อนถึงทางไปบางเหนียวซ้ายมือจากวงเวียนหอนาฬิกาไปก็จะไปเจอสามแยกทางไปโรบินสันก็จะมีร้านตัดผมแถวนั้นจะมีลักษณะบ้านดั้งเดิมพอมองอยู่บ้าง เหลืออยู่ไม่กี่ร้านและแถวฝั่งกระทุ้งก็คิดว่าคงไม่เหลือแล้ว

คำมูลบทนะความที่ปรากฏ “มีเห็นอยู่ หลงเหลือ ดัดแปลง พอมีอยู่ เหลืออยู่ ไม่เหลือแล้ว” เป็นต้น เป็นคำกริยามูลบทนะความหมายถึงสื่อถึงหลักฐานสถาปัตยกรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่เป็นบ้านชุมชนจีนฮกเกี้ยนแบบดั้งเดิม คือ โครงสร้างบ้านชั้นเดียวคล้ายบ้านดินกำลังจะสูญหาย ดังนั้นคำมูลบทที่ปรากฏจึงต้องการสื่อให้เห็นว่า ถ้าไม่ได้รับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเก่าไว้อาจจะไม่ได้พบเห็นอีก เป็นการแฝงอุดมการณ์ความคิดด้านการอนุรักษ์นิยมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถ้าชุมชนมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชนก็ยังคงอยู่ต่อไป

3) การอ้างอิง

กลวิธีการอ้างอิง หมายถึง กลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อความหมายรูปภาพเชิงนามธรรม แต่มีการนำข้อมูล ต่าง ๆ ทั้งข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นมาเป็นหลักฐานการอ้างอิงอธิบายเพื่อให้ผู้รับสารเชื่อถือและยอมรับในคำอธิบาย พบว่า มีการอ้างอิงอัตลักษณ์ชุมชนบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2 รูปแบบ คือ การอ้างอิงข้อเท็จจริงและการอ้างอิงข้อคิดเห็น

การอ้างอิงข้อเท็จจริง

การอ้างอิงข้อเท็จจริงเป็นการสื่อสารที่อิงประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการนิยามความหมายชื่อชาติพันธุ์ที่ปรากฏนั้นเป็นเรื่องจริงที่อยู่ในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต เนื่องจาก ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ ชนพื้นเมืองเดิมภูเก็ต ชาวจีนบาบ๋า ชาวจีนเพอรานากัน นอกจากนี้ยังมีชาวมุสลิม เป็นต้น การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยว จึงใช้กลุ่มคำที่แสดงตัวตนชุมชนเมืองเก่าหลายคำ แต่จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม พบคำที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ คือ คำว่า จีนบาบ๋า (Baba) จีนป็นัง อินเดียน ชาวพื้นเมืองเดิม ซาไก เจาะ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 “สำหรับชุมชนตลาดเก่า กลุ่มคนแรกที่เข้ามาคือ กลุ่มคนชาวจีน จีนมาจากป็นัง อินเดียน แยกขายผ้า แยกบังการี่ แยกขายถั่ว กลุ่มแขก โปกหัว ส่วนใหญ่ในเมืองจะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่เรียกคนกลุ่มนี้ว่า ชุมชนบาบ๋า”

(คุณชุตติมา การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มกราคม 2561)

ตัวอย่างที่ 2 “เราชาวจีนบาบ๋าถูกพ่อแม่พี่น้อง อากัง อาม้า สอนประจำแหละ ให้เป็นคนขยัน รักในประเพณีให้รู้จักอดทน สำคัญรักที่รักน้อง คนจีนต้องรักกัน รู้จัก “อุ๋ห่าว” ต้องกตัญญูรู้คุณ แต่ปู่ด้าว นะ ออกตัณญู เราไม่ทำ”

(ป้าสมร การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กุมภาพันธ์ 2561)

ตัวอย่างที่ 3 “พื้นที่เกาะภูเก็ตด้านหนึ่งเป็นพื้นที่ที่รับลมมรสุมฝั่งตะวันตก และอีกด้านหนึ่งรับลมมรสุมฝั่งตะวันออก สิ่งนี้ช่วยให้นักเดินเรือจากยุโรปที่จะมาเอเชียแฉะหลบคลื่นช่วงที่มีมรสุมฝั่งตะวันตกเข้ามา หรือช่วงก่อนฤดูท่องเที่ยว (พ.ค.-ต.ค.) ซึ่งเป็นฝั่งซ้ายของเกาะ ดังนั้นเรือเดินสมุทรทั้งหลายจึงมาหลบฝั่งบ้านในหรือฝั่งอ่าวฉลองหรือท่าเรือฝั่ง สะป่า(ทะเลด้านใน) อีกทั้งยังมีลมฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือมาจากฝั่ง อ่าวไทยสลับจากสองด้าน จึงเกิดเป็นพื้นที่ที่เื้อื่อนักเดินเรือมาหลบ ลมมรสุมผู้คนจึงใช้เกาะภูเก็ตในการพักจอดเรือ พอเกิดที่ที่จอดเรือ

จึงทำให้มีการค้าขายกับท้องถิ่นเดิม เป็นชาวพื้นเมืองเดิมอยู่ที่ยัง
ได้แก่ ชาวซาไก ชาวเล ส่วนชาวจีนที่เราเห็นกันนั้นมาทีหลัง

คุณยุทธการ จันทรکانต์ ประธานชมรมสถาปนิกภูเก็ต ได้กล่าว
ที่มาของเมืองภูเก็ต (สัมมนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนในพื้นที่
เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ธันวาคม 2560)

จากตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า คำว่า จีนบาบ๋า กับ จีนปีนัง เป็นคำที่ชุมชนเมืองเก่า
นิยมใช้สื่อความหมายแทนตัวตน ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ จีนบาบ๋า หมายถึง ลูกผสม
ระหว่างลูกชาวจีนโพ้นทะเลกับคนพื้นถิ่น ซึ่งคนพื้นถิ่นนี้อาจเป็นคนไทยพื้นเมืองเดิมที่อยู่กลาง หรือกลุ่มชาวเล
หรือชาวซาไก แต่เมื่อเกิดที่เมืองภูเก็ตแต่งงานกับคนท้องถิ่นจึงนิยามตัวตนว่า จีนบาบ๋า แต่คำว่า จีนปีนัง จึงมี
นัยยะหมายถึง กลุ่มชาวจีนที่เรียกตนเองว่า เพอรานากัน หมายถึง ผู้ที่มีเชื้อสายจีนที่เกิดนอกประเทศจีนและ
เกิดในถิ่น ดังนั้นทั้งสองคำล้วนแต่สื่อถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์จีนที่อพยพเข้ามาเมืองภูเก็ต ตั้งแต่
สมัยเมืองภูเก็ตเดิมอยู่ที่เมืองกลาง ซึ่งการนิยามตัวตนได้มีการอ้างอิงมาจากข้อเท็จจริงประวัติศาสตร์ชุมชน
กล่าวคือ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 23 ชาวจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่ได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารจำนวน
มาก อันเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัญหาการเมืองภายใน ระบบเศรษฐกิจ (ระบอบศักดินา) ความ
ยากจน เป็นต้น การอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลที่มาจากประเทศไทยนั้น ในระยะแรกมีการเดินทางโดยใช้เรือสำเภา
จีน เรียก เปะเถาจุ่น (เรือหัวขาว) แซเถาจุ่น (เรือหัวเขียว) เป็นพาหนะในการเดินทางและเดินทางจากท่าเรือเอ๋
หมิง (Amoy หรือ Xiamen) ของประเทศจีน เข้ามาทางประเทศเวียดนามจนเข้าสู่ประเทศไทยทางด้านอ่าว
ไทย จึงทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลมักจะอยู่กันมากในเขตชายฝั่งทะเลและบริเวณลุ่มแม่น้ำสายใหญ่ ๆ เพื่อ
ประกอบการค้าแบบกองเกวียนระหว่างเมืองถึงเมือง ส่วนในปี พ.ศ. 2413 เริ่มมีการเดินทางโดยใช้เรือกลไฟ
เรียกว่า มาตั่ง (ม้าตั่ง) โดยเดินทางจากท่าเรือเอ๋หมิง (Amoy หรือ Xiamen) ไปดินแดนในแหลมมลายูผ่าน
ช่องแคบมะละกาไปสู่ประเทศไทยทางภาคใต้ ชาว สุมาตราและพม่า ซึ่งเส้นทางนี้ ได้มีการนำเอาผู้อพยพชาว
จีนฮกเกี้ยนเข้ามาจำนวนมากโดยเดินทางไปฟิลิปปินส์และอนาบริเวณต่าง ๆ ที่ต้องผ่านสิงคโปร์ จึงทำให้ต้นพุทธ
ศตวรรษที่ 24 ประมาณปี พ.ศ.2490 ชาวจีนโพ้นทะเลเดินทางเข้ามาแถบภาคใต้มากขึ้น และส่วนใหญ่เป็น
ชาวจีนฮกเกี้ยนร้อยละ 32 แต่จิ๋วร้อยละ 20 ไทหล่าร้อยละ 13 กวางตุ้งร้อยละ 11 และอื่น ๆ ร้อยละ 4
(จี.วิลเลียม สกินเนอร์, 2548) และสำหรับจังหวัดภูเก็ตนั้นเป็นเมืองท่าตะวันตกที่สำคัญ กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน
จึงอพยพเข้ามามากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ดังที่ ไชยยุทธ์ ปิ่นประดับ, 2544 ได้อธิบายไว้ว่า

ในปี พ.ศ.2407 ชาวจีนฮกเกี้ยนในเมืองภูเก็ต คิดเป็นร้อยละ 81.34 แต่จิ๋วร้อยละ
3.88 มาเก๊าร้อยละ 6.19 ไทหล่าร้อยละ 8.59 ทั้งนี้เนื่องจากเป็นยุคการค้าเสรีที่
เกิดจากสนธิสัญญาเบาว์ริง จึงทำให้ชาวจีนและชาวยุโรปได้รับโอกาสใหม่ ๆ จึงทำให้
กระแสเศรษฐกิจการค้าพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะการส่งสินค้าออกแร่ดีบุกในภูเก็ต ชาว
จีนโพ้นทะเลบางกลุ่ม ที่อพยพจากจีนที่มาอยู่ประเทศที่สองในดินแดนในแหลมมลายู
ได้เดินทางเข้ามาร่วมลงทุนการทำเหมืองและเพื่อขอขออนุญาตเข้ามาสัมปทานทำ
เหมืองแร่ขนาดเล็ก ๆ และชาวจีนโพ้นทะเล บางส่วนก็ยังเดินทางเข้ามาเพื่อเป็น
แรงงานในเหมืองและประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น การค้า การประมง เป็นต้น และได้
กระจายตัวไปตั้งถิ่นฐานตามจังหวัดต่าง ๆ ทางแถบทะเลฝั่งตะวันตก ได้แก่ ตรัง
พังงา ระนอง เป็นต้น

สถิติกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองภูเก็ตที่ปรากฏ อันได้แก่ “ชาวจีนฮกเกี้ยนในเมืองภูเก็ต คิดเป็นร้อยละ 81.34 แต่จิวร้อยละ 3.88 มาเก๊าร้อยละ 6.19 ไทหล่าร้อยละ 8.59” สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนที่อพยพมาภูเก็ตในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งสอดคล้องกับนิธิเอียวศรีวงศ์ (2528) ได้กล่าวถึงกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลมีโอกาสเข้ามาทำงานที่เมืองภูเก็ตไว้ว่า

“ระบบเหมืองเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ คือ การปลดปล่อยแรงงานไปสู่แรงงานเสรีเพิ่มขึ้น บวกกับแรงงานของคนจีนทั้งหมดนี้ที่จะทำให้โอกาสของดีบุกมันจะเพิ่มขึ้น”

จอห์น ครอว์เฟิร์ด ทูตอังกฤษ ได้กล่าวไว้เมื่อปี พ.ศ.2373 ว่า “คนจีนคือ สินค้าที่มีมูลค่ามากที่สุดจากจีนมาสยาม” (หริพันธ์ สุขวัจ, 2559, น.5)

สะท้อนให้เห็นว่า การกล่าวอ้างอิงจำนวนสถิติ และคำว่า “ระบบเหมืองเหมือง และคนจีนคือสินค้า” สื่อให้เห็นการใช้ถ้อยคำแสดงหลักฐานหรือการใช้ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพ ว่าช่วงเวลาดังกล่าว พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมาก และกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตสร้างความหมายชุมชน เพราะคำว่า “ระบบเหมืองเหมือง” เป็นการใช้อุปถัมภ์ประกอบความหมาย ที่สื่อเน้นย้ำให้เห็นว่า ชาวพื้นเมืองภูเก็ตขณะนั้นล้วนแต่เป็นชาวจีนโพ้นทะเล ทั้งนี้กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่ได้เข้ามาประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ และสร้างความเจริญให้แก่เมืองภูเก็ตเป็นอันมาก และรายได้เศรษฐกิจเหมืองแร่ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มแรงงานและนายเหมืองที่เป็นชาวจีนโพ้นทะเล นอกจากนี้พบว่า การอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลมาภูเก็ตนั้นมี 2 เส้นทางและ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่ส่วนใหญ่มีฐานะเศรษฐกิจไม่ค่อยดี ส่วนใหญ่เดินทางมาจากจีนทางตอนใต้เข้าสู่เมืองภูเก็ตโดยตรงเพื่อมาประกอบอาชีพที่ตนถนัด อันได้แก่ การเป็นกสิ และเข้ามารับจ้างทำงานในเมือง และกลุ่มนี้ภายหลังบางส่วนได้ผันตัวเองมาเป็นนายและนิยมเรียกตนเองว่า “จีนบาบ๋า” ลักษณะที่สองเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาจากประเทศที่สองในแถบแหลมมลายู เช่น ปีนัง มะละกา ประเทศมาเลเซีย เมดาน ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เข้ามาเพื่อประกอบธุรกิจการค้า และสามารถเปิดกิจการเหมืองแร่ด้วยตนเอง โดยนำความรู้การทำเหมืองแร่ในแหลมมลายูมาใช้ในภูเก็ต และนิยามตนเองว่า “เพอรานากัน”

การนิยามความหมาย จีนบาบ๋า และ เพอรานากัน นั้นได้นำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนภูเก็ต อันได้แก่ พิพิธภัณฑท์ภูเก็ตไทหัว เป็นพิพิธภัณฑท์ที่ตั้งอยู่บนถนนกระบี่ บริเวณเมืองเก่าภูเก็ต เป็นพิพิธภัณฑท์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวจีนโพ้นทะเลโดยเฉพาะชาวจีนโพ้นทะเลที่นิยามตนเองว่า จีนบาบ๋า และพิพิธภัณฑท์เพอรานากัน เป็นพิพิธภัณฑท์ที่แสดงความเป็นสังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรมของสังคมเมืองภูเก็ตที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งความเป็นไทย จีนโพ้นทะเล จีนมลายู มุสลิม เป็นต้น และการจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑท์ได้สะท้อนความหมายตัวตนว่า เพอรานากัน ซึ่งพิพิธภัณฑท์ดังกล่าว ล้วนแล้วแต่ใช้รูปภาษาสื่อและสร้างความหมายชุมชนบริบทการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ที่สร้างความหมายผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน

การอ้างแสดงข้อคิดเห็น

การอ้างถึงกลุ่มชนและชาติพันธุ์ชุมชนเมืองเก่าไม่เพียงประกอบสร้างความหมายด้วยการอ้างถึงข้อเท็จจริงที่มาจากประวัติศาสตร์แต่ในการนิยามตัวตนว่า ยังมีนักวิชาการชุมชนและปราชญ์ชุมชนได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับคำที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นปัจเจกของกลุ่ม ได้แก่คำว่า ถ่องซ่า (Tongkah) ลินแฉะ ตั้งกลางเกียะ หรือ ถังเหริน จีนบาบ๋า (Baba) และเพอรานากัน ดังนี้

ถ่องซ่า (Tongkah) ตั้งกลางเกียะ หรือ ถังเหริน

คำว่า ถ่องซ่า (Tongkah) ตั้งกลางเกียะ หรือ ถังเหริน เป็นคำที่มาจากภาษาจีน ดังที่ ประเสริฐ พัททองผล ประธานชมรมอามกุ๊กเกิด (กุ๊กเกิดบุลาทิน, 2559 น.82) ได้กล่าวถึงคำพูดของหมอบรรเจ็ดที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำว่า ตั้งกลาง ไว้ว่า

ตั้งกลาง มาจากภาษาจีนกลางว่า ถังเหริน หมายถึง คนราชวงศ์ถังที่เป็นคนต่างดาวจะอยู่ห้องแถวเล็ก ๆ กลับเมืองจีน ส่วนคนบาบ่า จะถือสัญชาติไทยจีน จะมีสิทธิ์ซื้อที่ดินนายเหมืองเป็นคนบาบ่า เมื่อมีเงินก็จะซื้อที่ดินปลูกบ้านหลังใหญ่ ลักษณะเป็นบ้านทรงฝรั่ง เรียกว่าอั่งหม่อเหลา

คนบาบ่า มีส่วนเสริมสร้างบ้านเมืองมากมาย เช่น อ้ามประจำตระกูล อ้ามเจี้ยฉ่าย อ้ามผ้อต่อ (ทำบุญเดือนเจ็ดจีน) และนอกจากอ้ามแล้ว ยังช่วยซ่อมถนนหนทางอีกด้วย นายเหมืองให้รถแทรกเตอร์มา ชาวบ้านช่วยค่าน้ำมันบริจาคเงินสร้างโรงเรียนให้ลูกหลานได้มี การศึกษาเหล่านี้ล้วนเป็นคนบาบ่าทำไว้ทั้งสิ้น

ข้อความข้างต้น อธิบายสรุปได้ว่า ถ่องซ่า (Tongkah) เป็นชื่อคนจีนที่ในภูเก็ต บริเวณทุ่งคา ซึ่งแต่เดิมเป็นบริเวณที่มีแร่ดีบุกจำนวนมากจนทำให้กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลได้อพยพมาเพื่อเดินทางมาทำงานที่บริเวณทุ่งคา (ปัจจุบันทุ่งคา คือเป็นพื้นที่ย่านการค้าบริเวณเมืองเก่าภูเก็ต) ดังนั้น ทุ่งคา จึงออกเสียงเป็นถ่องซ่า (Tongkah) คำว่า สั้นแซะ เป็นสรรพนามที่เรียกคนจีนที่มาใหม่ ส่วนคำว่า ตั้งกลางเกียะ หรือ ถังเหริน เป็นสรรพนามที่ใช้เรียก ลูกคนจีนเกิดที่ภูเก็ต เป็นคำภาษาจีนกลาง หมายถึง คนราชวงศ์ถัง “เกียะ” แปลว่า ลูก ดังนั้น เมื่ออยู่ไปนาน ๆ และแต่งงานกับคนไทยในพื้นที่ ก็ทำให้เกิดลูกผสมเรียกว่า จีนบาบ่า หรือ คนบาบ่า กลายเป็น ถ่องซ่ากลาง” ซึ่ง มาจาก คำว่า ถ่องซ่า+กลาง (กลาง คือ ถังเหริน) คำว่า ถ่องซ่ากลาง จึงมีความหมายนัยเหมือนกับคำว่า จีนบาบ่า หมายถึง คนจีนโพ้นทะเลที่แต่งงานกับคนไทย เพียงแต่เน้นให้เห็นความสำคัญว่า จีนบาบ่าในที่นี้คือ คนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต ฉะนั้น คำว่า ถ่องซ่า (Tongkah) ตั้งกลางเกียะ หรือ ถังเหริน จึงหมายถึงคนจีนโพ้นทะเลที่แต่งงานกับคนไทยพื้นถิ่นซึ่งมีความหมายเหมือนคำว่า จีนบาบ่า

จีนบาบ่า (Baba) - เพอรานากัน (Peranakan)

“จีนบาบ่า” ภูเก็ตจึงมีความหมายแตกต่างจากพจนานุกรมฯ กล่าวคือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2544, น.624) นิยาม“บาบ่า” คู่กับ คำว่า “ย่าหย่า” และให้ความหมายที่แตกต่างกัน ดังความว่า “เรียกชายที่เป็นลูกครึ่งจีนกับมลายูที่เกิดในมลายูและอินโดนีเซีย ว่า บ่าบ่า, คู่กับ ย่าหย่า ซึ่งหมายถึงหญิงลูกครึ่งจีนกับมลายูที่เกิดใน มลายูและอินโดนีเซีย.”แต่การให้ความหมาย “บาบ่า” “ย่าหย่า” ของคนภูเก็ตต่างจากพจนานุกรม ดังที่ สดใส ตันติภัทยาภรณ์. (2559) ได้กล่าวว่า

“ชาวจีนโพ้นทะเลที่มาอยู่นานและฐานะค่อยดีขึ้น ก็จะทำให้ลูกเมียหรือพ่อแม่ตามมา เบื้องแรกก็อยู่ร่วมกันอย่างแออัดหลายครัว ครั้นผ่านพ้นไประยะหนึ่งก็จะแยกตัวออกไปหาบ้านหลังใหม่ที่เป็นส่วนตัวกว่า จีนบางคนก็จะขอลูกสาวคนพื้นเมือง (ปุ่นเต) แต่งงานหรือขอจีนบาบ่า (ลูกจีนผสมคนพื้นเมือง) เพื่อสร้างครอบครัวใหม่”

คำว่า จีนบาบ่า ในเมืองเก่าภูเก็ตจึงหมายถึงลูกผู้หญิงและผู้ชายที่เกิดจากพ่อจีนแม่ไทย ส่วนคำว่า “ย่าหย่า” การให้ความหมายของคนภูเก็ต หมายถึง ชุดสตรีที่สวมใส่ลำลองที่เป็นผ้าลูกไม้ แขนยาว เข้ารูปและมีผ้าถุงเป็นลายปาเต๊ะ

การนิยามความหมาย จีนบาบ่า เพอรานากัน “จีนบาบ่า (BABA)” “เพอรานากัน (Peranakan)” ในทัศนะของ สัญชัย ตัณฑวณิช (การสื่อสารส่วนบุคคลในงานการสัมมนาจีนโพ้นทะเล, กุมภาพันธุ์ 2561) ทายาทรุ่นที่สี่ของหลวงบำรุงจีนประเทศ (ตันเนียวอี้) แสดงทัศนะว่า เป็นคำที่มีความหมายนัยต่อกัน กล่าวคือ คำว่า บาบ่า (Baba) มีรากศัพท์มาจากภาษาเปอร์เซียมีอิทธิพลต่อภาษาฮินดีของอินเดีย จึงนิยมใช้ในประเทศมาเลเซีย หมายถึง สายเลือดผสมระหว่างจีนและมาเลย์ ที่เป็นชาย และสันนิษฐานว่า คำนี้มีมีการเผยแพร่ในดินแดนแถบหัวเมืองมลายูเพราะชาวอังกฤษที่ทำงานในบริษัทอีสต์อินเดียนำเข้ามาใช้ในการสื่อสาร ส่วน คำว่า “เพอรานากัน (Peranakan) เป็นคำภาษามาเลย์ หมายถึง ผู้ที่มีเชื้อสายจีนที่เกิดนอกประเทศจีนและเกิดในถิ่น (local born Chinese) Peranakan ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า อนัก (Anak) หมายถึงเด็กที่เกิดในท้องถิ่น (Local Born) เมื่อนำคำสองคำ คือ Per + Anak=Peranakan หมายถึง ผู้ที่มีเชื้อสายจีนที่เกิดนอกประเทศจีนหรือเกิดในถิ่น (local born Chinese) ซึ่งคำว่าบาบ่า สอดคล้องกับทัศนะของ ศาสตราจารย์หวังกั๋งวู (Wang Gung Wu) ได้กล่าวว่า คำว่า “บาบ่า” หมายถึง กลุ่มคนที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ บริเวณ Straits Settlements และแต่งงานกับชาวพื้นเมืองที่เป็นผู้หญิงมาเลย์ และสามารถเรียกตนเองได้ทั้ง “บาบ่า” (Baba Chinese or Baba) และ “จีนช่องแคบ” (สุธาสิณี บุญเกิด, 2559) ทั้งนี้เนื่องจากเกิดและอาศัยในช่องแคบมะละกา Straits Settlement ดังนั้น จึงทำให้ บาบ่า (Baba) เป็นส่วนหนึ่งของ จีนเพอรานากัน (Peranakan) “While a Baba is Peranakan Chinese, not all Peranakan Chinese are Baba” (การสื่อสารส่วนบุคคล สัญชัย ตัณฑวณิช 27 ธันวาคม 2560)

ดังนั้น คำว่า บาบ่า (Baba) เป็นส่วนหนึ่งของ จีนเพอรานากัน (Peranakan) อาจเป็นเพราะ ชาติพันธุ์เพอรานากันเป็นกลุ่มที่ใหญ่ ที่สามารถแบ่ง ได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวจีนเพอรานากัน (Peranakan Chinese) กลุ่มชาวอินเดียเพอรานากัน (Peranakan Indians) กลุ่มชาวอาหรับเพอรานากัน (Peranakan Arabs) กลุ่มชาวดัตช์เพอรานากัน (Peranakan Dutch) แต่ เนื่องจากเพอรานากันของกลุ่มชาวจีน (Peranakan Chinese) เป็นกลุ่มใหญ่และได้รับความสนใจจากสังคมอีกทั้งมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง จึงทำให้ถูกใช้อ้างถึงเฉพาะกลุ่มชาวจีนเพอรานากันมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ (พุมรี อรรถรัฐเสถียร, 2556, น.92 อ้างถึง Encyclopedia Britannica, 2012) แต่อย่างไรก็ตามการให้ความหมายของคำว่า “จีนบาบ่า กับ เพอรานากัน” ของคนภูเก็ต ก็ยังคงมีความหมายนัยที่ต่างกัน ดังที่ ประเสริฐ พัททองผล (2559,น.81) ได้กล่าวถึงการประชุม BABA CONVERSION พ.ศ. 2546 ไว้ว่า “ในหน้า 14 Peranakan เป็นภาษามลายู แปลตามพจนานุกรมของมาเลเซียว่า “a person born in the country but of a foreign race” แปลเป็นไทยว่า “บุคคลที่เกิดในประเทศ ซึ่งมีพ่อแม่เป็นต่างด้าว” แต่คำว่า บาบ่า ในหน้า 9 คำว่า “Baba มาจากภาษาจีน 山 一人口 มาเรียงกันจากบนลงล่าง รวมเป็นตัวเดียวกัน หมายความว่า คนชนบทที่อาศัยอยู่บนภูเขา คำว่า บาบ่า จึงไม่ใช่ภาษามลายู” จึงตรงกับภาษาจีนว่า 峇峇

ปัจจุบันชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการนิยามตนเองที่ปรากฏชัด คือ จีนบาบ่า – เพอรานากัน ทั้งสองคำมีนัยแตกต่างกัน คือ จีนบาบ่า หมายถึง คนที่ถือสัญชาติไทยเชื้อชาติจีนซึ่งเป็นลูกผสมที่เกิดจากชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยพื้นเมืองภูเก็ต ส่วนคำว่า เพอรานากัน หมายถึง กลุ่มชนลูกผสมชาวจีนที่กำเนิดในบริเวณช่องแคบมะละกา ซึ่งคำว่าช่องแคบมะละกา นั้นได้รวมถึงบริเวณตั้งแต่ภูเก็ตไปจนถึงสิงคโปร์ ซึ่งทั้งสองคำนี้ ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต จึงมีการนิยามตัวตนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะค่านิยมและ

ทัศนคติที่มีต่อความหมายของคำทั้งสองต่างกัน แต่อย่างไรก็ได้ จินบาบ่า – เพอรานากัน คือ ลูกผสมของกลุ่มชาติพันธุ์คนพื้นถิ่นกับชาติพันธุ์จีน ดังที่ ฤดี ภูมิภูถาวร (2553, น.21) ได้กล่าวไว้ว่า “บาบ่า เป็นคำคุ้นเคยใช้เรียกเด็กรุ่นใหม่ที่เป็นลูกผสมระหว่างผู้หญิงชาวภูเก็ตกับคนจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในภูเก็ตเท่านั้น ไม่นิยมเรียกลูกผสมอื่น ๆ เช่น ลูกผสมระหว่างฮินดูว่าบาบ่า ในขณะที่เดียวกันก็ไม่คุ้นเคยกับคำว่าเพอรานากัน เมื่อมีคำว่าเพอรานากันเข้ามาในสังคมภูเก็ต ทำให้เกิดการถกเถียงกันว่าคนภูเก็ต ไม่ใช่เพอรานากันแต่เป็นบาบ่าเท่านั้น แต่เมื่อศึกษาตามแนวคิดของผู้รู้ทำให้ได้ข้อคิดว่า เพอรานากัน มีความหมายกว้างและครอบคลุมได้มากกว่าบาบ่า เพราะ เพอรานากัน หมายถึง ลูกผสมที่เป็นฮินดูก็ได้ ลูกผสมที่เป็นจีนก็ได้ เพียงแต่เราไม่เคยใช้คำนี้มาก่อน ทุกคนชินกับลูกจินบาบ่าเท่านั้น”

คำว่า จินบาบ่า – เพอรานากัน จึงมีนัยของความหมายที่ต่างกัน โดยใช้ภาษาเป็นภาพตัวแทนในการยึดโยงความสัมพันธ์วัฒนธรรมชาติพันธุ์เดิมกับพื้นที่ถิ่นกำเนิด และอาศัยความรู้และอำนาจของกลุ่มมาอธิบายถึงที่มาและข้อเท็จจริง เป็นการเชื่อมโยงเหตุของการสร้างคำกับแหล่งที่มาของคำที่นิยามตัวตนตั้งแต่การอพยพย้ายถิ่นฐานจนปัจจุบัน จึงเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเหตุผลที่ภาษาทำหน้าที่สร้างและดำรงอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อต้องการสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางสังคมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อการพัฒนาการด้านท่องเที่ยวของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวสมัยใหม่ กอปรกับการวาทกรรมมีส่วนโน้มน้าวสร้างความสำนึกในความรักชาติพันธุ์ผ่านปฏิบัติทางวาทกรรมทางสื่อและกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

4) การใช้อุปมาอุปไมย (Metaphor)

การใช้อุปมาอุปไมย เป็นการแนะนำความหมายที่ไม่ได้มีความหมายตามรูปภาษาซึ่งผู้รับสารต้องตีความหมาย ดังนั้นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อุปมาอุปไมยจึงทำหน้าที่การถ่ายทอดความคิด (ideational metafunction) และพลังในการโน้มน้าวใจ ที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้รับสาร (ณัฐพร พานโพธิ์, 2556, น.99) ซึ่งจากการศึกษาสื่อสาธารณะที่ปรากฏในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต พบว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีกลวิธีการใช้ภาษาอุปมาอุปไมยในการส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ด้วยการใช้อยู่อย่างยั่งยืนและแผ่ขยายการดำรงรักษาอัตลักษณ์ชุมชนที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

การใช้คำขวัญ ดังคำว่า “*ยลเมืองเก่า เล่าความหลัง สัมผัสวิถี เสน่ห์เมืองทุ่งคา*” ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์ภาพลักษณ์ของชุมชน คือ “เมืองโบราณ” ด้วยการนำคำศัพท์มาร้อยเรียงให้เป็นคำขวัญ เป็นการนำเสนอสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านการเปรียบเทียบเชิงพื้นที่ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่และบุคคลภายนอกรับรู้ความหมายและจดจำภาพลักษณ์ของชุมชนได้ง่ายขึ้น ถ้อยคำที่สะท้อนอุปมาอุปไมย ได้แก่ ยลเมืองเก่า ความหลัง สัมผัส ทุ่งคา ได้สร้างภาพลักษณ์ให้เห็นความสำคัญความเป็นชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต เป็นต้น นอกจากนี้คำขวัญดังกล่าวยังเป็นตัวหมายที่สื่อสัญลักษณ์ที่แผ่ขยายด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแนวคิดการจงรักภักดีต่อกลุ่ม ดังนี้

“*ยลเมืองเก่า หมายถึง การชมเมืองเก่าที่เป็นศูนย์การค้าของภูเก็ตแต่เดิม*”

สอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของสังคมสมัยใหม่ที่ John Urry เรียกว่า อำนาจแห่งการจ้องมอง (Power of gazing) โดยใช้อำนาจ (Power) แบบมิเชล ฟูโกต์ (M. Foucault) มาเป็นแกนกลางในการอธิบายประสบการณ์สังคม เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า การใช้อำนาจในสังคมนั้นมีลักษณะกระจายตัวอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคม (1990 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2557, น.19, น.75) ดังนั้น คำว่า ยลเมืองเก่า มีนัยยะการทำทลายพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่สนใจสื่อสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเมืองเก่าภูเก็ตที่ต้องการศึกษาความหมายพื้นที่ในที่มาที่ไปของชุมชน การใช้คำว่ายลเมืองเก่า จึงเปรียบเสมือน

เก็บเกี่ยวสัญญาณของพื้นที่ไว้ในประสบการณ์จึงสะท้อนแนวความคิดการการจ้องมองที่มีจุดร่วมกันระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่

เล่าความหลัง หมายถึง คนในชุมชน หรือมัคคุเทศ สามารถเล่าเรื่องราวในอดีตให้นักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวได้เข้าชมในบ้านเก่า หรือเข้าบ้านเก่า เจ้าของบ้าน สามารถเล่าความเป็นมาของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้อย่างภาคภูมิใจ ดังนั้น อุดมการณ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ชุมชนแฝงไว้ คือ การท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านหรือชุมชนได้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและยังสะท้อนอุดมการณ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์กลุ่มในการรักษาชาติพันธุ์ด้วยการถ่ายทอดข้อเท็จจริงจากประวัติศาสตร์ชุมชน

สัมผัสวิถี หมายถึง นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนแบบเก่าๆ และคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน เช่น การสัมผัสวิถีการทำเหล็ก โรงกลึง โรงทะเลเหล็ก ภูมิปัญญาด้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งการสัมผัสวิถีเป็นการแฝงอุดมการณ์การบริโภคนิยมที่พฤติกรรมนักท่องเที่ยวสมัยใหม่จะให้ความสำคัญกับกลิ่นอายตัวตนของแหล่งท่องเที่ยวและการจับจ่ายใช้สอยและการได้ครอบครอง คือ ตัวตนของนักท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ดังที่ กรวิชญ์ อายุ 27 ปี พนักงานบริษัท (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2561) ได้บอกว่า

“โอวเอาที่นี้ไม่เหมือนที่อื่นตรงรสชาติกลมกล่อม มีกลิ่นหอม
เป็นความรู้สึกถึงรสชาติออริจินอล เมื่อมีญาติเพื่อนจากต่างจังหวัดมา
ก็ต้องพามากินที่นี่ และต้องมีบุญด้วยที่มากินเพราะหมดเร็ว”

คำว่า “ต้องพามากินที่นี่” เป็นการสื่อความหมายเชิงอุปลักษณ์ที่สัมพันธ์กับการนิยามว่า “สัมผัสวิถี” ที่สะท้อนให้เห็นว่า “สัมผัสวิถี” ที่ชุมชนต้องการให้นักท่องเที่ยวได้รับกลิ่นอายวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตแล้ว ยังมุ่งเน้นการรักษาประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยเช่นกัน

เสน่ห์เมืองทุ่งคา หมายถึง ความงดงามของตึก และความเป็นชุมชนเก่าที่ตั้งอยู่ในปัจจุบัน (แต่เดิม ชุมชนย่านตลาดเก่าชาวบ้านเรียกว่าเมืองทุ่งคา) เป็นการใช้ภาษาสื่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความหมายเชิงการบริโภคสัญญาณวัฒนธรรมชุมชน ที่ตอบสนองพฤติกรรมนักท่องเที่ยว 3 ประการ คือ อยากเห็นทั้งหมด อยากรู้เรื่องทั้งหมด และอยากได้ครอบครอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น.81) ที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นอกจากส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้วยังมุ่งนำเสนอตัวตนเชิงการบริโภคนิยมเพื่อสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวนอกจากทำหน้าที่เพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนแล้ว การท่องเที่ยวยังทำหน้าที่ค้นหา ที่มาที่ไปอันเกี่ยวพันกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนด้วยเช่นกัน

คำขวัญการท่องเที่ยวของชุมชนจึงเป็นกลวิธีการสื่อความหมายโดยการใช้อุปลักษณ์ การส่งเสริมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ที่แฝงอุดมการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 ฉบับที่ 2 มีการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างรัฐบาล ท้องถิ่น และชุมชน มุ่งหวังเพื่อนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและต่อยอดเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาสินค้าและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย ดังปรากฏในวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ที่รัฐบาลได้วางแผนระยะยาวในการพัฒนา ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” ดังนั้น การใช้คำขวัญเป็นกลวิธีการสื่อความหมายอุปลักษณ์นอกจากแฝงอุดมการณ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว ยังนำคำขวัญมาเป็นกลวิธีโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนตระหนักในความสำคัญอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ที่แฝงซึ่ง

กระบวนการพัฒนาที่รัฐต้องการให้ชุมชนอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนของโลกที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ด้วยการนำจุดแข็งชุมชนมาเป็นจุดขายการท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่

5) สหบท (Intertextuality)

สหบท เป็นการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มาจากหลักฐานทางวาทกรรมที่เป็นรูปธรรมจากถ้อยคำที่มากมายกล่าวใหม่หรือตัวบทอื่น ๆ และรวมถึงสมมุติฐานที่เป็นมูลหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อนทั้งนี้เพื่อนำมาสนับสนุนวาทกรรมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์มุมมองเชิงลึก ซึ่ง แฟร์คลัฟ อธิบายว่า การวิเคราะห์ สหบท จะช่วยทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทซึ่งจะทำให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความหมายสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในชุมชน อันได้แก่ พิธีกรรม ผังเมือง สถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหาร เป็นต้น (ณัฐพรพานโพธิ์, 2556, หน้า60-61) ดังนั้น พบกลวิธีการสื่อสารสหบทที่นำความรู้ด้านต่าง ๆ มาประกอบความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ดังนี้

ด้านประเพณีพิธีกรรม

การจัดประเพณีพิธีกรรมเป็นสหบทที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ชุมชนนำความรู้ด้านความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชนมาประกอบสร้างความหมายให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่มีความหมายต่อสังคมเป็นการสร้างคุณค่าและให้ความหมายตนเองจากกลุ่มของชุมชนจนกลายเป็นอัตลักษณ์ เช่น ประเพณีตรุษจีน ประเพณีพ้อต่อ ประเพณีถือศีลกินผัก เป็นต้น ซึ่งความหมายของประเพณีพิธีกรรมส่วนใหญ่มาจากความเชื่อเชิงคตินิยม ที่เชื่อว่าหากปฏิบัติตามจารีตประเพณีก็จะส่งผลบุญให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข กิจกรรมการค้ารำรวย ดังเช่น ประเพณีตรุษจีน – ไหว้เทวดา เป็นกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนเมืองเก่า ซึ่งชุมชนเมืองเก่าเชื่อว่า เป็นการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ของคนจีน ซึ่งวันตรุษจีนตรงกับ วันแรกของเดือน 1 ของจีน หรือ เดือน 2 เดือน 3 ทางจันทรคติ แบ่งออกเป็น 3 วัน เรียก วันจ่าย วันไหว้ และวันถือ

วันจ่าย คือ เป็นวันที่จัดซื้ออาหารสดคาวหวานต่าง ๆ สำหรับการปรุงอาหาร เพื่อนำมาทำพิธีและจัดฉลองกันในวันตรุษจีน

วันไหว้ ตรงกับ 29 ค่ำ เดือน 12 ของจีน เป็นวันสิ้นปี เรียกว่า “ช่าจ๊ับ” แสดงความยินดีที่ผ่านมามาก 1 ปี แสดงความกตัญญูแก่เทวดา บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการไหว้ 3 ช่วง คือ

การไหว้ช่วงเช้า เรียกว่า “ไปเล่าเอี้ย” แปลว่า ไหว้เจ้า ของไหว้ประกอบด้วย หมี่เหลือง หมายถึง อายุยืนนาน ของคาว 5 อย่าง ภาษาจีนเรียกว่า ห่งอเส้ง มีไก่ต้มทั้งตัว เนื้อหมูต้มสุก ปูม้าหนึ่งปลาหมึกสด กุ้งสด การไหว้ตอนนี้ ไหว้ได้ตั้งแต่เที่ยงคืนล่วงไปแล้วถึงรุ่งเช้า

การไหว้ช่วงกลางวัน “ไปเป่ป้อ” แปลว่า ไหว้บิดา – มารดา จะเป็นการไหว้บิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้ว การไหว้ทุกครั้งนอกจากมี รูป เทียน ยืนพื้นแล้วต้องมีขนมเซ่ง ขนมเทียน เผือกกระดาชเงิน กระดาษทองและจุดประทัดด้วย บางบ้านถือเคล็ดโชคลางโดยการเอากระดาษเงิน กระดาษทองเหน็บไว้ที่ช่องกระดานประตู (บ้านชาวจีนโบราณมักจะมีประตูที่ใช้กระดานเป็นแผ่น ๆ มาต่อกัน) เป็นทำนองว่าให้ทำมาค้าคล่อง เงินทองไหลมาเทมา ไหว้ตอนบ่าย เรียกว่า “ไปห่อเฮี้ยตี” แปลว่า ไหว้ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว การไหว้ตอนนี้ไหว้ได้ตั้งแต่เวลาหลังเที่ยงไปแล้ว ของไหว้มักจะมากกว่าตอนเช้าและกลางวัน การไหว้ทุกครั้งนอกจากมี รูป เทียน ยืนพื้นแล้วต้องมีขนมเซ่ง ขนมเทียน เผือกกระดาชเงิน กระดาษทองและจุดประทัดด้วย บางบ้านถือเคล็ดโชคลางโดยการเอากระดาษเงิน กระดาษทองเหน็บไว้ที่ช่องกระดานประตู (บ้านชาวจีนโบราณมักจะมีประตูที่ใช้กระดานเป็น แผ่น ๆ มาต่อกัน) เป็นทำนองว่าให้ทำมาค้าคล่อง เงินทองไหลมาเทมา

การไหว้ช่วงบ่ายเป็นการไหว้หลังบ้าน เรียกว่า “ไปห่อเฮี้ยตี” แปลว่า ไหว้ญาติมิตรที่ล่องลับไปแล้ว หรือรวมถึงการไหว้เหล่าสัมภเวสี ของไหว้จะมีสำหรับอาหารต่าง ๆ ใส่หม้อใหญ่ รวมถึงข้าวสุกจะตั้งไว้ทั้งหม้อ และของไหว้มักมาจากตอนเช้าและกลางวัน การไหว้ทุกครั้งนอกจากมี รูป เทียน ยืนพื้นแล้วต้องมีขนมเซ่ง ขนมเทียน เผากระดาษเงิน กระดาษทองและจุดประทัดด้วย บางบ้านถือเคล็ดโคลกลางโดยการเอากระดาษเงิน กระดาษทองเหน็บไว้ที่ช่องกระดานประตู (บ้านชาวจีนโบราณมักจะมีประตูที่ใช้กระดานเป็นแผ่น ๆ มาต่อกัน) เป็นทำนองว่าให้ทำมาค้าคล่อง เงินทองไหลมาเทมา ปัจจุบันเพื่อความสะดวก ชาวจีนในไทยมักจะไหว้บรรพบุรุษทุกฝ่ายรวมกันไปในตอนกลางวันเลยก็มี เมื่อเสร็จพิธีไหว้แล้วผู้ใหญ่ในครอบครัวก็จะเอาของขวัญหรือเงินทองมาให้แก่ลูกหลาน เรียกว่า “แต๊ะเอี้ย” คำว่าแต๊ะเอี้ยเป็นภาษาพูดของชาวแต้จิ๋วถ้าเขียนเป็นตัวอักษรอ่านว่า ”เอี้ยบส่วยจี” ภาษากวางตุ้ง อ่านว่า “ยัปส่วยฉิน” และคำว่า “เอี้ยบ” ในภาษาแต้จิ๋วหรือ “ยัป” ในภาษากวางตุ้งนี้ ถ้าเป็นนามหมายถึงกระเป๋าทึ่ติดอยู่กับเสื้อเอี้ยมเด็ก “ส่วย” ในภาษาแต้จิ๋วหรือ ฉิน ในภาษากวางตุ้ง แปลว่า เงิน เมื่อรวมทั้ง 3 คำแล้วแปลว่า เงินก้อนๆประจำปี ซึ่งหมายถึงเอาเงินมาวางติดกระเป๋าทึ่ต่อเงินประจำปีหน้านั่นเอง

วันถือ เป็นวันต่อจากวันไหว้ ชาวจีนเรียกว่า “วันชิวอิต” (หรือ ไช้อิต) ถือว่าเป็นมงคลจะหยุดประกอบอาชีพ ร้านค้าบางแห่งหยุดหลาย ๆ วัน ซึ่งจะตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ถึงวันที่ 15 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน ซึ่งภาษาจีนเรียกว่า วันตรุษ แปลว่าเริ่ม หมายถึง การเริ่มต้นวันใหม่เริ่มฤดูกาลใหม่ จึงกลายเป็นปีใหม่ของจีน ซึ่งเรียกว่า “ชุนเจี๋ย” (Chunjie) และเรียกวันตรุษจีนว่า “ชิวอิต” หมายถึง วันแรกของฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งชาวจีนฮกเกี้ยนในภูเก็ตเรียกวันตรุษจีนว่า ไก่ยหนี หมายถึง “ว่าผ่านปี” ดังนั้นในวันนี้จะมีการไปไหว้ขอพรและอวยพรญาติผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวจีนโบราณเคร่งครัดและถือปฏิบัติมาถึงทุกวันนี้ เรียกว่า “ไปเจี๋ย” นิยมนำส้มสีทองไปมอบให้เพราะส้มภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า “กา” ซึ่งไปพ้องกับคำว่า “ทอง” ดังนั้น การนำส้มไปให้ถือว่าเป็นการนำความโชคดีไปมอบ วันนีจึงเป็นวันที่ชาวจีนถือเคล็ดในการดำเนินชีวิตคือ ต้องทำดี พูดดี ไม่ทะเลาะหรือจับไม้กวาด ไม่ทำในสิ่งที่สื่อถึงความทุกข์ เพื่อเสริมสิริมงคลต่อตนเอง ดังนั้นวันนี้ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตนิยมพากันไปไหว้ปู่จ้อ ที่ศาลเจ้าปู่จ้อ ทั้งคืนวันไหว้และตอนเช้าของวันตรุษจีน (อวยชัย ผดุงมาศ อ้างถึงในปาณิศรา ชูผล,เว็บไซต์phuketdata.net, 2551)

ประเพณีไหว้เทวดา เป็นประเพณีที่จัดขึ้นหลังวันตรุษจีน 9 วัน ในวัน 9 คำ เดือน 1 ตามปฏิทินจีน เป็นวันเกิดของเจ้าแห่งเทวดา ที่กั๋ง (ที่กั๋งแซ่) พิธีจะเริ่มขึ้นจากห้าทุ่มของวันที่ 8 ซึ่งถือเป็นวันเริ่มต้นของวันที่ 9 โดยสามารถไหว้ได้ไปจนถึงฟ้าสาง การตั้งโต๊ะบูชานิยมจัดวางไว้หน้าบ้าน โดยจะใช้เก้าอี้รองขาโต๊ะให้สูงขึ้นและใช้กระดาษทองรองใต้ขาเก้าอี้เป็นความหมายว่าใกล้สวรรค์มากที่สุด สำหรับการบูชากระดาษทอง หมายความว่า เป็นการแสดงความเคารพต่อที่กั๋ง ส่วนหน้าของโต๊ะบูชาแขวนด้วยผ้าแดง (โต๊ะอู่) (เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์เทศบาลนครภูเก็ต, 2561)

ปัจจุบันพิธีกรรมของวันตรุษจีนของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตยังคงปฏิบัติตามขนบนิยมการไหว้เดิมเพียง ดังที่ป่าสมร (การสื่อสารส่วนบุคคล 25 กุมภาพันธ์ 2561) ได้เล่าให้ฟังว่า

ก่อนวันตรุษจีน 6 วัน ต้องไหว้ช่างสีนเทพส่งเทพไปสวรรค์ องค์เทพไปไหว้หยกฮ่องไต้เทียนจุนวันนั้นต้องดูแลหน้าตัว (หน้าหิ้งพระ)ให้สะอาด ปิดกวาดบ้านนำสิ่งเลวร้ายออกไป ใช้ผ้าฉ่าย(ผ้าแดง) ติดที่บ้านและเขียนคำกลอนเป็นมงคล ขนมไหว้เขาใช้ขนมเซ่ง (ขนมเซ่ง) (ทำไมต้องใช้ขนมเซ่ง) มาจากนิทานจีนเขาเชื่อว่าเจ้าสุนกั้ง (องค์เทพแห่งครัว) ต้องไปเฝ้าหยกฮ่องส่งเต่กลัวเขา เรื่องไม่ดีไปบอก เพราะคนในครัวชอบพูดมาก เขาก็เลยทำขนมเซ่งมาไหว้ เพราะขนมเซ่งเหนียวติดฟันจะได้ไม่พูดมาก และก่อนหน้าวันตรุษจีนก็ต้องซื้อของมาไหว้ วันไหว้ (ตรุษจีน) มีสามรอบ เข้าไหว้เจ้าที่

(ที่กิ่ง เหวต่าง ๆ และหยกทองส่งเต่) ตอนสายไหว้ปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว (บรรพบุรุษ) ตอนบ่ายไหว้ผีไม่มีญาติ (สัมภเวสี) เขาจะไหว้หลังบ้าน วันนี้อันตรายต้องอยู่พร้อมกันกินข้าวด้วยกัน พอตอนเช้าเป็นวันดีเขาจะพูดจาดี ไม่ด่ากัน ไม่ปิดกวดบ้านแล้วเขาถือ เพราะจะทำให้ทั้งปีไม่ดีไปด้วยเขาจะไปไหว้พระขอพรที่อ๋าม ไปไหว้ญาติขอพรกันแล้วให้อั่งเปาลูกหลาน แล้วเที่ยวทำแต่สิ่งดีดี”

จากบทสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า เสียงของผู้พูดมีความเชื่อและความศรัทธาต่อค่านิยมคำสั่งสอนของศาสนาและเชื่อมั่นว่า การปฏิบัติตามจะได้รับผลดี และจากการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองเก่าภูเก็ตมีค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับเกี่ยวกับลัทธิศาสนาที่ผสมกลมกลืนกัน ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนา ดังที่ ไชยยุทธ ปิ่นประดับ (2544) ได้อธิบายไว้ว่า

ชาวจีนส่วนใหญ่รับเอาศาสนาพุทธลัทธิมหายานเป็นศาสนาประจำชาติ มีการเคารพนับถือหลักปรัชญาของลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และการนับถือเทพเจ้า ซึ่งลัทธิขงจื้อเน้นความสำคัญของการกราบไหว้บูชาเทพเจ้า ยึดมั่นคำสอน เช่น เรื่องคุณธรรม กตัญญู และสัจธรรม และยังฝังลึกในจิตใจและปฏิบัติตามคำสอนได้อย่างเคร่งครัด ตายไปได้ยกย่องให้เป็นเทพเจ้า เช่น เทพเจ้ากวนอู ที่ชาวสกลนคร เรียกว่า “เฮียบเทียนต่ายเต่”

ผู้เป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ ส่วนลัทธิเต๋านับธรรมชาติเป็นสำคัญ เช่น เทวดา นางฟ้า บรรพบุรุษหรือส่วนใหญ่พวกนักบุญ หรือ เซียน (ชาวจีนสกลนคร เรียกว่า ลิน)” ถ้าหากแยกคำสอนของท่านขงจื้อ และปรัชญาของลัทธิเต๋าดูแล้วจะเห็นได้ชัดว่า ความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยเชื้อสายจีนที่สำคัญ 3 ข้อ คือ

ข้อหนึ่ง เกี่ยวข้องกับความมานะพยายามที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต

ข้อสอง แสดงความเคารพนับถือต่อผู้ที่วายชนม์หรือดวงวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับตน

ข้อสาม พยายามที่จะแสวงหาความรู้ที่เร้นลับเกี่ยวกับอนาคตตน

ชีวิตจะประสบความสำเร็จได้ต้องแสดงความเคารพนับถือดวงวิญญาณเพื่อให้เป็นสิริมงคล การเซ่นไหว้บรรพบุรุษเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่าชาวจีนเป็นผู้ยึดถือในขนบประเพณี การสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมจึงมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ของคุณป้าสมร ด้วยเหตุนี้การที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการจัดประเพณีพิธีกรรมจึงเป็นการให้ความหมายวัฒนธรรมชุมชนผ่านสัญลักษณ์พิธีกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมประเพณีตรุษจีนที่ปัจจุบันคงให้ความสำคัญและสืบสานประเพณีมาเหมือนเดิม โดยมีการให้ความหมายการจัดประเพณีไว้ 2 ลักษณะ คือ 1.) จัดตามขนบประเพณีความเชื่อศาสนา โดยการจัดพิธีกรรมสำคัญ 3 วัน เหมือนเดิม คือ วันจ่าย วันไหว้ วันถือ ส่วนก่อนถึงวันตรุษจีนก็ทำความสะอาดหน้าพระและบ้าน 2) จัดกิจกรรมขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชุมชนเมืองเก่า จึงทำให้มีเทศกาลตรุษจีนประจำปีขึ้นทุกปี ประกอบไปด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ ตรุษจีน ย้อนอดีตเมืองเก่าและวันไหว้เทวดา โดยมีกำหนดการจัด 3 วัน และวันที่ 3 ของการจัดกิจกรรมเป็นวันที่ตรงกับวันไหว้เทวดา (เดือน 1 ขึ้น 9 ค่ำ) ตามปฏิทินจันทรคติของจีน ดังนั้น การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสมัยใหม่ จึงมีการนำประเพณีตรุษจีนมายึดโยงกิจกรรมย้อนอดีต อันเป็นกิจกรรมระลึกถึงความหลังของชุมชนที่ชุมชนจัดกิจกรรมขึ้นกระตุ้นจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ประเพณีและเมืองเก่าภูเก็ตแต่แฝงนัยยะความหมายการส่งเสริมการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่

นักท่องเที่ยวชอบค้นหาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ประกอบสร้างความเป็นชุมชน จึงเป็นกลวิธีการสร้างความหมายแบบสหบทที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ชุมชน

ด้านสถานที่และศาสนพิธีของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาจากภูเก็ตตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อมาเป็นแรงงานในการทำเหมืองแร่ ซึ่งกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่ประกอบด้วย ชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนไหหลำ ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนแคะ เป็นต้น จึงทำให้บริเวณพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตมีสัญลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมาก ได้แก่ ศาลเจ้าแสงธรรม ศาลเจ้าจู้ต๋วย ศาลเจ้าปู่จ้อ ศาลเจ้าบางเหนียว ศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง เป็นต้น ดังนั้น สหบทของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่นั้น จึงสะท้อนได้จากสถานที่และศาสนพิธีของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตตามที่ปรากฏตามพื้นที่ต่าง ๆ ในเมืองเก่าภูเก็ต ทั้งนี้เนื่องจาก

ทั้งนี้เนื่องจากชาวจีนโพ้นทะเลมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคำสอนขงจื้อ และปรัชญาของลัทธิเต๋า ที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่ยวยชนม์หรือดวงวิญญาณที่เกี่ยวกับตน เมื่อกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาเมืองภูเก็ตจึงได้นำเอาแนวความคิดความเชื่อเรื่องลัทธิบูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษเข้ามาด้วย เพราะเชื่อว่า ชีวิตจะประสบความสำเร็จได้ต้องแสดงความเคารพนับถือบรรพบุรุษและผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้ดวงวิญญาณเกิดความพอใจ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่าชาวจีนเป็นผู้ยึดถือในขนบประเพณี การสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมจึงมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อเนื่อง อาทิ ศาลเจ้าแสงธรรมเป็นศาลเจ้าที่ตั้งอยู่บนถนนพังงา ซึ่งในอดีตได้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่เคารพสักการบูชาและเป็นจุดนัดพบของคนในตระกูลคือ ตระกูลแซ่ตัน ดังที่ คุณทวี ทองตัน (การสื่อสารส่วนบุคคล 20 มีนาคม 2561) ได้ให้เกียรตินำชมและเล่าประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าในวันที่นำนักศึกษาไปทัศนศึกษาพื้นที่เมืองเก่า ไว้ว่า

ศาลเจ้าแสงธรรมเป็นศาลเจ้าเก่าแก่ เรียกว่าภาษาจีนว่า “ฮ้ามเต่งก้อง” ฮ้ามหมายถึงศาลเจ้า ซึ่งสร้างในสมัยหลวงอำนาจนารักษ์ (ตันควัด) สร้างมาเป็นร้อยปี ประมาณปี พ.ศ. 2434 สร้างเพื่อกราบไหว้บูชาและเอาไว้พบญาติพี่น้องของตระกูลแซ่ตัน หลว่นแจ้ ตอนสร้างใหม่ ๆ มีคนร่วมทำบุญนำองค์เทพมาประดิษฐานที่ศาลเจ้าหลายองค์ มีเทพเจ้ากวนอู พระแม่กวนอิม อ่องซุนต่าย แต่มาถูกโจรมาขโมยไป ตอนนี้มีองค์เทพพระอ่องซุนต่ายสายเป็นประธานศาลเจ้า และได้ปิดไปช่วงหนึ่งเพื่อซ่อมบำรุง และช่วงปี พ.ศ. 2538 ก็เปิดให้ชุมชนได้เข้ามาไหว้องค์เทพ

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ศาสนพิธีแห่งนี้มีความสัมพันธ์กับลัทธิมหายานที่มีความศรัทธาในลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อที่นับถือเทพเจ้าการยึดมั่นในความกตัญญู และคุณธรรมเป็นการแสดงออกของตระกูลและชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ดังนั้น จำนวนศาลเจ้าต่าง ๆ ที่ปรากฏในเมืองเก่าภูเก็ตหลายแห่งจึงเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายกลุ่มชาติพันธุ์ชนเมืองเก่าที่สะท้อนให้เห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตเป็นพื้นที่ประกอบสร้างขึ้นจากกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล ที่นิยมนับถือพุทธศาสนาตามแบบมหายานที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อทางด้านเทพเจ้า เช่น เจ้าแม่กวนอิม เทพเจ้ากวนอู เพราะเชื่อว่า เทพเจ้าต่าง ๆ เป็นเทพเจ้าแห่งโชคลาภ และปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย การสะเดาะเคราะห์การขอพรจึงเป็นพิธีกรรมที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้ความสำคัญและปฏิบัติเป็นวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่เข้ามามีบทบาท กิจกรรมการบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาสถานที่หรือการบอกกล่าวถึงความสำคัญของสถานที่จึงเป็นเหมือนมายาคติที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นศาสนพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ทุกคนทั้งคนในชุมชนและภายนอกชุมชนเมื่อเข้ามาแล้วต้องมากราบไหว้ขอพร เพื่อเป็นสิริมงคลแต่นัยความหมาย คือ การนำเสนอตัวตนของ

ความเป็นชุมชนบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยอิทธิพลของการท่องเที่ยวได้เข้ามาปะทะประสานความเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมให้กลายเป็นความหมายใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยชุมชนได้มีการปรับปรุงพื้นที่และภูมิทัศน์ศาลเจ้าให้สอดคล้องกับบริบทของการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ ดังเช่น ในปีพ.ศ. 2540 ได้ผ่านการคัดเลือกของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ดีเด่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการบูรณะศาลเจ้าครั้งใหญ่ เพื่อในปี พ.ศ. 2543 จัดงานฉลองศาลเจ้าครบรอบ 109 ปี และศาลเจ้าแสงธรรมได้พัฒนาความหมายเรื่อยมาจนในปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือแลนด์มาร์ก (Landmark) ที่สำคัญของชุมชน เพราะบริเวณทางเข้าศาลเจ้ามีสตรีทอาร์ตที่วาดเป็นหุ่นกาลเล่หรือการละเล่นหุ่นพื้นเมืองที่มาจากความเชื่อทางศาสนาที่นิยมมาเล่นประกอบพิธีไหว้เทวดา ภาพสตรีทอาร์ตที่ปรากฏกำแพงทางเข้าศาลเจ้าแสงธรรมจึงเป็นเสมือนตัวบทความรู้ด้านศาสนาและความเชื่อของชุมชนมาถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวและคนนอกชุมชนได้ศึกษาสัญลักษณ์ผ่านภาพฝาผนัง จึงเป็นกลวิธีการสื่อสารสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนในมิติของสังคมดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ที่สื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ของชุมชนเมืองเก่าอย่างน่าสนใจ

การวางผังเมือง

ความรู้ด้านการวางผังเมืองเป็นสหบทที่เกี่ยวเนื่องกับความรู้เชิงวิชาการด้านสถาปัตยกรรมที่สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่มาจากการวางและจัดทำผังเมืองที่มีมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัวนั้น ที่โปรดเกล้าให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตนั้น เป็นช่วงสมัยที่เมืองภูเก็ตมีพัฒนาการเมืองที่ทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก ซึ่งปัจจัยสำคัญมาจากการที่พระยารัษฎามีโอกาสตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัว ไปประพาสบริเวณคาบสมุทรลาลูเซอ จึงทำให้ได้รับประสบการณ์จากต่างประเทศประกอบกับวิสัยทัศน์การบริหารจัดการบ้านเมืองของท่านพระยารัษฎา ฯ จึงทำให้ได้มีโอกาสนำระบบการวางผังเมืองมาจากเมืองจอร์จทาวน์หรือเมืองปีนังมาเป็นแนวทางการพัฒนาภูเก็ต ดังความที่ วราวุธ วิสิษฐพาณิชย์กรรรม (2552, น.62) ได้อธิบายไว้ในนิตยสารภูมิเก็ตภูมิ บทความเรื่อง “ตามดู พระยารัษฎา ตัดถนนเมืองภูเก็ต” ไว้ว่า

สมัยนั้นที่ภูเก็ตมีถนนหนทางพอที่จะเดินทางสัญจรไปมาได้เพียงในบริเวณตลาด นอกนั้นเป็นทางเดินเท้าและทางเกวียนเท่านั้น ถนนสายบางเหนียวจากสะพานหินมาตามถนนภูเก็ตจรดสี่แยกถนนกลาง พระยารัษฎาขยายถนนให้กว้างได้ขนาดตามรูปแบบถนนในต่างประเทศ ต่อจากสี่แยกถนนกลางหรือ เรียกว่าแควน้ำท่านเทศาได้ตัดเป็น ถนนเทพกษัตริย์ (รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานนามถนน) ไปจนถึงแหลมมะพร้าว บ้านคอเอน อำเภอลาง ระยะทางยาว 38 กิโลเมตร... นอกจากนี้พระยารัษฎายังได้ตัดถนนรอบตัวเมือง เช่น ถนนดำรง เพื่อเป็นถนนไปยัง “จวนเทศา (อยู่บริเวณศูนย์การศึกษาออก โรงเรียนปัจจุบัน) ไปออกที่คลองท่าจีน คลองแห่งนี้พระยารัษฎากะไว้ว่าต่อไปจะสร้างเป็นท่าเรือเพื่อรองรับการขยายตัวของเหมืองแร่ที่มีแต่จะขยายขึ้นมาทางตอนกลางของเกาะภูเก็ต ส่วนท่าเรือที่อ่าวภูเก็ตจะตั้งขึ้นเร็วขึ้นจากการทำเหมืองแร่เป็นเหตุให้เรือที่จะเข้าออกไม่สะดวก

จากตัวบทข้างต้น เป็นการบรรยายที่สะท้อนให้เห็นการวางผังเมืองและโครงสร้างเมืองภูเก็ตได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ สอดคล้องกับ รองประธานชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต (สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2561) ได้เล่าให้ฟังว่า

“ผังเมืองย่านเมืองเก่าภูเก็ตมีรูปแบบเหมือนอังกฤษ มีแบบบล็อก A บล็อก B บล็อก C เจอสี่แยก เจอวงเวียน การวางผังเมืองนำมาจากอังกฤษ ซึ่งเป็นรูปแบบผังเมืองที่ทำให้ เมืองขยายเป็นระเบียบ

นัยความหมายต่างประเทศได้แก่ เมืองปิ้ง ประเทศมาเลเซียเพราะลักษณะการจัดผังเมืองดังกล่าว ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก เรียกว่า โครงข่ายแบบตาราง (Grid System) หรือเรียกว่า ระบบถนนตารางหมากรุก (Gridiron or Grid System Pattern) เป็นรูปแบบของระบบถนนที่ประกอบด้วยถนนตามแนวยาวหรือแนวขวาง ตัดกันเป็นตารางสี่เหลี่ยมโดยถนนแต่ละสายจะมีระยะห่างกันพอสมควร ลักษณะการวางผังเมืองและการวางโครงข่ายของระบบถนนเอื้ออำนวยต่อการใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือที่เรียกว่า Motorized town เป็นถนนแบบตารางกริด ที่ประกอบด้วยถนนหลัก ถนนรอง ถนนย่อย ที่ถนนหลักสามารถเชื่อมต่อไปตามเส้นทางที่ออกนอกเมืองได้ และถนนสายรองนำการเดินทางจากถนนย่อยที่เดินทางเข้าไปในชุมชนนั้นสามารถเดินทางไปสู่ถนนสายหลักได้ (City Life City Planning, 2562) การวางผังเมืองดังกล่าวเป็นกุศโลบายของพระยารัษฎา ฯ ในการใช้พื้นที่สาธารณะและการใช้ถนนร่วมกันของชุมชนในพื้นที่เมืองเป็นพื้นที่สะดวกและสงบต่อการสัญจร ดังนั้น บริเวณที่บ่งชี้ความเป็นเมืองเก่าภูเก็ตอย่างชัดเจน คือ บริเวณพื้นที่ที่มีตึกอาคารโบราณสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีนผสมยุโรปซึ่งอยู่บนเส้นถนนที่เป็นแบบโครงข่ายแบบตาราง (Grid System) จะเป็นการตัดถนนผ่านในแนวเหนือและใต้ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ได้แก่ ถนนสตูล ถนนเยาวราช ถนนเทพกระษัตรี ซอยรมณีย์ และถนนภูเก็ต ส่วนถนนที่ตัดในแนวตะวันออกไปตะวันตก ได้แก่ ถนนตีบุก ถนนกลาง ถนนกระบี่ ถนนพังงา ถนนระนอง และถนนรัชฎา ดังนั้น การที่รัฐได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 14 ตอนพิเศษ 311) เรื่องการกำหนดพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2560 คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2560) ว่าด้วย

“การอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เพื่อให้เมืองเก่าภูเก็ตเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ ๙(๑) ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.๒๕๔๖ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๑๐/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ประกอบมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๐ จึงประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต มีอาณาบริเวณเนื้อที่รวม ๒.๗๙ ตารางกิโลเมตร”

วิถีชีวิตชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตสามารถแบ่ง 2 ย่านใหญ่ ๆ ได้แก่ ย่านการค้าบริเวณเมืองเก่า และย่านศูนย์ราชการ ดังนี้

ย่านที่ 1 ย่านการค้าบริเวณเมืองเก่า คือ ริมนถนนตีบุก ถนนสตูล ถนนรัชฎา ถนนระนอง ถนนภูเก็ต ถนนเทพกระษัตรี ถนนพังงา ถนนตะกั่วป่า ถนนกลาง และถนนตีบุก ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีสถาปัตยกรรมที่มีการผสมผสานระหว่างแบบจีนกับแบบตะวันตก ซึ่งเป็นอาคารตึกแถวแบบโคโลเนียลที่อยู่บริเวณสองฟากถนน และกระจุกตัวหนาแน่นบริเวณถนนกลาง อีกทั้งบริเวณดังกล่าว ยังเป็นที่ตั้งศาสนสถานทั้งพุทธ คริสต์ และศาลเจ้าของชนชาวจีนโพ้นทะเล ได้แก่ ศาลเจ้าแสงธรรม ศาลเจ้าปู่จ้อ ศาลเจ้าไหล่ล่า เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณดังกล่าวประกอบไปด้วยบ้านคหบดีภูเก็ตที่เรียกว่า อังหม่อหล่าว ได้แก่ คลุหาสน์พระพิทักษ์ชินประชา บ้านหลวงอำนาจนราภิรักษ์ คลุหาสน์พระอร่ามสาคาเขต พิพิธภัณฑท์ภูเก็ต

ไทยหัว อาคารสำนักงานบริษัทอนุภาษและบุตร โรงแรมออนออน วงเวียนสุริยเดช อาคารธนาคารชาร์เตอร์ ศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยวย่านเมืองเก่า สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดภูเก็ต และสวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราชินี เป็นต้น

ย่านที่ 2 ย่านศูนย์ราชการ ซึ่งมีศาลากลางจังหวัดภูเก็ต และสำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ตและสถานที่อาคารสำนักงานอื่น ๆ บ้านพักข้าราชการที่กระจายตัวอยู่รอบ ๆ สถานที่ราชการจำนวนมาก (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559, น.29)

จากหลักฐานราชกิจจานุเบกษาและประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นสหบทที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างความหมายให้เมืองเก่าภูเก็ตมีอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยนำต้นทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตไปสร้างความหมายด้านการท่องเที่ยวด้วยการนำเสนอพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านท่องเที่ยว จนพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตกลายเป็นพื้นที่การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่แฝงแนวความคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่ Efrgell (2006 อ้างถึงในไพริน เวชัญญะกุล, 2558) ที่กล่าวว่า “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการเติบโตที่สำเร็จในลักษณะที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ มรดกและศิลปะของชุมชนท้องถิ่น” ดังนั้น การที่รัฐได้ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตเป็นพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า เป็นการแฝงความหมายการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่นอกจากให้นักท่องเที่ยวชุมชนตระหนักในคุณค่าศิลปวัฒนธรรมแล้ว การประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตยังแฝงการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ที่สร้างคุณค่า มูลค่าและความหมายให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวสมัยใหม่

สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมเมืองเก่าภูเก็ตเป็นสถาปัตยกรรมที่มีการผสมผสานระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มประเทศแหลมมลายู ดังนั้น โครงสร้างสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในเมืองเก่าภูเก็ตจึงเป็นความรู้ที่การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้นำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นแปรเป็นสินค้าในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสมัยใหม่ การนำเสนอตัวตนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนจึงให้ความสำคัญกับการนำชื่อของสถาปัตยกรรมมาประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่า การให้นิยามสถาปัตยกรรมชุมชนมี 2 ชื่อ คือ “ซิโนโปรตุกีส และ ซิโนยูโรเปียน” ซึ่งทั้งสองชื่อต่างได้รับการนิยามและให้ความหมายตามคุณลักษณะทางกายภาพของอาคารที่สัมพันธ์กับประวัติที่ตั้งอาคารและรูปปลักษณ์ที่คล้ายคลึงกับรัฐป็นประเทศมาเลเซียแต่นักวิชาการหลายท่านต่างแสดงความคิดเห็นว่า “ซิโนโปรตุกีส” มีการสื่อความหมายที่สัมพันธ์กับชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตน้อยกว่าคำว่า ซิโนยูโรเปียน เนื่องจาก ชนชาติที่อพยพเข้ามาภูเก็ตเป็นชนชาติแรก ๆ ได้แก่ ชาวมอญ ชาวอินเดีย และชาวโปรตุเกส และชาวฮอลันดา หรือ วิลันดา ซึ่งชนชาติดังกล่าวสร้างบ้านเรือนไม่ปรากฏร่องรอยให้ศึกษาในปัจจุบันมีเพียงแต่บ้านเรือนชาวจีนโพ้นทะเลที่ยังคงหลงเหลืออยู่แต่ในเมืองเก่าภูเก็ตคงหาดูไม่ได้ ดังที่ประสิทธิ์ ชินการณ (2528, น.192) ได้อธิบายพบว่า

“ชนชาติที่อพยพเข้ามาภูเก็ตเป็นชนชาติแรก ๆ ได้แก่ ชาวมอญ ชาวอินเดีย และชาวโปรตุเกส และชาวฮอลันดา หรือ วิลันดา ซึ่งชนชาติดังกล่าวสร้างบ้านเรือนเพียงเพื่ออยู่อาศัยไม่ได้สร้างอาคารบ้านเรือนเหมือนสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ต และที่สำคัญที่อยู่อาศัยที่ปลูกสร้างไม่ปรากฏร่องรอยให้ศึกษาในปัจจุบัน ส่วนชาวจีนที่อพยพเข้ามาเพื่อทำเหมืองแร่และทำการค้าขายนั้น สร้างบ้านเรือนที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบประเทศจีน มีความคงทนและมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ใช้วัสดุล้วน

ใหญ่ในการก่อสร้างเป็นดินหรือดินเผาแทนที่ใช้ไม้แบบบ้านของคนไทย โดยดินที่ใช้ก่อสร้างเป็นดินผสมด้วยวัสดุหลายอย่างซึ่งมีคุณสมบัติที่มีความคงทน ยึดดินให้เหนียว ไม่เปราะและไม่ผุ อาทิ เกลือ หรือ น้ำตาลแดง หรือกลบ เป็นต้น และลักษณะตัวอาคารบ้านเรือนของชาวจีน ดังกล่าว ยังคงพบเห็นที่ตลาดอำเภอกะทู้ ส่วนในตัวเมืองภูเก็ตหาได้ไม่ได้ เนื่องจากไม่ได้มีการอนุรักษ์ให้ถูกวิธี จึงทำให้ต้องถูกรื้อถอนไป”

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ร่องรอยการสร้างบ้านเมืองเก่าภูเก็ตได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล และแม้ว่าชาวโปรตุเกสมีบทบาทต่อการเข้ามาทำการค้าขายแต่ร่องรอยสถาปัตยกรรมไม่สามารถสืบค้นได้ เพราะส่วนใหญ่สร้างที่อยู่อาศัยเพียงชั่วคราว จะปรากฏที่สืบค้นได้ก็เพียงแต่โครงสร้างสถาปัตยกรรมชาวจีนโพ้นทะเลที่ยังคงเห็นได้ที่บ้านกะทู้ ดังนั้น คำว่า “ชิโนโปรตุเกส” (Chino-Portuguese Architecture) ที่มีการประสมคำระหว่าง “ชิโน” หมายถึง จีน (China) และ คำว่า “โปรตุเกส” (Portuguese) ที่สื่อความหมาย “การผสมผสานระหว่างชนชาติจีนกับโปรตุเกส” ที่นำมาใช้นิยาม สถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ตนั้น ชื่อชิโนโปรตุเกสกับประวัติศาสตร์ชุมชนมีความสัมพันธ์ด้านการค้า การเมือง แต่โครงสร้างสถาปัตยกรรมไม่พบหลักฐาน ซึ่งการนิยามชื่อดังกล่าว มีการนิยามเฉพาะประเทศไทย แม้แต่ประเทศมาเลเซียที่เรานำมา เป็นต้นแบบ ก็ไม่ปรากฏการนิยามชื่อ “ชิโนโปรตุเกส” (Chino-Portuguese Architecture) ดังที่ ปัญญา เทพสิงห์ (2547, หน้า 413-414) ได้กล่าวไว้ว่า

คำว่าชิโน-โปรตุเกสในประเทศมาเลเซียมีใช้น้อยมาก แม้จะเป็นแหล่งใหญ่... ชาวมลายูไม่คุ้นเคยกับคำนี้มากนัก นักวิชาการมาเลเซียไม่นิยมเรียกชิโน-โปรตุเกส แต่เป็นคำอื่นแทน ซึ่งต่างจากประเทศไทยนิยมใช้คำนี้อย่างกว้างขวาง ในภูเก็ตอาคารชิโน-โปรตุเกสเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง นักวิชาการไทยมักใช้คำนี้ จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ในมาเลเซีย มีชื่อเรียกอาคารที่ชาวภูเก็ตเรียกหลาย ชื่อ แต่ไม่พบชื่อเรียกชิโน-โปรตุเกสอย่างเป็นทางการ เช่น Sino-Malay -Colonial Style เนื่องจากมีลักษณะผสมผสาน 3 แบบ คือ จีน(Sino) มาเลย์(Malay) และแบบตะวันตก ที่เผยแพร่อยู่ในเขตอาณานิคม (Colony) จึงเป็นคำที่เข้าใจง่าย ...คำว่า Chinese Baroque เนื่องจาก ยุคสมัยหนึ่งของยุโรปราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 นิยมตกแต่งอาคารด้วยลวดลายอย่างวิจิตร ดูเกินความพอดี เป็นยุคของความฟุ้งเฟ้อทางศิลปะตามรสนิยมของคนชั้นสูง จึงมักเรียกเปรียบเปรยการตกแต่ง ที่ทำมากจนเกินความจำเป็นว่า บาโรก ฉะนั้น อาคารของชาวจีนที่นิยมตกแต่งลวดลายอย่างมาก จึงเรียก Chinese Baroque เป็นต้น ชื่อดังกล่าว มีคำว่า Shino Chinese ซึ่งหมายถึงจีนเป็นตัวร่วม ส่วนตะวันตกมักแทนด้วย Colonial Palladian Baroque Itaianate เป็นตัวร่วม ไม่มีคำว่า Portuguese ตามข้อสังเกตดังกล่าว”

ตัวบทข้างต้นแสดงนัยยะให้เห็นว่า สถาปัตยกรรมประเทศมาเลเซียก็ไม่ได้นิยามความหมายว่าชิโนโปรตุเกส และโครงสร้างสถาปัตยกรรมก็ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ในความเป็นโปรตุเกส แม้สถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากยุโรปก็ไม่ได้มีคำว่าโปรตุเกสปรากฏ แต่มีคำว่า Colonial Palladian Baroque Itaianate เป็นตัวร่วมการสื่อความหมายซึ่งหมายถึง ศิลปะที่ผสมผสานระหว่างจีน มาเลย์ และแบบยุโรป ดังนั้น สถาปัตยกรรมที่พบเห็นเมืองเก่าภูเก็ตบริเวณถนนพังงา ถนนตะกั่วป่า ถนนกลาง และถนนตีบุก และรวมถึงคฤหาสน์อั้งม้อเหลาหรืออั้งม้อหลาวที่กระจายอยู่ทั่วไปในเมืองเก่าภูเก็ตนั้น ชุมชนเมืองเก่าได้

แสดงความคิดเห็นว่า ควรนิยามชื่อให้สอดคล้องกับประวัติความเป็นมาและโครงสร้างสถาปัตยกรรมตามความเหมาะสมกับภูมิศาสตร์สถานที่ ดังที่ ประธานชมรมสถาปนิกภูเก็ต (สัมมนาโครงการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนฯ 16 ธันวาคม 2560) ได้อธิบายไว้ว่า

โครงสร้างทำไมเราถึงพูดว่ามันไม่มีโปรตุเกส เพราะว่าหน้าต่างที่ใช้เขาเรียกว่า France windows เป็นหน้าต่างแบบฝรั่งเศสแต่แบบหัวเสาเป็นแบบอังกฤษ กลายเป็นว่าเป็นแบบยุโรปที่มีรูปแบบของอังกฤษเป็นตัวนำ เพราะว่าใช้นายช่างของชาวอังกฤษออกแบบใช้ช่างชาวจีนที่มาจากปีนังเป็นคนสร้างหรือบางอาคารก็ใช้ทั้งช่างและของอังกฤษออกแบบเลย กลับไปที่ว่านายช่างสมัยนั้นเขาเข้าใจเรื่องของการออกแบบที่สัมพันธ์กับภูมิอากาศเขาเลยสามารถประยุกต์การออกแบบให้มีชายคายาวขึ้น มีระเบียงเป็นพื้นที่อยู่ใต้ชายคา โดยภูเก็ตเรียกว่า หง่อคากี้ ก็เลยเป็นสถาปัตยกรรมที่มีแบบอังกฤษเป็นต้นแบบเพราะว่ามีเครื่องประดับแบบของเค้าแต่สัมพันธ์กับภูมิอากาศแบบบ้านเรา เราจะหาเป็นสถาปัตยกรรมแบบนี้ได้ในประเทศอินเดีย ศรีลังกา พม่า ลงมาไทยฝั่งภูเก็ต สงขลา จนไปถึงฝั่งเมืองปีนัง และสิงคโปร์ก็มีรูปแบบนี้ ในยุคสมัยที่ใกล้เคียงกัน ที่เขาเกิดก่อนเรามาซัก 20 ปี ควรเรียกว่า ชิโนยูโรเปียน หรือ ชิโนภูเก็ต แต่คำว่า ชิโนโปรตุเกส เป็นการผสมผสานระหว่างจีนกับโปรตุเกส ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกัน จึงไม่ควรเรียกว่า ชิโนโปรตุเกส

จากตัวบทแสดงให้เห็นว่า การนิยามความหมายสถาปัตยกรรมเมืองเก่าภูเก็ตควรมีการนิยามที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ท้องถิ่น และควรเปลี่ยนจากการใช้คำว่า ชิโนโปรตุเกส มาเป็น ชิโนยูโรเปียน เพราะคำว่า “ชิโนยูโรเปียน” หมายถึง สถาปัตยกรรมที่มีศิลปะแบบอาณานิคมได้ที่ได้รับอิทธิพลมาจากยุโรปผสมผสานระหว่างตะวันตกและท้องถิ่น คือความเป็น ภูเก็ต ที่มีลักษณะการตกแต่งลวดลายแบบจีนท้องถิ่น (ที่มีการอพยพมาจากช่องแคบมะละกา) จึงทำให้มีโครงสร้างอาคารสอดคล้องภูมิศาสตร์ชุมชน เช่น การทำทางเดินใต้อาคารเรียกว่า หง่อคากี้ เป็นช่องเปิดกลางอาคารและมีบ่อน้ำ กลางบ้าน และรวมถึงตัวอาคารที่มีการดัดแปลงมาแบบอังกฤษ เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล (Colonial Style) จึงควรสื่อความหมายชื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างสถาปัตยกรรมภูเก็ต หรือ อาจนิยามความหมายว่า “ชิโนภูเก็ต” เพื่อสะท้อนตัวตนเมืองเก่าภูเก็ตที่มีความแตกต่างจากสถาปัตยกรรมชุมชนอื่นหรือประเทศอื่น

การนิยามชื่อที่สร้างตัวตนความเป็นภูเก็ต้นั้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของคนในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่แสดงทรรศนะชื่อว่า ควรให้เหมาะสมกับความเป็นจริงของชุมชน ดังที่ คุณชาติ (นามสมมติ) (28 ธันวาคม 2560 สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“สถาปัตยกรรมเมืองเก่าภูเก็ตมาจากสมัยจักรวรรดินิยมที่อังกฤษนำคนต่างชาติต่างศาสนาเข้ามา มีทั้ง อินเดีย จีน อังกฤษ พอมาอยู่ที่แต่งงานกับคนท้องถิ่นสร้างบ้านเรือนที่มีกลิ่นอายความเป็นจีนภูเก็ตผสมกับยุโรป จึงควรเรียกเหมือนปีนังว่า ภูเก็ตสไตล์ เพราะปีนังเขาเรียกว่า ปีนังสไตล์”

ตัวบทข้างต้นที่กล่าวมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า สหบทของวิทยาการความรู้ด้านสถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับการนิยามความหมาย โดยนักวิชาการและคนในชุมชนต่างอ้างถึงข้อเท็จจริงที่ปรากฏในโครงสร้างสถาปัตยกรรมกับภูมิศาสตร์ที่ตั้งของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นสิ่งสำคัญ และการแสดงความคิดเห็นเป็นเสมือนวาทกรรมเชิงชี้แนะว่า ควรเปลี่ยนคำว่า “ชิโนโปรตุเกส” มาเป็น “ชิโนยูโรเปียน ชิโนภูเก็ต หรือภูเก็ตสไตล์” ทั้งนี้เพื่อให้การนิยามความหมายชื่อสอดคล้องความเป็นจริงและยังทำให้สะท้อนความเป็น

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่แตกต่างจากชุมชนหรือที่อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งมโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เป็นแนวคิดของสังคมหลังสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าในอดีตและคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมชุมชนพื้นถิ่นของตนเอง ดังนั้น การนิยามชื่อ “ซิโนโปรตุกีส” มาเป็น “ซิโนยูโรเปียน ชิโนภูเก็ต หรือภูเก็ตสไตล์” ก็ล้วนแต่เป็นภาพตัวแทนในแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นนัยของกลไกทางการตลาดที่สร้างตัวตนให้แตกต่างจากชุมชนอื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่นักท่องเที่ยวต่างให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงสัญลักษณ์

ด้านการแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการผสมผสานระหว่างคนพื้นถิ่นภูเก็ตกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางมาจากประเทศจีนโดยตรงกับกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางมาจากประเทศที่สอง อันได้แก่ เมืองปีนังประเทศมาเลเซีย และประเทศอื่นๆ ที่อยู่บริเวณแหลมมลายู จึงทำให้ความหมายชุดการแต่งกายประกอบสร้างขึ้นจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมวัฒนธรรมตั้งแต่ 2 กลุ่ม จนทำให้เกิดการ บูรณาการทางวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตขึ้น ดังนั้น ชุมชนมีการสร้างความหมายตัวตนผ่านสัญลักษณ์วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย โดยใช้ชื่อ “ชุดบาบา-หยอนยา” เป็นภาพตัวแทนความหมายของชุมชน ซึ่งวาทกรรมการแต่งกายที่พบมีสหบทความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว โดยชุมชนได้จัดโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวสู่เยาวชนและคนในชุมชน ในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้วิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชน และคนในชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้น การให้ความหมาย “ชุดบาบา-หยอนยา” จึงมีเส้นทางการสร้างและสื่อความหมาย 4 เส้นทาง ดังที่ คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต (การสื่อสารระหว่างบุคคล 14 ธันวาคม 2560 และ 16 ธันวาคม 2560) ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไว้ ดังนี้

เส้นทางแรก การอพยพมาตามกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางมาตามลพบุรีเจี้ยนท่าเรือเอ๋อหมิง เดินทางมาทางภาคใต้ของไทยฝั่งตะวันออกขึ้นไปทางไชยา บ้านดอน ปากพ่วงและสงขลา

เส้นทางที่สอง อพยพมาทางแหลมมลายูช่องแคบมะละกา เป็นชาวจีนที่ชื่นชอบวิถีชีวิตแบบตะวันตกที่อยู่ภายใต้เอณานิคมของอังกฤษ เพื่ออภิสิทธิ์ทางการค้าที่สามารถเข้ามาลัมปะทานท่าเหมืองแร่ได้ง่าย

เส้นทางที่สาม อพยพมาทางภาคกลางในสมัยรัชกาลที่ 3-5 เข้ามาเพื่อมาทำทางรถไฟ

เส้นทางที่สี่ อพยพมาทางภาคใต้โดยเฉพาะภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง เพื่อมาเป็นกรรมกรเหมืองแร่ตามการว่าจ้างระหว่างรัฐกับรัฐ ในช่วงปี พ.ศ. 2449 – พ.ศ. 2464

...ชุดของคนพื้นเมืองภูเก็ตที่มีการประยุกต์ระหว่างวัฒนธรรมชาวมาเลย์กับชาวจีนให้เป็นหนึ่งเดียวโดยมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ได้แก่ ช่วงบนเป็นเสื้อคอตั้งเหมือนเสื้อกั๊พ ชาวจีนส่วนช่วงล่างนุ่งผ้าโสร่งของมลายูเป็นลักษณะผสมผสานกันที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนที่อพยพมาจากช่องแคบมะละกา จึงทำให้การแต่งกายของชาวจีนบาบาภูเก็ตมี 2 ลักษณะได้แก่ การแต่งกายที่ได้รับอิทธิพลมาจากช่อง

แคบมะละกาและการแต่งกายของผู้หญิงภูเก็ตที่ประยุกต์ขึ้นเองให้เหมาะสมกับ
ชีวิตประจำวัน

ตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทางการอพยพการย้ายถิ่นฐานกับวัฒนธรรมการแต่งกายชาวมาเลย์กับชาวจีนและคนพื้นเมืองภูเก็ตเป็นข้อความและกลุ่มคำที่มีความหมายสัมพันธ์กัน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบสร้างความหมายของคำว่า “ชุดบาบา-หยอนยา” โดยเฉพาะ “ย่าหยา หรือ ยอย่า” เป็นภาษามลายู แปรเสียงมาจากคำว่า "เกอบายา" (Kebaya) และคำนี้ได้รับอิทธิพลมาจากอาหรับ ซึ่งภาษาอาหรับ ใช้คำว่า “อาบาย่า” (Abaya) หมายถึง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และคำว่าเกบาย่าหรือเกอบาย่า หมายถึง เสื้อผู้หญิงแขนยาว ตัวยาว นุ่งกับผ้าบาติก ซึ่งชุดเกบาย่าหรือเกอบาย่า ได้มีการตั้งชื่อโดยชาวโปรตุเกสที่เข้าไปในประเทศอินโดนีเซียในศตวรรษที่ 15 – ศตวรรษที่ 16 ซึ่งตัวเสื้อมีสีที่สดใสและมีการปักฉลุเป็นลายลูกไม้ ซึ่งถ้าหากเป็นชาวจีนก็จะสวมเสื้อคอจีนแขนยาว เสื้อตัวหน้าจะซ่อนกระดุม สวมกางเกงขายาว โดยเสื้อจะใช้ผ้าสีเรียบหรือผ้าแพรจีน ส่วนชุดของชาวเปอรานากันเป็นจากสองวัฒนธรรมคือจีนกับมลายูจะเป็นการแต่งกายแบบมลายู เช่น ชารุง กบายา และชุดย่าหยา โดยผู้หญิงจะสวมเสื้อฉลุลายดอกไม้ รอบคอ เอว และปลายแขนอย่างงดงาม นิยมนุ่งผ้าซิ่นปาเต๊ะ ผู้ชายยังคงแต่งกายคล้ายเสื้อแบบจีนดั้งเดิมจึงเรียกว่า บาบ่า ที่หมายถึง ลูกครึ่งชาวจีนกับคนพื้นถิ่น (ฤดี ภูมิภูถาวร, 2553)

ชุดการแต่งกาย “บาบา-หยอนยา” หมายถึง การแต่งกายที่มีการผสมผสานระหว่างการแต่งกายชาวมาเลย์กับชาวจีนก็ตามแต่นัยยะความหมายของการให้ความรู้เส้นทางการอพยพย้ายถิ่นฐานนั้น ต้องการสื่อความหมายว่า การแต่งกายของสตรีจีนบาบาในเมืองเก่าภูเก็ตหรือที่เรียกว่า ชุดหยอนยา นั้น มี 2 ลักษณะ คือ หนึ่งการแต่งกายได้รับอิทธิพลมาจากช่องแคบมะละกาและสองคือการแต่งกายของผู้หญิงท้องถิ่นเมืองภูเก็ตที่ประยุกต์ขึ้นมาเองจากวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมช่องแคบมะละกา ซึ่งการแต่งกายที่ท้องถิ่นประยุกต์ขึ้นมา คือ การประยุกต์ให้เหมาะสมกับภูมิศาสตร์ท้องถิ่นเรียกว่า การแต่งกายของชุดประจำถิ่น ดังที่ คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต (การสื่อสารส่วนบุคคล โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว 16 ธันวาคม 2560) ได้กล่าวไว้ว่า

ชุดย่าหยาที่เคยได้รับความนิยมในช่วงสมัย พ.ศ.2483 – พ.ศ.2500 ได้มีโอกาสนำมาใช้อีกครั้งซึ่งสาเหตุการกลับมาคือ การพลิกฟื้นเรื่องของการท่องเที่ยววัฒนธรรมตั้งแต่ปีพ.ศ.2540 เพราะกระแสการท่องเที่ยวทางทะเลรอบนอกป่าตอง กะตะ กระรน แต่เมืองเก่าแทบเป็นเมืองร้าง เพราะไม่ได้รับความสนใจ แต่จากบทวิจัยของใจก้า ของญี่ปุ่น จีทีแซดของเยอรมัน บอกว่า การพลิกฟื้นเมืองเก่าต้องใช้เวลาแรง นั่นคือ การจัดงานตรุษจีนย้อนอดีตเมืองเก่า เป็นกิจกรรมที่นำทุกอย่างกลับขึ้นมาโดย มีเทศบาลนครภูเก็ตผลักดัน จนทำให้ได้รับความนิยมอีกครั้งเพราะมันเป็นวัฏจักร และชุดพวกนี้ได้นำไปจดทะเบียนกับกระทรวงวัฒนธรรม เรียกว่า เป็นชุดประจำถิ่น

การสื่อความหมายของวาทกรรมข้างต้น สะท้อนว่า ชุดการแต่งกายของสตรีภูเก็ตได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาให้ความหมายต่อสังคมตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 โดยการเติบโตจากกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่รัฐสนับสนุนให้เป็นทางเลือกหนึ่งของประเภทการท่องเที่ยวแบบมวลชน จึงสร้างความหมายวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ ชุดที่เป็นทางการ เป็นชุดที่นิยมแต่งกายในวันพิธีสำคัญ เช่น การแต่งงาน หรือพิธีการที่สำคัญ โดยชุดการแต่งกายนี้ได้รับอิทธิพลมาจากช่องแคบมะละกา เรียกว่า ชุดเสื้อครุย ภาษาจีนฮกเกี้ยน เรียกว่า ปั่วตั้งซ่าน ประกอบด้วยเสื้อผ้า 3 ชั้น ได้แก่ เสื้อครุย โสร่ง และเสื้อตัวใน

และลักษณะที่สอง คือ แบบไม่เป็นทางการ เรียกว่า ครุยครึ่งท่อนหรือชุดคอตั้งแขนจีบ ภาษาจีนฮกเกี้ยน เรียกว่า ปั่วตั้งเต้ (ครึ่งสั้นครึ่งยาว) อันเป็นวิวัฒนาการมาจากชุดครุยภาษามลายูเรียกว่า บาจู บันจิง (Baju Panjan) ยาวครึ่งน่อง แขนยาว และนุ่งโสร่งแบบชนพื้นเมืองมาเลเซีย แต่เมื่ออยู่บ้านนิยมสวมเฉพาะเสื้อตัวในกับโสร่ง คือ ช่วงบนเป็นเสื้อคอตั้งเหมือนเสื้อกั๊กของชาวจีน ส่วนช่วงล่างนุ่งผ้าโสร่งของมลายูหรือปาเต๊ะเป็นการปรับประยุกต์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตซึ่งลักษณะนี้เรียกว่า ชุดประจำถิ่น ที่นำไปจดทะเบียนกับกระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้น สหบทเกี่ยวกับการแต่งกายนอกจากให้องค์ความรู้ถึงที่มาความหมายชื่อชุดและประเภทของชุดแล้ว ยังพบว่า กระบวนการให้ความหมายและที่มาอันรวมถึงประเภทของชุดการแต่งกายของชุมชนนั้น ได้ประกอบสร้างขึ้นจากสำนึกชาติพันธุ์ชุมชนและอำนาจของรัฐที่ทำให้เชื่อว่า อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายชุมชนเมืองเก่ามีความหมายต่อสังคมด้วยกระบวนการรื้อฟื้นและให้ความรู้ แต่นัยยะของความหมายคือรัฐต้องการให้ชุมชนนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการครอบงำดังกล่าวก็ส่งผลต่อการสร้างความจริง คือ ชุดย่าหยาหรือหยอนยา ได้กลับมามีความหมายต่อสังคมและได้สร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมื่อนำไปจดทะเบียนกับกระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้น ภาษาจึงทำหน้าที่การถ่ายทอดความคิดและสร้างอัตลักษณ์ ต่อย้ำให้ชุดการแต่งกายของชุมชนได้กลับมามีความหมายต่อสังคมยุคหลังสมัยใหม่ วาทกรรมนอกจากมุ่งส่งเสริมการอนุรักษ์ชุดการแต่งกายแล้วยังแฝงเจตนาคือ การนำต้นทุนทางวัฒนธรรมไปเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชน

ด้านอาหาร

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นชุมชนที่มีความเป็นสังคมพหุลักษณะด้านวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการติดต่อค้าขายกับประเทศบริเวณนิคมช่องแคบมละกา ได้แก่ รัฐปีนัง รัฐมะละกา ในมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น จึงทำให้อาหารและวัฒนธรรมการบริโภคของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความหลากหลาย ซึ่งมีกลิ่นไอความเป็นจีนฮกเกี้ยน จีนมลายู (Strait Chinese) ชาวไทยท้องถิ่นและรวมถึงกลุ่มชาวไทยซิกข์ ชาวไทยฮินดู เป็นต้น ดังนั้นชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงกลายเป็นที่หมายตาและจุดขายของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม ซึ่งการนำความรู้ด้านอาหารมาประกอบสร้างความจริงด้านการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างภาพตัวแทนชุมชนให้มีความหมายทางสังคม ซึ่งสหบทด้านอาหารที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ มีดังนี้

ความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเมืองภูเก็ตกับปีนัง

การประกอบสร้างความหมายอาหารเพื่อนำเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า ชุมชนเชื่อว่า อาหารได้รับอิทธิพลมาจากเมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย โดยอาหารหลายประเภทมีลักษณะที่คล้ายกันหรือแม้แต่กลไกทางการตลาดในการจัดวางก็มีลักษณะคล้ายกัน ดังที่ แก้ว เทพกร (ภูมิเกิด ภูมิ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – กันยายน 2551 น.50-51) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองภูเก็ตและปีนัง รวมถึงเปรียบเทียบอาหารที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังที่กล่าวไว้ว่า

“...ความใกล้ชิดระหว่างภูเก็ตกับปีนังฝังรากลึกต่อความรู้สึกของคนบ้านเรามายาวนานรับร้อยปีแล้วมีทั้งสองเมืองมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันมา เส้นทางสายมิตรภาพเดิมเปิดด้วยความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างเมือง จนกระทั่งกลายเป็นสายเชื่อมความผูกพัน ปีนังคือเมืองที่ชาวภูเก็ตวัยกลางคนขึ้นไปกล่าวถึงบ่อยที่สุด ทั้ง ๆ ที่เป็นเมืองหนึ่งของประเทศมาเลเซีย... ตลาดสดปีนังเหมือนตลาดสดภูเก็ต... ทำให้นึกถึงครั้งหนึ่งเคยเป็นขนมพื้นเมืองของภูเก็ต... ปีนังเป็นแหล่งรวมของชนหลายเชื้อชาติ จึงทำให้มีอาหารหลากหลายรส เช่น อาหารจีน มาเลย์ อินเดีย และ

อาหารเพอรานากันหรือญวนเย้า ซึ่งเป็นการผสมระหว่างอาหารจีนและมาเลย์ที่ปรุงรสอย่างประณีตบรรจง ด้วยการเลือกใช้เครื่องเทศสมุนไพร หอม กระเทียม และพริก อาหารพื้นเมือง เช่น หมี่ฮกเกี้ยน ข้าวเหนียวเตี้ย (คล้ายผัดไทย) เย็นตาโฟ โลบะ ปาเซ็มโบร์ซึ่งเป็นสลัด ประจำถิ่น อาหารญวนย้าที่มีชื่อเสียง ได้แก่ หมี่สยาม ท่อหมก ยำ รวมถึงขนมเค้กของหวานต่างๆ ส่วนอาหารอินเดียที่ขึ้นชื่อ คือ แกนาชีกานดา อาหารจีนนั้นมีทั้งอาหารกวางตุ้ง เสฉวน ฮกเกี้ยน แต่จิ๋วและไหหลำ เช่น ต้มช่า ข้าวต้ม ข้าวมันไก่ ก๋วยเตี๋ยวและบะหมี่นานาชาติ ส่วนอาหารมาเลย์ที่ขึ้นชื่อ เช่น แกงเผ็ดแห้ง แกงกะทิ น้ำพริก และที่นิยม คือ สะเต๊ะ มีทั้งไก่ เนื้อ แพะ...

ข้อความที่กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างเมือง ตลาดสตปิ้งเหมือน ตลาดสตภูเก็ต ปิ้งเป็นแหล่งรวมของชนหลายเชื้อชาติจึงทำให้มีอาหารหลากหลายรส” สะท้อนให้เห็นว่าอาหารของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้รับอิทธิพลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านอาหารของชาวจีนมาเลย์ และเพอรานากันที่มาจากการติดต่อค้าขายและการคมนาคม อันส่งผลให้มีการนำอาหารของเมืองปิ้งมาเลเซียและเมืองภูเก็ตมาประยุกต์ให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีรสชาติ และคุณลักษณะอาหารที่เป็นของตนเอง คือ ที่มีกลิ่นไอความเป็นจีนมาเลย์แต่รสชาติเป็นแบบภูเก็ตและจากการยกตัวอย่างอาหารและขนมจากปิ้งสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้บริโภค ได้ว่า กรรมวิธีการผลิต วัตถุดิบหรือรูปลักษณะของอาหารในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีความใกล้เคียงกับเมืองปิ้ง ประเทศมาเลเซีย เพราะอาหารเมืองภูเก็ต ก็มีความหลากหลายรสเหมือนปิ้ง ทั้งอาหารจีน มาเลย์ อินเดีย และอาหารเพอรานากันเป็นต้น สหบทด้านอาหารนี้ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนให้มีความหมายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ยิ่งขึ้น เพราะพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ต้องศึกษาข้อมูลก่อนไปสัมผัสสถานที่จริง

เมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร (Phuket City of Gastronomy)

ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความรุ่งเรืองด้านการค้าแร่ดีบุก และมีอารยธรรมด้านสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น ถนนสายวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ บริเวณถนนกลาง ถนนกระบี่ ถนนพังงา ถนนดีบุก เป็นย่านของคนไทยที่สืบเชื้อสายมาจากชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนที่มาจากปิ้ง มลายู (Strait Chinese) จึงทำให้เป็นย่านที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลาย จนกลายเป็นที่หมายตาและจุดขายของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม สภาพทั่วไปของบริเวณกล่าวจึงสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวภูเก็ตในหลายด้าน อาทิ ด้านวิถีชีวิต ด้านการใช้ภาษา ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประเพณี และรวมถึงด้านอาหาร ที่ได้รับอิทธิพลมาตั้งแต่การติดต่อค้าขายกับประเทศบริเวณนิคมช่องแคบมละกา ได้แก่ รัฐปิ้ง รัฐมะละกา ในมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น จนทำให้อาหารพื้นเมืองภูเก็ตมีอัตลักษณ์ในด้านรสชาติ ประเภทอาหารมีความหลากหลายชาติพันธุ์ และย่านเมืองเก่าภูเก็ตกลายเป็นศูนย์รวมแหล่งอาหารและเป็นภาพตัวแทนในการนิยามความหมายอาหารเมืองภูเก็ตการท่องเที่ยวสมัยใหม่ จนได้รับการยกย่องว่าเป็น “เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร” ดังความว่า

“เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร” Phuket: City of Gastronomy in UNESCO Creative City Network ย้อนไปเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2558 ภูเก็ต ได้รับข่าวดีจากยูเนสโก (UNESCO) ประกาศให้เป็นเมืองแรกของไทยเมืองแรกของอาเซียน และหนึ่งใน 18 เมืองทั่วโลก (ปัจจุบันมี 26 เมือง) ที่ได้รับประกาศยกย่องเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร (Phuket: City of Gastronomy) ถือเป็นของขวัญชิ้นใหญ่ที่ยังความยินดีและภาคภูมิใจมาสู่ชาวภูเก็ตและชาวไทยทุกคน ภูเก็ตได้รับเลือกให้เป็น

เมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหารด้วยความโดดเด่น 5 ประการ ได้แก่ 1. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2. ให้ความสำคัญกับอาหารผ่านเทศกาลประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ 3. รสชาติมีอัตลักษณ์ชัดเจน ถ่ายทอดอาหาร ผ่านคนในครอบครัว และวัตถุดิบมีเฉพาะพื้นที่ถิ่นกำเนิด 4. ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ ให้คุณค่าและร่วมสร้างสรรค์ นวัตกรรมบนพื้นฐานวิทยาการด้านอาหารหลายอย่าง และต่อเนื่อง 5. ความเป็นเจ้าบ้านที่รู้จักแบ่งปัน เปิดใจและเปลี่ยนเรียนรู้กับเมืองต่าง ๆ ผ่านกรอบความร่วมมือและการเป็นเมืองพี่เมืองน้อง

(รศ.ภาณุสาร ประจำเดือนมกราคม 2562 น.10)

ตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นสหบทด้านอาหารที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต คือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านอาหารชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้สร้างความหมายต่อสังคม โดยได้รับรางวัลเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร (Phuket City of Gastronomy) จากยูเนสโก (UNESCO) อันเป็นภาพตัวแทนอัตลักษณ์ชุมชนด้านความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ดังปรากฏในความโดดเด่นของอาหารชุมชนเมืองเก่า 5 ประการ ซึ่งทั้ง 5 ประการคือ การนำเสนอภาพตัวแทนชุมชนเมืองเก่าในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ที่นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเห็นทั้งความเป็นของแท้ อันได้แก่ รสชาติมีอัตลักษณ์ชัดเจน ความหลากหลายประเภทอาหารและความหมายที่ถ่ายทอดมาที่คุณลักษณะอาหารและประเภทอาหาร นอกจากนี้การประกอบสร้างจากการจัดฉากของทุกภาคส่วนในชุมชนในการจัดกิจกรรมที่เป็นประเพณีประติษฐ์และการสื่อสารที่มีรูปภาพอังกฤษย่อมนสะท้อนมิตรภาพการสื่อสารที่มีความเป็นสากลบนความหลากหลายของชุมชนย่อมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องความต้องการนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ด้วยเช่นกัน

สหบท ที่ปรากฏ ได้แก่ พิธีกรรม ผังเมือง สถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหาร นั้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ชุมชนนำมาเป็นภาพตัวแทนการส่งเสริมการท่องเที่ยวนอกจากนี้ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ที่ปรากฏในสหบทยังเป็นสื่อสัญญาณในการสร้างความหมายชุมชนให้เกิดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวรูปแบบที่เรียกว่าประเพณีประติษฐ์ ดังที่ Hobsbawn and Ranger (1983) (อ้างถึงใน ก้องสกุล กวินรวีกุล ,2560) ได้อธิบายไว้แนวคิดกระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ไว้ว่า “การนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมยุคสมัยใหม่คือ การประเพณีประติษฐ์ (The Invention of Tradition) ที่ชี้ให้เห็นว่า ที่จริงแล้วประเพณีต่าง ๆ ที่เราเชื่อว่า คือ ของดั้งเดิม ที่จริงถูกประติษฐ์และประติษฐ์ซ้ำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงประวัติศาสตร์” ดังนั้น การท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นจากการนำเสนอทางวัฒนธรรมชุมชนมาสร้างความหมายใหม่ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบการถวิลหาอดีต เป็นเสมือนประเพณีประติษฐ์ที่สร้างและสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวสมัยใหม่ โดยใช้ความรู้ ความเชื่อ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม อาหาร มาเป็นกลวิธีการสื่อความหมายเชิงสหบท อันเป็นส่วนหนึ่งการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่สร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมิติแห่งความยั่งยืน

6) การเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง เป็นกลวิธีหนึ่งของการบริหารจัดการของชุมชนเมืองเก่าในการนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ดังปรากฏในคำขวัญการเชิญชวนการท่องเที่ยวไว้ว่า “ยลเมืองเก่า เล่าความหลัง สัมผัสวิถี เสน่ห์เมืองทุ่งคา” ซึ่งกลวิธีการสื่อสารด้วยการเล่าเรื่องจึงเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่

เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่มาจากอำนาจทางภาษาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการโดยชุมชนที่ต้องการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวตระหนักในคุณค่าความหมายในสิ่งของหรือวัตถุ จนเกิดความรู้สึกรักอยากเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังที่ J.Urry (1990) อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น.76) ได้กล่าวถึง อำนาจการจ้องมอง (power of gazing) ของการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ไว้ว่า “กิจกรรมการเที่ยวดูชม (Sight seeing) มีการจ้องมองดูเป็นส่วนประกอบนั้นมิใช่เกิดขึ้นเองหรือเป็นไปตามธรรมชาติ (natural) แบบว่าใครใคร่ชมใคร่ดูอะไรก็ดูได้ตามใจ หากทว่าการจ้องมองดูนั้นล้วนแต่มีที่มา มี กฎเกณฑ์/ไวยากรณ์ (Grammar) และมีที่ไป (Social effect of gazing) ทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ”

กลวิธีการเล่าเรื่องจึงเป็นวาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการชักจูงใจให้นักท่องเที่ยวและคนภายนอกชุมชนตระหนักในความหมายและการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ดังนั้น ชุมชนมีกลวิธีการสื่อความหมายการเล่าเรื่องของชุมชน 2 ลักษณะ คือ เล่าเรื่องจากประสบการณ์ กับ การเล่าจากคำบรรยายในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ได้รับความนิยมของชุมชน ซึ่งทั้งสองลักษณะมีนัยยะต่อการใช้วัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ดังนี้

1) การเล่าที่มาจากชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

ดอน ลีมนันทพิสิฐ ประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต (การสื่อสารส่วนบุคคล ธันวาคม 2560) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของชุมชน ไว้ว่า

ชุมชนเมืองเก่าตอนนี้ ส่วนใหญ่ชาวจีนที่อพยพเข้ามามาสยามรัชกาลที่ 3 มารวมตัวกันในการทำเหมืองแร่ การรวมกลุ่มกันทำให้เกิดชุมชนขึ้นมา เดิมชุมชนนี้ชื่อ บ้านทุ่งคา เพราะมีหญ้าคาขึ้นมาก พอสมัยพระยาวิชิตสงคราม (ทัต รัตนดิถกณ ภูเก็ต) ก็สังเกตเห็นว่า แถวบ้านทุ่งคา ที่อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะนี้มีแหล่งแร่ดีบุกจำนวนมาก ดินดี น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ เพราะอยู่ใกล้คลองบางใหญ่ท่าเรือ เรียกท่าเรือนเรศ (สะพานหินปัจจุบัน) เดินทางค้าขายสะดวก เลยย้ายเมืองจากกะทู้มาตั้งที่บ้านทุ่งคา ชาวจีนเดิมที่กะทู้ ส่วนใหญ่ก็อพยพมารวมตัวกันที่นี่ ชื่อบ้านทุ่งคาเลยออก เสียงท่องคา เพราะอะไรละ ก็เพราะคนจีนออกเสียงไม่ชัด

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการเล่าเรื่องที่มาของการตั้งถิ่นฐานและสาเหตุสำคัญของพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มีชาวจีนอยู่จำนวนมาก เพราะกลุ่มชาวจีนอพยพเข้าประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ก่อปรกับความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และเป็นตำแหน่งภูมิศาสตร์เหมาะสมต่อการค้าขายเพราะใกล้ท่าเรือสะดวกต่อการค้าและการคมนาคมขนส่งทางน้ำ โดยผู้เล่าบรรยายพร้อมอ้างอิงหลักฐานจากการเรียกชื่อบ้านทุ่งคา ที่มีการเรียกชื่อหลายชื่อ อาทิ ทุ่งคา ท้องคา สอดคล้องกับที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.6) ขณะยังดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงพระราชนิพนธ์ “จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128” และได้กล่าวถึงชื่อ และพื้นที่บริเวณทุ่งคา ความตอนหนึ่งไว้ว่า

“...เมืองภูเก็ตยังมีชื่อที่ได้ยินฝรั่งขึ้นพ่อค้าใช้เรียกอยู่มากอีกอย่างหนึ่ง คือ “ท้องคา” ชื่อ ท้องคา มาจากคำไทยว่า “ทุ่งคา” คือ ทุ่งที่หญ้าคาขึ้น พวกจีนพูดสำเนียงไทยไม่ชัด เรียกหมู่บ้าน ทุ่งคาว่า “ท้องคา” ฝรั่ง เรียกตามจีนอีกชั้นหนึ่ง นี้ไม่ใช่ กู เป็นความจริง”

ตัวบทข้างต้น เป็นการเล่าเรื่องที่สอดคล้องกับการอ้างอิงของผู้นำชุมชนที่มีความหมายการสื่อความหมายให้เห็นว่า ชุมชนบ้านทุ่งคาเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ สะท้อนได้จากการเรียกชื่อบ้านทุ่งคาที่แตกต่างกันไปตามแต่ละชนชาติที่เข้ามาอยู่ในเมืองเก่าภูเก็ต ได้แก่ “ชาวตะวันตก จะออกเสียงเป็น “ทองคา” ชาวจีนออกเสียงว่า “ท่งคา” แต่คนพื้นเมืองก็จะเรียกว่า “ทุ่งคา” การออกเสียงชื่อที่แตกต่างกันก็บ่งชี้ได้ว่าพื้นที่ชุมชนมีชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มที่เดินทางเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพการค้าและการทำเหมืองแร่ตั้งที่ประธานชุมชนเมืองเก่าได้เล่าให้ฟัง

นอกจากนี้ ยุทธการ จันทรกานต์ ประธานชมรมสถาปนิกภูเก็ต ได้กล่าวที่มาของเมืองภูเก็ต (สัมมนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว 16 ธันวาคม 2560) ไว้ว่า

“ภูเก็ตเกิดขึ้นจากที่ถล่มสลายไป เดิมเกาะภูเก็ตเป็นแผ่นดินเดียวกับสยามหรือภาคใต้แต่เกิดรอยแยกคลองมะรุ่ย (จ.พังงา) ที่ให้แผ่นดินภูเก็ตเกิดการเคลื่อนตัวแยกกลายเป็นเกาะแต่ก็ใช้เวลาเป็นพันปี ทางโบราณคดีจึงค้นพบเครื่องมือทำมาหากินบริเวณพื้นที่บริเวณห่ามิก แลว่าอำเภอลางจิงทำให้เชื่อว่าบริเวณนี้มีคนเคยอาศัยอยู่ เพราะพื้นที่ภูเก็ตเอื้อต่อการจอดแวะพักเรือ โดยพื้นดินหนึ่งของเกาะรับลมมรสุมตะวันตก อีกด้านรับมรสุมตะวันออก จึงทำให้นักเดินเรือจากยุโรปได้หยุดหลบมรสุม อิทธิพลดังกล่าวทำให้เกิดการค้าขายขึ้น ซึ่ง ชาวพื้นเมืองที่อยู่ฝั่งกลาง คือ เงาะ ชาโกล ชาวเล ส่วนชาวจีนมาทีหลัง จนมาถึงช่วงกรุงศรีอยุธยาเริ่มมีโปรตุเกส จีนเข้ามาค้าขาย ส่วนฮอลันดา ดัตช์ อังกฤษก็เริ่มเข้ามารัชกาลที่ 5...”

จากวาทกรรมข้างต้นเป็นการอธิบายความถึงคุณลักษณะการเริ่มต้นชุมชนเมืองภูเก็ต ซึ่งอัตวิสัยของผู้พูด อนุมานได้ว่า ตระหนักในประวัติศาสตร์ของชุมชน และให้ความสำคัญต่อที่ตั้งทางด้านทางภูมิศาสตร์เมืองภูเก็ตอันมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนจนมาถึงปัจจุบัน เช่น เป็นท่าเรือแวะจอดพักเรือ และสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะมีเทือกเขาสูงจึงสามารถหลบภัยทางด้านมรสุมได้แก่ข้อความที่ว่า *“เกาะรับลมมรสุมตะวันตก อีกด้านรับมรสุมตะวันออก”* และสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลการเดินทางที่ส่งผลต่อการค้าของชุมชน ที่สังคมภูเก็ตกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่มีหลากหลายชาติพันธุ์ที่เข้ามาติดต่อค้าขาย ดังความที่ว่า ดังความที่ว่า *“...อิทธิพลดังกล่าวทำให้เกิดการค้าขายขึ้นซึ่ง ชาวพื้นเมืองที่อยู่ฝั่งกลาง คือ เงาะ ชาโกล ชาวเล ส่วนชาวจีนมาทีหลัง จนมาถึงช่วงกรุงศรีอยุธยาเริ่มมีโปรตุเกส จีนเข้ามาค้าขาย ส่วนฮอลันดา ดัตช์ อังกฤษก็เริ่มเข้ามารัชกาลที่ 5...”* ดังนั้น การผูกความหมายการค้าขายไว้กับชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาทำการค้า อาทิ ชาโกล ชาวจีน ชาวฮอลันดา ชาวโปรตุเกส เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความรู้และให้คุณค่ากับการค้าที่ทำให้เชื่อว่า การค้ามีอิทธิพลการประกอบสร้างของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้เป็นการเล่าเรื่องที่สะท้อนให้เห็นได้จากการนิยามความหมาย “ภูเก็ต” ไว้หลากหลายชื่อแต่ละชื่อล้วนแฝงไว้ซึ่งสัญลักษณ์การสื่อความหมายของการเดินทางเพื่อการค้า

2) การเล่าเรื่อง “ร้านเค้งตัน”ร้านขนมบาบ๋าของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน

“ร้านเค้งตัน” ตั้งอยู่ริมถนนภูเก็ต ใกล้สี่แยกทางไปสะพานหินซึ่งอยู่ก่อนถึงศาลเจ้าบางเหนียว เป็นร้านดั้งเดิมของคนภูเก็ตซึ่งเริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 จนปัจจุบัน 75 ปี ทางร้านขายขนมพื้นเมือง ได้แก่ ขนมตัวขอ (เต้าส้อ) ขนมก้องถึง ขนมพ่างเปีย ขนมหมวหวาน รวมถึงขนมตามฤดูกาล เช่น ขนมตงซิวเปีย เป็นต้น ซึ่ง ประเสริฐ พักทองผล ประธานชมรมอามภูเก็ต (Phuket Bulletin, June 2016, น. 81) ได้เล่าถึงที่มาของขนมและร้านเค้งตัน ในเมืองเก่าภูเก็ต ไว้ว่า

ร้านเค้งตั้งเป็นร้านขนมดั้งเดิมจากฮกเกี้ยน...ซึ่งอาโก้ (คุณตา) ท่านมาจาก ต่งอ้ว (ถงอาน) เดินทางมาจากบ้านเกิดมาทางเรือที่เมือง เอ้มิ่ง (เซี่ยเหหมิน) มณฑลฮกเกี้ยน (ฟูเจี้ยน) อาโก้มีชื่อว่า อ่องโหย่เสี่ยว (นายโหย่เสี่ยว แซ่อ่อง) ท่านเป็น ไส่หู่ หรือเจ้าของสูตรขนมทั้งหมดที่ร้านเค้งตั้ง (เจ้าของร้านคือตัวปู้ยั่ว) เคยทำให้ร้านชินฮองสุ่ยมาก่อน...ปัจจุบันความพิถีพิถันของการทำขนมสูตรดั้งเดิมและรสชาติความอร่อยของขนมจากแดนมังกร ยังคงอยู่คู่ภูเก็ตและได้พัฒนาการบรรจุหีบห่อให้ดูสะอาดน่ารับประทานขึ้น ซึ่งขนมดั้งเดิมจากแดนมังกรฮกเกี้ยน ก็น่าจะมีส่วนในความภาคภูมิใจที่ทำให้คนภูเก็ตได้รับเกียรติจาก UNESCO ให้เป็น City of Gastronomy

ตัวบทข้างต้นเป็นการเล่าเรื่องแบบการบรรยายโดยไม่ได้อ้างอิงจากคำพูดใคร แต่ถ่ายทอดมาประสบการณ์ส่วนตัวที่พบเห็นร้านเค้งตั้งมาตั้งแต่แรกเริ่ม จึงทำให้ทราบว่า ร้านเค้งตั้ง เป็นร้านเก่าแก่ร้านหนึ่งเมืองเก่าภูเก็ตที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านรสชาติต้นตำรับของชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นการเล่าที่สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกยกย่องที่ร้านสามารถรักษารสชาติดั้งเดิมและความเป็นชาวจีนบาบ่าภูเก็ตไว้ได้ กอปรกับภาคภูมิใจที่ขนมพื้นเมืองภูเก็ตได้รับการยกย่องเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหารจากยูเนสโก (Phuket : City of Gastronomy) เมื่อ 22 มกราคม 2559 ดังนั้น กลวิธีการสื่อความหมายด้วยการเล่าประสบการณ์จึงเป็นวาทกรรมที่มีเจตนาโน้มน้าวให้ผู้รับสารทั้งนักท่องเที่ยว คนในและคนนอกชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตตระหนักในคุณค่าและความหมายของขนมท้องถิ่น ซึ่งการนำข้อความที่กล่าวอ้างการได้รับรางวัลจากยูเนสโก (UCCN :The UNESCO Creative City Network) ว่าเป็นเมืองแห่งการสร้างสรรค์ด้านอาหาร Creative City of Gastronomy เป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยการนำคุณค่าอาหารท้องถิ่นมาสร้างความหมายผ่านสัญลักษณ์เพื่อทำให้อาหารและขนมท้องถิ่นกลายเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพื้นที่กับการพัฒนาว่า ชุมชนมีศักยภาพสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ด้านอาหารให้คงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ โดยการอ้างรักษายังสร้างความเข้มแข็งจนเป็นที่ยอมรับจากยูเนสโก (UCCN :The UNESCO Creative City Network) ว่าเป็นเมืองแห่งการสร้างสรรค์ด้านอาหาร Creative City of Gastronomy เสมือนแสดงนัยยะให้เห็นถึงคุณค่าและความหมายที่แท้จริงด้านขนมและอาหารท้องถิ่นไม่ได้หายไปไหนแต่ยังคงอยู่ซึ่งรอการรักษาให้อัตลักษณ์ดังกล่าวเป็นภาพตัวแทนชุมชนด้านวัฒนธรรมต่อไป อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นวาทกรรมประกอบสร้างความหมายในเชิงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในมิติสร้างสรรค์ที่ยังคงอยู่บนพื้นฐานอัตลักษณ์เดิมของชุมชน

การเล่าเรื่อง เป็นกลวิธีหนึ่งของการบริหารจัดการของชุมชนเมืองเก่าในการนำเสนอสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งการเล่าเรื่องของชุมชน 2 ลักษณะ ได้แก่ เล่าเรื่องจากประสบการณ์ ที่มุ่งตระหนักในประวัติศาสตร์ของชุมชน และให้ความสำคัญต่อที่ตั้งทางด้านทางภูมิศาสตร์เมืองภูเก็ตอันมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนจนมาถึงปัจจุบัน และการเล่าจากคำบรรยายเกี่ยวกับขนมที่ได้รับความนิยม สื่อให้เห็นว่าเป็นสัญลักษณ์ที่ชุมชนนำมาสร้างความหมายผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และทั้งสองประเภทล้วนแต่แฝงนัยยะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพื้นที่กับการพัฒนา กล่าวคือ ชุมชนมีศักยภาพสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ให้คงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

5.1.2 การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นการวิเคราะห์แนวคิดอุดมการณ์การสร้างภาพตัวแทนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีต่อสังคมยุคหลังสมัยใหม่และการรับรู้ความหมายที่นักท่องเที่ยวสมัยใหม่มีต่อการสร้างภาพตัวแทนการท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชน ซึ่งการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ที่ปรากฏนี้ Hall ได้กล่าวไว้ว่า (1990, p.222, อ้างถึงในอรุวรรณ ปิลันธน์โอวาท 2544) “แทนที่จะมองอัตลักษณ์เป็นข้อเท็จจริงที่สำเร็จเสร็จสิ้นเรียบร้อย ซึ่งมีการปฏิบัติทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทน เราควรนึกถึงอัตลักษณ์ในแง่เป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะไม่มีวันเสร็จสมบูรณ์ แต่อยู่ในกระบวนการที่จะมีสร้างอยู่ตลอดเวลา โดยผ่านการใช้ภาษาและสัญลักษณ์เป็นตัวแทน” ตามทัศนะของ Hall อัตลักษณ์จึงมีการผลิตสร้างตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้อัตลักษณ์ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ จึงปรากฏ 2 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านชาติพันธุ์ และการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

1) การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านชาติพันธุ์

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านชาติพันธุ์ เป็นการนิยามตัวตนที่มีความหมายต่อพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ที่อยู่ภายใต้ความจงรักภักดีต่อกลุ่มสังคมชาติพันธุ์ โดยมีแนวคิดระบับวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นฐานคิดให้คนในชุมชนมีสำนึกการธำรงรักษาชาติพันธุ์ของกลุ่ม อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชนตั้งแต่การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน การต่อสู้ การธำรงรักษาภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยการประกอบสร้างและนิยามตัวตนให้มีความหมายต่อสังคมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

อัตลักษณ์ชุมชนสังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ชุมชนสังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม เป็นการนิยามความหมายชุมชนที่นำมาเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งคำว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” เป็นอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่ได้พัฒนาความหมายมาจากความเป็นปัจเจกทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชน ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์จีนโพ้นทะเล กลุ่มชาติพันธุ์มลายู กลุ่มชาติพันธุ์อินเดีย เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มประกอบสร้างขึ้นจากภาษา ศาสนา วัฒนธรรมเดียวกันจึงมีการนิยามความหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเล นิยามตัวตนว่า ถองซ่า (Tongkah) สิ้นแยะ ตึงหลางเกียะ หรือ ถังเหริน จีนบาบ่า (Baba) กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายจีนที่มาจากปิ่นัง หรือชาวจีนมลายู นิยามตัวตนว่า เพอรานากัน (Peranakan) กลุ่มชาวไทยท้องถิ่น นิยามตัวตน คนพื้นเมืองภูเก็ต เป็นต้น ดังนั้น การนิยามความหมายดังกล่าวมาจากอัตทัศนบุคลิกที่เกิดจากความศรัทธา ค่านิยมและความเชื่อของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่ให้ความหมายแตกต่างกัน อันก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่นำไปสู่การรับรู้ว่ามีความเป็นอื่นหรือเราเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมชาติพันธุ์ใด ด้วยเหตุนี้ ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงนำคำว่า *ชุมชนสังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม* มาเป็นจุดร่วมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตประกอบสร้างเป็นชุมชนได้นั้นมาจากกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในชุมชนได้สร้างความเป็นเอกภาพด้านวัฒนธรรมชุมชนที่มีความหมายต่อการท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ดังที่นางสาวสมใจ สุวรรณสุภานา นายกเทศมนตรีนครภูเก็ต ได้กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่ทางเทศบาลมีนโยบายสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ไว้ว่า

ตัวอย่างที่ 1 เทศบาลนครภูเก็ตมีความตั้งใจที่จะดำเนินการเพื่อชาวภูเก็ตทั้งจังหวัด ไม่ว่าจะอยู่ในเขตหรือนอกเขตเมือง ด้วยความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนาและเป็นเมืองที่เจริญอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของความสามัคคี สงบ สันติสุขมายาวนานกว่า 150 ปี ภายใต้ร่มบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ดังเช่นคนในเขตย่านเมืองเก่าที่เทศบาลนครภูเก็ตมีนโยบายสนับสนุนการอนุรักษ์สืบสาน

วัฒนธรรมมีทั้งชาวบาบ๋า เพอรานากัน ชาวมุสลิม ชาวฮินดู ชาวคริสต์ บนพื้นฐานของความเป็นชาวไทยทั้งหมด ตลอดจนวัฒนธรรมด้านอาหาร เสื้อผ้าและสถาปัตยกรรม ที่แสดงออกถึงความหลากหลายที่ผสมผสานกัน จนงดงามหล่อหลอมจนเป็นรากฐานให้คนรุ่นหลังได้นำไปพัฒนาต่อยอด เพื่อเกิดรายได้ จนได้รับการยกระดับเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาอาหาร ดังกล่าว (กรุงเทพฯธุรกิจออนไลน์ เทศบาลนครภูเก็ต, 2559)

ตัวอย่างที่ 2 *เนื่องด้วยความเป็นเมืองพหุวัฒนธรรม มีอาหารที่หลากหลาย สะท้อนถึง การหล่อหลอมของวิถีชีวิตคนภูเก็ต ทำให้ภูเก็ตมีเสน่ห์ทางด้านวัฒนธรรม อาหาร อารมณ์ ชุมชนเมือง คือความงดงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงถึงความเป็นลูกหลานชาวบาบ๋า ซึ่งหมายถึงคนจีนจากโพ้นทะเล มา แต่งงานกับคนพื้นเมือง ลูกที่เกิดมาจึงเป็นบาบ๋า ซึ่งมีวัฒนธรรมการแต่ง กายสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว” (รัชฎานุสาร, 2562, น.11)*

ตัวอย่างที่ 3 คุณรัชดาภรณ์ (เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวและกีฬา) (สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2560) ได้บอกจุดเด่นของชุมชน ไว้ว่า
“สำหรับอัตลักษณ์ของความเป็นชุมชนเมืองเก่า คือ สถาปัตยกรรม ของอาคารความเป็นพหุของสังคม คือ ความหลากหลายของคนในชุมชน ที่มีกลุ่มหลายชาติพันธุ์ทั้งจีน มลายู แขก คนท้องถิ่นเดิมอีก”

จากตัวบทข้างต้น คำว่า บาบ๋า เพอรานากัน ชาวมุสลิม ชาวฮินดู ชาวคริสต์ และสังคม พหุวัฒนธรรม เป็นการใช้คำศัพท์ที่เชื่อมโยงความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย และความหลากหลายกลุ่มสังคมวัฒนธรรมดังกล่าว เป็นตัว แปรสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีความหมายทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการใช้คำว่า บาบ๋า เพอรานากัน ชาวมุสลิม ชาวฮินดู ชาวคริสต์ และสังคมพหุวัฒนธรรม ยังเป็นการอ้างถึงเพื่อเชื่อมโยงการให้ ความหมายของพื้นที่ชุมชนผ่านการใช้คำเฉพาะกลุ่มของชุมชน เป็นการอ้างถึงที่แสดงความคิดที่มาจาก ความรู้สึกรักถิ่นกำเนิดชาติพันธุ์เดียวกัน เป็นทัศนคติเชิงบวกที่ต้องการสะท้อนให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ตระหนักและรับรู้ร่วมกันในความสัมพันธ์และความสำคัญกลุ่มสังคมชุมชนในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ชุมชนให้ ยั่งยืน ดังที่ Alba (1990 อ้างถึงในอรวรรณ พิพันธ์โสภา, 2544, น.105) ไว้ว่า *“ความโดดเด่นของอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ คือ ความจงรักภักดีอย่างเป็นรูปธรรมต่อกลุ่มไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็กที่เกี่ยวข้องมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องต่อเนื่อง รุ่นแล้วรุ่นเล่าของรูปแบบทางสังคมหรือวัฒนธรรม แต่ความรู้สึกบางอย่างของ ขอบเขตความเป็นกลุ่มต้องยังคงอยู่ เป็นการสร้างความรู้สึกร่วมของกลุ่มที่มาจากนามธรรม”*

การนำเสนอตัวตนชุมชน “สังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม” จึงแฝงแนวคิดอุดมการณ์ วัฒนธรรมชุมชนภายใต้ร่มประวัติศาสตร์การอยู่ร่วมกันของชุมชน เป็นการนิยามความหมายที่ผลิตสร้างวาท กรรม สืบเนื่องจากกระบวนการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชนขึ้นมาใหม่ เพื่อสถาปนาตัวตนด้านการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมขึ้นแทนวาทกรรมการท่องเที่ยวธรรมชาติ จึงนิยามตัวตนด้านการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการสร้าง ความหมาย “อัตลักษณ์วัฒนธรรม คือ รากเหง้าชุมชน” ดังนั้น การนิยามตัวตนว่า “สังคมพหุลักษณะทาง วัฒนธรรม” ก็เพื่อเสนอความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม ที่สอดคล้องกับความต้องการนักท่องเที่ยวสังคมยุคหลัง สมัยใหม่ที่ให้คุณค่ากับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ คำว่า “สังคมพหุลักษณะทาง วัฒนธรรม” ยังสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ที่สร้างความสมดุลระหว่าง

สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ดังที่นายกเทศมนตรีนครภูเก็ตได้กล่าวว่า “ให้คนรุ่นหลังได้นำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้” จึงเป็นกลวิธีทางวาทศิลป์ที่ทำให้ผู้รับสารเชื่อว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนมีคุณค่าต่อเศรษฐกิจชุมชนและสร้างความหมายเชิงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน” ดังนั้นการนิยาม “สังคมพลัักษณ์ทางวัฒนธรรม” จึงมีความสำคัญต่อการจรรงรักภักดีต่อกลุ่มสังคมและการยอมรับอุดมการณ์การพัฒนาด้วยการนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือก็เพื่อสืบสานอนุรักษ์ตัวตนชุมชนไว้ให้ยั่งยืนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวยุคหลังสมัยใหม่

2) การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นการนำเสนอตัวตนที่สอดคล้องและปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม การนิยามความหมายจึงมีการปะทะสังสรรค์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มสังคมอื่นที่อยู่ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่าชุมชนมีการนำเสนออัตลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่หรือการท่องเที่ยวยุคหลังสมัยใหม่ ดังนี้

2.1) เมืองเก่ามีชีวิต Livable Old Town Theme

การศึกษาพบว่า ชุมชนเมืองเก่ามีการนำเสนอตัวตนให้มีความหมายว่า “เมืองเก่ามีชีวิต Livable Old Town Theme” ได้แฝงการใช้ถ้อยคำ “มุลบท” อันเป็นนัยยะ หมายถึง การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมที่มีคุณค่าความหมายต่อสังคมปัจจุบัน ดังปรากฏในข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่า ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสาร Openphuk ในบทความพลิกโฉม “เมืองเก่าภูเก็ต” จากท่องเที่ยว “กระแสรอง” สู่ “กระแสหลัก” (2560) ไว้ว่า

“ถ้าจะย้อน กลับไปเมื่อ 30 ปีก่อน ย่านเมืองเก่าภูเก็ตโดยเฉพาะถนนกลางเริ่มเข้าสู่ภาวะซบเซา การค้าการขายไม่เฟื่องฟู นักท่องเที่ยวก็ได้แค่เดินมาดูอาคารเก่าๆ สถาปัตยกรรมที่ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐประกอบกับการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวจาก ททท.ที่เน้นการท่องเที่ยววิถีไทยสไตล์ซึ่งก็ส่งผลให้ย่านเมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวามากครั้ง”

ตัวอย่างที่ 2 สมใจ สุวรรณศุภพนา นายกเทศมนตรีนครภูเก็ตได้กล่าวถึงผลสำเร็จของการจัดงานตรุษจีน-ย็อนอิตเมืองภูเก็ต ครั้งที่ 20 ในสื่อรชฎานุสาร (2562, น.11) ไว้ว่า

“จากวันนั้นถึงวันนี้รวม 2 ทศวรรษ ของงานตรุษจีน-ย็อนอิตเมืองภูเก็ตงานที่เกิดจากความรักถิ่นกำเนิดของคนภูเก็ตกลายเป็นงานสำคัญของชาวภูเก็ตทุก ๆ คน ต่างพร้อมใจกันมีส่วนร่วมในการจัดงาน ทุก ๆ ครั้งพี่น้องประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จนเป็นภาพแห่งความสุขที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีซึ่งในปีนี้ได้จัดงานภายใต้แนวคิด ความเป็นอัตลักษณ์ของเมืองภูเก็ตในด้านอาหาร อาคาร และอารมณ์บอกเล่าเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเรื่องราวของอาคาร เป็นเรื่องของสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีส คือสัญลักษณ์ของภูเก็ตที่โดดเด่นด้วยสถาปัตยกรรมเฉพาะตัว มีความงดงาม อันทรงคุณค่า ควบคู่กับวิถีชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่น จึงเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่มีชีวิตงดงามอาหาร ด้วยภูเก็ตได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้าน อาหารของยูเนสโก (Creative City of Gastronomy)...

ตัวบทข้างต้น คำว่า “เมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวา” และคำว่า “พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต” เป็นการนำเสนอตัวตนผ่านภาษาด้วยการใช้อุปมาเชิงแนวคิด (Conceptual metaphor) คือ พุดถึงสิ่งหนึ่งโดยใช้หน่วยการสื่อสารเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบความคิดผู้พูดที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าและความหมายของการนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน โดยคำ “เมืองเก่าภูเก็ตกลับมามีชีวิตชีวา” และคำว่า “พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต” สะท้อนมโนทัศน์ เมืองเก่าภูเก็ต คือ ชีวิตของชุมชนที่มีความหมายต่อสังคม ดังนั้น การนิยามความหมายดังกล่าวสามารถอธิบายความหมายอัตลักษณ์ได้ คือ

เมืองเก่ามีชีวิต (Livable Old Town Theme) หมายถึง กระบวนการหรือสร้างความหมายพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าให้มีความหมายใหม่ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

เมืองเก่ามีชีวิต (Livable Old Town Theme) หมายถึง การนำเสนอภาพตัวแทนการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนเมืองเก่าด้วยการผสมผสานระหว่างความเป็นชุมชนดั้งเดิมและความทันสมัยที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการนำความทรงจำมาสื่อสารนักท่องเที่ยวเสมือนพื้นที่มีชีวิตที่สามารถเล่าความทรงจำผ่านพื้นที่ได้ จึงเป็นการนิยามความหมายที่ให้ความสำคัญกับอดีตแต่สร้างคุณค่าและให้ความหมายต่อปัจจุบันและอนาคต

เมืองเก่ามีชีวิต (Livable Old Town Theme) หมายถึง การนำเสนอพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่มีชีวิต ที่มีทั้งภาษา อาหาร การแต่งกาย สถาปัตยกรรม และศิลปะต่าง ๆ ที่ผสมผสานอดีตและปัจจุบัน อาทิ สตรีทอาร์ต โมเดลจำลองการแต่งกายพื้นเมืองชุมชน เป็นต้น

การนิยามความหมายว่า เมืองเก่ามีชีวิต (Livable Old Town Theme) จึงเป็นการนิยามความหมายที่ได้สร้างขึ้นและเป็นที่รับรู้จากคนในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต โดยการนิยามความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่มีทั้งอัตลักษณ์ดั้งเดิมชุมชนและความใหม่ของสังคมสมัยใหม่ที่นักท่องเที่ยวต่างสนใจและเขามาค้นหาความหมายจากสัญลักษณ์ที่ชุมชนสร้างผ่านวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน จึงเป็นการนิยามความหมายที่สัมพันธ์กับวิถีการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่ภาพตัวแทนวัฒนธรรมได้เชื่อมต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ให้เข้ากับสังคมยุคหลังสมัยใหม่ซึ่งมีลักษณะย้อนแย้งในตนเองคือ มีความเป็นตัวตนในอดีตแต่ประดิษฐ์กรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตอบสนองความหมายปัจจุบันและอนาคต

2.2) เมืองเก่าภูเก็ตหรือเมืองโบราณ “Old Phuket Town หรือ Phuket old town”

การนิยามความหมายว่า “เมืองเก่าภูเก็ต” “Old Phuket Town หรือ Phuket old town” ได้รับการนิยามความหมายและส่งผลต่อการรับรู้ความหมายต่อสังคม ตั้งแต่รัฐบาลยกร่างแผนแม่บทการพัฒนาเมืองเก่าภูเก็ตและจัดทำโครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต พร้อมทั้งสนับสนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ต ได้ส่งผลต่อการนิยามความหมายว่าเมืองเก่าภูเก็ต โดยเฉพาะเมื่อคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2560 โดยมีอาณาบริเวณเนื้อที่รวม 2.76 ตารางกิโลเมตร โดยมีการนิยาม “เมืองเก่า” (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , 2559, น.1) ไว้ว่า

“เมืองเก่า” หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะ พิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน และมีเอกลักษณ์ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการ ทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดย

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลักฐานทั้งกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันโดดเด่นชัดใน โครงสร้างเมืองหรือโบราณสถานในอดีต

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชน “เมืองเก่าภูเก็ต” ได้ผลิตสร้างขึ้นจากวาทกรรมของรัฐโดย มุ่งหวังชุมชนและสังคมได้รับรู้ถึงพัฒนาการชุมชนที่ผ่านมาแต่ละยุคสมัย เพื่อยกระดับคุณค่าและความหมาย ชุมชนเชิงประจักษ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมในอดีต ดังนั้น การนำคำศัพท์ว่า “เมืองเก่าภูเก็ต” มาสร้าง ความหมายด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นวาทกรรมซึ่งนำไปสู่สังคมตระหนักในคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์และคำว่า เมือง เก่า ซึ่งเป็นการต่อยอดความหมายเชิงคุณค่าชุมชนกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่อย่าง ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะคำว่าเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่านักท่องเที่ยวหลายคนรับรู้และนิยาม ความหมายชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตไว้สอดคล้องการนิยามความหมายของชุมชน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 หลิว เพย อายุ 60 ปี นักท่องเที่ยวประเทศจีน (สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2562) สถานที่ ถนนกลาง (งานย้อนอดีต) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวในเมืองเก่าภูเก็ตว่า

“ชอบในความเก่าแก่ของภูเก็ตแต่ก็ชอบที่นำวัฒนธรรมโบราณมาผสมผสาน กับแนวอนุรักษ์ซึ่งทำให้สถานที่น่าสนใจยิ่งขึ้น” และให้ความหมายเมืองภูเก็ตว่า

“普吉古城 ภูเก็ต เมืองโบราณภูเก็ต”

ตัวอย่างที่ 2 นักท่องเที่ยว ฟู หยาง อายุ 67 ปี (สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2562) ได้กล่าวว่า

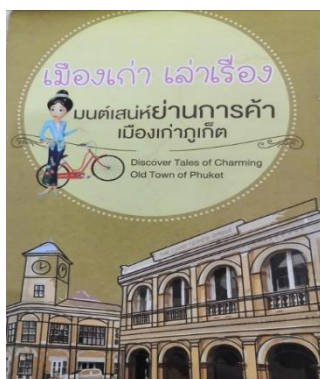
“ชอบภูเก็ตเพราะเป็นเมืองโบราณ **普吉古城** เก่าดี”

ตัวอย่างที่ 3 นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกชื่อ คาเดล ลิเนน อายุ 24 อาชีพ สอน ภาษาอังกฤษที่ประเทศจีน (สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2562) ได้ให้ความหมายเมืองเก่าภูเก็ตว่า

“ภูเก็ต โอน ทาว (Phuket old town มีการผสมผสานทางด้าน วัฒนธรรมอย่างลงตัว ไม่ต้องการเปลี่ยนอะไร ชอบสิ่งที่เป็นเมืองเก่าอยู่แล้ว เพราะ ชอบความเป็นอยู่ของผู้คนที่ใช้ชีวิตกันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนสิ่งต่างๆที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ได้”

จากตัวบทสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้วยการนิยาม ความหมายว่า “เมืองเก่าภูเก็ต” ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงมีมุมมองต่อเมืองเก่าภูเก็ตเป็นไปในเชิงบวก และชื่น ชอบการผสมผสานระหว่างความเป็นสมัยใหม่กับสมัยเก่าและคงอยากให้การดำรงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไป เช่นนี้ ซึ่งเป็นวาทกรรมเชิงอำนาจที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของชุมชนที่ต้องการสร้างภาพชุมชนเมืองเก่า ให้มีความหมายในเชิงอนุรักษ์โดยนำการท่องเที่ยวมาสร้างความหมายด้วยการปรับปรุงภูมิทัศน์และรื้อฟื้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีมาแต่อดีตขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงเป็นยกระดับ คุณค่าและความหมายชุมชนเชิงประจักษ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมในอดีต ดังนั้นการรับรู้ความหมายอัตลักษณ์ ชุมชนว่าเป็นเมืองเก่านั้น ปัจจัยสำคัญมาจากการสื่อสารคนในชุมชนและสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชน ดังตัวอย่าง สื่อแผ่นพับของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

ตัวอย่างที่ 1

ภาพที่ 3 แผ่นพับการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

ข้อความจากตัวอย่างที่ 1 แผ่นพับการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ปรากฏข้อความว่า

“เมืองเก่าเล่าเรื่อง มนต์เสน่ห์ด้านการค้าเมืองเก่าภูเก็ต

Discover Tales of Charming Old Town of Phuket”

ข้อความข้างต้น มีการใช้ภาษาที่ถ่ายทอดความคิดแบบอุปสรรคเชิงมนต์ทัศน์ โดยใช้คำศัพท์ว่า “เมืองเก่า” สื่อความหมาย ซึ่งคำแรก คือ สถาปัตยกรรมจีนผสมยุโรปของชุมชน และเมืองเก่า คำที่สอง คือ ความหมายการเปลี่ยนผ่านชุมชนการค้ามาสู่ชุมชนการท่องเที่ยว โดยมีมนต์ทัศน์ทั้งข้อความจึงเป็นวาทกรรมที่โน้มน้าวให้ผู้รับสารตระหนักในคุณค่าและความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนให้ผู้รับสารเห็นคุณค่าที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยปรารถนาให้กลิ่นไอของความเป็นเมืองเก่าสามารถถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ความหมายเสมือนตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและการนำภาษาอังกฤษสื่อความ Discover Tales of Charming Old Town of Phuket มาสื่อความเป็นการใช้มุลบทมาสร้างคามหมายด้านการท่องเที่ยวของสังคมสมัยใหม่ที่มีการผสมผสานทั้งความจริงแท้ดั้งเดิมและความทันสมัยชุมชน ดังนั้นข้อความที่ปรากฏในแผ่นพับจึงเป็นเครื่องมือการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นเมืองเก่าชุมชนที่สะท้อนมนต์ทัศน์การท่องเที่ยวชุมชนในเชิงการอนุรักษ์ของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ สอดรับการรับรู้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่รับรู้ความหมายจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเมื่อมาสัมผัสก็รู้สึกอยากเป็นส่วนหนึ่งเมืองเก่าภูเก็ต ดังนี้

กลาวเดีย เป็ก ซูซานโต้ อายุ 59 อาชีพ เลขานุการด้านการศึกษารัฐบาล เดินทางมาจากประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ (การสื่อสารส่วนบุคคล 10 กุมภาพันธ์ 2562) ได้บอกว่า

“รู้จักย่านเมืองเก่าจากโฆษณาแต่เคยเดินทางมาภูเก็ตเมื่อปีที่แล้วและเห็นมีคนเดินในเมืองมากและมีรถประจำทางจากชายหาดมาในเมืองได้ก็เลยมาเที่ยว และชอบเดิมนๆของตึกเก่า บรรยากาศเก่าๆๆ”

นักท่องเที่ยว ชื่อ แจ็ค อายุ 37 ปี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัวมาจากประเทศโปแลนด์ (สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2562) ได้แสดงความคิดเห็นต่อย่านเมืองเก่าภูเก็ตไว้ว่า

“รู้จักย่านเมืองเก่าจากกูเกิล google และ Blog เกี่ยวกับเมืองเก่า และอยากมาอยู่ในชุมชนเมืองภูเก็ต การใช้ชีวิตแบบภูเก็ต อาหารถูก รสชาติดีเหมือนอยู่ China Town ที่อยู่ใจกลางเมือง และอาจจะกลับมาอีก”

ตัวอย่างที่ 2

ภาพที่ 4 ป้ายโฆษณาย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ต

ข้อความจากตัวอย่างที่ 2

“ย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ต ครั้งที่ 20

เทศบาลนครภูเก็ตร่วมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม

ขอเชิญสื่อมวลชนและประชาชนทุกท่าน ร่วมรับฟัง

การแถลงข่าว งานตรุษจีน- ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต ครั้งที่ 20

วันพฤหัสบดีที่ 7 กุมภาพันธ์ 2562 เวลา 18.00 น.

ณ สวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี (ลานมังกร)”

จากตัวบทข้างต้น พบว่า ข้อความที่นำมาสื่อสารนั้นเป็นข้อความเชิงโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ที่มีการพาดหัว “ย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ต ครั้งที่ 20” เป็นการสื่อความหมายโดยใช้มูลบท (Presuppositions) เพื่อสื่อให้นึกถึงความหมายอื่นที่มีความหมายนัยยะ คือการสื่อให้เห็นความหมายคำว่า เมืองเก่า นัยยะความหมาย คือการหวนกลับไปหาอดีตชุมชน ทั้งที่มีความหมายถึงชุมชนและกิจกรรมย้อนรอยอดีต โดยมีคำว่า ครั้งที่ 20 เป็นการสื่อเพื่อแนะนำความให้สังคมรับรู้ถึงคุณค่าและความหมายการจัดกิจกรรมว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความหมายและอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังใช้คำว่า “ลานมังกร” ปิดท้ายข้อความ เป็นการสร้างความหมายประเพณีและวัฒนธรรมเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้ ดังที่ Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ (1984 อ้างถึงในศุภมณฑา สุภานันท์, 2550, น.188) ได้อธิบายว่า “การที่จะเข้าใจ การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ เราทำความเข้าใจในกิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพื้นที่ เพราะปฏิกิริยาของมนุษย์ ในพื้นที่หรือสถานที่ต่าง ๆ มีความหมายทางสังคม” ดังนั้น กิจกรรมหรือการสื่อสารที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่จึงมีความหมายแฝงเร้นของกลุ่มสังคมโดยเฉพาะพื้นที่การจัดกิจกรรมของชุมชนเมืองเก่าที่ชุมชนเลือกลานมังกรมาจัดกิจกรรมก็เพื่อนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรม (Cultural Representation) ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

2.3) อัตลักษณ์ “เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร” หรือ Creative City of Gastronomy

คำว่า “เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร” หรือ Creative City of Gastronomy เป็นนิยามความหมายที่ได้รับจากยูเนสโก (UNESCO) หรือเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก (UCCN :The UNESCO Creative City Network) เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2558 ได้ประกาศยกย่องให้เมืองภูเก็ตเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารจากยูเนสโก ประจำปี 2558 ให้เป็นเมืองแรกของอาเซียนและหนึ่งใน 18 เมืองทั่วโลก (ปัจจุบันมี 26 เมือง) ทั้งนี้เนื่องจากอาหารภูเก็ตมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว 5 ประการ ได้แก่ 1. ความหลากหลาย

ทางวัฒนธรรม 2. ให้ความสำคัญกับอาหารผ่านเทศกาล ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ 3. รสชาติมีอัตลักษณ์ ชัดเจน ถ่ายทอดอาหารผ่านคนในครอบครัวและวัตถุดิบมีเฉพาะพื้นถิ่นภูเก็ต 4. ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญให้คุณค่าและร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมบนพื้นฐานวิชาการด้านอาหารหลายอย่างและต่อเนื่อง 5. ความเป็นเจ้าบ้านที่รู้จักแบ่งปัน เปิดใจและเปลี่ยนเรียนรู้กับเมืองต่าง ๆ ผ่านการขอความร่วมมือและการเป็นเมืองพี่เมืองน้อง (รัฐานุสาร ประจำเดือนมกราคม 2562 น.10) ด้วยเหตุผลดังกล่าวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตจึงได้รับการนิยามว่าเป็นเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกด้านอาหาร

ตัวอย่างที่ 1 ประเสริฐ พิภพทองผล ประธานชมรมอำมฤทธิ์ ได้กล่าวถึงขนมพื้นเมืองภูเก็ตไว้ว่า

...ขนมดั้งเดิมจากแดนมังกรชกเกี้ยน ก็น่าจะมีส่วนในความภาคภูมิใจ

ที่ทำให้คนภูเก็ตได้รับเกียรติจากUNESCO ให้เป็น *City of Gastronomy*...

(ประเสริฐ พิภพทองผล ประธานชมรมอำมฤทธิ์ (Phuket Bulletin, มิถุนายน 2559, น.81)

ตัวอย่างที่ 2 นายแพทย์กุลศ แดงอุทัย กับ ‘ภูเก็ต เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร’ บทสัมภาษณ์

ผมเชื่อว่า การได้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิชาการอาหาร หรือ *City of Gastronomy* ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะมันจะได้สมดุลทั้งสามขา คือ เศรษฐกิจสังคมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม *Gastronomy* น่าจะเป็นเรื่องหนึ่งจุดประกายให้เราต้องหันกลับมาดูแลการพัฒนาคนและเมืองอย่างยั่งยืนจริง ๆ จัง ๆ เสียที

(นายแพทย์กุลศ แดงอุทัย Phuket Bulletin, มีนาคม 2559, น.43)

ตัวอย่างที่ 3 การนำเสนอด้านอาหาร โดยคุณอัศวิน อรรถธรรม ในโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนและคนในชุมชนพื้นที่เขตพื้นที่การท่องเที่ยว จัดขึ้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2560

“อาหารส่วนใหญ่เราได้รับอิทธิพลมาจากป็นั้งแต่รสชาติเป็นแบบภูเก็ตซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของเรา เช่น ม่อจี จะทานกับน้ำชาหรือกาแฟ ทำจากแป้งและมีไส้เป็นถั่วลิสงบด ในบางครั้งคนโบราณจะมีการแซวว่า ทาแป้งหน้าขาวเหมือนขนมม่อจี อาหารส่วนใหญ่เป็นพวกข้าวเหนียวปิ้ง เรียกว่า เปาล้าง ได้รับอิทธิพลมาจากมาเลเซีย รสชาติเค็มเค็ม มีไส้มะพร้าวคลุกกับพริกไทยนิดหน่อย ขนมอังกุ๊ เป็นขนมของคนเชื้อสายจีนเป็นขนมมงคล อังคือสีแดง เป็นสีแห่งความเป็นมงคล ส่วนกุ๊คือเต้า หมายถึงอายุมันขวัญยืน ส่วนชิ้นที่ใหญ่กว่าเรียกว่าตัวกุ๊ และมีกะหรี่ไหมฝาน คำว่ากะหรี่ มาจากภาษาอังกฤษ เคอร์รี่ (curry) เป็นแกงที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย คือ ผงกะหรี่ ส่วนคำว่า ไหมฝาน เป็นภาษาจีนชกเกี้ยน แปลว่า เส้นไหมขาว ซึ่งเป็นแกงกะหรี่ที่ให้นำมาราดบนเส้นไหมขาวและทานพร้อมเครื่องเคียงที่เป็นผัก ซึ่งบนโต๊ะก็มีผักหลายชนิด นอกจากนี้ขนมที่ได้รับอิทธิพลมาจากเพื่อนบ้าน ได้แก่ ข้าวเหนียวตัดราดด้วยสังขยา ไก่เบ่งกา คำว่า ไก่ แปลว่า ขนม ส่วนคำว่า เบ่งกา แปลว่า หัวมันขนมปะถ่องโก้ ขนมโก๋ล้วย หรือโก๋ซุย แต่เดิมเป็นสื่อน้ำตาลบ้านเราปรับปรุงสีเขียวใบเตย ขนมอิโก้ (ข้าวเหนียวแก้ว) บันเหนียวโก้ (ขนมถั่วแดง) ขนมฮวดโก้ (ขนมถั่วพู ซึ่งฮวด แปลว่า เฟืองฟู) ทั้งหมดนี้เรียกว่า ปูนเต้โก้ แปลว่า ขนมพื้นเมือง แต่

เมื่อมาอยู่ในบ้านเราก็มาทำให้รสชาติเป็นแบบบ้านเรา จึงได้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้าน
 วิทยาการอาหาร *City of Gastronomy* ก็เพราะมีอัตลักษณ์ชัดเจน”

(อัศวิน อรรถธรรมการสื่อสารส่วนบุคคล 16 ธันวาคม 2560)

ตัวบท สะท้อนให้เห็นการนิยามตัวตนชุมชนว่า “เมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร
 หรือ *City of Gastronomy* มาจากหน่วยงานยูเนสโก (UNESCO) หรือเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก
 (UCCN :The UNESCO Creative City Network) ที่ยูเนสโกประกาศรับรองให้เมืองเก่าภูเก็ตเป็นเมือง
 สร้างสรรค์ด้านอาหาร โดยการผลิตสร้างความหมายนี้มาจากความร่วมมือของคนในชุมชน โดยเฉพาะ
 นายแพทย์โกศล แดงอุทัย อดีตรองนายกเทศมนตรีเทศบาลนครภูเก็ตและกลุ่มสมาคมเพอรานากัน ได้ร่วม
 ผลักดันให้เมืองเก่าภูเก็ตได้รับรางวัลดังกล่าว ดังนั้น คำว่า *City of Gastronomy* ที่ปรากฏในตัวอย่างที่ 1
 2 และ 3 จึงเป็นกลวิธีการใช้มูลบทในการสื่อสารโดยใช้คำศัพท์ *City of Gastronomy* เพื่อสื่อให้ผู้รับสาร
 เข้าใจหรือนึกถึงความหมายอื่นนอกเหนือจากความหมายเดิม คือ มรดกทางวัฒนธรรมอาหาร แต่ยังสื่อสารถึง
 ภูมิปัญญา ความรู้และวัฒนธรรมตลอดจนแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์อาหารท้องถิ่นภูเก็ตที่มีความตัวตนที่
 แตกต่างจากชุมชนและประเทศอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากเนื้อความตัวอย่างที่ 1 “ขนมดั้งเดิมจากแดนมังกร
 สุกเกี้ยน ก็น่าจะมีส่วนในความภาคภูมิใจ ที่ทำให้คนภูเก็ตได้รับเกียรติจาก UNESCO ให้เป็น *City of
 Gastronomy...*” และตัวอย่างที่ 3 ที่กล่าวว่า “ปิ่นเต๋ไถ่ย์ แปลว่า ขนมพื้นเมือง แต่เมื่อมาอยู่ในบ้านเรามาทำ
 ให้รสชาติเป็นแบบบ้านเรา” ซึ่งทั้ง 2 ข้อความสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตผลิตสร้างความหมาย
 อาหารจนได้รับการยกย่องนั้น ปัจจัยสำคัญมาจากความคิดสร้างสรรค์ที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งจีน
 ปิ่น มาเลย์ และชาวพื้นเมือง จนกลายเป็นรสชาติที่มีอัตลักษณ์ชุมชน ที่ได้รับการสถาปนาจากสังคมว่าเป็น
City of Gastronomy เมืองภูเก็ต อันเป็นกลยุทธ์สำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนที่สอดรับการ
 ท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ที่ขึ้นชอขการทวนกลับไปหารสชาติอาหารแบบดั้งเดิมท่ามกลางสภาวะความ
 การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ยังพบการนำเสนออัตลักษณ์ด้านอาหารที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์การท่องเที่ยวทาง
 วัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้แก่ *Phuket Food art old Town “Street Food Phuket”*

ตัวอย่างที่ 1

เมื่อภูเก็ตได้รับประกาศให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางด้านอาหารคุณดีและ So
 Phuket จึงได้ผุดไอเดียการบอกต่อวัฒนธรรมการกินอาหารของชาวภูเก็ตผ่าน
 ทางศิลปะภายใต้ F.A.T. (*Phuket Food art old Town*) โดยใช้สตรีทอาร์ตเป็น
 ตัวเล่าเรื่องบนผนัง ผ่านเรื่องราว ได้แก่ เรื่อง วิวาท์บาบ่า อาหารเช้าภูเก็ต กาแฟ
 ยามบ่าย พ้อต่อ ตรุษจีน กินผัก ไหว้เทวดา รถเข็นแผงลอย ครัวในบ้าน ปิกนิกริม
 เล

ตัวอย่างที่ 2

เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2560 มูลนิธิไทยร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ
 เปิดตัวแอปพลิเคชันเอาใจคนรุ่นใหม่สายกิน แนะนำร้านอาหารริมทางอร่อยเด็ด
 สไตส์สตรีทฟู้ดทั้งในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ เชียงราย และภูเก็ตได้แก่แอป
 ฟลิเคชั่น *Street Food Phuket, Street Food Chiang Mai Chiang Rai และ
 Street Food Bangkok* (ภาษาจีน)...ความพิเศษของ “**Street Food Phuket**”

นอกจากจะนำเสนอเมนูอาหารริมทาง หรือ สตรีทฟู้ดที่เป็นที่นิยมโดยทั่วไป
 แล้ว *Street Food Phuket* ยังเพิ่มความพิเศษด้วยเมนูพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของเกาะ

ภูเก็ตไม่ว่าจะเป็นอาหารทะเลสดใหม่ ที่นำมาปรุงอย่างได้ตามชอบ หรืออาหารพื้นเมืองที่ได้รับการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นการเปิดประสบการณ์วัฒนธรรมทางอาหารที่มีอยู่อย่างหลากหลายในภูเก็ต”

(ข่าวสารนิเทศ : การส่งเสริมอาหารริมทางในกรุงเทพมหานคร, 2560)

ตัวอย่างที่ 3 นักท่องเที่ยว ชื่อ Salomon อายุ 27 อาชีพ Software engineer มาจากประเทศ สหรัฐอเมริกา (สัมภาษณ์ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562) กล่าวว่า

“รู้จักเมืองภูเก็ตจากเว็บไซต์ มาที่นี่เพราะว่า อาหารไทยที่อร่อยและย่านเมืองนี้น่าสนใจ จากรูปของเพื่อนๆที่ได้ถ่ายไว้ และ มีStreet art และ Street Food ดูจากเว็บไซต์ที่ได้ ค้นหาเมื่อนานมาแล้วจึงมีโอกาสได้มาเยือน ซึ่งแตกต่างจากหาดต่าง ๆ ในภูเก็ต”

ตัวอย่างที่ 4 กรวิชญ์ อายุ 27 ปี พนักงานบริษัท (สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2561) กล่าวว่า

“โอวเอาจริงๆไม่เหมือนที่อื่นตรรรสชาติกลมกล่อม มีกลิ่นหอม เป็นความรู้สึกริ๊งรสชาติออริจินอล เพราะใครใคร่ก็มา ถ้ามีญาติเพื่อนจากต่างจังหวัดมาก็ต้องพามากินที่นี่ เป็นย่าน Street Food และต้องมีบุญด้วยที่มากินได้เพราะหมดเร็ว”

ตัวอย่างที่ 1 ที่ปรากฏคำว่า “Phuket Food art old Town” และตัวอย่างที่ 2 “Street Food Phuket” ล้วนแต่เป็นกลวิธีการสร้างคำศัพท์มูลบท ที่ต้องการให้ผู้รับสารหรือนักท่องเที่ยวต่างรับรู้เป็นอย่างดีว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้รับให้เป็น “ภูเก็ตเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร” หรือ Creative City of Gastronomy” อันเป็นนัยยะการสร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความหมายต่อสังคม วาทกรรมที่ปรากฏจึงเป็นการโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวสนใจ กอปรกับในตัวอย่างที่ 1 ชุมชนได้นำศิลปะมาสรรค์สร้างให้เป็น Street art ขึ้นภายใต้โครงการF.A.T. (Phuket Food art old Town) มุ่งหวังให้ภาพวาดฝาผนังมาเป็นตัวเล่าเรื่องเพื่อเชื่อมโยงกับคำ Creative City of Gastronomy และวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต จึงเป็นกระบวนการต่อยอดผลิตซ้ำความหมายด้านอัตลักษณ์อาหารในความเป็น Creative City of Gastronomy ให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผลการผลิตวาทกรรมดังกล่าว จึงส่งผลให้สังคมภายนอกนักท่องเที่ยวจากตัวอย่างที่ 3 และตัวอย่างที่ 4 ยอมรับอัตลักษณ์ด้านอาหารชุมชนจนมีการนิยามความหมายว่า “Street Food Phuket” อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ โดยเฉพาะเมื่อการเปิดตัว Application แนะนำอาหารไทยริมทางและใช้คำว่า “Street Food Phuket” มาเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายเพื่อให้เกิดค่านิยมและสร้างคุณค่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความหมายแบบใหม่ ที่ต่างจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบเดิม ด้วยการนำภูมิปัญญาวัฒนธรรมดั้งเดิมผสมผสานกับความทันสมัย สร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นที่น่าสนใจ กอปรกับนำคำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศมานำเสนออย่างเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าให้มีความหมายต่อสังคมยุคหลังสมัยใหม่ เพราะภาษาสะท้อนความเป็นสากลและทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและจินตนาการให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงมี 2 ลักษณะคือ

- 1) การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านชาติพันธุ์ ได้แก่ “สังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม”
- 2) การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้แก่

2.1) เมืองเก่ามีชีวิต Livable Old Town Theme

2.2) เมืองเก่าภูเก็ตหรือเมืองโบราณ “Old Phuket Town หรือ Phuket old town”

2.3) เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร หรือ Creative City of Gastronomy
“Phuket Food art old Town” “Street Food Phuket”

สะท้อนให้เห็นว่า อัตลักษณ์ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม การนิยามความหมายจึงมีการปะทะสังสรรค์ระหว่างชุมชนกับบริบทสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ “สังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม” และการปะทะสังสรรค์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวภายใต้บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้แก่ *เมืองเก่ามีชีวิต Livable Old Town Theme* เมืองเก่าภูเก็ตหรือเมืองโบราณ “Old Phuket Town หรือ Phuket old town” เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร หรือ Creative City of Gastronomy เป็นต้น

อัตลักษณ์ภาพตัวแทนที่ได้สร้างขึ้นผ่านสัญญาณทางภาษาและวัฒนธรรม สร้างขึ้นจากการจรรีกรักดีต่อกลุ่มสังคมและอุดมการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม การนิยามจึงมีลักษณะร่วมสมัย คือ มีทั้งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นการเชื่อมโยงบริบทวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเข้าร่วมกับความเป็นสากลของสังคมโลกาภิวัตน์ที่ยังคงให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจทุนนิยมและการบริโภคสัญญาณ อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์การพัฒนากับอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

ในหัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมในมิติวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นบทบาทชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนที่นำอัตลักษณ์มาสร้างความหมายและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมยุคหลังสมัยใหม่

5.2.1 ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตกับการท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่

คำว่าชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของภาคใต้และอยู่ในเขตพื้นที่เขตการบริหารการปกครองของเทศบาลนครภูเก็ตอันเป็นเขตการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยคำว่า “ท้องถิ่น” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (พจนานุกรมไทย, 2546, น.511) ได้ให้ความหมายว่า “ท้องถิ่น หมายถึง น. ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เวลาท้องถิ่นประเพณีท้องถิ่น; (กฎ) พื้นที่ภายในเขตการปกครองของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล.” ซึ่งเน้นให้เห็นว่าท้องถิ่นมีขอบเขตพื้นที่เฉพาะตามเขตการปกครองนั้น ๆ ไม่ได้หมายถึงเพียงหน่วยการปกครองในการตั้งถิ่นฐานเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรู้สึกของการเป็นท้องถิ่น ที่เป็นผลผลิตของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ หรือระหว่างคนในท้องถิ่นกับสังคมภายนอกท้องถิ่น อันได้แก่ ภาครัฐที่เป็นตัวแทนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้รับการพัฒนามาจากเศรษฐกิจทุนนิยม (พัฒนา กิติอาษา, 2546, น.105-106)

ความเป็นท้องถิ่นเมืองภูเก็ต คือ หน่วยงานราชการภูเก็ตที่เดิมเป็นมณฑลภูเก็ต และได้ยกเลิกในปี พ.ศ.2476 เพราะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยและรัฐบาลได้ โดยออกพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการแห่งราชอาณาจักรสยามขึ้น และในพ.ศ. 2476 แบ่งราชการออกเป็น 3 ส่วน คือ ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการ

บริหารส่วนท้องถิ่น โดยมีการตราพระราชบัญญัติการบริหารราชการส่วนภูมิภาคขึ้นในปี พ.ศ. 2476 ดังนั้น มณฑลภูเก็ต จึงดำรงสถานภาพความเป็นชุมชนที่มีวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมมานานถึง 40 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2435 - พ.ศ. 2476 และกลายเป็นจังหวัดในเขตการปกครองย่อยของประเทศไทยใน ปี พ.ศ.2476 (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต, 2542, น.87) ส่วนคำว่า “ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต” ในงานวิจัยนี้จึงหมายถึงชุมชนที่สังกัดเทศบาลนครภูเก็ต ซึ่งอดีตเป็นสุขาภิบาลเมืองภูเก็ตและได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง โดย พระราชกฤษฎีกา การจัดตั้งเทศบาลเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พุทธศักราช 2478 เรียกว่า "เทศบาลเมืองภูเก็ต" เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2478 และได้เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลนครภูเก็ต เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2547 (เว็บไซต์เทศบาลนครภูเก็ต, 2562) สะท้อนให้เห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยมีการบริหารราชการในรูปแบบเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น ความเป็นท้องถิ่นภูเก็ตจึงมีการยึดโยงอยู่กับอำนาจของรัฐบาลและมีการกำกับดูแลรูปแบบการปกครองที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลซึ่งเป็นส่วนกลาง โดยมีรัฐบาลเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการ ดังนั้นตั้งแต่มีการเปลี่ยนผ่านพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตจากความหมายการค้าแร่ดีบุกไปสู่การท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ และมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นวาทกรรมหลักตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-พ.ศ.2524) อันส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรูปแบบการขยายธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม และกระบวนการพัฒนาสร้างความเป็นอื่น (Other mess) ระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติกับพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้เกิดกระแสท้องถิ่นนิยม อันมีฐานคิดจากการผูกพันที่มีต่อถิ่นกำเนิด ภูมิปัญญาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและพัฒนาการประวัติศาสตร์ชุมชน จึงทำให้มิติท้องถิ่นนิยมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชนในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่

จุดเปลี่ยนการสร้างความหมายของพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตมาสู่การพัฒนาในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ได้พัฒนาการมาจากการการต่อสู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต (Art and Culture) ช่วงเวลา พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2544 ที่รัฐบาลได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นอุตสาหกรรมหลักในการพัฒนาประเทศ จนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยรัฐบาลได้นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่มุ่งพัฒนาคนและให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวจนเกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วาทกรรมอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว จึงกลายเป็นจุดตัดหรือสี่แยก (intersection) ที่เป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse practice) ซึ่งทำให้ชุมชนและสังคมเชื่อว่า การท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์เป็นเครื่องมือการดำรงรักษาอัตลักษณ์ชุมชน ในปี พ.ศ.2535 เทศบาลนครภูเก็ตได้เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ และนำร่องโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมือง โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงการสนับสนุนจากประเทศแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (GTZ) ที่ดำเนินงานผ่านสำนักพัฒนาเมืองกรมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยเข้ามาร่วมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์ จนชุมชนได้สถาปนาความหมาย “การท่องเที่ยววัฒนธรรมอัตลักษณ์คือรากเหง้าของชุมชน” อันเป็นการนิยามความหมายตัวตนที่ประกอบสร้างขึ้นจากวาทกรรมการพัฒนาชุมชนแต่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ต้องการปิดบังความผิดพลาดจากกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงการค้าและบริการ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ดังนั้น การสถาปนาการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์ชุมชนในการนิยามความหมายดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการต่อรองในการประกอบสร้างความหมายการท่องเที่ยวชุมชนในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ที่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสังคมสมัยใหม่กับสังคมก่อนสมัยใหม่ ที่มีความขัดแย้งตัวเอง ดังที่

ก้องสกล กวินรวิกุล (2560, น.14) ได้กล่าวไว้ว่า “กระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมในสังคมยุคสมัยใหม่ มีความขัดแย้งหรือปฏิกิริยา (paradox) ในตัวเอง กล่าวคือ การยืนยันความเป็นสมัยใหม่ คือ การกลับไปหารากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งไม่ได้ปรากฏในบริบททางพื้นที่และเวลาของสังคมสมัยใหม่แต่ทว่าประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรมในปริบทของสังคมสมัยใหม่กลับมีความหมายต่อบริบทของปัจจุบันและอนาคตมากกว่าอดีต” ดังนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่แสวงหาความจริงจากประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ตอบโต้ความไม่แท้ของสังคมหลังยุคหลังสมัยใหม่ โดยหวนกลับไปหาความดั้งเดิมของวิถีชีวิตที่ประกอบสร้างขึ้นจากสัญญาทางวัฒนธรรมชุมชน จึงทำให้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ภายใต้เศรษฐกิจทุนนิยมได้ประกอบสร้างขึ้นจากสัญญาทางวัฒนธรรมด้วยปัจจัยดังกล่าวชุมชนเมืองเก่าได้นำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างอัตลักษณ์ เพื่อผลิตความหมายใหม่ให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นผลต่อการสื่อความหมายของนักท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ในปัจจุบัน

วาทกรรมประกอบสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตสมัยใหม่จึงดำเนินไปภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยยังคงมีแนวคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางและใช้นาพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาและจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564, น.2) ความว่า

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้นำ motto หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ลด ความ เหลื่อม ล้า และ ขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

สะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์การพัฒนาของรัฐบาลยังคงวางนโยบายการพัฒนาประเทศไปตามสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การสถาปนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนยังคงขานรับนโยบายการพัฒนาของรัฐด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน อีกทั้งยังได้นำแนวคิดท้องถิ่นนิยมมาเป็นอุดมการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่นเพื่อให้เพื่อให้เศรษฐกิจและรายได้มีการกระจายตัวสู่ท้องถิ่นอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนบนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ ซึ่งอุดมการณ์การพัฒนาดังกล่าวสะท้อนได้จากข้อความสารจากนางสาวสมใจ สุวรรณศุภพนา นายกเทศมนตรีนครภูเก็ต ในนิตยสารรัฐภูวนาสาร (ทุ่งคา) (2563 น.6)

“เทศบาลนครภูเก็ต พร้อมก้าวเดินควบคู่ไปกับพี่น้องประชาชนในการร่วมกันพัฒนานครภูเก็ต ภายใต้วิสัยทัศน์ ‘นครภูเก็ต นครแห่งการสร้างสรรค์และน่าอยู่อย่างยั่งยืน’”

ตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตตั้งอยู่บนหลักคิดท้องถิ่นนิยมที่ให้ความสำคัญแก่ชุมชนและความสัมพันธ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอันรวมถึง

พัฒนาการประวัติศาสตร์ชุมชน ดังจะพบคำว่า “เดินควบคู่ไปกับพี่น้องประชาชน” เป็นการสะท้อนให้เห็นการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนที่มีต่อท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้คำว่า ‘นครภูเก็ต นครแห่งการสร้างสรรค์และน่าอยู่อย่างยั่งยืน’ เป็นอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ การพัฒนา คือ การสร้างความเข้มแข็งและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการพึ่งพาดังกล่าวมีนัยยะคือ การน้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางการพัฒนา และ คำว่า “ยั่งยืน” คือ การยืนหยัดได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

เทศบาลนครเมืองภูเก็ต ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ภายใต้แนวคิดท้องถิ่นนิยม จึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนตลอด และทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติมาโดยตลอด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและท้องถิ่นให้มีความสมดุลและยั่งยืนตามแนวทางนโยบายของรัฐ ดังที่นางสาวสมใจ สุวรรณศุภพนา นายกเทศมนตรีนครภูเก็ต ได้กล่าวถึง การนำการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาเป็นตัวแปรในการพัฒนาชุมชน และต่อยอดเศรษฐกิจชุมชนและประเทศชาติ รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ยั่งยืน ดังที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์นิตยสารบุลาทิน (พรหมภัสสร จรจรัญฐาน พงศ์, 2559, น.43) ว่า

ตัวอย่างที่ 1 ภูเก็ตเป็นเมืองที่มีต้นทุนทางสังคมสูงเพราะในเมืองยังมีร่องรอยของการมีเศรษฐกิจที่ดีมาเร็วกว่าปี เพราะฉะนั้นสิ่งที่ยังหลงเหลือให้เห็นถึงความเจริญอยู่ก็คือ สิ่งก่อสร้าง แต่แค่สิ่งก่อสร้างก็ยังไม่พอ ยังมีคนดั้งเดิมอยู่ที่เป็จุดแข็ง บางครอบครัว อยู่กันมายาวนานถึงสี่รุ่น และนอกจากนี้คนที่อยู่ก็ไม่ใช่เฉพาะคนไทยจีนแต่ยังมีคนซิกซ์ คนมุสลิมที่อยู่ในพื้นที่ นับเป็นต้นทุนที่แข็งแรงเพราะมีการพึ่งพากันอย่างลงตัวและทุกคนเคารพซึ่งกันและกันตรงนี้จึงเป็นอีกหนึ่งจุดเด่นที่ทำให้ภูเก็ตเป็นเมืองที่น่าดึงดูด น่าค้นหาในแง่ของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมันก็มีการพัฒนาและต่อยอดการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาโดยตลอด เทศบาลเองก็มีส่วนร่วมมาตลอดจนกระทั่งมาถึงเรื่องอาหาร ซึ่งเป็นเรื่องของการสร้างมูลค่าเพิ่มแต่สิ่งต่อไปที่ท้าทายที่เราจะต้องทำคือ ทำยังไงสิ่งดี ๆ เหล่านี้ถึงจะคงอยู่ ก็คงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายมาช่วยกันค่ะ”

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นตัวบทของวาทกรรมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นายกเทศมนตรีนครภูเก็ต ได้กล่าวว่า การนำการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาเป็นตัวแปรในการพัฒนาชุมชน และต่อยอดเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ยั่งยืนนั้นเป็นตัวบทที่ทำหน้าที่สร้างต่อย้ำให้เห็นความสำคัญอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยตัวนายกเทศมนตรีทำหน้าที่สานสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับชุมชน ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมแบบหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวาทกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน และวาทกรรมดังกล่าวได้สร้างพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

ตัวอย่างที่ 2 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พบเห็นในปัจจุบัน ด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้วัฒนธรรมดังกล่าว ยังคงคุณค่า ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเมื่อภูเก็ตได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโก ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร นอกจากสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนภูเก็ตแล้วยังได้สร้างกระแส ความรัก ความหวงแหนในวัฒนธรรมของตนเอง ให้เกิดขึ้นแก่คนรุ่นใหม่อย่างชัดเจน เช่น เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

บนฐานวัฒนธรรมขึ้นหลายอย่างหลากหลาย คนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานชาวภูเก็ต กลับมาบ้านและสืบทอดธุรกิจของครอบครัวมากยิ่งขึ้นเป็นเรื่องดี ๆ ซึ่งทำให้เราเกิดความตระหนักที่จะร่วมกันรักษาวัฒนธรรมของเราไว้ให้คงอยู่ต่อไป (นิตยสารรัฐฐานสาร (ทุ่งคา), 2563 น.8)

จากตัวบทข้างต้น นำเสนอความคิดกระบวนการพัฒนาที่เชื่อว่า พลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่สามารถเปิดพื้นที่สร้างความจริงทางสังคม จนองค์การยูเนสโกประกาศให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหารและสามารถกระตุ้นจิตสำนึกให้ลูกหลานชาวภูเก็ตสามารถกลับมาสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้นั้น ทั้งหมดล้วนเชื่อว่า เป็นแนวคิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ดังนั้นกระบวนการที่ค้นดังกล่าวเป็นวาทกรรมที่ได้รับการครอบงำจากเศรษฐกิจทุนนิยม ดังปรากฏคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” หมายถึง การสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าเพื่อนำไปสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานขององค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมชุมชน

ตัวบททั้ง 2 ตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนดำเนินไปตามแนวคิดความเชื่อท้องถิ่นนิยม คือ การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานความจงรักภักดีต่อกลุ่ม โดยมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอัตลักษณ์ พัฒนาการประวัติศาสตร์ของชุมชนร่วมกัน ซึ่งกระบวนการพัฒนาถูกเชื่อมโยงเข้ากับอุดมการณ์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐที่อยู่ภายใต้การพัฒนาของระบบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ อันส่งผลให้วาทกรรมการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนมีหลักคิดที่ย้อนแย้งกัน ทั้งต้องการต้านทานกระแสสังคมยุคหลังสมัยและต้องการดำรงรักษาอัตลักษณ์ท่ามการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกาภิวัตน์ ด้วยเหตุนี้การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าเกิดจึงมีทั้งอัตลักษณ์ที่ตั้งเดิมและอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามอุดมการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของรัฐ แต่ยังคงซึ่งการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวเป็นอุดมการณ์ที่ได้รับการครอบงำจากระบบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์

5.2.2 อุดมการณ์การพัฒนากับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

อุดมการณ์การพัฒนากับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ หมายถึง การนำแนวความคิด ความเชื่อของชุมชนและสังคมมาผลิตสร้างและต่อยอดวาทกรรมอัตลักษณ์ผ่านรูปแบบประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนขับเคลื่อนไปภายใต้ลักษณะการท่องเที่ยวเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Society) สอดรับกับแนวคิดของ MacCannell ลักษณะการท่องเที่ยวของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ไว้ว่า (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2557, น.71)

1. การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต (Lifestyle) หมายถึง ชีวิตการทำงานและการพักผ่อนคือสิ่งเดียวกัน
2. ชีวิตในช่วงเวลาว่างสำคัญกว่าช่วงเวลาทำงาน จึงทำให้คนรุ่นใหม่ใช้เวลาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวมากกว่าวิถีชีวิตการทำงาน
3. การทำงานคือการท่องเที่ยว ทุกมิติของหน้าที่การทำงานก็สามารถปรับเปลี่ยนเป็นการพักผ่อนได้
4. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการรับรู้ถึง “ความไม่แท้” ของสังคมสมัยใหม่ ทำให้เกิดความรู้สึกตระหนักใน “ความจริงแท้” ของมนุษย์ด้วยการหวนกลับไปหาธรรมชาติอันบริสุทธิ์ ความใสซื่อของชนบท และวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เป็นต้น

อุดมการณ์การพัฒนาที่ก้าวไกลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ที่ชุมชนเมืองแก่นำมาเสนออัตลักษณ์ผ่านสัญญาณทางวัฒนธรรมนั้น จึงเป็นการวิเคราะห์ที่ดับบทที่แฝงอยู่ในกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อต้องการสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อและการรับรู้ของชุมชนและสังคมในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสมัยใหม่ในปัจจุบัน ดังนั้น การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ มีดังนี้

การจัดงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต

กิจกรรมการจัดงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต เริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกปี พ.ศ.2541 บริเวณถนนกลาง ซอยธรรมณีย์ และสวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ซึ่งกิจกรรมงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ตอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครภูเก็ตและเครือข่ายร่วมจัดกิจกรรมหลายองค์กร ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ภูเก็ต, สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรูแห่งชาติ, มูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต, ชมรม Phuket Creative Gastronomy Club, ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต, ชุมชนเมืองเก่าซาร์เตอร์แบงก์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและรักษาเมืองอย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดงานย้อนอดีตครั้งแรกนั้น เริ่มต้นจากชุมชนต้องการรื้อฟื้นความหลังเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตให้ลูกหลานได้รับรู้ ในวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนบ๋าในชุมชนย่านเมืองเก่า จึงส่งผลให้คนหลายกลุ่มมีความสนใจในเรื่องราว จนทำให้จัดกิจกรรมงานย้อนอดีตมาอย่างต่อเนื่อง ดังความที่ปรากฏโครงการอนุรักษ์เมืองเก่าภูเก็ตฯ (เทศบาลนครภูเก็ต, 2545)

งานย้อนอดีตเมืองภูเก็ตจัดขึ้นตลอดสายบนถนนกลางในย่านเมืองเก่าด้วยความร่วมมือร่วมใจกันของหลายหน่วยงาน เช่น ททท.มูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต สมาคมเพอรานากัน เจ้าของอาคาร รวมถึงชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ในงานมีการจัดนิทรรศการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นเรื่องการอนุรักษ์เมืองเก่า การจัดแสงสี เสียง การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม การออกร้านจำหน่ายอาหารพื้นเมือง ซึ่งงานนี้ดึงดูดผู้คนจำนวนมากเข้ามาเที่ยวชมทุกปี

การจัดกิจกรรมงานย้อนอดีตครั้งแรกได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มูลนิธิเมืองเก่า สมาคมเพอรานากัน เจ้าของอาคารและคนในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมมาจากความคิดความเชื่ออุดมการณ์ความเป็นท้องถิ่นนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน (Community) ที่การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงทำให้กิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในด้านการเสริมสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตและได้รับความนิยมจากชุมชนและนักท่องเที่ยวมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ นายภักพงศ ทวีพัฒน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต ได้กล่าวเปิดงานตรุษจีน – ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต ครั้งที่ 20 ระหว่างวันที่ 10-12 กุมภาพันธ์ 2562 (รัชฎานุสาร, 2562) ไว้ว่า

ในนามของประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ตขอต้อนรับผู้ร่วมงานตรุษจีน-ย้อนอดีตเมืองภูเก็ตทุกท่าน และขอแสดงความชื่นชมกับเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่มีส่วนในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตถือปฏิบัติมาอย่างยาวนานและยังยืนนำไปสู่การจัดงานตรุษจีนย้อนอดีตเมืองภูเก็ตครั้งที่ 20 ในวันนี้ โดยการจัดงานตรุษจีน – ยอน อดีตเมืองภูเก็ต ในปีนี้

นำเสนอความเปนอัตลักษณ์ เมืองภูเก็ต คือ อาหาร อาคาร และอาภรณ์ อันจะนำไปสู่การสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับพี่น้องประชาชนสมกับคำว่า "มันคงมันคงอย่างยั่งยืน" จังหวัดภูเก็ตเปนจังหวัด ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและเปนมเมืองที่มีเอกลักษณ์ ทางด้านประวัติศาสตร์มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี โดยมีการสืบสานมรดกวัฒนธรรมอัน ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษจนกลายเป็นมนต์เสน่ห์และเปยมไปด้วยความรักความภาคภูมิใจในถิ่นเกิด ทำให้นครภูเก็ตมีความ งามด้วยวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของเมืองเปนที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวต่างประทับใจและอยากมาเยือนจังหวัดภูเก็ตอย่างไม่รู้ลืม

กิจกรรมงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ตที่จัดขึ้น ระหว่างวันที่ 10-12 กุมภาพันธ์ 2562 เป้นครั้งที่ 20 สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมีการจัดกิจกรรมที่สอดรับการท่องเที่ยวของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ คือ กิจกรรมประกอบสร้างขึ้นจากสัญญาณทางวัฒนธรรม ได้แก่

ชื่อกิจกรรม “การจัดงานตรุษจีน – ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต” เป็นการใช่มูลบท (Presuppositions) เพื่อสื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้อื่นเข้าใจและเชื่อได้ว่า “กิจกรรมย้อนอดีต” เป้นกิจกรรมที่มีคุณค่าและความหมายต่อสังคมภูเก็ต ที่ผลิตสร้างขึ้นจากความเข้มแข็งของชุมชนอันมีส่วนทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันและสัมพันธ์กับข้อความที่กล่าวว่า “ทำให้นครภูเก็ตมีความ งามด้วยวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของเมืองเปนที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวต่างประทับใจและอยากมาเยือนจังหวัดภูเก็ตอย่างไม่รู้ลืม”

รูปแบบกิจกรรม เป้นกิจกรรมที่มีความหลากหลายโดยนำเสนออัตลักษณ์ผ่านสัญญาณอาหาร อาคารและอาภรณ์ ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ชุมชนทั้งอาหาร สถาปัตยกรรม การแต่งกายผ่านภาพความทรงจำจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทั้งหมดคือกิจกรรมที่นำเสนอภาพตัวแทนชุมชนในความเป็นสังคมพหุลักษณะหรือพหุสังคม (Plural Society) ที่ชุมชนมีจุดมุ่งหมายให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกลิ่นไอความเป็นตัวตนของชุมชน

ผลการท่องเที่ยว “การจัดงานตรุษจีน – ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต” คือ ชุมชนมีความคาดหวังให้กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสกลายเป็นส่วนหนึ่งในความทรงจำของนักท่องเที่ยว ดังความที่กล่าวว่า “นักท่องเที่ยวต่างประทับใจและอยากมาเยือนจังหวัดภูเก็ตอย่างไม่รู้ลืม”

ดังนั้น อุดมการณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่แฝงมากับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่นี้ ก็คือ เจตนารมณ์ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและปรารถนาให้อัตลักษณ์ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกาวัต โดยสร้างสัญญาณทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาเป็นกลไกในการโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติมีความสนใจ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดการธำรงรักษาอัตลักษณ์ได้รับการครอบงำจากอุดมการณ์ความเชื่อการบริโภคนิยม โดยเฉพาะคำว่า “อัตลักษณ์เมืองภูเก็ต คือ อาหาร อาคาร และอาภรณ์” เป้นนำวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าเพื่อสร้างจุดขายในกิจกรรมการท่องเที่ยว การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ในบริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป้นกลไกทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังความที่กล่าวว่า “อันจะนำไปสู่การสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับพี่น้องประชาชน สมกับคำว่า "มันคงมันคงอย่างยั่งยืน" ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความคิดความเชื่อนี้เป้นกลไกการสร้างมันคงที่ยั่งยืนจากชุมชนและท้องถิ่นสู่ความยั่งยืนของประเทศชาติต่อไป

กิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่”

กิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่” เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้โครงการพัฒนาเมือง และโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ซึ่งรัฐได้เปิดตัวโครงการไปเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2556 ดังนั้น โครงการดังกล่าวจึงเป็นโครงการที่ใช้พื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเป็นตัวกำหนดกิจกรรม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตจึงได้คิดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่” ขึ้น โดยมีชุมชนย่านเมืองเก่า เป็นหลักในการบริหารจัดการและมีมูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต เทศบาลนครภูเก็ต สมาคมเพชรานากัน สภาวัฒนธรรมเป็นเครือข่ายในการดำเนินงานในการจัดกิจกรรม และกิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 16.00-22.00 น. โดยจัดขึ้นครั้งแรกในปี 2556 (วันอาทิตย์ที่ 29 กันยายน) และช่วงเปิดฤดูกาลท่องเที่ยวถนนคนเดินตลาดใหญ่วันอาทิตย์ที่ 7 ธันวาคม 2557 ได้ตั้งชื่องานว่า “เขวนเมืองเก่า หนนเล่าเรื่อง” ซึ่งครั้งนี้ นายดอน ลิ่มนนท์พิสิฐ ประธานชุมชน Old Phuket Town (ย่านเมืองเก่าภูเก็ต) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงานว่า (Siripong, 2557)

ด้วยชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตต้องการต่อยอดจากกิจกรรมต่างๆ ที่ทาง เทศบาลนครภูเก็ตได้ริเริ่มและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องในการอนุรักษ์ และ พัฒนาย่านการค้าเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองให้จังหวัดภูเก็ต ด้วยต้นทุนที่บรรพชนคนภูเก็ตมอบไว้ให้ 2 ประการคือ

1. กลุ่มอาคารเก่าสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีสบนพื้นที่ 210 ไร่

2. ความหลากหลายทางพหุชาติพันธุ์ในเชื้อชาติ, ศาสนา, วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต ชุมชนได้มีการจัดทำประชุมประชาคม ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะให้ชุมชนจัดทำ โครงการถนนคนเดินชุมชนจึงจัดโครงการและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการ พัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) ชุมชนได้จัดงานถนนคนเดิน ตลาดใหญ่ครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ 29 กันยายน 2556 และได้จัดงานอย่างต่อเนื่องทุกวันอาทิตย์ ได้รับการตอบรับจากคนภูเก็ต นักท่องเที่ยวชาวไทย ตลอดจนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ปัจจุบันมีจำนวนนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวกว่า 10,000 คนต่อสัปดาห์

การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่” เป็นการผลิตซ้ำอัตลักษณ์วัฒนธรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ตที่ได้นำต้นทุนวัฒนธรรม อันได้แก่ วิถีชีวิต อาคารเก่าสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีส และกลิ่นอายในความเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ มาสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ของกิจกรรม เพื่อสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวและชุมชนรู้สึกถึงการได้ย้อนกลับไปในอดีต โดยใช้ภาษาไทยถิ่นเป็นภาพตัวแทนของคนในชุมชนภูเก็ต ได้แก่ คำว่า “ตลาดใหญ่” และประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้วยการตั้งชื่อว่า “เขวนเมืองเก่า หนนเล่าเรื่อง” โดยคำและข้อความดังกล่าว มีการนำภาษาพูดสำเนียงถิ่นใต้มาใช้เป็นภาษาเขียน โดย สองพยางค์มีการตัดเสียงพยางค์ให้สั้นลงเหลือพยางค์เดียว คำว่า ตลาด (ตะ-ตลาด เป็น ตลาด) คำว่า ถนน (ละ-หนน เป็น หนน) และ ตะเวน (เวน แต่ออกเสียงเป็น เขวน เสียงวรรณยุกต์จะสูง-ขึ้น-ตก เป็นสำเนียงภาษาไทยถิ่นใต้) และได้ใช้ความหมายของคำว่า “ตลาดใหญ่” และ “เขวนเมืองเก่า หนนเล่าเรื่อง” มาเป็นวาทกรรมในการสร้างและสื่อความหมายเชิงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้ทราบว่า กิจกรรมดังกล่าวสามารถเล่าเรื่องราวความทรงจำในอดีตได้ โดยสะท้อนผ่านพื้นที่ย่านเมืองเก่าให้เห็นว่า ตลาดใหญ่ในอดีตเป็นแหล่งชุมชนการค้าของคนจีนขนาดใหญ่ เรียกภาษาจีนว่า “ตัวโพ หมายถึง ตลาดใหญ่” โดยผู้คนชาวจีนส่วนใหญ่อาศัยและทำการค้าบริเวณ

ตลาดใหญ่แห่งนี้ ซึ่งร้านค้าส่วนใหญ่เป็นอาคารและตึกที่ได้รับอิทธิพลมาจากป็นัง มะละกา ในรูปแบบสถาปัตยกรรมชิโน-ยูโรเปียน การจัดงานบริเวณถนนกลางจึงเป็นการรื้อฟื้นความทรงจำผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์ของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ระลึกถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต

“แหวนเมืองเก่า หนนเล่าเรื่อง” จึงเป็นการตั้งชื่อเพื่อสื่อความหมายของถนนอันตัวแทนของย่านการค้าที่ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางในการทำการค้าและรับซื้อแร่ดีบุกที่มีชื่อเสียง ดังนั้น การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่” ถนนกลางจึงเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบวิถีชีวิตที่สร้างจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกลิ่นอายในอดีตที่ชุมชนได้จำลองไว้ในจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งภายในงานขนม อาหาร และผ้าพื้นเมืองที่แสดงตัวตนของคนภูเก็ตตามจำหน่ายและจัดแสดง นอกจากนี้ภายในซึ่งเป็นที่ตั้งแควโบราณจะมีปราชญ์ชาวบ้านคอยบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงมีสัญลักษณ์ควอาร์โค้ด สำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาข้อมูลประวัติที่มาของอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ เพิ่มเติม ดังที่ พัชราภรณ์ คชินทร์ (2557,น. 46) ได้กล่าวถึงกิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่ ย่านเมืองเก่าภูเก็ต ในนิตยสารภูเก็ตบุลาทินว่า “การส่งเสริมกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง เพราะไม่มีใครที่รู้ประวัติความเป็นมาของบ้าน...และทำควอาร์โค้ดระบุความเป็นมาและเอกลักษณ์ของบ้านแต่ละหลังบนถนนกลาง...”

ดังนั้น การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่” จึงสะท้อนอุดมการณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่แฝงมากับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่นี้ คือ การแฝงซึ่งการอนุรักษ์และการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นตัวแปรให้กลายเป็นสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง กอปรกับกิจกรรมดังกล่าวยังแฝงซึ่งการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักบ้านเกิดและกลับมาพัฒนาชุมชนตนเอง ดังนั้น การจัดกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ เวลา 16.00-20.00 น. จึงเป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการผลิตซ้ำอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนเป็นการสร้างและสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนตระหนักในคุณค่าและสืบทอดเจตนารมณ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

การท่องเที่ยวของชุมชน (การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน Rural tourism)

การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต โดยมุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้ชมวิถีชีวิตชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (เอกสารชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต, 2560)

1. เพื่อต้องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังให้ชุมชน มีความรักภาคภูมิใจและเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน
3. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชนที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (ไทย ชิกซ์ จีน อินเดีย) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และพึ่งพากันทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
4. เพื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน
5. เพื่อยกระดับชีวิตของคนในชุมชนและรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืน

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนจึงเป็นเสมือนวัฒนธรรมผสมระหว่างความเก่าในเชิงอนุรักษ์กับความใหม่ในแง่ของเวลาที่มีการพัฒนา เพื่อให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมหลังยุคหลังสมัยใหม่มีความหมายมากกว่าการท่องเที่ยว

เพียงเพื่อผ่อนคลายแต่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชน เป็นสัญญาณที่แฝงการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชนและอุดมการณ์การพัฒนาชุมชน ดังที่ นายดอน ลีมนันทพิสิฐ ประธานกรรมการชุมชน (20 ธันวาคม 2560) ได้กล่าวว่า

การท่องเที่ยวชุมชนเริ่มเข้ามาประมาณปี พ.ศ. 2555 โดยเริ่มต้นจากที่เทศบาลเข้ามาช่วยดูแล มาจากการจัดงานย้อนรอยอดีต เพื่อป้องกันให้รู้ว่า นอกจากมาภูเก็ตแล้วยังมีเมืองเก่าให้มาดูด้วย ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นหรือจุดขาย การท่องเที่ยวเชิงชุมชน ทำให้ชุมชนกำลังจะดับก็กลับมามีสีสันอีกครั้ง ทางเทศบาลได้ร่วมมือกับ ททท. ให้มีการจัดงานย้อนรอยอดีตขึ้นมาอีกในปีต่อๆ มา เพื่อเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวชมสถาปัตยกรรมของตึกใน ย่านการค้า มาเยี่ยมชมวิถีการดำเนินชีวิตของคนในย่านตลาดเก่า ที่มีการถ่ายทอดการดำเนินกิจการจากรุ่นสู่รุ่น และชุมชนได้มีการบริหารจัดการการทำงานโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม สามารถพึ่งพาตนเองได้และเราให้คนในชุมชนจัดการทั้งหมด

จากตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตได้ผลผลิตสร้างขึ้นมาจากอุดมการณ์ความเป็นท้องถิ่นนิยม ที่มีความต้องการให้ชุมชนดำรงอยู่และมีคุณค่าต่อสังคมเหมือนในอดีต ดังนั้น การประกอบสร้างความจริงให้ชุมชนมีความหมายจึงมาจากความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับวัฒนธรรมชุมชน คือ การสร้างการรับรู้และการตระหนักในการฟื้นฟูวัฒนธรรมอัตลักษณ์ชุมชนให้มีคุณค่าต่อสังคมเหมือนในอดีต ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนจึงมุ่งให้ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์การอยู่ร่วมกันของชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้เกิดกระแสสำนึกและชุมชนมีการรวมตัวกัน เพื่อพัฒนาพื้นที่ย่านเมืองเก่าให้มีความหมาย ดังบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“ต้องการให้ลูกหลานในชุมชนย่านเมืองเก่ากลับมารักษาและอนุรักษ์ความเป็นเมืองเก่าไว้” และได้นัยว่า “คำว่าชุมชนย่านเมืองเก่าไม่ได้หมายถึงแค่คนที่อยู่ย่านถนนกลาง หรือ ถนนพังงา เท่านั้น แต่คำว่า ย่านเมืองเก่า คือ ทุกถนนของบ้านทุ่งคา เพราะเราเป็นพี่น้องกันทั้งหมด ไม่ว่าจะจะเป็นถนนกลาง ถนนตีบทุก ถนนกระบี่ ถนนภูเก็ต ถนนรัชฎา จนถึงศาลากลางโน้น ทุกเส้นถือว่าเป็นย่านเมืองเก่า”

(ดอน ลีมนันทพิสิฐ การสื่อสารส่วนบุคคล 20 ธันวาคม 2560)

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต จึงเป็นการนำเสนอตัวตนทางวัฒนธรรมชุมชนโดยมุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนตระหนักในพัฒนาการความเป็นมาและประวัติศาสตร์ชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจึงให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องราวและร้อยพันประวัติศาสตร์ผ่านพื้นที่ของชุมชน โดยมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรมชิโนยูโรเปียน อาหาร การแต่งกาย เป็นสัญญาณในการสื่อสารเล่าเรื่องเพื่อสร้างความหมายให้พื้นที่ย่านเมืองเก่าภูเก็ตมีความหมายกับนักท่องเที่ยวสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ที่ต้องการค้นหาความจริงและความหมายสัญญาณวัฒนธรรมของความเป็นตัวตนชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ดังนั้นอุดมการณ์ที่ปรากฏจึงมีทั้งการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ความทันสมัยที่ชุมชนผลิตสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย

1. สัมผัสวิถีวัฒนธรรมในย่านการค้าเมืองเก่าภูเก็ต ที่มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม อาหาร การแต่งกายและพิธีกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวจีนมลายูที่มาจากสิงคโปร์ มะละกา ปันงและเมืองอื่น ๆ ในคาบสมุทรมลายู

2. กิจกรรมสาธิตการทำอาหารพื้นเมืองหมี่ผัดฮกเกี้ยน เป็นกิจกรรมที่นำประชาชนชาวบ้านที่มีความสามารถด้านการทำอาหารพื้นเมืองมาเป็นผู้ดำเนินการสาธิต นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมทำอาหารร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว

3. กิจกรรมตีเหล็ก เป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนได้นำนักท่องเที่ยวไปสัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เกิดขึ้นที่ป็นอาชีพที่รุ่งเรืองในยุคเหมืองแร่ โดยให้นักท่องเที่ยวชมการสาธิต การตีเหล็กและเรียนรู้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่ในอดีต

4. กิจกรรมสาธิตพับกระดาษไหว้เจ้า กิจกรรมนี้อยู่ที่ศาลเจ้าแสงธรรมโดยจะมีผู้ดูแลศาลเจ้าคอยให้ความรู้และสาธิตการพับกระดาษไหว้เจ้า นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิธีการพับและทดลองปฏิบัติพับด้วยตัวเอง

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จัดให้มีการชมวิถีชีวิตชุมชนย่านเมืองเก่ามีรูปแบบการจัดเป็น พิพิธภัณฑ์มีชีวิต ดังที่ ซึ่ง บูริม โอทกานนท์ (2554) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า “เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิต ศิลปวัตถุ ในมิติของประสบการณ์ที่แตกต่างและไม่หยุดนิ่ง ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์จะเห็นความมีชีวิต วิธีการดำเนินชีวิต การนำเอาเครื่องใช้ไม้สอยมาใช้ของผู้คนในชีวิตจริงมานำเสนอ โดยไม่ต้องสร้างจินตนาการ แต่ละคนจะได้รับรู้ เรียนรู้ประสบการณ์การมาพิพิธภัณฑ์ชีวิตที่แตกต่างกันไป”

การนำเสนอการท่องเที่ยวของชุมชนจึงเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่ได้จำลองชุมชนย่านเมืองเก่าให้เกิดเป็นห้องพิพิธภัณฑ์ที่ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของชุมชนจากประสบการณ์ตรงที่มีคนในชุมชนมาเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวหรือจากการสาธิตการทำอาหารภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น การพับกระดาษ เป็นต้น ซึ่งกลวิธีการสื่อความหมายดังกล่าวได้แฝงอุดมการณ์ค่านิยมให้เห็นว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าที่ควรรักษาอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนโดยใช้วาทกรรมประเภทการสาธิตมาสื่อสารสร้างอัตลักษณ์โดยนำความรู้จากหลากหลายสาขา ทั้งด้านอาหาร การแต่งกาย อาชีพ งานฝีมือการพับกระดาษ เป็นต้นมาเป็นสื่อในการแสดงตัวตนที่ต้องการสื่อคุณค่าและความหมายอัตลักษณ์ชุมชนจึงเป็นวาทกรรมในการสร้างตัวตนของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนย่านเมืองเก่าเกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากกระแสสำนึกของชุมชนที่ต้องการสร้างพัฒนาพื้นที่ของชุมชนให้มีความหมายในสังคมด้านการท่องเที่ยว เพื่อช่วงชิงความหมายการท่องเที่ยวประเภทอื่นที่รัฐสนับสนุน ชุมชนจึงสร้างวาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นผ่านพื้นที่และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าที่เกิดขึ้น ได้แก่ สถาปัตยกรรม อาหาร การแต่งกาย ประเพณี เป็นต้น ด้วยการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านการบอกเล่า พิพิธภัณฑ์ และรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์มีชีวิต อันเป็นภาพตัวแทนชุมชนในยุคเหมืองแร่เฟื่องฟู เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์รักในชุมชนบ้านเกิด จนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลายเป็นวาทกรรมหลักและมีอำนาจในการต่อรองในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนได้ด้วยตนเอง แต่วาทกรรมหลักด้วยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจบทบาทของภาครัฐ ซึ่งมีเทศบาลนครเมืองภูเก็ต หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว และเครือข่ายภาคเอกชนของท้องถิ่น เป็นผู้นำการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ในการเป็นหัวหอกของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ล้วนแต่ทำหน้าที่ผลิตสร้างชุดความรู้ในความหมายใหม่ในแง่บริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ทับซ้อนความหมายเดิม จนคุณค่าและความหมายของพื้นที่และอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนได้กลายมาเป็นสินค้าทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวบริโภคนิยมกระแสโลกา

ภิวรัตน์ จนนนำไปสู่ความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความหมายต่อสังคมจนได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวชุมชนหลายรางวัล แต่สำคัญได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมืองเก่าภูเก็ตกับรางวัล ASEAN Sustainable Tourism Award 2018

ภาพที่ 5 ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมืองเก่าภูเก็ตกับรางวัล ASEAN Sustainable Tourism Award 2018
ที่มา: Phuketandamannews

รางวัลดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า ประดิษฐกรรมกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เกิดขึ้นหลากหลายประเภท ได้กลายเป็นนวัตกรรมที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ อันส่งผลให้วาทกรรมอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนได้กลายเป็นการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ที่รัฐมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวสมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมชุมชนในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ดังนั้นการปะทะวาทกรรมกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อการค้าและการบริการมาเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จึงเป็นกระบวนการช่วงชิงความหมายเดิมมาปรับใช้กับความหมายใหม่ในบริบทการท่องเที่ยวของสังคมบริโภคนิยม โดยกระบวนการประกอบสร้างตัวตนชุมชนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็ยังคงเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดั้งเดิม เพียงแต่รัฐและชุมชนมาผลิตสร้างความหมายให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ในบริบทสังคมบริโภคนิยม

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตมีการสร้างและสื่อความหมายเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อวิเคราะห์พลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกลุ่มตัวอย่างมี 2 ประเภท คือ ข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต นิตยสารภูเก็ตภูมิ นิตยสารบลูลาติน เว็บไซต์ data phuket เป็นต้น และกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 12 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตมากกว่า 1 ครั้ง การศึกษาจากข้อมูลการปฏิบัติพื้นที่ภาคสนาม (Field Data) ได้แก่ การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเครื่องมือด้วยการสังเกต (Observation) ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เช่น การเข้ากิจกรรมโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนและคนในชุมชนในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว การนำนักศึกษาของมหาวิทยาลัยไปทัศนศึกษาย่านเมืองเก่าภูเก็ต การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมถนนคนเดิน ประเพณีตรุษจีน-ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต เป็นต้น ส่วนเครื่องมือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ในบริบทต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับวาทกรรมในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่

การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) รูปแบบวิภาษวิธี (Dialectic) เป็นการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลที่เชื่อมโยงระหว่างตัวบท ภาคปฏิบัติการวาทกรรมและภาคปฏิบัติการทางสังคมซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคม อุดมการณ์ความคิด ความเชื่อ ของชุมชน โดยผ่านกรอบแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ วาทกรรม (Discours analysis) ตามแนวคิดฟูโก (Michel Foucault) วาทกรรมการพัฒนา”ของไฮร์ธัน เจริญลินโอฟาร์ แนวคิดวาทกรรมของ Fairclough วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์ (Critical discourse Analysis) ที่มีการบูรณาการของศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งทางด้าน ภาษา สัญญา การสร้างภาพตัวแทน และการท่องเที่ยวในยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วนได้แก่ ตัวบท (Text) การปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse Practice) การปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) และรวมถึงทฤษฎีแนวทางปริชานสังคมของฟานไดก์ (Van Dijk) และแนวคิดด้านการท่องเที่ยว แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิด Mac Cannel การท่องเที่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ในมิติ ของจริง/ของแท้ เพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวในสังคมบริโภคนิยม มาประกอบการวิเคราะห์ อันส่งผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยมีการนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) สรุปผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 พลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่

การศึกษาพลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ เป็นการศึกษาวาทกรรมตามแนวของ Foucault และแนวคิดวาทกรรมกับการพัฒนา” ของไฮย์รัตัน เจริญสินโอฟาร โดย Foucault ให้ความสำคัญวิเคราะห์วาทกรรมที่เรียกว่า Archaeology เพื่อให้เห็นการสร้างวาทกรรมในรูปแบบ ต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา และgenealogy เน้นให้เห็นวาทกรรมที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมาจนสร้างความจริง ความรู้ที่ว่าด้วยการพัฒนา จนส่งผลต่อการสร้างความหมายชุมชนบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ โดยเน้นการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) รูปแบบวิภาษวิธี (Dialectic) ประกอบไปด้วย แนวคิดย่อย ได้แก่ แนวคิดด้านการท่องเที่ยว แนวคิดอัตลักษณ์ เพื่อให้เห็นวาทกรรมที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมาจนสร้างความจริง ความรู้ที่ว่าด้วยการพัฒนาจนส่งผลต่อการสร้างความหมายชุมชนบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ สรุปผลอำนาจการท่องเที่ยวและพลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ แบ่งได้ 3 ยุค ได้แก่

ยุคบุกเบิกเมืองเก่าภูเก็ต (ก่อนปี พ.ศ. 2444) เป็นยุคที่ให้ความสำคัญการเดินทาง โดยนิยามความหมายว่า ท่องเที่ยว คือ การเดินทาง เนื่องจากตัวบทถูกกดทับจากความหมายการเดินทาง จึงทำให้การผลิตสร้างและสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าอันเป็นปัจจัยการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น สะท้อนให้เห็นว่า การเดินทาง คือ การแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ตั้งชุมชนเพื่อนำไปดำรงชีพจนพัฒนาเป็นการประกอบอาชีพเพื่อการค้า จนทำให้เกิดวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชน “เมืองแห่งดีบุก” และ “เมืองแห่งการค้า” เนื่องจากภูมิศาสตร์ที่ตั้งมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเมืองจนชุมชนเมืองเก่ากลายเป็นศูนย์กลางการค้าดีบุกเป็นที่รู้จักชาวต่างชาติทั้งยุโรป ได้แก่ โปรตุเกส ฝรั่งเศส ฮอลันดา อันรวมถึงอินเดีย และจีน

ยุคโลหะเศรษฐกิจชุมชน (พ.ศ.2444 – พ.ศ.2475) เป็นยุคที่นิยามความหมายการท่องเที่ยว คือ การศึกษา ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมอุดมการณ์ตะวันตกมาปรับใช้ชุมชน โดยอิทธิพลดังกล่าวมาจากวิสัยทัศน์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ได้มีการทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษ พ.ศ.2398 (ค.ศ.1855) และเปิดประเทศเพื่อทำการค้า อันส่งผลต่อการอพยพมาของชาวจีนโพ้นทะเลเพื่อมาประกอบอาชีพทำเหมืองแร่จำนวนมาก จนพื้นที่ประกอบสร้างความหมาย “จีนสร้างเมือง” อันมีนัยยะ หมายถึง พระยารัษฎาพระยารัษฎานุประดิษฐ์ มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ซึ่งเป็นผู้ปกครองเมืองเก่าภูเก็ตที่เป็นคนจีนและมีคตินิยมการบริหารบ้านเมืองที่ทันสมัยอย่างตะวันตก โดยเฉพาะคู่มืออย่างเมืองปิ่นังจนประกอบสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชน “นำสมัยตามแบบปิ่นัง” ทั้งการวางผังเมือง การจัดระเบียบเมือง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความทันสมัยตามแบบเมืองปิ่นัง ประเทศมาเลเซีย

ยุคเปลี่ยนผ่านการค้าแร่ดีบุกสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ (2475 -ปัจจุบัน) หมายถึง ช่วงเวลาการพัฒนาความหมายจากพื้นที่เศรษฐกิจการค้าแร่ดีบุกไปสู่พื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยรัฐได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือทุนนิยมสร้างชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ จึงเรียกว่า “การท่องเที่ยวมวลชน” อันเป็นตัวบทสำคัญที่ทำให้

เทคโนโลยีการสื่อสารมีความเจริญเพื่อรองรับการท่องเที่ยว จนสร้างความหมาย “การท่องเที่ยว คือ การพัฒนา” ที่ผลิตสร้าง “อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าให้กลายเป็นอื่นในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว” จนเกิดวาทกรรมทวนกระแสของชุมชนเมืองเก่าขึ้นภายใต้แนวคิดท้องถิ่นนิยมที่มุ่งผลิตความรู้ภูมิปัญญา ประเพณีท้องถิ่นมาสร้างความหมายการท่องเที่ยวชุมชนในมิติ “อัตลักษณ์วัฒนธรรม เป็น รากเหง้าชุมชน” อันเป็นปัจจัยในการแก้ปัญหาวิกฤตศิลปวัฒนธรรมที่กำลังถดถอย โดยมุ่งสร้างความหมายการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรมภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มาเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ จนพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าถูกเกิดได้พัฒนาความหมายกลายเป็นอัตลักษณ์ชุมชนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การผลิตตัวบทที่สัมพันธ์กับการบริโภคหรือตีความตัวบท เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างและเปลี่ยนแปลงความหมายชุมชนเมืองเก่าที่ถูกตั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์การท่องเที่ยว จนได้รับการนิยามความหมายให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคม โดยมีสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันกษัตริย์ สถาบันการเมือง และท้องถิ่น นำความรู้เชิงสหวิทยาการเข้ามาสร้างความคิด ความเชื่อ ค่านิยมการดำเนินชีวิตในสังคมให้ทันสมัย ซึ่งมีกลไกในการผลิตสร้างความหมายผ่านพื้นที่ที่มีความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

สถาบันพระมหากษัตริย์และข้าราชการชนชั้นสูง ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) มีพระราชกุศโลบายพัฒนาบ้านเมืองให้มีความทันสมัย เพื่อให้หลุดพ้นจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกจึงเชื่อว่าประเทศที่มีความทันสมัยเป็นประเทศเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การท่องเที่ยว คือ การเดินทาง จึงส่งผลต่อการสื่อความหมายอัตลักษณ์ที่การเดินทางนำมาซึ่งการค้นพบแหล่งที่ตั้งเหมาะสมการพัฒนาเมืองและความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) จึงมีพระราชวิเทศบายให้พระยาโลหะเกษตรารักษ์ (ทัต) ผู้ปกครองเมืองแสวงหาที่ตั้งเมืองภูเก็ตใหม่ เพื่อให้ภูมิศาสตร์มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเมือง จึงทำให้พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าช่วงเวลานี้จึงมี 2 ลักษณะ คือ เมืองแห่งตึก ที่ประกอบสร้างขึ้นจากวิถีชีวิตชุมชนอันมีที่มาจาก商旅เพื่อยังชีพ และเมื่อมีการเปิดประเทศให้ชาวต่างชาติเข้ามาพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต พื้นที่ชุมชนได้รับการนิยามความหมายว่า เมืองแห่งการค้า อันเป็นความหมายที่ส่งผลการสนับสนุนให้ชาวจีนโพ้นทะเล จีนป็นัง สิงคโปร์และกลุ่มยุโรปได้เข้ามาประกอบสร้างความหมายในยุคต่อมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) เป็นผู้ส่วนสำคัญต่อการประกอบสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนให้มีความหมายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน อันมีผลสืบเนื่องมาจากพระราชวิเทศบายตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) ที่ต้องการปฏิรูปบ้านเมืองให้มีความทันสมัย โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายรูปแบบ โดยเฉพาะระเบียบบริหารราชการแผ่นดินโดยยกเลิกการปกครองแบบ จตุสดมภ์แต่ใช้การปกครองแบบส่วนกลางและยกเลิกหัวเมืองเอก โท ตรี จัตวาแต่จัดการปกครองแบบมณฑล จึงทำให้ผลการพัฒนาเมืองชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตอยู่ภายใต้การพัฒนาของพระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้มีวิสัยทัศน์การพัฒนาบ้านเมืองจึงทำให้ได้นำความรู้อันเกิดจากอำนาจการท่องเที่ยวที่มาจากการเดินทางของคนชั้นสูง เพื่อเดินทางไปสร้างความสัมพันธ์มิตร เพื่อการพักผ่อนติดตามบิดามารดา หรือเพื่อการศึกษาดูงานได้นำกลับมาพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะเมืองป็นังที่เป็นเมืองคู่การค้าและสัมพันธ์ภาพทางการเมือง อัตลักษณ์พื้นที่ชุมชนจึงสะท้อนอัตลักษณ์ความแตกต่าง 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์จีนสร้างเมือง แต่เมื่อได้มีการนำคตินิยมแบบตะวันตกมาปรับใช้ค่านิยมความทันสมัยได้ส่งผลให้ชนชั้นสูงของชุมชนที่มีการศึกษาได้นำรูปแบบการพัฒนาบ้านเมืองมาจากประเทศมาเลเซีย จึงทำให้โครงสร้าง

เมืองชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้รับต้นแบบมาจากเมืองปิ้ง จนสร้างความหมายพื้นที่ “ชุมชนนำสมัยตามแบบปิ้ง””

สถาบันการเมือง หมายถึง รัฐบาลได้นำว่าทกรรมการท่องเที่ยวมาประกอบสร้างความหมายผ่านการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้รับอิทธิพลมาจากอุดมการณ์พัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) จนนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) มีการนำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาเป็นวาทกรรมหลักการพัฒนา มุ่งเน้นที่จะพัฒนา รักษา และยกระดับการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว อันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม เป็นผลให้เห็นความแตกต่างสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้มีความหมายเป็นอื่นกระบวนการพัฒนา เป็นปัจจัยต่อกระบวนการก่อสร้างการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงการอนุรักษ์ และสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ การท่องเที่ยวอัตลักษณ์วัฒนธรรมคือ รากเหง้าชุมชน ที่รัฐผลิตและสร้างขึ้นเพื่อปิดบังผลกระทบที่มาจากพัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติในรูปแบบการบริการและการค้า

สถาบันชุมชนหรือท้องถิ่นนิยม ได้แก่ เทศบาลนครเมืองภูเก็ต มูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต สมาคมเพื่อนบ้านชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต เป็นต้น มีส่วนผลักดันทำให้ชุมชนมีความหมายในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยด้วยกระบวนการรื้อฟื้นหลายกิจกรรม อาทิ การจัดทำโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและฟื้นฟูวัฒนธรรมเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจเมือง การจัดทำแผนพัฒนาย่านการค้าเมืองเก่าสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนร่วมกับเมืองเก่าสงขลา การรณรงค์เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์อาคารชิโนยูโรเปียน การรณรงค์เปิดห้องค้าหรือช่องทางเดินหน้าใต้อาคาร เป็นต้น จนทำให้เกิด”วาทกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน”

สะท้อนให้เห็นว่า ภาคปฏิบัติวาทกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับภาคปฏิบัติการทางสังคม พลวัตการสร้างและสื่อความหมายเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความรู้ และความจริง โดยมีสถาบันสังคม ได้แก่ พระมหากษัตริย์ ชนชั้นปกครอง ผู้มีความรู้ทางการศึกษา สถาบันการเมือง สถาบันท้องถิ่นและคนในชุมชน เป็นผู้สถาปนาสร้างความหมาย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น ผ่านมิติของพื้นที่และเวลาภายใต้สถานะการเปลี่ยนแปลงสภาวะความทันสมัยไปสู่ยุคหลังสมัยใหม่ของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอิทธิพลของอำนาจ ความรู้ที่มาจากนโยบายรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ และชุมชน อันเกิดจากกระแสท้องถิ่นนิยมที่ขับเคลื่อนภายใต้จิตสำนึกรักบ้านเกิดและสำนึกในชาติพันธุ์ของชุมชน จึงทำให้มีการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ ฟื้นฟูสถาปัตยกรรม ประเพณีวัฒนธรรม จนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความหมายต่อการท่องเที่ยวของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ และอิทธิพลของภาคปฏิบัติการวาทกรรมที่มีการต่อยอด การผลิตซ้ำอัตวัฒนธรรมของชุมชน จนได้กลายเป็นวาทกรรมสำคัญในการสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ในปัจจุบัน

6.1.2 อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ วิเคราะห์ 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ กลวิธีทางภาษาประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยเน้นการวิเคราะห์วาทกรรม 2

มิติ ได้แก่ มิติภาษาและมิติทางสังคมและวิถีปฏิบัติ ซึ่งมิติทางภาษาผู้วิจัยจะวิเคราะห์ห้วงภาษาที่เชื่อมโยงรูปภาษาและความหมาย ประเภทถ้อยคำข้อเขียน เรื่องเล่า การแสดงพรรณนาต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าภาษาสื่ออุดมการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ของชุมชนและแนวคิดและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวภาษาที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคสมัยใหม่

6.1.2.1 การวิเคราะห์ตัวบท (Text)

1) กลวิธีการทางภาษาประกอบสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การเลือกใช้คำศัพท์เฉพาะสื่อความหมายอัตลักษณ์

มีการเลือกใช้คำศัพท์ที่เรียกว่า คำภาษาถิ่นภูเก็ตหรือภาษาจีนบ่า (คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยน) หมายถึง การผสมผสานระหว่างภาษาถิ่นใต้ ภาษาจีนฮกเกี้ยน ภาษาจีนมลายู และภาษาอื่น ๆ ในประเทศแถบคาบสมุทรมลายู จนกลายเป็นภาษาแม่ (ภาษาถิ่นภูเก็ต) ที่ได้สร้างอัตลักษณ์ภาษาให้แก่เมืองภูเก็ต โดยชุมชนมีกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์คำภาษาถิ่นภูเก็ตหรือภาษาจีนบ่า มาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการใช้คำทับศัพท์เรียกชื่อประเภทของอาหาร เครื่องแต่งกาย ประเพณีพิธีกรรม เป็นต้น เช่น การใช้คำทับศัพท์เรียกชื่อ อาหาร การแต่งกาย พิธีกรรม เป็นต้น ได้แก่ เกลือเคย (น้ำปลาหวาน) ขนมองกู่ (ขนมเต่าสีแดงไส้ถั่วเขียว) ขนมอโก๊ (ข้าวเหนียวแก้ว) ส่างลีน (วันส่งเจ้าขึ้นสวรรค์) เจียะฉาย (ประเพณีการถือศีลกินผัก) อ่องหลาย (สับปะรด) กะหรีไหมฝาน (กะหรี ภาษามลายู ไหมฝาน ภาษานอกถิ่น) หมายถึง อาหารควาประเภทหนึ่งที่น่าแกงกะหรีโก๋ที่นำมาผัดบนเส้นหมี่ขาว และทานพร้อมเครื่องเคียงที่เป็นผัก เป็นต้น นอกจากนี้มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาจีนบ่าแทรกคำ วลี หรือประโยคในการสื่อสารต่าง ๆ เช่น “อ่องหลายภูเก็ต 2018 โป๊ปีเปงฮ้าน” หมายถึง เทศกาลปีใหม่ 2018 ที่ส่งความสุขด้วยสับปะรดผลไม้มงคลอันมีความหมายว่า มีความหมายเป็นสิริมงคลคือให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นต้น ดังนั้นการเลือกใช้คำศัพท์เฉพาะมาสื่อความหมายเพื่อใช้ภาษาสร้างความเป็นตัวตนเชื่อมโยงชาติพันธุ์และสร้างประสบการณ์ร่วมให้เกิดความรักสามัคคีต่อกลุ่มและยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในบริบทสังคมสมัยใหม่ที่สร้างตัวตนให้แตกต่างจากชุมชนอื่น

การใช้มูลบท

การใช้มูลบท หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่มีรูปภาษาสื่อความเชื่อที่มีอยู่ก่อนบางประการซึ่งเป็นสมมติฐานเบื้องหลังถ้อยคำที่กล่าว มูลบทที่พบ ได้แก่ รูปภาษาที่ใช้อ้างถึง (Referring expressions) กลุ่มคำกริยาแนะนำความ (Implicative verbs) คือ กลุ่มกริยาแนะนำความหมายบางประการ ที่แฝงความสื่อนัยยะกระบวนการสถาปนาตัวตนด้านการท่องเที่ยวชุมชน และค่านิยมวัฒนธรรมชุมชนของการอยู่ร่วมกันในการธำรงรักษาอัตลักษณ์และการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน

การอ้างถึง

การอ้างถึง หมายถึง กลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อความหมายรูปภาษาเชิงนามธรรมแต่มีการนำข้อมูล ต่าง ๆ ทั้งข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นมาเป็นหลักฐานการอ้างอิงอธิบายเพื่อให้ผู้รับสารเชื่อถือและยอมรับในคำอธิบาย ซึ่งพบว่า มีการอ้างถึงอัตลักษณ์ชุมชนบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2 รูปแบบ คือ การอ้างถึงข้อเท็จจริงและการอ้างถึงข้อคิดเห็น โดยการอ้างถึงข้อเท็จจริงเป็นการสื่อสารที่อิงประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า การนิยามความหมายชื่อชาติพันธุ์ที่ปรากฏนั้นเป็นเรื่องจริงที่อยู่ในชุมชนเมืองเก่า

ภูเก็ต การอ้างแสดงข้อคิดเห็น เกี่ยวการนิยามตัวตนในความเป็นปัจเจกกลุ่มชาติพันธุ์ชุมชนได้แก่คำว่า ถ่องเช่า (Tongkah) สิ้นชะะ ตั้งกลางเกียะ หรือ ถังเหริน จินบาบ่า (Baba) และเพอรานากัน ซึ่งมีผู้แสดงทรรศนะความหมายไว้หลากหลายแต่โดยนัยยะการแสดงความคิดเห็นสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์จีนบาบ่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญต่อการประกอบสร้างชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

การใช้อุปลักษณ์

การใช้อุปลักษณ์ หมายถึงการแสดงความหมายที่ไม่ได้มีความหมายตามรูปภาพาซึ่งผู้รับสารต้องตีความหมาย พบการใช้อุปลักษณ์ที่สำคัญ คือ ชุมชนการใช้คำขวัญสื่อสารการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังความว่า “*ยลเมืองเก่า เล่าความหลัง สัมผัสวิถี เสน่ห์เมืองทุ่งคา*” ซึ่งข้อความที่ปรากฏสะท้อนมโนทัศน์และภาพลักษณ์ของชุมชนด้านการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่นำสัญญาณวัฒนธรรมมาสร้างความหมายเพื่อสร้างอำนาจในการท่องเที่ยวเพื่อโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวโหยหาอดีตและเก็บเกี่ยวเกี่ยวสัญญาณพื้นที่ไว้ในประสบการณ์ ข้อความดังกล่าวจึงเป็นร่วมกันระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้การสื่อความหมายยังแฝงอุดมการณ์ค่านิยมที่มุ่งสร้างแรงบันดาลใจให้คนในชุมชนที่อยู่ต่างถิ่นกลับมาสร้างประโยชน์ให้ชุมชน โดยเฉพาะคำว่าเสน่ห์เมืองทุ่งคา คือวรรคทองที่สร้างภาพลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตลักษณะร่วมสมัยที่มีทั้งวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบันที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว จึงเป็นกลวิธีการสื่อความหมายอุปลักษณ์ที่แฝงความหมาย การท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่และท้องถิ่นนิยมและตอบสนองกระบวนการพัฒนาของรัฐที่ต้องการให้ชุมชนอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนของโลกที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ อันเป็นจุดจุดแข็งชุมชนมาเป็นจุดขายการท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่

สหบท

สหบท เป็นการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่มาจากหลักฐานทางวาทกรรมที่เป็นรูปธรรมจากถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่หรือจากตัวบทอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงสมมุติฐานที่เป็นมูลหรือความเชื่อที่มีอยู่ก่อน อันเป็นความรู้เพื่อนำมาสนับสนุนวาทกรรมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต สหบท ที่ปรากฏ ได้แก่ พิธีกรรม ผังเมือง สถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหาร ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้านความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ชุมชนนำมาเป็นภาพตัวแทนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนอกจากนี้ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ที่ปรากฏในสหบทยังเป็นสื่อสัญญาณในการสร้างความหมายชุมชนให้เกิดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวรูปแบบมีลักษณะย้อนแย้งในตนเอง คือ ความเป็นตัวตนในอดีตแต่ประดิษฐ์กรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตอบสนองความหมายปัจจุบันและอนาคต กลวิธีการสื่อความหมายเชิงสหบทจึงเป็นส่วนหนึ่งการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจชุมชนให้มีความสมดุลระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชนและรัฐ ด้านการบริโภคนิยมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

การเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง เป็นกลวิธีหนึ่งของการบริหารจัดการของชุมชนเมืองเก่าในการนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ดังปรากฏในคำขวัญการเชิญชวนการท่องเที่ยวไว้ว่า “*ยลเมืองเก่า เล่าความหลัง สัมผัสวิถี เสน่ห์เมืองทุ่งคา*” ซึ่งกลวิธีการสื่อสารด้วยการเล่าเรื่องจึงเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่มาจากอำนาจทางภาษาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการโดยชุมชนที่ต้องการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวตระหนักในคุณค่าความหมายในสิ่งของหรือวัตถุ จนเกิดความรู้สึกอยากเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การเล่าเรื่องของชุมชน 2 ลักษณะ คือ เล่าเรื่องจากประสบการณ์ โดยมุ่งตระหนักในประวัติศาสตร์ของชุมชน และให้

ความสำคัญต่อที่ตั้งทางด้านทางภูมิศาสตร์เมืองภูเก็ตอันมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนจนมาถึงปัจจุบัน และการเล่าจากคำบรรยายในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับขนมที่ได้รับคามนิยมของชุมชน สื่อให้เห็นว่า ขนมและอาหารท้องถิ่นเป็นสัญญาณที่ชุมชนนำมาสร้างความหมายผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการสื่อเรื่องเล่าทั้งสองประเภทล้วนแต่แฝงนัยยะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพื้นที่กับการพัฒนา กล่าวคือ ชุมชนมีศักยภาพสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ให้คงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่

2) การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ปรากฏ 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านชาติพันธุ์ และการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านชาติพันธุ์ โดยนิยามตัวตนว่า “อัตลักษณ์ชุมชนสังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม” เป็นนิยามตัวตนที่มีความหมายต่อพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต ที่อยู่ภายใต้แนวคิดความสัมพันธ์สังคมและวัฒนธรรมชุมชน อันประกอบขึ้นจากอัตลักษณ์ปัจเจกกลุ่มชาติพันธุ์ชุมชน ได้แก่ บาบ๋า เพอรานากัน ชาวมุสลิม ชาวฮินดู ชาวคริสต์ ซึ่งเป็นผลมาจากความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ตั้งแต่การอพยพ การตั้งถิ่นฐานการดำรงอยู่และการรักษาภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันของชุมชนไว้ร่วมกันมา จนกลายเป็นปัจจัยการนิยามตัวตนให้มีความหมายต่อสังคมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ ได้แก่ เมืองเก่ามีชีวิต Livable Old Town Theme, เมืองเก่าภูเก็ต “Old Phuket Town หรือ Phuket old town” ,เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร” หรือ Creative City of Gastronomy ประกอบด้วยวาทกรรมย่อยได้แก่ “Phuket Food art old Town” และ “Street Food Phuket

สะท้อนให้เห็นว่าการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่นี้ อัตลักษณ์ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม โดยการนิยามความหมายที่มีการปะทะสังสรรค์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มสังคมอื่นที่อยู่ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ดังนั้นภาพตัวแทนที่ได้จึงมีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่และสอดคล้องกับแนวคิดสังคมยุคหลังสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการนิยามจึงมีลักษณะร่วมสมัย คือ มีทั้งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นการเชื่อมโยงบริบทวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเข้าร่วมกับความเป็นสากลของสังคมโลกาภิวัตน์ที่ยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เพราะการนิยามความหมายที่มีลักษณะสากลย่อมสะท้อนกลยุทธ์ทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวชุมชนในการรักษาเศรษฐกิจชุมชนไว้ให้ยั่งยืน

6.1.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์การพัฒนากับอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

การสร้าง ความหมายของพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ตมาสู่การพัฒนาในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ได้พัฒนาการมาจากการการต่อสู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต (Art and Culture) ช่วงเวลา พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2544 ที่รัฐบาลได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นอุตสาหกรรมหลักในการพัฒนาประเทศ จนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม รัฐบาลจึงได้นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่มุ่งพัฒนาคนและให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการวางแผนการพัฒนาการ

ห้องที่เกี่ยวจนเกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วาทกรรมอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว จึงกลายเป็นจุดตัดหรือสี่แยก (intersection) ที่เป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse pactice) ซึ่งทำให้ชุมชนและสังคมเชื่อว่า การท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์เป็นเครื่องมือการดำรงรักษาอัตลักษณ์ชุมชน ในปี พ.ศ.2535 เทศบาลนครภูเก็ตได้เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ และนำร่องโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมือง โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงการสนับสนุนจากประเทศแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (GTZ) ที่ดำเนินงานผ่านสำนักพัฒนาเมืองกรมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยเข้ามาร่วมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์ จนชุมชนได้สถาปนาความหมาย “การท่องเที่ยววัฒนธรรมอัตลักษณ์คือรากเหง้าของชุมชน” อันเป็นการนิยามความหมายตัวตนที่ประกอบสร้างขึ้นจากวาทกรรมการพัฒนาของรัฐ ที่ต้องการปิดบังความผิดพลาดจากกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติที่ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ดังนั้น การสถาปนาการท่องเที่ยวเชิงการอนุรักษ์ที่ชุมชนได้นิยามความหมายดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการต่อรองในการประกอบสร้างความหมายใหม่ให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหมายต่อสังคมปัจจุบัน วาทกรรมอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ปัจจุบัน ก็คงยังได้รับการครอบงำอุดมการณ์การพัฒนาของรัฐภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ท้องถิ่นและชุมชนขานรับอุดมการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ดังนั้น การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่จึงมีความเชื่อมโยงระหว่างสังคมสมัยใหม่กับสังคมยุคหลังสมัยใหม่ คือ อุดมการณ์หลักยังคงรักษาความหมายรากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมแต่ประดิษฐ์กรรมการท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการสังคมยุคหลังสมัยใหม่ จึงทำให้อัตลักษณ์ที่ปรากฏมี 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์ (สังคมพหุลักษณะทางวัฒนธรรม) และอัตลักษณ์ภายใต้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ผลิตขึ้นมาจากกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชุมชน ที่สร้างความหมายสัญลักษณ์และวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การจัดงานย้อนอดีตเมืองภูเก็ต กิจกรรมถนนคนเดิน “ตลาดใหญ่” การท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่สร้างขึ้นล้วนแต่ตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่ต้องการเห็นทั้งหมด อยากรับรู้เรื่องราวทั้งหมดและอยากได้ครอบครองทั้งหมด อันส่งผลต่ออุดมการณ์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ชุมชนไว้ได้และยังรักษาผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจชุมชนและประเทศไว้ได้ยืนยาวได้เช่นกัน

6.2 อภิปรายผล

พลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้รับอิทธิพลมาจากวาทกรรมพัฒนาของกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมสมัยใหม่ไปสู่สังคมหลังสมัยใหม่ โดยวาทกรรมพัฒนาผลิตสร้างขึ้นจากอำนาจของรัฐที่เข้ามาแทรกแซงการพัฒนาประเทศ และชุมชนสังคมภูเก็ตให้มีการปรับเปลี่ยนการพัฒนาไปตามวาทกรรมยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า อำนาจ ความรู้ ความจริงมาจากกระบวนการพัฒนาของสถาบันการเมือง สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งวาทกรรมอำนาจที่รัฐสร้างขึ้นมานั้น เป็นวาทกรรมที่สัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบที่ไม่สมมาตรกันซึ่ง แฟร์คลิฟ (Fairclough) (อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.20) คือ “ฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าจะควบคุมอีกฝ่ายหนึ่ง และจะไม่เกิดกรณีกลับกัน” ซึ่งอำนาจความสัมพันธ์ของวาทกรรมที่พบ เป็นคู่ความสัมพันธ์ ซึ่งกรีมซี Gramsci (1971) (อ้างถึงใน วัชรพล พุทธิรักษา, 2561) ได้อธิบายว่า เป็นคู่ความสัมพันธ์อำนาจผ่านโครงสร้าง

สังคมสองส่วน ได้แก่ โครงสร้างสังคมส่วนล่าง และสังคมส่วนบน" (Base/Super Structure) ได้แก่ "รัฐ / สังคมการเมือง" (Political Society) และองค์กรการใช้อำนาจต่าง ๆ ของรัฐ และอีกสังคมหนึ่ง คือ "ประชาสังคม" (Civil Society) ได้แก่ ส่วนที่เป็นเอกชน หรือส่วนอื่น ๆ ที่เป็นองค์กรนอกอำนาจรัฐ ส่งผลให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นอำนาจที่มาจากกรณียินยอมพร้อมใจ และมีบทบาทในการควบคุมความคิดของคนในสังคม และวาทกรรมการพัฒนาดังกล่าวได้สร้างอุดมการณ์ ความจริง ความเชื่อที่เข้าถึงสังคมและชุมชนท้องถิ่น อันส่งผลสังคมและชุมชนเมืองเก่าได้ตอบรับนโยบายการพัฒนาการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตกเข้ามา มีบทบาทการพัฒนาของรัฐ อันได้แก่ การวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการท่องเที่ยงแห่งชาติ แผนพัฒนาการท่องเที่ยงท้องถิ่นหรือชุมชน ด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้วาทกรรมการพัฒนาว่าด้วย "การท่องเที่ยว" ได้กำหนดหรือสร้างความหมายของพื้นที่การพัฒนาและด้อยพัฒนาขึ้นมา ระหว่างพื้นที่ทางธรรมชาติและพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า จนทำให้พื้นที่ชุมชนเมืองเก่าถูกเกิดกลายเป็นความเป็นอื่นของกระบวนการพัฒนา อันมีผลต่อความเหลื่อมล้ำระหว่างความทันสมัยและล้าสมัยในศิลปวัฒนธรรม อันส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนในการสร้างทางเลือกในการพัฒนาการท่องเที่ยง คือ การท่องเที่ยงทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าถูกเกิด และกลายเป็นวาทกรรมหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยงของเมืองเก่าถูกเกิด ที่สังคมยอมรับในบริบทการท่องเที่ยงของสังคมสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ Foucault (อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560, น. 57- 58) กล่าวไว้ว่า

"อำนาจของวาทกรรมการพัฒนา คือ อำนาจวาทกรรมที่เข้าไปอยู่ในระดับของความรู้สึกนึกคิด/จิตสำนึกของคนในประเทศด้อยพัฒนา ทำให้ยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ซึ่งการพัฒนา แม้ว่าจะต้องแลกด้วยความเหลวแหลกของสังคม การล่มสลายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ อำนาจของวาทกรรมพัฒนาอยู่ที่การสร้างเอกลักษณ์หรือตัวตนให้กับสรรพสิ่งและภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นกลายเป็นความจริงในที่สุด"

ดังนั้น พลวัตการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าถูกเกิดในบริบทการท่องเที่ยงทางวัฒนธรรมสมัยใหม่จึงเกิดขึ้นจากวาทกรรมพัฒนาภายใต้การเปลี่ยนแปลงความเป็นสมัยใหม่ และหลังสมัยใหม่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ อันส่งผลให้ท้องถิ่นเกิดกระบวนการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ชุมชนย่านเมืองเก่าถูกเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองวาทกรรมพัฒนาด้านการท่องเที่ยงของรัฐในลัทธิบริโภคนิยมของสังคมยุคหลังสมัยใหม่

อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าถูกเกิดเชิงวาทกรรมในบริบทการท่องเที่ยงทางวัฒนธรรมสังคมสมัยใหม่ เกิดขึ้นจากแนวคิดท้องถิ่นนิยม (localism) ของกลุ่มสังคมท้องถิ่นที่ต้องการต่อต้านกระแสการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์ โดยภาคปฏิบัติการวาทกรรมมีการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พื้นฟูสถาปัตยกรรม จัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างตัวตนที่มีความหมายต่อสังคม จนอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่ากลายเป็นวาทกรรมหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยงทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ดังนั้น วาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าถูกเกิดบริบทของการท่องเที่ยงวัฒนธรรมสมัยใหม่ ได้ถูกสร้างขึ้นจากวาทกรรมที่มาจากหลากหลายแหล่งมีกลวิธีการใช้ภาษาสื่อความหมายสร้างอัตลักษณ์หลายรูปแบบ ที่สร้างภาพตัวแทนการท่องเที่ยงไว้ 2 ลักษณะ ด้านชาติพันธุ์ และด้านการท่องเที่ยงทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมวัฒนธรรม ดังที่ Roland Robertson (1995 อ้างถึงในจินตนา แแปดดิบ, น.12) สังคมโลกาภิวัตน์ทำให้อัตลักษณ์ความเป็นปัจเจกชนชัดเจนขึ้น ทั้งนี้การนิยามความหมายล้วนปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องและอาจขัดแย้งการเปลี่ยนแปลงสังคมท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมและวัฒนธรรมก็

สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสังคม อัตลักษณ์จึงถูกสร้างและนำไปใช้และควบคุมโดยสังคมวัฒนธรรม อันส่งผลให้อัตลักษณ์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมสมัยใหม่ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

นอกจากนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาษามีความสัมพันธ์กับสังคม ภาษาสามารถสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้ปรากฏเป็นความจริงต่อสังคมในบริบทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ S.Hall ได้นำแนวคิด F. De Saussure (อ้างอิงใน อรรถรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2546 ตามที่ กาญจนา แก้วเทพ, 2541, น.33) ที่ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความจริงไว้ว่า “คนเราตั้งชื่อ (naming) สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อนำไปใช้อ้างอิง (refer) กล่าวถึงในครั้งต่อ ๆ ไป แต่ Saussure เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของการตั้งชื่ออันเป็นรูปแบบของภาษานั้นมีมากกว่าประโยชน์ที่ได้กล่าวมา เพราะภาษาทำให้มนุษย์สามารถจัดระบบ (organiza) สร้าง (construct) และปั้นเครื่องมือ (instrument) ให้มนุษย์เข้าสู่ความเป็นจริง มนุษย์ไม่เพียงแต่ตั้งชื่อ สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเท่านั้น หากแต่ยังเอาใจเล็งก่อสร้างสรรค์สร้างชื่อที่ตั้งขึ้นอีกด้วย”

ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่มีพลังต่อการสร้างและสื่อความหมายอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตและเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สร้างภาพตัวตนของชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้มีความหมายต่อสังคมในบริบทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ภาษาเป็นเครื่องมือในประกอบสร้างความหมาย ที่ชุมชนนำมาใช้ได้แก่ การใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่น มุลบท การอ้างอิง อุปลักษณ์ สหบท และการเล่าเรื่องความทรงจำ หรือการสื่อสารที่มาจากการอภิปรายการสัมมนา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาษามีความสัมพันธ์เชิงอำนาจและมิกลไกในการสร้างภาพตัวตนชุมชนให้ปรากฏความจริงของสังคมได้ ดังที่ ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น. 20) ได้กล่าวว่า “วาทกรรม คือ วิธีในการสร้างและสื่อความจริง ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกสร้างรักษาและท้าทายผ่านวาทกรรม” ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลต่อการผลิตซ้ำอัตลักษณ์และความท้าทายในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า อัตลักษณ์ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตประกอบสร้างจากวาทกรรมของสังคม ขณะเดียวกันวาทกรรมอัตลักษณ์ก็มีส่วนผลิตสร้างความหมายของสังคมด้วยเช่นกัน

6.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวาทกรรมการบริโภคสัญญาของนักท่องเที่ยวสังคมสมัยใหม่ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ในบริบทการท่องเที่ยวแบบการโยยหาอดีต เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางภาษาและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริโภคสัญญาทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวแบบโยยหาอดีตของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสมัยใหม่

2. ควรมีการศึกษาอำนาจของภาษาในสถานการณ์โควิด-19 กับการตีตราของสังคม: การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์วิเคราะห์ (Nexus Analysis) เพื่อให้ทราบวาทกรรมโควิด-19 มีส่วนกำหนดสร้างวิถีปฏิบัติของบุคคลอย่างไร ที่ทำให้เกิดการตีตราของสังคมเกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

บรรณานุกรม

- “พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเหตุแห่งการตั้งชาร์เตอร์เบงค์”. (2560). *นิตยสารบุลาทิน*, 16(176), หน้า 79.
- “ร้านปิ่นเต็กไถ่” (2555) *นิตยสารภูเก็ตบุลาทิน*, 11(116), หน้า 39.
- “เสน่ห์ย่านเมืองเก่าภูเก็ต.” (2561). ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2561 จาก <https://www.lib.ru.ac.th/journal2/?p=9954>
- กมลลักษณ์ โพธิ์พันธุ์. (2558). *ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ต*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *ตอรอกน้ำลายไหล*. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2561 จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/restaurant/detail/itemid/85578>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2559). ‘ยูเนสโก’ ประกาศจ.ภูเก็ต เมืองสร้างสรรค์อาหารโลก. ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2561 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/680819>
- กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์. (2549). *มองสังคมผ่านวาทกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สนจ.ภก. (2560) *แผนพัฒนาจังหวัดภูเก็ต*. ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2561 จาก <http://www.phuket.go.th/webpk/contents.php?str=plan>
- ก้องเกียรติ มหาอินทร์. (2554). *สัญญาณที่ปรากฏในงานออกแบบแฟชั่นกับการสะท้อนวัฒนธรรมหลังสมัยใหม่* ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2561 จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jica/article/view/2198>
- ก้องสกล กวินรวิกุล. (2560) *กรกฎาคม-ธันวาคม*. มานุษยวิทยาการท่องเที่ยว: กรอบแนวคิดและคุณูปการทางทฤษฎี Anthropology of tourism: A theoretical framework and its contributions ใน *วารสารรามคำแหง*. 36 (2). หน้า 1-26. จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/huru/issue/view/8420>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). *สื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). *สื่อสาร-การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่า. ใน *นิตยสารบุลาทิน*, 13 (140) หน้า 35-40
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2559). ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2561 จาก <https://www.egov.go.th/th/government-agency/36/>
- กิจกรรมการจัดงานลานมังกร.(ม.ป.ป.) ค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2562.จาก <https://news.phuketindex.com/>
- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ขุนศรี. (2549). *อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย*. (รายงานการวิจัย). สนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- แก้ว เทพกร.(2551กรกฎาคม – กันยายน). ใน *ภูมิทัศน์ภูมิ*. 2 (2).หน้า 50-51

แก้วตา ม่วงเกษม และ สมพงษ์ อำนวยเงินตรา. (2558). *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม*.

(INTERCULTURAL COMMUNICATION). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2560.

จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>

ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์. (2542). *สารานุกรมชาติพันธุ์ยักเกี้ยน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.(2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดภูเก็ต*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการพัฒนาจังหวัดภูเก็ต. (2559). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต 5 ปี พ.ศ.2535-2539*. ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2561 จาก<http://digi.library.tu.ac.th/thesis/jc/1240/08%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%881.pdf>

จอห์น นพดล วศินสุนทร. (2558). *แนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification)* ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก <http://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/semiology-and-signification.html>

จันเสน ณิชทัย. (2559). *ทบทวนการรับรู้อัตลักษณ์ภายใต้คำว่า "ซิโน-โปรตุกีส" ในมุมมองของคนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดภูเก็ตและสงขลา* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จินตนา แปบดิบ. *วาทกรรมอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านแม่หลวง ตำบลแม่เมาะ อำเภอมะแมะจังหวัดลำปาง* ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก <https://www.semanticscholar.org/paper/>

เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2559). *ชาวจีนภูเก็ตใต้ร่มพระบารมี. ใน เอกสารการสัมมนากรณีมั่งกรจีนโพ้นทะเล ภูเก็ต. คณะวิเทศศึกษา (15 พฤศจิกายน 2559).*

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2556). *อัตลักษณ์ วัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลง.ในเอกสารประกอบการสอนสตรีศึกษา* ค้นเมื่อ (10 มิถุนายน 2561)จากhttp://wsc.soc.cmu.ac.th/womancenter/report_upload/0.02354300-1533827728.pdf

ชวิตรา ตันติมาลา.(2560). *พื้นที่สาธารณะและการผลิตพื้นที่: ความหมายใหม่ของความสัมพันธ์ทางสังคม.ใน วารสารบรรณศาสตร์ มศว. 10 (1) มกราคม – มิถุนายน. จาก file:///C:/Users/Administrator/Downloads/9947-29295-1-PB.pdf*

ชาญ วงศ์สัตยนนท์. (2551). *ปูมการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต*. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก http://www.phuketdata.net/main/index.php?option=com_content&task=view&id=128&Itemid=2

เชษฐ ติงสฤษูลี. (2562). *ฐานข้อมูลศิลปกรรมในเอเชียอาคเนย์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร*.

ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.art-in-sea.com/th/chedha.html?limitstart=0>

- เชษฐา พวงหัตถ์. (2552). *ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของแอนโธนี กีดเดนส์*. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2561 จาก file:///C:/Users/Administrator/Downloads/pdf
- ไชยยุทธ์ ปิ่นประดับ. (2544). *ชาวจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต*. ภูเก็ต: สำนักงานศิลปวัฒนธรรมจังหวัด
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2550). “วาทกรรมการพัฒนาในสังคมไทย”. *วารสารร่วมพฤษภา* 24(1), หน้า 8-12.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). *วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความ เป็นอื่น*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ญาณันท์ สกุกบุญพาณิชย์. (2554). *ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสมัยใหม่ พ.ศ. 2500 – 2550*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2546). “ชุมชนในวาทกรรมการพัฒนา” ใน *วารสารปริทัศน์*, 15(2), หน้า 74–82.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). “อัตลักษณ์ชุมชนภาคใต้ : บทสำรวจเบื้องต้นจากเอกสาร” *วารสารปริทัศน์*, 18 (1), หน้า 102-118.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐวุฒิ อิศวโกวิทวงศ์. (2554). “ภาพตัวแทน ความหมาย และความเป็นการเมือง; บทวิเคราะห์เชิง Lefebvrian สู่สถาปัตยกรรม” *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง*, 8(1), หน้า 75-88.
- ดวงกมล เวชวงศ์. (2553). *กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดน้ำ: ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี*. มานุษยวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ดวงพร คงพิกุล. (2555) *การผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์*. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการบริหาร) คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- ทฤษฎา ชาญยนต์. (2559). “สำนวน อบรม ตักเตือน” *เอกสารประกอบการสัมมนาเกร็ดมังกรจีนโพ้นทะเลภูเก็ต คณะวิเทศศึกษา 15 พฤศจิกายน 2559*. ภูเก็ต : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
- ทักษิณา พิพิธกุล. (2558). *จากสมัยใหม่ (Modernism) สู่หลังสมัยใหม่ (Postmodernism): การขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมสู่ศิลปะกับธรรมชาติ*. ใน *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 23 (43). หน้า 147- 168.
- เทศบาลนครภูเก็ต. (ม.ป.ป.) *การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและพื้นฟูวัฒนธรรมเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจเมือง*. ภูเก็ต : เทศบาลนครภูเก็ต

- เทศบาลนครภูเก็ต. (2556). *รู้จักเทศบาลนครภูเก็ต*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก <http://www.phuketcity.go.th/frontpage>.
- เทศบาลนครภูเก็ต. (2562). “การจัดงานตรุษจีน-ย้อนอดีตเมืองภูเก็ต ครั้งที่ 20”ใน *รัฐกานูสาร*. 20(200), หน้า11.
- ธนัชร จันทร.(2549). *ชาติพันธุ์*. ค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2561 จาก http://www.sac.or.th/databases/southeastasia/subject_pdf.php
- ธเนศ อารณีสวรรณ. (มกราคม 2534). คนไทยเริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ใน *ศิลปวัฒนธรรม*.ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2563.จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_37875
- ธีรยุทธ บุญมี.(2546). *โลก modern & post modern*. กรุงเทพฯ : สายธาร
- ธีระ บุขบแก้ว.(2553). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่มเกย์ออนไลน์. *ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2528). *รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : เชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนดดีไซน์.
- บุริม โอทกานนท์. (2553). “พิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่แม่ฮ่องสอน (Living Museum)” *cmmu marketing publication*, หน้า 1-4.
- ประไพ เอกอ่อน. (2542). *ปฏิรูปการศึกษาไทยในสมัยราชกาลที่ 5 (23 ตุลาคม วันปิยมหาราช)*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.admissionpremium.com/content/3043>
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรม อัฒนา*.
- ประสิทธิ์ โกยศิริพงศ์. (2550). “เมืองเก่าภูเก็ตกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ใน *วารสารบุลาทิน* 1(4), หน้า 39.
- ประสิทธิ์ โกยศิริพงศ์ (2550,มีนาคม-พฤษภาคม.) *กว่าจะมาเป็นมุลนิธิเมืองเก่า*. ใน *ภูเก็ตภูมิ*. 1(1). น.39
- ประสิทธิ์ ชินการณ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. (2536). *ภูเก็ตเมืองแก้ว*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560. จาก<http://www.phuketdata.net>
- ประสิทธิ์ ชินการณ. (2552). *ที่มาชื่อภูเก็ต*. ในนิตยสารภูเก็ตภูมิ. 3 (1) เมษายน – มิถุนายน.หน้า 25-30
- ประเสริฐ พิภทองผล. (2559). “เป็งหย่องซ่านจ้วยตุ่ยเต้าโป้แก้ง”. *นิตยสารบุลาทิน*, 16 (168), หน้า 80-82.
- ปราณี สุกุลพิพัฒน์. (2550). “งานฉลองตรุษจีน ในมิติใหม่ของวัฒนธรรมภูเก็ต” *ภูเก็ตภูมิ*, 1(1), หน้า 13.
- ปราณี สุกุลพิพัฒน์. (2558). “ตรุษจีน” *นิตยสารภูเก็ตบุเลทิน*, หน้า 97.
- ปรานอม ต้นสุขานันท์. (2559). *การอนุรักษ์ชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรามินทร์ เครือทอง. (2563). *จินตนาการประชาธิปไตย “ที่แท้จริง” ของกษัตริย์สยาม: รัชกาลที่ 5 ในศิลปวัฒนธรรม (ฉบับมิถุนายน 2553)* จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_37764

- ปริญญ์ สายสาครเศศ. (2547). *อิทธิพลที่ส่งผลต่อสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าภูเก็ต*. สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
- ปัญญา เทพสิงห์. (2547). *ลวดลายตกแต่งหน้าอาคารชิโน-ปอร์ตุเกสในจังหวัดภูเก็ต*. ค้นเมื่อ 8 สิงหาคม. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์. สิงหาคม 2561 จาก <http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2553/5354>
- ปิ่นเต๋ไถ่ย์ ตำรับความอร่อยจากรุ่นสู่รุ่น. (ม.ป.ป.) ค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2561 จาก https://www.facebook.com/phuketdailycious/posts/2464808983745932?_tn__=K-R
- แผนยุทธศาสตร์ Phuket: City of Gastronomy 2560-2564. (ม.ป.ป.) ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2562 จาก http://www.te.psu.ac.th/webte2015/wp-content/uploads/2015/06/Phuket-City-of-Gastronomy-edit_%E0%B8%81.%E0%B8%9E.60.pdf
- พจนานุกรมไทย. (2546). *ท้องถิ่น*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560. จาก <https://cse.google.co.th/>
- พรพรรณ สมบูรณ์บัติ. (2549). *หญิงชรา: ภาพตัวแทนในรายการสารคดีโทรทัศน์ "คนค้นคน"*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- พรหมภัสสร จรจรัญญานพงศ์. (2559). ทางรอดธุรกิจสื่อภูเก็ต AEC. ใน *นิตยสารบุลาทีน*, 15 (172), หน้า 43.
- พรหมภัสสร จรจรัญญานพงศ์. (2559). สมใจ สุวรรณสุขพนากับการพัฒนานครภูเก็ต. ใน *นิตยสารบุลาทีน*. หน้า 43
- พระยารัษฎานุประดิษฐ์.(ม.ป.ป) ค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2562 .จาก <http://volenteersnewborn.blogspot.com/2017/06/5.html>
- พัชราภรณ์ คชินทร์. (2557). “ย้อนเล่าเรื่องเก่า” *นิตยสารบุลาทีน*, 13(140), หน้า46.
- พัชราภรณ์ คชินทร์. (2558). “การวางผังเมืองภูเก็ต” *นิตยสารบุลาทีน*, 13(144), หน้า 46-48.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวความคิดLocalism*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พิเชษฐ แสงทอง (2554). *Localism ท้องถิ่นนิยม*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560. จาก <file:///M:/A260/SNSSH-2011-924.pdf>
- พุมรี อรรถรัฐเสถียร. (2556). “เปอรานากัน (Peranakan) สายเลือดลูกผสม” *วารสารวิชาการ รุสมิแล*, 34(2), หน้า 91-95.
- เพชรรุ่ง เทียนปวีโรจน์. (2557, มกราคม -มิถุนายน). จดหมายเหตุเจมส์ โลว์ ภาพสะท้อนประวัติศาสตร์หัวเมืองปักษ์ใต้ฝั่งทะเลตะวันตกสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ใน *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 6(1), หน้า 1-16
- เพ็ญพักตร์ ศิริไตรรัตน์. (2554). การบริโภคนิยมในนิตยสารสตรีหัวนอก ใน *วารสารนักบริหาร*. 31(2), หน้า136-145.
- ภราเดช. (2539). “พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทาง” *จุลสารการท่องเที่ยว*, 15(2), หน้า17

- ภัทริณี สุขสุวรรณ. (2561). “เปรียบเทียบระบบเสียงภาษาภูเก็ตบ่าบ่า และภาษามลายูบ่าบ่าแนวร่วมสมัย สมัย (A synchronic comparison between the sound systems of Baba Phuket and Baba Malay)” *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(1) : หน้า 87-111.
- ภาคภูมิ ทิพคุณ. (2556). การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) :โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัย กับภาคนโยบาย. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก <http://prp.trf.or.th/>
- ภูเก็ตภูมิ. (2550). “บรรยายสรุปข้อมูลจังหวัดภูเก็ต” *ภูเก็ตภูมิ*, 1(1), หน้า 8.
- ภูเก็ตสารสนเทศ.(2561). *ชื่อกลาง*. ค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2561 จาก <http://phuketcity.info/default.asp?content=contentdetail&id=14143>
- ภูเก็ตอันดามัน. (2559). *กิจกรรมถนนคนเดินเมืองกลาง*. ค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2560 จาก <http://phuketandamannews.net/12-01-5/kid'sRoad/news-KIDS12-01-15.html>
- ภูเก็ตอินเด็กซ์: ข่าวภูเก็ต. (มกราคม2557). ค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2562 จาก phuketindex.com
- มนัส ชัยสวัสดิ์. (2546). *ระบบการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต เพื่อทราบศักยภาพของการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยวระดับโลกที่มีความยั่งยืน (รายงานการวิจัย)*. ม.ป.ท.
- เมืองเก่าภูเก็ตกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.(2551ธันวาคม 50-กุมภาพันธ์ 51). ใน *ภูเก็ตภูมิ*. หน้า 35-39
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2557). โลกาภิวัตน์ท้องถิ่นนิยมกับการโยกย้ายถิ่น (Globalization, Localism And Nostalgia). *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 2 (2) เข้าถึงได้จาก <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pejournal/document/2-2/1.pdf>
- ฤดี ภูมิถาวร. (2550). *ภูเก็ต*. ภูเก็ต : โครงการตำราและสื่อโรงเรียนสตรีภูเก็ต.
- ฤดี ภูมิถาวร. (2553). *วิวาห์บ่าบ่า*. ภูเก็ต : สมาคมเพอรานากัน.
- เลิศชาย ศิริชัย. (2553). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2559 จาก <http://www.ysl-history.com/ysl2/topic1.pdf>
- วงศ์เดือน ภาณุวัฒนากุล. (2552). “อัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายจีนท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม” ค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2560 <ftp://fs.libarts.psu.ac.th/research/journal/journal-53-1/>
- วรพงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ : มุมมองใหม่ในการวิจัยทางภาษาไทย*. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร*, 8(1), หน้า 135–162.
- วรารุช วิสิฐพานิชกรรม. (2552). “การเปลี่ยนแปลงของถนนในเมืองภูเก็ตจากแผนที่ พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2560.” *ภูเก็ตภูมิ*, 3(1), หน้า 58-62.
- วรารุช วิสิฐพานิชกรรม. (2560). พระยารัษฎากับเหตุแห่งการตั้งชาร์เตอร์แบงก์. ใน *นิตยสารภูเก็ตบุเลทิน*. 16 (176) หน้า78-81
- วัชรพล พุทธรักษา. (2561). บทความแปล ว่าด้วยสังคมวิทยาเศรษฐกิจกับการวิพากษ์สังคม. *วารสารศิลปศาสตร์*, 18(2), หน้า 221-229

- วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2563). *ศาสตร์แห่งภาษา : ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- วิลัยพร สาคริก. (2545). *การสื่อความหมายและการรับรู้เอกลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนหัวหิน*. ปรินญาณีเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาวัลย์ ภมรสวรรณ. (2551). *แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และเอกลักษณ์ชุมชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิสิษฐ์ คิดคำส่วน .(2557). *วาทกรรมความขาว : อัตลักษณ์ ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยนิยม*. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2560 จาก http://www.graduate.cmru.ac.th/core/km_file/446.pdf
- ศิวพงศ์ ทองเจือ (2557). *ผังเมืองซีโน-โปรตุเกส กับสิ่งที่คุณอาจไม่รู้. ใน นิตยสารภูเก็ตบุเลทิน*. 13 (14) หน้า38-41.
- ศุภมณฑา สุภานันท์. (2550). *พื้นที่ เวลา อัตลักษณ์และการสร้างความหมายทางสังคม*. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 29(3), หน้า 186 – 204.
- ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2560). *การนิยาม “สตรีทฟู้ดภูเก็ต” (Street Food Phuket)* ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2560 จาก <http://fic.nfi.or.th/>
- เศรษฐกิจบ้านเรา. (2560) *รวม.ท่องเที่ยว เปิดเส้นทางท่องเที่ยวที่สงขลารูปแบบ เมืองเก่ามีชีวิต เชื่อมเมืองเก่า 3 ประเทศ*. ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2561 จาก <https://news.gimyoung.com/article/3362>
- สกาวิรัตน์ บุญวรรณ และเก็ตถาวา บุญปรากฏ. (2560). *ถนนศรีตะกั่วป่า: การทำพื้นที่ให้กลายเป็นถนนคนเดินเพื่อการท่องเที่ยววิถีลือหาอดีต*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12(1)
- สดใส ดันติกัลยาภรณ์. (2559). *เอกสารประกอบการสัมมนาเกร็ดมังกรจีนโพ้นทะเลภูเก็ต คณะวิทศศึกษา 15 พฤศจิกายน 2559*. ภูเก็ต : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบูคาเรสต์. (2561). *ข่าวประชาสัมพันธ์ : ข่าวสารนิเทศ : การส่งเสริมอาหารริมทางในกรุงเทพมหานคร* ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.thaiembassy.org/bucharest/en/thai-people/2011/77321>
- สถานีวิทยุอมท จังหวัดภูเก็ต 101.5 MHz. (2559). *กิจกรรมการสื่อสารภาษาจีนบ่าว*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก <https://web.facebook.com/pg/mcotphuket/posts/>
- สรณะ เทพเนาว์ (2558). *ว่าด้วยท้องถิ่นนิยม (Localism)*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/591617>
- สลิดา ภคเมธาวิ.(2560). *โครงการวิจัยชุดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปริทรรศน์ประวัติศาสตร์ (เอกสารลำดับที่ 9)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สัมพันธ์พิพิธภักดีในสามเกาะ. (2551). *ภูเก็ตภูมิ*, 2(3), หน้า 29.
- สาคร สมเสริฐ. (2556). *ความแปลกแยกของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่*. ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2560 จาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_sep_13/df/aw010.pdf
- สามชาย ศรีสันต์. (2561). *ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ (On Critical Discourse Analysis)*. กรุงเทพฯ : สมมติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*

ฉบับที่ 1 - 12. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). *โครงการกำหนดขอบเขต*

พื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 1 พ.ศ.*

2555 - 2559. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 2 พ.ศ.*

2560 - 2564. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2*

(พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.จาก http://mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8370

สินชัย จันทิรา (หลิมชื่นจ่าย). (2559). “นิทานเรื่องเล่า สุภาพชน และคำสอนของอ่าก๋องใน”

เอกสารประกอบการสัมมนาเกร็ดมังกรจีนโพ้นทะเลภูเก็ต คณะวิเทศศึกษา 15 พฤศจิกายน

2559. ภูเก็ต : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี.(2552). *การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับ*

ครอบครัว.ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2528). *รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ถลาง*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์,

สุดารา สุขฉายา. (2536). *ภูเก็ต*.กรุงเทพฯ: สารคดี.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ดิลก วุฒิพาณิชย์ ประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). *จีนทักษิณ วิถี และพลัง*.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),

สุธาสิณี บุญเกิด. (2559). *สิงคโปร์-พิพิธภัณฑ์*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก https://www.sac.or.th/databases/southeastasia/subject.php?c_id=8&sj_id=70#

สุธิตา พงษ์อุดม. (2560). *รวม.ท่องเที่ยว เปิดเส้นทางท่องเที่ยวที่สงขลาแบบ เมืองเก่ามีชีวิต*

เชื่อมเมืองเก่า 3 ประเทศ. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก <https://news.gimyoung.com/article/3362>

สุนทร สุวรรณละออง. (2555). *การท่องเที่ยวทางเลือกรับกับความยั่งยืนของสังคมไทย*. ภาควิชาสังคม วิทยา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โสภี อุ้นทะยา. (2557).*วาทกรรมชายแดน*. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2561 จาก <https://mekongjournal.kku.ac.th/Vol10/Issue03/03.pdf>

หริญ สุขวัจน์. (2550, มีนาคม - พฤษภาคม). *กว่าจะมาเป็นมูลนิธิเมืองเก่า*. ใน *ภูเก็ตภูมิ*. 1(1). น.8

หรินทร์ สุขวัจน์. (2559). *จีนโพ้นทะเลภูเก็ต*.ใน*เอกสารการสัมมนาเกร็ดมังกรจีนโพ้นทะเลภูเก็ต*.

คณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

อนันต์ อารีย์พงศ์. (2551). “*คำยืมในภาษาไทยถิ่นภูเก็ต*” ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2560 จาก http://www.phuketdata.net/main/index.php?option=com_content&task=view&id=145&Itemid=1

- อนาคตเศรษฐกิจโลกและทางออกของไทย. (2550). กรุงเทพฯ ฯ : บ้านพระอาทิตย์.
- อนรุักษ์ วัฒนธรรวรงค์. (2552). *ทฤษฎีองค์การยุคหลังสมัยใหม่* ค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2561 จาก http://anuruckwatanathawornwong.blogspot.com/2009/12/blog-post_2522.html
- อนวัตร อินทนา. (2563). *ประวัติศาสตร์ชุมชน: ความเข้าใจคุณค่าและความหมายของชุมชนผ่าน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. สถาบันการท่งเที่ยวโดยชุมชน จาก http://cbtchiangmai.org/article_detail.php?id=5
- อภิญา เพ็องสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ ฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2560). *การดำรงอัตลักษณ์ไทยทรงดำ : ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมสู่การสร้างคามเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านหัวเขาดิน*. ค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2561 จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/89302>
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์. (2536). *ภาษาศาสตร์สังคม*, โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์. (2553). *ภาษาแห่งอำนาจ: การวิเคราะห์วิจันลีลาของภาษากฎหมาย ภาษาการเมือง ภาษาสื่อ และภาษาวิชาการของสังคมไทย, รายงานวิจัย*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544). *สายรากภาคใต้: ภูมิลักษณะ รูปลักษณ์ จิตลักษณะพิมพ์ลักษณ์*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อรธจักร สัตยานุรักษ์ (2556). *ความเปลี่ยนแปลง “ชนบท” ในสังคมไทย : บนความเคลื่อนไหวสู่ประชาธิปไตย*. (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรธรณ ปิลาณีโอวาท. (2544). *กรอบวาทกรรมวิเคราะห์และกรณีศึกษาไทย ทุนวิจัยงบประมาณ 2544*. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง
- อรรธรณ ศาสณีกุล. (2559). *แนวทางการอนุรักษ์ตึกแถวเอกชนในพื้นที่เมืองเก่า : กรณีศึกษา ตึกแถวบนถนนกลางและถนนยาวราช เมืองเก่าภูเก็ต*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อวยชัย ผกามาศ เรียบเรียงโดย ปาณิศรา ชูผล. (2551). *ตรุษจีนภูเก็ต*. ค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://www.phuketdata.net/m>
- อัปสร ณ ระนอง. (2550). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากกิจการเหมืองแร่ดีบุกสู่อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวใน จังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2484 -2530*.ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร
- อินทรา พงษ์นาค. (2554). *อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอุทงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(3), หน้า 511-523.
- อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์. (2529). *ระบบเหมืองเมืองในหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก พ.ศ. 2393 – 2436*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต อักษรศาสตร์ (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้), มหาวิทยาลัยศิลปากร

- อุซาวดี พลพิพัฒน์. (2545, ตุลาคม- ธันวาคม). *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน* ใน จุลสารการท่องเที่ยว. 21,(4).น.38.
- เอกสารชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต. (2560). ภูเก็ต : เทศบาลนครภูเก็ต.
- เอกสารภูเก็ตพัฒนาเมือง. (2561) *PSU-PKCD Collaboration Discovery workshop*. ม.ป.ท.
- City Life City Planning. (ม.ป.ป.). “*INFRASTRUCTURE : โครงสร้างระบบพื้นฐาน*” ค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2560 จาก <https://sites.google.com/site/citylifecityplanning/infrastructure>
- City Life City Planning. (ม.ป.ป.). ค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม. 2561จาก <https://sites.google.com/site/citylifecityplanning/infrastructure>.
- Dooasia. (2018). *หมี่หุ้นกระตูกหมู (หมี่หุ้นป่าฉ่าง)* ค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.dooasia.com/>
- MGR Online. (2550). “*ซีโนโปรตุกีส*” สถาปัตยกรรมทรงคุณค่า ความลงตัวระหว่าง ตะวันออก-ตะวันตก. ค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560 จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9500000029749>
- Mr.T Phuket Guru. (2559). *ภาพ Street art หรือ Graffiti*.ค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม.2560 จาก <http://www.iamtravelism.com/th/>
- OpenPhuket. (2560). *ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต* ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2561 จาก <http://www.openphuketmag.com/interview/>
- OpenPhuket. (2560). *ชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าภูเก็ต กับรางวัล ASEAN Sustainable Tourism Award 2018*. ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2561 จาก <http://www.openphuketmag.com/2018/03/10/ชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่า/>
- Phuket E-MAGAZINE. (2017). *อ่องหลายภูเก็ต 2018 ไปปีเปงฮ้าน*. ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2561 <https://www.phuketemagazine.com/>
- Phuketindex team. (2018). *ภูเก็ตจัดพิธีเปิดงานสมโภชภูเก็ต 233 ปี อย่างยิ่งใหญ่*. ค้นเมื่อ 8 กันยายน 2560 จาก <https://news.phuketindex.com/art-entertainment/phuket-3593-242579.html>
- Pitchaorn. (2014). *ชาวจีนผู้เปลี่ยนโฉมเมืองภูเก็ต*. ค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม.2560 จาก <https://live.phuketindex.com/th/the-chinese-changed-the-face-of-phuket-5752.html>
- Siripong. (2009). *ฮ่ายเหล็งอ่อง พญามังกรทะเล*. ค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม2560 จาก <https://news.phuketindex.com/travel/phuket-89-173460.html>
- Siripong. (2014). *นครภูเก็ต จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ ย่านการค้าเมืองเก่า*. ค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม2560 จาก <https://news.phuketindex.com/government/phuket-old-town-2-211815.html>.
- Siripong.** (December 8, 2014). *ภูเก็ตเปิดฤดูกาลท่องเที่ยว ถนนนำเดินหาดใหญ่ ครั้งที่ 1*ค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2560 จาก <https://news.phuketindex.com/travel/lard-yai-phuket-221704.html>

บุคลากรกรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต

- ป้าการ์ด อาศัยในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2561
- จัญญา (ร้านโอวเฮ่ว (อายุ 47 ปี) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2561
- จิ้งจก (นามสมมุติ) (หลานป้าสุณี จันทรแจ่มใส ร้านอาโป่ง) วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2561
- คุณชุตินา (นามสมมุติ) อาศัยในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2560
- นายดอน ลีมนันทพิสิฐ (ประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2560
- นายทวี ทองตัน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2561 (นำนักศึกษาไปศึกษาพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต)
- คุณพงศ์ เจ้าของร้านร้าน Cafe'In , ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 18 มีนาคม 2561
- นางสาวรัชดาภรณ์ โออิน (ผู้ช่วยท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2560
- ป้าสมร (นามสมมุติ) อาศัยในชุมชนเมืองเก่าภูเก็ต ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2561
- นายสมยศ ปาทาน (รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2560
- นายสัญญาชัย ต้นทวนิชย์ ผู้ทรงคุณวุฒิเอกลักษณ์ท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2560
- คุณอภิชาติ (นามสมมุติ) เจ้าของที่พัก “หมิงโซว บูทิก เฮาส์” ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2561
- นายอัศวิน อรรถธรรม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต) ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัตน์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2561

บุคลากรกรม

กลุ่มนักท่องเที่ยวยุโรป

กรวิชัย อายุ 27 ปี พนักงานบริษัท ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัต์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2561

กลาวเดีย เป็ก อายุ 59 เลขานุการ (สวีเดน) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2562

กีเรียดยา อายุ 27 อาชีพ IT (ยูเครน) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2562

คาเดล ลิเนน อายุ 24 สอนภาษาอังกฤษ (สหรัฐอเมริกา) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562

แจ๊ค อายุ 37 ธุรกิจส่วนตัว (โปแลนด์) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2562

นก อายุ 42 ปี อาชีพอิสระ ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัต์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2561

นิค อายุ 67 เกษียณ (ออสเตรเลีย) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2562

ฟู โยว อายุ 35 ปี ธุรกิจส่วนตัว (ประเทศจีน) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2562

ฟู หยาง อายุ 67 ปี อาจารย์ (ประเทศจีน) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2562

วชิร อายุ 30 อาชีพรัฐวิสาหกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์, วันจรัต์ เดชวิสัย สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2561

หลิว เพย อายุ 60 ปี อาจารย์ (จีน) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2562

Salomon อายุ 27 อาชีพ Software engineer (สหรัฐอเมริกา) ผู้ให้สัมภาษณ์, กมลทิมาณ์ สายสุตา สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2562

ภาคผนวก

คุณดอน ลิ่มนันทพิสิฐ (ประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต) และคุณทวี ทองตัน ปราชญ์ท้องถิ่น

คุณสมยศ ปาทาน รองประธานชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต

โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่เยาวชนและคนในชุมชนพื้นที่เขตพื้นที่การท่องเที่ยว
วันที่ 16 ธันวาคม 2560

โครงการสัมมนาเชิงประวัติศาสตร์ภูเก็ต-ฝ่าวิกฤติสงครามโลกครั้งที่ 2
วันที่ 27 พฤศจิกายน 2561

กิจกรรมถนนคนเดินตลาดใหญ่ (เมืองเก่าภูเก็ต)

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต

กิจกรรมงานย้อนอดีตเมืองเก่าภูเก็ต

สวนเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี (ลานมังกร)

สถานที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองเก่าภูเก็ต

ประวัติผู้วิจัย

- 1) ชื่อ-สกุล (Name-Surname): นางสาววันจรรย์ เดชวิสัย
 - 2) ตำแหน่งปัจจุบัน (Current Position): อาจารย์
 - 3) สาขา (Department): ไทยอาเซียนศึกษา
 - 4) ที่อยู่ (Address): มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต เลขที่ 80 หมู่ที่ 1
ถ.วิชิตสงคราม อ.กะทู้ จ.ภูเก็ต 83120
- หมายเลขโทรศัพท์ (Telephone): 064-196-5514
อีเมล (E-mail): wancharat.d@phuket.psu.ac.th
- 5) ประวัติการศึกษา (Education)
 - กศ.ม.(ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
 - กศ.บ.(ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยทักษิณ
 - 6) สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (Specialty)
 - ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การวิจัยทางสังคมศาสตร์
 - 7) ผลงานวิจัยที่ผ่านมา (Research experience)

ประสบการณ์ในการวิจัย

- วันจรรย์ เดชวิสัย และทวนธง ครุฑจ้อน. (2555). *บทบาทขององค์กรส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม สืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนจังหวัดภูเก็ต.* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- วันจรรย์ เดชวิสัย และทวนธง ครุฑจ้อน. (2550). *แนวโน้มการเลิกใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต.* ภูเก็ต : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.
- ธงชัย สุธีรศักดิ์, จันทรีนิภา หวังธรรมมาชีพ, วันจรรย์ เดชวิสัย, ไศภิน รัตนอุบล.(2551). *E- Map Tour โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต.ภูเก็ต:* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสาร

- วันจรรย์ เดชวิสัย,ทวนธง ครุฑจ้อน. (2557). “บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริม สืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต” *วารสารวิเทศศึกษา*, 4 (2), หน้า 1-34.
- วันจรรย์ เดชวิสัย. (2553). “การเปลี่ยนแปลงของภาษาตามตัวแปรของสังคม” *วารสารวิเทศศึกษา*, 1(1),หน้า 73-84.
- ธงชัย สุธีรศักดิ์, จันทรีนิภา หวังธรรมมาชีพ, วันจรรย์ เดชวิสัย และ ไศภิน รัตนอุบล. (2552). “E-Map Tour เวอร์ชัน 1.0: โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อนำการเสนอการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต,” *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร.32*, หน้า179-190.

บทความเสนอในที่ประชุมวิชาการ

Wancharat Dechwilai.(2017). “*The Identity Building of Thai-Chinese in Phuket Province,Thailand*. In Proceedings of The International Conference on Thai Chinese and China–Thailand Relationship. Chinese: Xiamen University.

วันจรัตน์ เดชวิลัย และทวนธง ครุฑจ๋อน. (2558). *การบริหารงานที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต*, (รายงานการประชุมวิชาการ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพาและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Wancharat Dechwilai and Thuanthong Krutchon. (2010). “A Trend in the Decline of the Borrowed Words from the Min Nan Language in Phuket Province, In Proceedings of in International Conference on Linguistics, Literature and Culture. Penang: University Sains Malaysia

เอกสารประกอบการสอนและตำรา

วันจรัตน์ เดชวิลัย. (2558). *เอกสารประกอบการสอนวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทยจากภาพยนตร์ 807-404 (Thai Language and Culture through Films)*. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

วันจรัตน์ เดชวิลัย. (2556). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 805-111 (Thai for Effective Communication)*, (ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อันดับ ที่ 12/2556) ภูเก็ตภูเก็ต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

วันจรัตน์ เดชวิลัย. (2558). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 805-111 (Thai for Effective Communication)*, (ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อันดับ ที่12/2556) (พิมพ์ครั้งที่ 2). ภูเก็ตภูเก็ต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

ประวัติผู้ช่วยวิจัย

- 1) ชื่อ-สกุล (Name-Surname) : นางกันทิมา เศรษฐพงษ์
- 2) ตำแหน่งปัจจุบัน (Current Position) : บรรณารักษ์
- 3) สาขา (Department) : -
- 4) ที่อยู่ (Address) : งานห้องสมุด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
หมายเลขโทรศัพท์ (Telephone) : 076276044
อีเมล (E-mail) : kantima.p@phuket.psu.ac.th
- 5) ประวัติการศึกษา (Education) :
 คบ. (บรรณารักษศาสตร์) สถาบันราชภัฏภูเก็ต
 ศศ.ม. (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 6) สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (Specialty) -
- 7) ผลงานวิจัยที่ผ่านมา (Research experience)
 กันทิมา เศรษฐพงษ์. (2561) ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่องานห้องสมุด
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ : ภูเก็ต